Caietele CNSAS

Revistă semestrială editată de
Consiliul Național
pentru
Studierea Arhivelor Securității

Anul X, nr. 1 (19)/2017

Editura CNSAS
București
2018

Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii

București, str. Matei Basarab, nr. 55-57, sector 3

www.cnsas.ro

Caietele CNSAS, anul X, nr. 1 (19)/2017

ISSN: 1844-6590

Coperta: **Cătălin Mândrilă**
Machetare computerizată: **Liviu Țăranu**
Rezumate și corectură text în limba engleză: **Raluca Toncu**

Editura Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
e-mail: editura@cnsas.ro

CUPRINS

I. Aparatul represiv comunist. Instituții, cadre, obiective

II. Sub lupa Securității

III. Recenzii. Note de lectură

SUMMARY

I. THE COMMUNIST REPRESSIVE SYSTEM: INSTITUTIONS, OFFICERS AND OBJECTIVES

II. UNDER SECURITATE'S STRICT SURVEILANCE

I. Aparatul represiv comunist. Instituții, cadre, obiective

Raluca Nicoleta SPIRIDON

Acțiuni represive împotriva opoziției politice întreprinse de vechile structurile informative în perioada 1944-1948

Repressive actions against political opposition undertaken by the old informational structures during 1944-1948

The institutionalization of Communism in 1948 was preceded by a transitional stage when repression had been organized and coordinated by P.C.R. and had an essential role especially in canceling the leadership of the other political forces and institutional structures.

The main purpose of this study is to look into the actions taken by the former security structures in order to prevent the formation of a united opposition to the establishment of communism, namely: informative actions undertaken against opposition political forces in order to prevent the initiative of collaboration among them and to bring and maintain divisions within them; infiltrations and challenges, circumscribed to the structure of political processes: the "Tinerimea Română" Organization, the "T" Organization and the National Resistance Movement (Mişcarea Națională de Rezistență); challenging actions during street manifestations.

Etichete: opoziția politică, acțiuni informative, infiltrări şi provocări, procese politice, etapă tranzitorie.
Keywords: political opposition, informative actions, infiltrations and challenges, political processes, transient stage.

Instituționalizarea comunismului în anul 1948 a fost precedată de o etapă tranzitorie, în care represiunea a fost organizată și coordonată de P.C.R. și a avut un rol esențial mai ales în anihilarea conducerilor celorlalte forțe politice și a structurilor instituționale.

În cadrul acestei etape, sub pretextul defascizării țării, prevederile dispozițiilor din art. 14 și 15 ale Convenției de Armistițiu din 12 septembrie 1944 au fost aplicate mai mult decât extensiv, lărgind aria persoanelor învinuite de crime de război, colaborare cu fostul aliat sau participare la guvernarea mareșalului Ion Antonescu. După 10 ianuarie 1945, una dintre

cele mai mari operaţiuni desfăşurată de structurile informative româneşti sub coordonarea N.K.V.D. a fost reprezentată de reţinerea şi deportarea a 70 148 de etnici germani în Siberia[1].

Acest debut al măsurilor represive a coexistat cu o minimă reţinere din partea justiţiei de a nu instrumenta acele cazuri în care nu dispunea de suficiente dovezi[2], dar şi cu ostilitatea guvernului român faţă de ridicarea, deportarea şi folosirea la muncă forţată în U.R.S.S. a etnicilor germani din România[3].

Într-o încercare de clasificare a tipurilor generale de acţiuni întreprinse de structurile informative, în vederea împiedicării formării unei opoziţii unite faţă de instaurarea comunismului, putem preciza că s-au folosit următoarele forme: măsuri represive în contextul defascizării ţării şi acţiuni de pregătire a represiunii împotriva partidelor istorice; acţiuni informative şi de infiltrare a celorlalte forţe politice, pentru a

---

[1] Cristian Troncotă, *Istoria serviciilor secrete româneşti de la Cuza la Ceauşescu,* Bucureşti, Editura Ion Cristoiu, 1999, pp. 287-292.

[2] Într-o şedinţă desfăşurată la 27 martie 1947, foştii acuzatori publici au invocat în faţa comisiei mixte româno-sovietice, ce analizase situaţia numărului foarte mare de dosare clasate la Bucureşti şi Cluj, următorii factori care au limitat aplicarea justiţiei populare: „întârzierea cu care Tribunalul Poporului şi-a început activitatea, abia la 6 luni de la 23 august 1944, un interval suficient pentru a face să dispară dovezi şi acte care ar fi putut proba vinovăţii. «Am găsit arhiva din Transnistria şi Basarabia arse" [referitoare la Campania din Est n.n.]» spunea Avam Bunaciu. Din acelaşi motiv, al întârzierii începerii activităţii Tribunalului, mai mulţi martori au refuzat să mai depună mărturie sau şi-au retras depoziţiile". Se adăugau „lipsa accesului la documentele în care erau implicate autorităţile sovietice sau vârfuri ale P.C.R.; lipsa de cooperare din partea sovieticilor în privinţa furnizării probelor; numeroase intervenţii pentru blocarea şi stoparea cercetărilor, atât din partea sovieticilor, dar şi a prim-ministrului Petru Groza" (Alexandru Alin Spânu, *Iată cine ne sunt duşmanii* în „*Magazin istoric*", Anul XXXVI, nr. 7(424), iulie 2002, pp. 77-82).

[3] Constantin Vişoianu, ministru al Afacerilor Externe al României, a invocat într-o discuţie avută la 3 ianuarie 1945 cu reprezentantul politic al S.U.A. la Bucureşti, Burton J. Berry, „depăşirea regulilor dreptului internaţional şi situaţia delicată în care ar fi pusă România în urma satisfacerii cererii reprezentanţilor sovietici din Comisia Aliată de Control de a ridica şi transfera în U.R.S.S. pe cetăţenii români de origine germană" (*Deportarea etnicilor germani din România şi Uniunea Sovietică 1945*, Sibiu – 1994, p. 23 *apud* Ion Bălan, *Regimul Concentraţionar din România 1945-1964*, Bucureşti, Editura Fundaţia Academia Civică, 2000, pp. 37-38).

obtura iniţiativele de colaborare între ele şi pentru a produce şi menţine sciziuni în cadrul lor; infiltrări şi provocări, circumscrise structurării proceselor politice: Organizaţia „Tinerimea Română”, Organizaţia „T” şi Mişcarea Naţională de Rezistenţă; acţiuni provocatoare în timpul manifestaţiilor de stradă.

1. Măsuri represive în contextul defascizării ţării, acţiuni de pregătire a represiunii împotriva partidelor istorice

Imediat după actul de la 23 august 1944, printre primele măsuri legislative ale noului guvern constituit de generalul Constantin Sănătescu s-au numărat adoptarea, în noaptea de 23/24 august 1944, a Decretului-Regal nr. 1624 privind amnistia generală, politică, militară şi agrară[4] şi a Decretului-Lege nr. 1625 pentru promulgarea Legii nr. 442 pentru desfiinţarea lagărelor de internare[5]. În motivarea şi direcţionarea obiectivelor acestor decrete-lege, Lucreţiu Pătrăşcanu, ministru secretar de stat, ca reprezentant al Partidului Comunist în guvern, şi în acelaşi timp ministru *ad interim* al Justiţiei, a avut un rol esenţial. În cazul primului decret, aşa cum observa istoricul Dumitru Şandru, deşi de dispoziţiile sale „puteau beneficia teoretic, şi legionarii care nu încercaseră sau nu săvârşiseră, din motive politice, asasinate, omoruri, schingiuiri sau prădăciuni”[6], aceştia au fost exceptaţi, în temeiul articolului 2, de la amnistie. Se adaugă şi intenţionalitatea următoarelor două articole pentru „a estompa caracterul net favorabil comuniştilor şi atragerea, posibil, a simpatiei unor categorii de deţinuţi”[7] în favoarea direcţiilor de acţiune ale Partidului Comunist Român.

Legionarii au fost excluşi şi de la aplicarea prevederilor Decretului-Lege pentru desfiinţarea lagărelor de internare, întrucât, „prin circulara ministrului de Justiţie nr. 1 306 din 29 august 1944, s-a dispus ca aceştia să rămână în detenţie”[8]. În orice caz, principalii beneficiari ai celor două

[4] Monitorul Oficial (Partea a I-a), nr. 197 Bis, din 24 august 1944, p. 6 200.
[5] *Ibidem*.
[6] Dumitru Şandru, *Comunizarea societăţii româneşti în anii 1944-1947*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2007,
p. 88.
[7] Vezi pe larg analiza decretului-regal de amnistiere a infracţiunilor politice, în Florian Banu, *„Un deceniu de împliniri mărețe”. Evoluția instituțională a Securității în perioada 1948-1958*, Iaşi, Editura Tipo Moldova, 2010, pp. 41-42.
[8] *Ibidem*.

măsuri legislative au fost comuniștii, în timp ce unii democrați, arestați în perioada regimului mareșalului Ion Antonescu, nu au fost eliberați, așa cum avea să constate multe luni mai târziu Petru Groza, în momentul în care era deja premier.

Activitatea legionarilor a rămas o importantă problemă de siguranță și după 23 august 1944, în condițiile în care, pe de o parte, au fost menținute obiectivele *Planului general de informațiuni pe anul 1944*, cu excepția supravegherii informative a „partizanilor, muncitorilor, slavilor, evreilor și partidelor politice, respectiv P.N.Ț., P.N.L., P.S.D. și Frontul Plugarilor”[9], iar, pe de altă parte, nu se poate ignora faptul că unii dintre aceștia începuseră să colaboreze cu trupele germane aflate pe teritoriul țării[10].

În paralel, destinată inițial, mai ales, trupelor germane aflate pe teritoriul României și etnicilor germani considerați periculoși prin inițierea unor acțiuni de rezistență, pe 27 august 1944 „la numai trei zile de la desființarea legală, instituția lagărelor de concentrare era repusă în stare de funcționare, nu în temeiul unui decret-lege, ci în baza unui ordin al Ministerului de Interne – ordinul 12 500”[11].

Situația se va schimba mai ales după semnarea Convenției de Armistițiu la 12 septembrie 1944, când, sub aparența legală de respectare a îndeplinirii art. 15 și sub presiunile Comisiei Aliate de Control, „organele Poliției și ale Jandarmeriei au declanșat, o lună mai târziu, campania de arestare și internare în lagăre a foștilor conducători ai organizațiilor centrale și locale ai mișcării legionare, concomitent cu cea a presupușilor criminali de război și colaboratori ai Germaniei hitleriste”[12].

În cadrul defascizării au fost emise și Ordinele M.A.I. nr. 4036 și 4061 din 11 noiembrie 1944 privind internarea în lagăre a cetățenilor presupuși a fi colaborat cu regimul hitlerist[13]. Ar fi inexact de apreciat că

---

[9] Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, volumul I, 23 august 1944-30 august 1948, București, 1997, p. 31.

[10] Dumitru Șandru, Gheorghe Onișoru, *Dimensiunea politică a represiunii în România 1944-1947,* Partea I-a în „Arhivele Totalitarismului”, anul III, nr. 4/1995, p. 10.

[11] Dumitru Șandru, *op. cit.*, p. 226.

[12] *Ibidem,* p. 89. În fapt, Mișcarea Legionară a fost desființată prin Decretul-Lege nr. 314 din 14 februarie 1941.

[13] Serviciul Român de Informații, *Cartea Albă a Securității*, vol. 1, București, 1997, p. 49.

nu au existat colaboratori ai Germaniei hitleriste, însă, în campania de arestări şi internări în lagăre nu s-a făcut o distincţie între colaboratori şi cetăţeni care nu au avut vreo legătură cu aceasta.

Mai ales în conjunctura politică de după 6 martie 1945, au fost trimişi în lagăre şi membri ai partidelor politice. Astfel, s-au înfiinţat centrele de internare de la Caracal, Ciurel[14] și Slobozia Veche și o companie de pază aferentă, numită și „Compania specială de pază"[15], ce funcţiona pe lângă M.A.I.

Particularitate a regimurilor totalitare în perioadele de consolidare a puterii, transformarea structurilor informative în structuri de securitate este definită şi de tipul de acţiuni puse în slujba realizării proiectului ideologic al autorităţilor:

- pregătirea arestărilor și trimiterii în lagăre pe bază de liste, într-un proiect global de excludere socială sau politică și beneficiind de o puternică îmbinare organizatorică a structurilor de siguranţă cu cele ale poliției și organelor judiciare;
- arestări preventive, limitate în perioada 1944-1947 de maniera graduală de acaparare a puterii, în funcţie de contextul extern, operaţiuni care au secondat o anumită linie internă în neutralizarea opoziției și societății civile, de aici decurgând modul de clasificare în funcţie de gradul de periculozitate socială sau politică.

După instalarea guvernului Petru Groza, primele astfel de măsuri de excludere politică și socială au fost luate la mijlocul lunii martie 1945, când „în întreaga ţară s-a trecut la arestarea unor fruntaşi din eşalonul al doilea, membri ai comitetelor judeţene P.N.Ț. și internarea lor în lagărele de la Caracal și Slobozia, alături de legionari și de persoane urmărite pentru poziţiile avute în timpul regimului antonescian. Majoritatea au fost deţinuţi până la sfârșitul lunii decembrie 1945, când au fost eliberaţi împreună cu membrii Tineretului Naţional–Ţărănist și Naţional–Liberal, arestaţi cu ocazia demonstraţiei de la 8 noiembrie 1945, în contextul destinderii aduse în climatul politic intern de hotărârile de la Moscova ale miniștrilor de Externe ai celor trei mari puteri"[16]. Conform mărturisirii pe

---

[14] „Monitorul Oficial", (Partea I-a), nr. 100 din 02 mai 1945, p. 3587.

[15] Idem, (Partea I-a), nr. 102 din 04 mai 1945, p. 3709.

[16] Claudiu Secașiu, *„Preliminarii ale asaltului final asupra P.N.Ț. Contribuţia organelor de informaţii (1945-1947)"* în *Analele Sighet nr. 5, Anul 1947 – Căderea cortinei*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1997, p. 532.

care Petru Groza a făcut-o ziaristului englez Archibald Gibson „în decursul primelor două luni de la instalarea guvernului său au fost operate 90.000 de arestări”[17], cifră neverosimil de mare în opinia noastră.

În eventualitatea extinderii aplicabilității măsurilor restrictive de libertate, Ordinul nr. 9.000 S din 4 iunie 1945, al Direcţiei Generale a Poliţiei, stabilea evidenţa suspecţilor în funcţie de gradul de periculozitate a celor care *prin comportamentul lor puneau în pericol ordinea și siguranța statului*, într-o încercare de a păstra aparenţele legale. La 10 decembrie 1945, rezultat al mai multor tatonări între comuniști și legionari, apărea în presă un comunicat M.A.I., ce acorda un ultim termen pentru legalizarea situaţiei „tuturor celor ce au fost demobilizaţi sau reîntorşi din deportare, foştilor partizani... foştilor legionari ...dacă se vor prezenta în seara zilei de 31 decembrie 1945 la oficiile polițienești”[18]. Acesta a facilitat, în perioada dinaintea alegerilor din 1946, deplasarea interesului primordial în supravegherea politică dinspre legionari, spre adversarii politici din partidele istorice, în principal național-țărăniști și liberali, ceea ce nu a exclus „intensificarea acțiunilor pentru descoperirea și identificarea persoanelor care nu au înțeles să reintre în legalitate și a tuturor legionarilor care izolați sau organizați continuau activitatea contrarie intereselor poporului român și a regimului democratic”[19] de către Direcţia Poliţiei de Siguranţă şi Direcţia Siguranţei şi Ordinei Publice din Jandarmerie, în urma emiterii Ordinului nr. 36 428 din 18 ianuarie 1946 al Ministerului Afacerilor Interne.

În acest context, *Instrucţiunile tehnice pentru organizarea și coordonarea acțiunilor informative din 1 aprilie 1946* au fost mai explicite, inspectorii regionali de poliție alături de chestorul sau șeful poliției de reşedinţă trebuiau să revizuiască, în lunile iunie-iulie, tabelele de suspecţi şi să-i clasifice în două categorii.

Categoria A era formată din „toate elementele care aveau la activul lor fapte grave contrare ordinii și siguranței statului sau care, prin comportarea lor prezentă, bazată pe probe concrete sau indicii temeinice prezentau un pericol real pentru ordinea publică și siguranța statului. În acest sens, prin probe concrete se înțelegeau actele și corpurile delicte

[17] Romulus Rusan, *Cronologia și geografia represiunii comuniste în România. Recensământul populației concentraționale 1945-1989,* București, Fundația Academia Civică, 2017, p. 16.
[18] „Universul”, nr. 283 din 10 decembrie 1945.
[19] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 12 580, vol. 62, f. 61.

rezultate din cercetări chiar dacă, trimis în faţa justiţiei suspectul a fost cercetat. Indiciile temeinice sunt reprezentate prin notele informative verificate pe bază de filaj sau prin investigaţii, semnalări verificate din partea autorităţilor ierarhic superioare sau de la organele de colaborare precum şi note de supraveghere şi filaj”[20].

Tactica politică de tolerare a membrilor fostei Mişcări Legionare în această perioadă premergătoare alegerilor din 1946 şi plasarea lor în a doua categorie de periculozitate socială transpare din modul în care era definită Categoria B, drept cea care urma să cuprindă „toate persoanele care, deşi au avut în trecut o activitate contrară ordinii publice şi siguranţei statului, prin comportarea lor prezentă, nu mai dau naştere la suspiciuni întemeiate. La această clasificare, condamnările suferite în trecut de o anumită persoană nu vor constitui un criteriu determinant dacă faptele pentru care s-a pronunţat sancţiunea nu au avut un caracter grav sau infamant şi dacă, după eliberarea din închisoare, persoana în cauză a avut tot timpul o comportare din care a rezultat hotărârea de a nu se mai lăsa antrenată în acţiuni contrare ordinii publice şi siguranţei statului. În această direcţie, pentru condamnările cu caracter pur politic se vor socoti ca nepericuloşi ordinii publice şi siguranţei statului toate persoanele care după data de 23 august 1944 au dat dovadă că înţeleg să adopte o atitudine democratică fără nici un echivoc”[21]. După alegerile din 1946 şi pe parcursul anului 1947 principala direcţie informativă a fost orientată spre partidele opoziționiste, urmată de cea a supravegherii legionarilor.

2. Acțiuni informative și de infiltrare a celorlalte forțe politice, pentru a împiedica inițiativele de colaborare între ele, precum și de a provoca și menține sciziuni în cadrul lor

După 6 martie 1945, un obiectiv major al Serviciului Special de Informaţii, orientat cu predilecţie către supravegherea internă în detrimentul operaţiunilor informative în exterior, a fost acela de a destructura opoziţia politică prin desfăşurarea a numeroase acţiuni secrete. O notă din 30 iulie 1945, privind situaţia politică a P.N.Ţ. şi a legăturii acestuia cu alte forţe politice din ţară şi străinătate, se încheia cu

[20] Direcțiunea Generală a Poliției, *Instrucțiunile tehnice pentru organizarea și coordonarea acțiunilor informative din 1 aprilie 1946*, București, Tipografia Prefecturei Poliției Capitalei, 1946 (ACNSAS, fond Bibliotecă, nr. 499, p. 46).
[21] *Ibidem.*

precizarea următoarelor măsuri: „Serviciul își propune ca pe baza informaţiilor ce se vor preciza în zilele următoare să împiedice eventuala colaborare a naţional-ţărăniştilor cu social-democraţii prin două metode: 1. atragerea unora din grupările naţional-ţărăniste spre o colaborare cu Partidul Comunist Român, 2. crearea în sânul Partidului Social–Democrat a unei atmosfere de supraevaluare și deci de refuz de colaborare cu naţional ţărăniştii, operaţie care va duce la o luptă între aceste partide politice”[22]. În acest proces de manipulare a celorlalte forţe politice, un loc aparte l-a avut sprijinirea de către comuniști a grupării „de stânga” din cadrul Partidului Social-Democrat, grupare a cărei acţiune a reușit într-o măsură însemnată să împiedice colaborarea social-democraţilor cu celelalte forţe politice, așa cum rezultă dintr-o altă notă informativă a S.S.I., datată 14 octombrie 1945: „legăturile cu Iuliu Maniu și Dinu Brătianu au fost întrerupte, datorită intervenţiei aripei stângi din partid; cu toate acestea, Titel Petrescu continuă să facă legătura cu partidele istorice, prin dr. Lupu, pe care îl vizitează destul de des”[23].

A existat, de asemenea, o încercare a S.S.I. de a obtura afluirea legionarilor spre alte partide, scop în care serviciul a sprijinit formarea de către Alexandru Constant și N. Andor a unei grupări intitulate „Comitet Legionar de Refacere și Acţiune Politică” și editarea revistei „Glasul Românesc” cu subtitlul „Noua Vestire”[24]. Gruparea nu a reușit, însă, să coaguleze un număr substanţial de legionari și să-i îndepărteze în acest mod de P.N.Ţ. Imediat după operarea arestărilor în cazul Mișcării Naţionale de Rezistenţă (27 mai 1946), exploatându-se starea de confuzie produsă de acestea în rândurile partidelor „istorice”, se aprecia a fi foarte util „să se dea curs acţiunilor de diversiune produse în ultima vreme și care au avut ca urmare încercarea de a se apropia de guvern a o serie de elemente din aceste partide”[25].

În 1946 s-a menţinut constant interesul S.S.I. faţă de partidele de opoziţie, propunerile serviciului vizând, ca și în perioada precedentă,

---

[22] *România. Viaţa politică în documente. 1945,* București, Arhivele Statului din România, 1994, p. 307.
[23] *Ibidem*, p. 370.
[24] Gelu Ureche, *Unele consideraţii pe marginea înţelegerii încheiate în decembrie 1945 între conducerea M.A.I. și rămășiţele Gărzii de Fier* în C.S.S., *„Studii și Documente*”, nr. 7, București, decembrie 1970 (ACNSAS, fond Bibliotecă, nr. 2539, vol. 2, pp. 104-105).
[25] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 18, vol. 49, f. 86.

adâncirea divergenţelor în cadrul lor, o diminuare a activităţii acestora în provincie şi în mediul rural şi, mai ales, potenţarea unei puternice opoziţii a P.N.Ţ. împotriva încheierii unui cartel electoral cu Partidul Naţional Liberal, în perioada premergătoare alegerilor.

3. Structurarea proceselor politice ale Organizaţiei „Tinerimea Română", Organizaţiei „T" şi „Mişcării Naţionale de Rezistenţă" a recurs la construirea culpei şi a obiectului procesului prin: infiltrarea de informatori şi agenţi provocatori în scopul legării acestor organizaţii de membrii marcanţi ai partidelor politice, astfel încât, ulterior, aceștia să poată fi compromiși şi acuzaţi că au desfăşurat activitate subversivă; utilizarea de metode coercitive pentru obţinerea de recunoașteri şi mărturisiri; pornind de la câteva fapte reale, în special intenţia organizaţiilor de rezistenţă de a se extinde pe teritoriul ţării, mărturisirile au fost dirijate pentru a se crea impresia în procesele politice care au urmat că acestea existau deja.

Organizația „T" a fost inițiată de avocatul Remus Țețu, membru P.N.L. și președinte al organizaţiei tineretului liberal al sectorului I Galben Bucureşti, în contextul evenimentelor din primăvara anului 1945. Conform mărturiei lui Dan Cernovodeanu, tinerii liberali care s-au grupat în această organizaţie au iniţiat publicarea unui organ de presă, intitulat „Văpaia", în care erau criticate acţiunile guvernului Groza și ale sovieticilor. Se intenţiona, de asemenea, extinderea organizaţiei în ţară, urmând ca ea să fie dotată și cu posturi de radio-emisie, plasate în două centre de rezistenţă, şi anume: unul în munţii Făgăraşului, iar celălalt în Balta Brăilei.

S-a alăturat Organizaţiei „T" şi Mircea Ștefanovici, împreună cu mai mulţi dintre colaboratorii săi ce făcuseră parte din organizaţia culturală „Tinerimea Română". Reţinerea membrilor Organizaţiei „T", anchetarea și judecarea lor au fost precipitate de desfășurarea unei ședinţe la Facultatea de Drept, în iulie 1945, în care s-a propus extinderea activităţii Organizaţiei „T" şi în provincie[26].

Lipsind latura obiectivă a unei infracţiuni, concluziile de învinuire, aşa cum au fost ele întocmite de procurorul Iorgu Popescu, au supradimensionat intenţionalitatea faptelor: „atât «Tinerimea Liberă», cât şi Organizaţia «T», progresiv şi în funcție de evoluţia politică şi alţi factori

[26] Dan Cernovodeanu, *Una dintre primele mişcări de rezistenţă anticomunistă: Organizaţia „T"* în „Arhivele Totalitarismului", nr. 24-25, anul VII/3-4/1999, pp. 211-213.

interni ar fi ajuns la o activitate direct subversivă şi la metode oprite de lege"[27].

De asemenea, prin *recunoașterile* și *mărturisirile* celor anchetaţi la închisoarea Malmaison s-a încercat implicarea unor membri ai partidelor istorice şi mai ales a generalului Nicolae Rădescu[28], precum şi a misiunilor engleză și americană[29]. La 13 septembrie 1945, Sentinţa nr. 12 a Secţiei a IV-a a Curţii Marţiale a Corpului 2 Armată declara culpabili pe majoritatea membrilor Organizaţiei „Tinerimea Română" şi ai Organizaţiei „T". Pe fondul arestărilor operate după 5 martie 1945, procesul Organizaţiei „T" şi al organizaţiei „Tinerimea Română" (7-13 septembrie 1945) pregătea opinia publică pentru asaltul asupra celor aflaţi la conducerea partidelor istorice.

Cazul Mişcării Naţionale de Rezistenţă este edificator pentru modul în care a fost construit un centru subversiv de mari proporţii. În contextul situaţiei politice tensionate din vara anului 1945 (greva regală şi refuzul regelui de a participa la aniversarea unui an de la evenimentele din 23 august 1944), ideea de rezistenţă a generalului Aurel Aldea a vizat iniţierea unor măsuri de siguranţă pentru apărarea suveranului, în cazul în care mase de manifestanţi, organizate de comunişti, ar fi fost

---

[27] Petre Ţurlea, *Procesul Organizației „T"*, București, Editura Libra, 2000, p. 59.

[28] Darius Teodosiu, directorul general al „Tinerimii Libere", era nepot al generalului Nicolae Rădescu, în timp ce Adriana Georgescu, membră a Organizaţiei „T", a fost şefa de cabinet a generalului Nicolae Rădescu. În cursul interogatoriilor, prin presiuni fizice şi psihice, anchetatorii au încercat să smulgă declaraţii cât mai compromiţătoare, din care să rezulte că generalul Nicolae Rădescu a fost mentorul organizaţiei „Tinerimea Liberă" şi al Organizaţiei „T".

[29] Deşi anchetatorii au încercat să obţină declaraţii prin care să implice misiunile engleză şi americană în activitatea celor două organizaţii, elementele privitoare la relaţiile persoanelor implicate în cele două organizaţii cu misiunile diplomatice occidentale erau minore şi neconcludente. Acest fapt rezultă cel mai bine din Referatul de înaintare a dosarelor către Curtea Marţială, din 24 august 1945: „o legătură, care s-a stabilit prin oarecare indicii, legătură care a fost confirmată este legătura cu misiunile străine. Aceste indicii constau din anumite cărţi de vizită care aparţineau unor membri ai misiunii britanice, găsite la percheziţia făcută numitului Măglaşu Lazăr şi numitului Florin Popescu" (Petre Ţurlea, *op. cit.,* p. 89). Conform istoricului Petre Ţurlea, „referatul nu reţinea, însă, şi explicaţia dată de cei arestaţi, în timpul anchetei: cu prilejul victoriei de război, făcuseră o vizită de felicitare Misiunii Marii Britanii şi semnaseră aşa cum se obişnuia, într-un registru; tot conform obiceiului, toţi aceia care semnau în registrul misiunii primeau câte o carte de vizită, în semn de mulţumire" (*Ibidem).*

îndemnate să atace Palatul Regal. Conform mărturiilor generalului Aurel Aldea, „în acel moment nu aveam nimic organizat, ci atunci m-am gândit la nevoia unor mişcări de rezistenţă în Bucureşti”[30]. De asemenea, în cadrul preocupării singulare a aceluiaşi general, de a identifica un adăpost în munţi pentru refugiul suveranului în cazul înrăutăţirii situaţiei interne, s-a produs contactarea organizaţiei „Haiducii lui Avram Iancu”, înființată la 1 decembrie 1944 de către Gavril Olteanu, Dumitru Șteanţă, Nicolae Paliacu, tineri naţionalişti stabiliţi în comuna Coşna, Câmpulung Moldovenesc.

În urma analizei situaţiei, precum și a perspectivelor evoluţiei acesteia, S.S.I. ajungea la concluzia că trebuia propusă o acţiune informativă în cazul iniţiativei de rezistenţă a generalului Aurel Aldea şi dată „fiind importanţa deosebită pe care o prezenta problema s-a hotărât ca aceasta să fie condusă de către S.S.I., organele Ministerului de Interne încetând orice activitate pe această linie”[31].

În faţa circumspecţiei din lumea militară, una dintre puţinele posibilităţi de pătrundere informativă a constituit-o infiltrarea pe lângă organizaţia de rezistenţă „Haiducii lui Avram Iancu”, aflată în legătură cu generalul Aurel Aldea, a unui agent provocator – căpitanul Nicolae Dumitrescu (sub numele conspirativ de „A. Roman”) pus la dispoziţie de către Ministerul de Interne. În cursul celor trei deplasări ale membrilor organizaţiei „Haiducii lui Avram Iancu” din regiunea munţilor Călimani la București (august 1945; 24 ianuarie 1946 – 12 februarie 1946; martie 1946), în urma sugestiilor căpitanului Nicolae Dumitrescu, au fost contactate în egală măsură personalităţi politice, bisericești, militare, precum şi reprezentanţi ai legionarilor, într-o încercare a S.S.I. de a sonda intenţiile și eventual a compromite pe opozanţii regimului care se instaura[32]. În

[30] Radu Ciuceanu, Octavian Roske, Cristian Troncotă, *Începuturile Mişcării Naţionale de Rezistenţă în România*, vol. 1, Bucureşti, 1998, p. 203.
[31] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 26, f. 89.
[32] O dispoziţie a S.S.I., primită de agentul „A. Roman”, indica: „sugeraţi ideea să se solicite fonduri de la Ilie Lazăr, legătură ce s-ar asigura prin colaboratorul dumneavoastră şi împreună cu Moldoveanu (Paleacu) şi Oprea (Şteanţă). Referitor la deplasarea dumneavoastră la Brad, şi la atitudinea ce-o veţi lua-o faţă de tratativele ce vor avea loc acolo, este bine ca în prealabil, în cursul convorbirilor ce veţi avea cu conducătorii de la H.A.I., să le sugeraţi ideea ca haiducii să le propună legionarilor ca toţi cei care în prezent sunt ascunşi să părăsească această postură ca uniţi să concure la această acţiune” (*Ibidem*, f. 164).

paralel, pentru constituirea unor probe sigure de culpabilitate, a fost recrutat şi generalul Şerban Lambru, cu rezultate parţiale, întrucât acesta va deceda la începutul lunii decembrie 1945. Rămâne elocventă modalitatea de lucru a S.S.I., pusă în serviciul comuniştilor. Conform unui raport al acestui serviciu, „generalul va căuta să creeze posibilitatea ca o serie de ofiţeri și oameni politici nemulţumiţi de regim să-și ţină consfătuirile lor conspirative netulburaţi de nimeni. De asemenea generalul fiind şi membru al asociaţiei Y.M.C.A. va căuta prilejul să întrunească în această casă pe membrii marcanţi ai asociaţiei și stabilirea de contacte între Y.M.C.A., organizaţia „Haiducii lui Avram Iancu" și generalul Aurel Aldea. Intensificarea activităţii în această problemă ne va face posibil ca în cel mult 3-4 săptămâni să putem veni cu demascarea reacţionarilor ajutaţi de elementele subversive și Misiunile Anglo-Americane"[33].

La începutul lunii mai 1946 s-a consumat încercarea generalului Aurel Aldea de a iniţia un model de rezistenţă coordonată la nivelul întregii ţări. Activitatea de rezistenţă urma să fie împărţită în 8 zone, din care 7 erau orientate spre apărarea Ardealului şi una era constituită din oraşul Bucureşti. Conform declaraţiilor sale, „prevăzusem comandanţi de zonă pe Horaţiu Comăniciu în regiunea munţilor Sebeș, Mihail Fărcășanu în regiunea Câmpulung Muscel, Horia Măcellariu în regiunea Bucureşti, profesorul Gheorghe Manu în regiunea din Valea Prahovei până în Valea Buzăului, regiunea Trecătorilor munţilor Moldovei, prin grija generalului Constantin Eftimiu, Haiducii lui Avram Iancu în regiunea Munţilor Călimani, ...în regiunea Munţilor Apuseni"[34].

În paralel cu această iniţiativă a generalului Aurel Aldea, a fost clasificat drept organizaţie de rezistenţă (sub numele de „Graiul Sângelui") şi un program doctrinar elaborat de profesorul Ion Vulcănescu. În cazul „Grupului Înarmat Sinaia", ce ar fi fost iniţiat de locotenent colonelul Alexandru Evolceanu, s-a folosit pretextul deţinerii de armament. În fapt, în urma contopirii a două batalioane, acesta a decis ca surplusul de armament să fie depozitat pentru mai multă siguranţă într-o cabană de lângă Sinaia. La S.S.I. „după o serie de constrângeri și ameninţări a fost silit să facă o declaraţie dictată de teamă să nu-i aresteze soţia, restul acuzaţiilor nu le cunoaște"[35].

[33] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 32, f. 215.
[34] Idem, fond Penal, dosar nr. 18, vol. 21, f. 65.
[35] Idem, fond Documentar, dosar nr. 26, f. 127.

Intrată în atenţia serviciilor speciale, care nu au întârziat să infiltreze informatori, *ideea de rezistenţă a generalului Aurel Aldea*, denumită de comunişti Mişcarea Naţională de Rezistenţă, a sfârşit prin a fi circumscrisă structurării unui proces penal în scopuri politice.

Într-un *Raport privind exploatarea materialului informativ în legătură cu M.N.R.* se preciza că informaţiile directe au fost verificate, iar în baza lor *probele de culpabilitate* „au fost obţinute numai pentru organizaţiile subversive „Haiducii lui Avram Iancu" şi „Graiul Sângelui"; asupra unora dintre elementele de frunte ale organizaţiei principale M.N.R. [iniţiativa generalului Aurel Aldea-*n.n.*] avem informaţii din categoria celor de mai sus rezultate însă din contactul organizatoric al lor cu organizaţia H.A.I. sau G.S. dar nu din activitatea lor în M.N.R. *Informaţiile obţinute indirect*, venite pe mai multe căi, prin contactul pe care unii dintre informatorii noştri îl au cu membrii mişcării, fără ca ei să facă parte din organizaţie s-au verificat, fără a putea constitui probe sigure, ţinând seama că nu am putut obţine nici un fel de documente compromiţătoare. În această categorie intră mișcarea principală M.N.R., care fiind *condusă și organizată de ofițeri generali a lucrat în cea mai strictă conspirativitate. Probele de culpabilitate se pot face pe două căi*: a) prin dovedirea contactului cu membrii organizației H.A.I. și G.S.; b) prin declaraţiile pe care informatorii noştri vor fi siliţi să le dea asupra surselor de la care am cules materialul. În acest scop informatorii vor trebui să fie și ei arestați. 3. Informaţiile obţinute prin semnalări făcute de unii informatori sau instituţii (M.St.M.) care n-au putut fi verificate. *Verificarea și proba de culpabilitate* pentru persoanele ce rezultă din aceste informaţii *vor putea fi făcute numai în timpul cercetărilor*"[36].

Operaţiunile de arestare s-au desfăşurat în ziua de 27 mai 1946 şi au avut drept rezultat reţinerea a 97 de persoane. Alte 18 persoane din cele vizate nu au fost reţinute, din motive independente de comandamentul care a condus operaţiunile, format dintr-un reprezentant al S.S.I. şi unul al D.G.P., acesta din urmă având în subordine şi un reprezentant al P.P.C.

Mărturisirile și recunoașterile, smulse prin metode coercitive, au jucat un rol esenţial în organizarea procesului Organizaţiei „T" sau al M.N.R. În cazul M.N.R., desfășurarea procesului la apogeul campaniei electorale și pronunțarea sentinței în preziua alegerilor din 19 noiembrie

---

[36] Idem, fond Penal, dosar nr. 18, vol. 49, ff. 98-99.

1946 a constituit o modalitate evidentă de a-i compromite pe fruntaşii partidelor, politice care au fost chemaţi drept martori.

4. Acţiuni provocatoare în timpul manifestaţiilor de stradă.

Metodă foarte veche[37], provocarea a fost folosită de partidul comunist pentru a-și compromite adversarii politici. În 24 februarie 1945, F.N.D. a organizat o demonstraţie de stradă de mari proporţii pentru răsturnarea guvernului condus de generalul Nicolae Rădescu. Eşecul ocupării Ministerului de Interne şi riposta forţelor de ordine au determinat un grup comunist de şoc să tragă asupra propriilor manifestanţi, pentru ca, ulterior, generalul Nicolae Rădescu să fie acuzat de uciderea acestora. În fapt, „în urma autopsiei efectuate asupra celor opt victime s-a dovedit că ele fuseseră ucise cu arme de foc ce nu făceau parte din dotarea poliţiei şi armatei române"[38]. O altă acţiune provocatoare de mari proporţii a fost pusă în practică, de data aceasta, prin infiltrarea rândurilor opoziţiei, cu prilejul manifestaţiei de la 8 noiembrie 1945. Alte acţiuni se înscriu la limita dintre lichidarea fizică, ca metodă extralegală, şi provocarea de incidente. Exemplificative pentru astfel de acţiuni, au fost cele de la Arad (16 februarie 1946) şi Piteşti (9 august 1946) împotriva unor membri ai P.N.Ţ.[39], precum şi cele care au vizat pe reprezentanţii

[37] „Se pare, de exemplu, că nu a existat nici o acţiune antiguvernamentală sub domnia lui Louis Napoleon care să nu fi fost inspirată de poliţia secretă însăşi... Provocarea, de altfel implică în mod necesar presupoziţia că suspiciunea nu ajunge pentru a atrage după sine arestarea şi pedeapsa" (Hannah Arendt, *Originile Totalitarismului*, Bucureşti, Editura Humanitas, 1994, p. 549).

[38] Şerban Rădulescu–Zoner, Daniela Buşe, Bogdan Marinescu, *Instaurarea totalitarismului în România,* Bucureşti, Editura Cavallioti, 2002, p. 74.

[39] Deosebit de violente, prin deznodământul tragic, au fost incidentele de la Arad (16 februarie 1946) şi de la Piteşti (9 august 1946). La Arad, cu ocazia devastării clubului organizaţiei P.N.Ţ., doi fruntaşi locali, avocatul Alexa Boţioc şi prof. Constantin Todorescu, au fost grav răniţi, cu lovituri de bocanci în cap, murind la scurt timp după aceea. Pe treptele Tribunalului din Piteşti au fost atacaţi cu focuri de revolver şi loviţi cu răngi de fier secretarul general al P.N.Ţ. pe ţară, Nicolae Penescu, şi doi fruntaşi locali, avocatul Gheorghe Mihai şi învăţătorul Tică Popescu. Primul a fost grav rănit, ceilalţi doi murind pe loc (Claudiu Secaşiu, *op. cit.* p. 536).

P.N.Ţ. şi P.N.L.[40] intraţi în guvernul Petru Groza, în urma Conferinţei Miniştrilor de Externe din 1945.

5. Destructurarea opoziției politice după alegerile din noiembrie 1946

După alegerile din noiembrie 1946 și mai ales după semnarea Tratatului de Pace la 10 februarie 1947, rolul informativ al structurilor de siguranţă se diminuează ca pondere în faţa aplicării directe a măsurilor represive. Astfel, „măsurile enunţate la conferinţele de la M.A.I. din lunile ianuarie – februarie 1947 s-au concretizat la începutul lunii martie 1947, apoi la începutul lunii mai 1947, în ordinele M.A.I. nr. 18.000 şi 50.000 S/1947, în baza cărora s-a trecut la arestarea fruntaşilor de la centru şi din provincie, care contribuiseră la rezultatele bune obţinute de opoziţie în unele județe, cu excepția celor 33 de deputaţi P.N.Ţ. aleși în 1946, care n-au fost arestaţi atunci, beneficiind încă de imunitate parlamentară, precum și a unor lideri, precum Ion Mihalache sau Nicolae Penescu, considerându-se la conferinţa de la M.A.I., din 28 februarie 1947, că nu era momentul să fie ridicaţi. Majoritatea arestaţilor erau preşedinţi de organizaţii județene, secretari sau membri ai comitetelor acestora”[41].

Pe de altă parte, operaţiunea de la Tămădău (14 iulie 1947) a deschis calea destructurării finale a opoziţiei politice. Aceasta a pornit de la o acţiune tipic informativă în folosul P.C.R., care-şi consolidase controlul informativ prin recrutarea masivă de informatori în toate sectoarele instituţionale[42], pentru ca, ulterior, exploatarea informaţiei[43] şi

---

[40] Lui Emil Haţieganu (P.N.Ţ.), pe când se întorcea cu soţia de la Cluj, după traversarea Someşului, la Dej i-au fost confiscate lucrurile din maşină şi tăiate cauciucurile, de un grup de indivizi din Cluj, după care, huiduiţi şi insultaţi, au fost lăsaţi în drum. Revenind la Galaţi, automobilul lui Mihail Romniceanu (P.N.L.) a fost oprit de un grup de 25 indivizi dintr-un camion cu număr de Galaţi, ministrul fiind violent molestat, iar însoţitorii săi grav răniţi (*Ibidem*, p. 537).

[41] *Ibidem*, p. 542.

[42] Gheorghe Popescu, subinginer, a solicitat sprijin pilotului şi adjutantului-aviator în cadrul Grupului de Aero-Transport Giuleşti, Gheorghe Preda, „în vederea plecării cu un avion în străinătate, împreună cu alte persoane patrioţi, oameni mari. A doua zi, Preda i-a relatat discuţia avută cu Gheorghe Popescu adjunctului aviator Romulus Lustig, pe atunci locţiitor al şefului E.C.P. pe unitate. Romulus Lustig, care era şi membru P.C.R., a informat pe linie de partid organizaţia Capitalei, de unde a fost îndrumat către directorul Siguranţei, lt. col.

pregătirea minuţioasă a operaţiunii[44] să conducă la compromiterea conducerii P.N.Ţ., dizolvarea P.N.Ţ. la 29 iulie 1947, prin Decizia nr. 22 694 a Consiliului de Miniştri[45] şi procesul liderilor P.N.Ţ., desfăşurat între 25 octombrie 1947 – 23 decembrie 1947. În cazul P.N.L., după mai multe presiuni sistematice asupra membrilor partidului, acesta îşi încetează activitatea, în timp ce, după cum se cunoaşte, Constantin Titel-Petrescu alături de alţi fruntaşi ai Partidului Social Democrat-Independent (ramura despărţită din P.S.D. care nu a dorit să fuzioneze cu Partidul Comunist) sunt arestaţi în 5-6 mai 1948 iar formaţiunea se autodizolvă.

Ordinul nr. 53112 din 30 decembrie 1947 definea explicit opozanţii politici şi-i reintroducea în prim-plan pe legionari: „categoria a I-a, elemente foste legionare, maniste; categoria a II-a elemente din partidele politice de opoziţie; categoria a III-a elemente din partidele politice B.P.D., inclusiv Partidul Naţional Liberal Tătărăscu; categoria a IV-a elemente apolitice. La fiecare categorie ofiţerii activi proveniţi din activitate urmau să formeze o subdiviziune separată”[46]. Regimul politic se considera cu mult mai consolidat pentru a aplica penalizări tuturor

---

Nicolae I. Popescu [care provenea şi a condus, între 6 martie 1945-toamna anului 1946, Biroul II Contrainformaţii din Secţia a II-a a Marelui Stat Major-*n.n*]” (Claudiu Secaşiu, *Operaţiunea „Tămădău” 14 iulie 1947. Un document inedit* în *Analele Sighet, nr. 7, Anul 1947 – Căderea cortinei*, Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1997, p. 560).

[43] Aflată la mare distanţă de modul în care se exploatau şi se verificau datele, informaţiile furnizate de Romulus Lustig, „privite, se pare, cu scepticism de către şefii Siguranţei (atât de directorul N.I. Popescu, cât şi de subdirectorul Alexandru Nicolschi, care s-ar fi dezinteresat complet), au fost apreciate de reprezentantul S.S.I., M. Zaharia, şeful Secţiei a III-a Contrainformaţii”*(Ibidem)*.

[44] Şeful Secţiei a III-a Contrainformaţii, M. Zaharia, şi directorul Siguranţei „au preluat misiunea verificării şi exploatării informaţiei”, i-au dat instrucţiuni lui Romulus Lustig „în sensul acceptării propunerii lui Gheorghe Popescu” (*Ibidem*), pentru ca ulterior lui Gheorghe Popescu şi celor doi aviatori (Gheorghe Preda şi Romulus Lustig) să li se alăture dr. Constantin Gafencu. În fapt, la sugestia lui Gheorghe Preda, C. Gafencu a încercat să abordeze, prin intermediul lui Paul Dimitriu, personalităţi ale Partidului Liberal, însă fără succes, pentru ca ulterior dr. C. Gafencu, prin intermediul conf. dr. ing. Aurel Avramescu, şi al Luciei Scridon, să intre în legătură cu Vlad Haţieganu, fiul fostului ministru ţărănist Emil Haţieganu şi cu Iuliu Maniu.

[45] „Monitorul Oficial” (Partea a I-a), nr. 172 din 30 iulie 1947, pp. 6702-6703.

[46] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 130, vol. 2, ff. 24.

categoriilor de opozanţi şi mai ales pentru a nu mai amâna „lupta fără cruţare" împotriva legionarilor. La 15 mai 1948 „au fost arestaţi câteva mii de membri ai «Frăţiilor de Cruce»"[47], iar în Conferinţa desfăşurată la M.A.I., în 18 mai 1948, referitoare la poziţia faţă de Mişcarea Legionară, Teohari Georgescu afirma fără echivoc debutul represiunii împotriva legionarilor: „de azi înainte vom porni lupta fără cruţare. Nu vom mai sta de vorbă cu nimeni pentru ca să nu se mai reconstituie în spatele unora sau altora mişcarea legionară. Nu recunoaştem mişcarea legionară. Pentru noi nu pot exista decât cetăţeni paşnici şi oameni care încalcă legile ţării şi pe care îi vom lovi fără cruţare"[48].

Simultan, în primăvara anului 1948, „mulţi liberali au fost reţinuţi fără proces în timp ce liderii P.S.D.I. au fost condamnaţi la ani grei de închisoare sub acuzaţia de înaltă trădare"[49].

După 1948 valurile de arestări s-au extins şi asupra structurilor tradiţionale ale societăţii. Cu excepţia anilor 1953-1956, în care a existat o moderaţie a represiunii, perioada 1948-1960 a rămas consacrată drept cea a unei represiuni generalizate.

---

[47] Romulus Rusan, *op. cit.* p. 19.

[48] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. 45, f. 3.

[49] Claudiu Secaşiu, *Noaptea Demnitarilor. Contribuţii privind distrugerea elitei politice româneşti,* în *Analele Sighet nr. 8, Anul 1948 – Instituţionalizarea comunismului*, Bucureşti, Editura Academia Civică, 1998, p. 897.

Luminița **BANU**

Colaboratorii din rândul tinerilor – cea mai tragică formă de completare a rețelei informative a Securității

Young collaborators - the most tragic form of completing the informational network of the Securitate (1948-1989)

The main purpose of this study is to achieve a brief analysis of the way a totalitarian regime tried to control by police means the most dynamic sector of society: the youth. Throughout its period of existence, the Communist regime in Romania paid special attention to young people, both in terms of the content and the finality of their education, and especially in terms of extracurricular activities and concerns, passions and actions in private sphere.

In this process, a special role was given to the Securitate, an institution that adapted its means and methods of work to the specificity of the "Youth" issue. The main tool used for supervising young people was the information network made up of children and young people, and for this reason I paid a particular attention to this in this research.

Etichete: tineret, rețea informativă, Securitate, comunism, educație, supraveghere, poliție politică

Keywords: Youth, Informative Network, Securitate, Communism, Education, Surveillance, Political Police.

Aristotel, în lucrarea sa „Politica”, considera că *„educația trebuie să fie un obiect al supravegherii publice, iar nu particulare”*. Însușindu-și acest punct de vedere, chiar fără a-l fi citit vreodată pe filosoful stagirit, reprezentanţii Puterii au căutat, de-a lungul secolelor, să se asigure că deţin un control cât mai extins asupra modului în care supușii sau cetăţenii de rând erau educaţi. Totuşi, instituirea unui adevărat monopol asupra educaţiei, un vechi deziderat al multor conducători, a trebuit să aştepte apariţia regimurilor totalitare ale secolului al XX-lea pentru a fi pus, cu adevărat, în practică.

De extrema dreaptă sau de extrema stângă, regimurile totalitare de pretutindeni au acordat o atenţie aparte tineretului. Teoreticienii acestor regimuri nu au întârziat să sublinieze rolul pe care urmau să îl joace tinerii în construirea unei lumi noi, mai bune și mai drepte. Astfel, dacă V.I. Lenin nu ezita să afirme că „noi suntem partidul viitorului, iar viitorul aparţine tineretului. Noi suntem partidul inovatorilor, iar pe inovatori

totdeauna tineretul îi urmează mai cu dragă inimă", Ernest Bernea susţinea că „o viaţă nouă nu poate fi creată decât de un om nou. Acest om nou nu poate fi recrutat din rândurile acelora care, copleșiţi de experienţele unei vieţi consumate de anii lăsaţi în urmă, nu mai pot da nimic altora şi nici din rândurile acelora care, deşi păstrători ai unei mari energii, nu mai au putinţa să creeze nimic nou din cauza unor deprinderi intelectuale şi morale necorespunzătoare vremurilor, şi la care ei nu pot renunţa decât renunţând la ei înşişi. O ţară românească nouă nu poate fi deci clădită decât de tineret, pentru că el întruchipează toate însuşirile elementare şi creatoare ale vieţii"[1].

Aşadar, România nu putea face excepţie de la regula de aur a regimurilor totalitare bazate pe crearea *omului nou*: asigurarea monopolului asupra educaţiei şi supravegherea atentă a tinerilor. Cu alte cuvinte, şi comuniştii români au încercat să transpună în realitate visul lui V.I. Lenin: „Daţi-ne un copil de opt ani, şi vă garantez că va fi bolşevic toată viaţa"[2]. De îndată ce a reintrat în legalitate, la 23 august 1944, P.C.R. a iniţiat o serie de măsuri de natură să-i asigure o influenţă cât mai mare în rândurile tinerilor, precum şi un control al mijloacelor de educare a acestora.

Aceste măsuri s-au coagulat, treptat, într-un plan vast, de durată, pentru preluarea sub control a sistemului educaţional, pentru epurarea cadrelor didactice refractare „ideilor democratice" şi supravegherea poliţienească a gradului de conformism social al tinerelor generaţii, predispuse genetic la rezistenţă în faţa autorităţii şi represiunii. Derulat în intervalul 6 martie 1945 – septembrie 1948, acest plan s-a soldat cu *instituirea monopolului statului asupra educaţiei* (prin art. 35 al Decretului nr. 175 din 2 august 1948 „pentru reforma învăţământului"[3] toate şcolile confesionale şi particulare deveneau şcoli de stat) şi a unui *control poliţienesc asupra tineretului*.

Importanţa deosebită acordată de puterea comunistă controlului educaţiei şi învăţământului este foarte bine evidenţiată şi de declaraţia lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, făcută în timpul şedinţei Secretariatului C.C. al P.M.R. din 31 ianuarie 1949, şedinţă consacrată tocmai analizării activităţii Ministerului Învăţământului Public: „Ministerul Învăţământului nu este

[1] Ernest Bernea, *Tineretul și politica*, București, Institutul Modern de Arte Grafice „Presa" Dumitru Andreescu, 1940, p. 6.

[2] *Apud* Bogdan Ficeac, *Cenzura comunistă și formarea „omului nou"*, prefață de Daniel Barbu, postfață de Petru Ignat, București, Editura Nemira, 1999, p. 13.

[3] „Monitorul Oficial", nr. 177, 3 august 1948.

un minister de 4 ore, el este mai important ca Ministerul Securităţii pentru că este vorba de distrugerea duşmanului pe planul culturii, de pregătirea cadrelor viitoare, de educarea clasei muncitoare. Cred că pentru sarcinile mari care stau în faţa Ministerului Învăţământului va trebui să dăm o echipă de oameni pricepuţi, care să pună piciorul în prag"[4].

Așadar, așteptările liderilor regimului de la sistemul educațional depăşeau cu mult simpla transmitere şi consolidare a unor cunoştinţe, dublate de însuşirea unui set de valori în măsură să transforme tinerii într-o forță motrice a societății. Aceștia își doreau obţinerea unui nou tip de om, cu o aderență organică la ideologia comunistă, factor conştient al edificării unei lumi „mai bune şi mai drepte", incapabil de derapaje ideologice și, cu atât mai puțin, de revoltă față de Putere. Or, un astfel de proces presupunea un control deplin asupra sistemului, atât educatorii, cât şi educaţii trebuind a fi supravegheaţi îndeaproape prin mijloace polițienești.

Cadrul organizatoric de monitorizare a tineretului și a corpului profesoral

Ca urmare a acestei optici a factorului politic, încă din primii ani de funcţionare, Securitatea și-a înscris printre obiective şi unităţile de învăţământ. La nivel central, în cadrul Direcţiei Generale a Securităţii Poporului, misiunea de a supraveghea corpul profesoral, elevii și studenţii a fost încredinţată **Serviciului IV „Probleme sociale și aparat de stat"** din cadrul **Direcţiei I „Informativă"**. Din cele şase birouri ale serviciului, două aveau pe agendă cadrele didactice (Biroul „Aparat de stat") și tinerii (Biroul „Studenţi, elevi, liber-profesionişti")[5]. Aceste structuri centrale aveau corespondent (servicii sau birouri) în fiecare direcţie regională a D.G.S.P., cu același indicativ IV, respectiv 4.

Spre exemplificare, vom menţiona faptul că într-un plan de muncă, întocmit de **Biroul 4** din **Secţia I** a Direcţiei Regionale a Securităţii Poporului Pitești, pentru perioada 1 mai – 1 iulie 1950, la capitolul *Sarcini* se menţionau „recrutarea a câte un informator din cadrul fiecărui liceu din oraşul Piteşti", precum și „înfiinţarea unei evidenţe clare a tuturor

[4] Arhivele Naţionale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R. 1949*, vol. II, Bucureşti, 2003, p. 39.
[5] C.N.S.A.S., *Securitatea. 1948-1989. Monografie, vol. I,* coord. Florian Banu, Liviu Ţăranu, Târgoviște, Editura „Cetatea de Scaun", 2016, p. 71.

elementelor duşmănoase infiltrate în învăţământ din anul 1946 şi până în prezent”[6].

O situaţie asemănătoare este atestată de documentele din această perioadă şi în cazul altor judeţe. De exemplu, în cazul Serviciului Judeţean al Securităţii Poporului (S.J.S.P.) Târnava Mică, cu reşedinţa la Blaj, şi al S.J.S..P. Alba, cu reşedinţa la Alba-Iulia, ofiţerii care răspundeau de învăţământ erau subordonaţi **Biroului 4** din cadrul **Secţiei I „Informaţii Interne”** a D.R.S.P. Sibiu[7]. *Planurile de muncă* ale Biroului 4 pentru perioada 10 ianuarie – 6 martie 1950 prevedeau ca ofiţerii din S.J.S.P. Alba să întocmească **o evidenţă** clară a elementelor suspecte, care să permită înfiinţarea **dosarului de problemă pentru elevi**, iar S.J.S.P. Târnava Mică trebuia ca, pe lângă dosarul problemă pentru elevi, să formeze şi **dosare de obiectiv pentru şcoli**, având totodată ca sarcină explicită şi **urmărirea informativă a stării de spirit a elevilor** şi întocmirea de **rapoarte**, „dacă sunt stări deosebite”[8].

În timp, cadrul instituţional de supraveghere a mediului şcolar a suferit o serie de modificări, în consonanţă cu transformările la care a fost supusă, în mod repetat, însăşi instituţia Securităţii, dar fondul problemei a rămas neschimbat: elevii şi profesorii trebuia avuţi permanent în atenţie. În 1951, de exemplu, după transformarea Direcţiei Generale a Securităţii Poporului (D.G.S.P.) în Direcţia Generală a Securităţii Statului (D.G.S.S.), în cadrul direcţiilor regionale de securitate „activitatea reacţionară din rândul studenţilor, elevilor şi liber-profesioniştilor” era urmărită de **Biroul 3** din **Secţia „Politice-Subversive”**[9].

După înfiinţarea Ministerului Securităţii Statului (M.S.S.) în septembrie 1952, **Direcţia a III-a „Lupta contra Activităţii Politice Subversive”** era cea care trebuia să descopere, să urmărească informativ şi să ia „măsuri de lichidare” lichidare a „activităţii criminale a elementelor duşmănoase infiltrate în Aparatul de Stat, Ministere şi instituţii din domeniul învăţământului, artei, ştiinţei şi culturii, sindicate, din mediul tineretului studios, a liberilor profesionişti şi a asociaţiilor sportive”[10].

---

[6] A.N.I.C., fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar nr. 60/1947, f. 82.

[7] Liviu Pleşa, *Situaţia informativ-operativă în problema învăţământ din judeţul Alba, în timpul regimului Ceauşescu*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, anul I, nr. 1/2008, p. 163.

[8] *Ibidem*, p. 164.

[9] A.C.N.S.A.S., fond M.A.I.-D.M.R.U., dosar nr. 1/1951, f. 47.

[10] C.N.S.A.S., *Securitatea. 1948-1989. Monografie, vol. I,* coord. Florian Banu, Liviu Ţăranu, Târgovişte, Editura „Cetatea de Scaun”, 2016, p. 102.

Reorganizările din 1956 și 1963 nu aduc schimbări majore în ceea ce privește supravegherea tineretului și a corpului profesoral, aceasta rămânând în seama **Direcției a III-a**, redenumită, mai neutru, „**Informații interne**". Astfel, în 1963, în cadrul direcției funcționa **Serviciul VI**, organizat pe trei birouri, având ca obiectiv prevenirea și neutralizarea activităților dușmănoase comise de „elementele dușmănoase din rândul tineretului studios și a cadrelor didactice"[11].

Ulterior, până în 1989, Securitatea a trecut prin mai multe reorganizări (1967, 1968, 1972, 1978), dar **Direcția I „Informații interne"** și-a păstrat constant între atribuții supravegherea tineretului și a celor cărora le revenea misiunea educării sale. Modificările au vizat doar schimbarea indicativului serviciului care asigura îndeplinirea acestei atribuții. Astfel, în vara anului 1967, la nivel central, **Serviciul IV** din Direcția I, cu un efectiv de 19 angajați, răspundea de urmărirea mediilor și obiectivelor din „învățământ, artă, știință și cultură"[12].

Important de reținut este faptul că numărul de angajați alocat supravegherii unui mediu atât de complex nu a fost niciodată prea mare. De exemplu, în anul 1981, în cadrul Inspectoratului Municipiului București – Securitate pe linie de „informații interne" erau angajați 87 de ofițeri, care se ocupau de 961 de „obiective" și 23 de „probleme", având 35.397 persoane în baza de lucru și un număr de 292 dosare de urmărire informativă.

Printre „problemele" avute în atenție de ofițerii „de informații interne" se număra și problema „Persoane din rândul corpului didactic, studenților, elevilor și personalului tehnico-administrativ care, datorită antecedentelor politice ori poziției ostile, prezintă pericol pentru securitatea statului" (denumită ulterior, mai concis, problema „Tineret-Învățământ"). Aceasta era gestionată de **Serviciul 140**, cu următoarea configurație:

Serviciul 140 – șef serviciu: colonel Miu Drăgan:

- învățământ superior și mediu;
- studenți străini.

▪ *Colectiv 141* – lt. col. Popescu Gheorghe:

- Învățământ superior.

▪ *Colectiv 143* – colonel Grigore Ștefan:

- Învățământ mediu, liceal și grădinițe.

▪ *Colectiv 144* – maior Ionea Dumitru:

[11] *Ibidem*, p. 118.

[12] *Ibidem*, p. 169.

○Studenţi și doctoranzi străini din învăţământul superior[13].

În cadrul inspectoratelor judeţene ale Ministerului de Interne, problema „Tineret-Învăţământ” cădea, în anii ’80, în sarcina **Serviciului I**.

Desigur, existenţa unor structuri specializate ale Securităţii pentru supravegherea tineretului nu excludea implicarea în acţiunile de urmărire a unor tineri și a altor servicii și direcţii ale instituţiei. Astfel, un tânăr, în funcţie de preocupările avute, putea intra în atenţia ofiţerilor care se ocupau de probleme precum „culte-secte”, „naţionaliști-iredentiști”[14] sau a celor care supravegheau un obiectiv economic în care un elev sau un student își desfășura activitatea de instruire practică. De asemenea, pe perioada efectuării stagiului militar, tinerii recruţi intrau în atenţia Direcţiei „Contrainformaţii Militare”.

Reţeaua informativă –
mijlocul de bază al supravegherii tineretului

Principala componentă a strategiei de prezervare a sistemului instructiv-educativ în limitele trasate de elita comunistă consta în monitorizarea riguroasă a stărilor de spirit și preocupărilor tinerilor, urmată de intervenţia promptă de îndată ce se constata cea mai măruntă deviere de la normele impuse de regim. Această monitorizare s-a concretizat prin edificarea de către Securitate a unor reţele informative ample, care să acopere, practic, fiecare unitate de învăţământ. Recrutarea de informatori din rândul cadrelor didactice era dublată de recrutarea de informatori dintre elevi și studenţi, astfel încât imaginea pe care aparatul opresiv și-o construia asupra mediului școlar și universitar să fie cât mai completă și cât mai veridică.

De-a lungul întregii sale existenţe, Securitatea a considerat reţeaua informativă drept „arma de bază și hotărâtoare a organelor Securităţii

[13] *Ibidem*, p. 237-238.

[14] De exemplu, referindu-se la monitorizarea profesorului universitar Edgar Balogh, sub a cărui influenţă au intrat o serie de studenţi de origine maghiară, cercetaţi ulterior de Securitate pentru manifestări iredentiste, generalul Nicolae Pleșiţă afirma: „Îi luam din clasa a X-a. Fiecare clasă trebuia să aibă câte un informator. De la liceu ajungeau la facultate. În fiecare an de studiu trebuia să ai cel puţin un informator. Altfel, nu aflam de studenţii lui Balogh” - *Ochii și urechile poporului. Convorbiri cu generalul Nicolae Pleșiţă. Dialoguri consemnate de Viorel Patrichi în perioada aprilie 1999-ianuarie 2001*, București, Editura Lumea, 2001, p. 157.

Statului, în lupta împotriva activității de subminare”[15]. Ca atare, conducerea instituției s-a preocupat permanent, dar mai cu seamă în primii ani de funcționare a Securității, să imprime în mintea ofițerilor de securitate convingerea că, fără o rețea informativă de calitate, identificarea și urmărirea „elementelor dușmănoase” rămân o utopie.

Printre domeniile în care novicii din Securitate săvârșeau greșeli elementare se număra și acela al supravegherii tinerilor. Ca urmare, prin diverse ordine și directive, se indicau metodele corecte de creare a unei rețele de calitate, oferindu-se numeroase exemple de abordări eronate a unor cazuri concrete. Astfel, într-o directivă referitoare la munca cu agentura, elaborată în anul 1951, se arăta:

„Într-o comună din Regiunea Botoșani a fost semnalat un grup subversiv, care se ocupa cu difuzarea de manifeste. Din acest grup au fost identificați un profesor și studentul Vasile Marin.

Organele noastre, fără să facă un studiu amănunțit asupra persoanei care trebuia recrutată în grupul respectiv, a trecut (sic!) la recrutarea studentului, folosindu-se o scrisoare compromițătoare, pe care acesta o scrisese unui coleg al său de la Timișoara.

În timpul recrutării, în loc să i se ia declarații, din care să rezulte toată activitatea depusă de el, să se studieze poziția și posibilitățile acestuia în grup, precum și situația lui familiară, școlară etc., pentru a-l lega cât mai temeinic de a-și duce la bun sfârșit munca, s-a stat de vorbă cu el foarte superficial, i s-a luat un angajament incomplet și a fost pus în libertate, fără să fie supravegheat sau pus în filaj ca să se verifice sinceritatea lui față de noi.

După ce a fost pus în libertate, Vasile Marin a mers și a anunțat pe ceilalți membri ai organizației, dispărând toți de la domiciliu. În acest fel întreaga acțiune a fost ratată”[16].

Un alt caz de inabilitate a ofițerilor de securitate, prezentat în aceeași directivă, ca un anti-exemplu, relevă încă și mai bine lipsa de pregătire profesională a multora dintre proaspeții ofițeri de securitate:

„Fiind informații că studentul P[…], din București, face parte dintr-o organizație subversivă, care are legături cu bande din munți, s-a recrutat amanta acestuia, eleva N[…].

---

[15] C.N.S.A.S., *„Partiturile” Securității. Directive, ordine, instrucțiuni (1947-1987)*, ediție îngrijită de Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan și Mirela Matiu, București, Editura Nemira, 2007, p. 204.
[16] *Ibidem*, p. 206.

Eleva în cauză, nu a fost suficient instruită și nu s-a ţinut seamă de sentimentele care o legau de P[...]. Astfel, după recrutare, ea a luat legătura cu studentul și l-a pus în cunoștință de cauză, divulgându-i sarcina care i s-a trasat de către organele noastre de Securitate și comunicându-i cele aflate în legătură cu el de la Securitate.

La întâlnirile pe care eleva le-a avut cu organul de Securitate, aceasta venea însoţită de studentul P[...], care era lăsat puţin mai departe de punctul unde avea loc întâlnirea"[17].

Așadar, au existat suficiente semnale că monitorizarea tinerilor prin intermediul reţelelor informative era departe de a fi o întreprindere facilă, solicitând profesionalismul și abilitatea ofiţerilor de securitate la fel de mult ca și urmărirea unor subiecţi presupuși a fi mult mai versaţi și periculoși.

Ca atare, sublinierea importanţei creării unei reţele informative de calitate și a folosirii acesteia într-un mod cât mai eficient apare ca un laitmotiv în toate directivele și instrucţiunile emise de conducerea Securităţii până la prăbușirea regimului comunist. De exemplu, în cadrul unor instrucţiuni emise în anul 1987 se arăta că: „*Reţeaua informativă* a aparatului de securitate constituie mijlocul de bază al activităţii informativ-operative de cunoaștere și prevenire, pentru realizarea atribuţiilor specifice în domeniul apărării securităţii statului"[18].

Totodată, li se atrăgea atenţia ofiţerilor de securitate că „deplina ordine, disciplină și răspundere faţă de activitatea cu reţeaua informativă constituie <u>o obligaţie de serviciu fundamentală</u> (subl. ns. L.B.) a cadrelor de securitate, pe care se întemeiază capacitatea de acţiune a organelor de securitate". De asemenea, rezultatele concrete obţinute în dezvoltarea permanentă a eficienţei muncii cu reţeaua informativă reprezenta „un criteriu de bază în aprecierea, notarea și promovarea cadrelor de securitate"[19].

Cum se crea reţeaua informativă în rândurile tineretului?

Etapele creării reţelei informative erau: punctarea candidaţilor; studierea și verificarea; selecţia persoanei corespunzătoare; stabilirea modalităţilor concrete de efectuare a recrutării; recrutarea propriu-zisă.

Pentru exemplificare, vom reproduce în cele ce urmează „traseul" pe care îl parcurgea un elev din momentul în care intra în atenţia ofiţerului-

---

[17] *Ibidem*, p. 207-208.
[18] *Ibidem*, p. 641.
[19] *Ibidem.*

recrutor și până la abandonarea acestuia sau transferarea sa către altă structură informativă.

Așa cum am menționat, prima etapă era așa-numita *punctare a candidatului la recrutare*. Cu alte cuvinte, din mediul de interes era selectată o persoană care, pe baza studiului realizat de ofițer, părea să ofere garanția că va accepta colaborarea cu Securitatea și că avea posibilitatea să ofere informații cu valoare operativă. *Studierea* și *verificarea* constau în operațiunea de evaluare a informațiilor culese despre respectiva persoană (de la cartotecile Securității , prin persoanele de sprijin, prin efectuarea de investigații). Urma *contactarea* „candidatului" de către ofițer, acțiune în urma căreia se întocmea un *raport de cunoaștere personală*.

De obicei, acest prim contact direct era decisiv în includerea sau nu a elevului în rețeaua informativă. *Contactarea* se făcea fie în mod legendat, ofițerul de securitate atribuindu-și o altă identitate și funcție, fie „descoperit", acesta declinându-și gradul de ofițer de securitate. Metoda convorbirii, folosită în cunoașterea viitorului informator, trebuia să furnizeze ofițerului informații esențiale cu privire la trei categorii de probleme:

1. Condițiile mediului material, social, moral în care a crescut și s-a dezvoltat persoana respectivă, condițiile prezente de viață, eventualii factori sau evenimente care ar fi putut exercita o influență asupra dezvoltării sale psihice;
2. Conduita, manifestările de comportament ale persoanei în diferite împrejurări cotidiene (în relațiile cu colegii, cu familia, cu cadrele didactice, în diverse situații critice);
3. Relațiile fundamentale, atitudinea față de oameni în general, față de valorile sociale, dar și față de sine însuși[20].

Dacă rezultatele acestor discuții de tatonare erau considerate favorabile, se trecea la stabilirea modalităților concrete de efectuare a recrutării, realizându-se în acest scop un document intitulat *referat cu propuneri de recrutare*, în care se sintetiza munca depusă până atunci și se precizau: data și locul recrutării, modalitatea de abordare a candidatului, varianta de retragere în cazul în care, din discuțiile preliminare, va reieși că acesta nu este dispus să colaboreze.

[20] Ministerul de Interne, *Criterii privind recrutarea de informatori și colaboratori pentru munca de securitate*, Serviciul Cultural, Presă și Editorial, 1976, p. 23 (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.712, vol. 1).

Recrutarea propriu-zisă se realiza, de obicei, într-un spaţiu din incinta şcolii şi cuprindea o serie de discuţii exploratorii, de tatonare a „candidatului" (se întocmea în prealabil și un „Plan de discuţii ce se vor purta cu elevul candidat la recrutare"), pe parcursul acestora arătându-i-se stările de lucruri negative care existau în anturajul său, necesitatea de a se pune capăt acestora, de a preveni eventuala transformare a unor acţiuni aparent banale în infracţiuni şi nevoia de sprijin pe care o resimţea Securitatea în acel domeniu. Se sublinia faptul că o astfel de activitate constituia o „îndatorire patriotică", arătându-i-se elevului că alegerea sa era o dovadă de încredere, o recunoaștere implicită a calităţilor și conduitei ireproşabile pe care „candidatul" le-a dovedit în timp.

Dacă discuţiile purtate îl îndreptăţeau pe ofiţer să aprecieze că nu s-a înșelat în punctarea candidatului și că acesta va accepta propunerea de a colabora cu Securitatea, urma formularea propunerii ca atare. În caz contrar, discuţia era canalizată spre probleme periferice, fără tangenţă cu aspectele de interes operativ (așa-numita „variantă de retragere"), astfel încât candidatul să nu realizeze care a fost adevăratul scop al întâlnirii.

Pentru exemplificare, vom reproduce un fragment dintr-un raport privind modul cum a decurs recrutarea unui colaborator din rândul elevilor, datat 25 martie 1975:

„În procesul recrutării s-au discutat probleme privind educaţia şi pregătirea elevilor pentru însușirea cunoştinţelor teoretice şi de specialitate, dar că pentru aceasta este necesară o disciplină corespunzătoare. Apoi, i s-a lăsat să înţeleagă faptul că mai sunt unii tineri care comit unele acte de indisciplină, care ar putea degenera în fapte anti-sociale şi pentru aceasta este necesar ca organele de securitate să cunoască la timpul potrivit pentru a lua măsuri preventive. După care i s-a pus problema colaborării în mod secret şi organizat cu organele de securitate, la care candidatul a fost de acord, luându-i-se angajament scris, notă de relaţii şi o notă informativă în procesul recrutării, notă [pe] care a semnat-o cu numele conspirativ de «Brașoveanu»"[21].

[21] A.C.N.S.A.S., fond Reţea, dosar nr. 2.373, f. 1 *apud Învăţând istoria prin experienţele trecutului: cetăţeni obișnuiţi supravegheaţi de Securitate în anii '70-'80,* coord. Virgiliu Ţârău, autori: Cristina Anisescu, Denisa Bodeanu, Liviu Burlacu, Daniela Iamandi, Cipriana Moisa, Adelina Oana Ștefan, Editura C.N.S.A.S., București, 2009, p. 57-58 (în continuare, se va cita *Învăţând istoria...*).

Odată acceptată colaborarea, viitorul informator trebuia să furnizeze *o listă cu persoanele pe care le cunoaște*, o primă *notă informativă*, uneori i se solicita și o scurtă *autobiografie*, după care acesta își alegea (sau era ales de ofițer) *un nume conspirativ* cu care urma să semneze viitoarele note informative. Ultimul și cel mai important pas era semnarea *angajamentului de colaborare*, piesă forte la dosar, utilă în viitoare (posibile) acțiuni de șantaj.

David

Angajament.

Subsemnatul .
născut la 1935,
în București - fiul lui .
- și al .
Fiind conștient de sarcina care revine fiecărui UTM-ist de a lupta împotriva dușmanului de clasă, îmi iau angajamentul în mod voluntar, de a sesiza organelor securității Statului, în perioada festivalului mondial al tineretului, toate manifestările dușmănoase îndreptate împotriva RPR, ale delegaților pe care îi voi întâlni.
Sunt conștient că divulgarea acestei sarcini atrage după sine pedeapsa conform legilor RPR în vigoare.
5. Iulie 1953.

Tel. 52120

Ințial, angajamentul era olograf, fiind scris de proaspătul informator după dictarea efectuată de ofițerul-recrutor.

În mod stereotip, în cuprinsul acestuia se regăseau, pe lângă datele personale de identificare, câteva formule referitoare la „sarcina” sau „îndatorirea” de a lupta împotriva „dușmanului de clasă”, a „manifestărilor dușmănoase”, pentru „asigurarea securității statului” și apărarea „orânduirii socialiste”.

În anii ’50 și prima jumătate a anilor ’60 finalul textului era rezervat unei amenințări, nici măcar voalate, pe care Securitatea o formula pentru a preveni deconspirările. Astfel, în text se menționa aproape invariabil că divulgarea de către informator a sarcinilor informative primite ar fi atras „pedeapsa conform legilor R.P.R.”.

Ulterior, textele angajamentelor suferă o serie de schimbări, devenind ceva mai neutre şi deplasând accentul de pe „lupta de clasă" spre „obligaţia patriotică a întregului popor" de a apăra patria și securitatea statului.

De asemenea, referirile la o pedeapsă necunoscută, dar sugerată a fi drastică, atrasă de o eventuală deconspirare, sunt înlocuite de sugerarea unei relaţii privilegiate între ofiţer şi informator, relaţie construită pe sinceritate și confidenţialitate (secret) și garantată de profesionalismul

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL M.I.______
SERVICIUL I ______

SECRET
(după completare)

ANGAJAMENT

Considerînd că apărarea patriei, a securității statului, constituie o obligație patriotică a întregului popor, înscrisă în Constituție,

Subsemnatul ______ născut la ______ în ______ domiciliat în ______ din instituția de învățămînt ______, mă angajez să sprijin în mod secret, organizat și sincer organele de securitate în activitatea pe care o desfășoară pentru prevenirea, descoperirea și lichidarea infracțiunilor îndreptate împotriva securității statului, pentru combaterea oricăror manifestări care afectează interesele orînduirii noastre socialiste.

Data ______ Semnătura ______

ofiţerului, prin caracterul „organizat" al acesteia.

Nu în ultimul rând, trebuie remarcat că, în cazul recrutării elevilor şi studenţilor, în a doua parte a anilor '80 a fost adoptat un text standard al angajamentului, dactilografiat sau imprimat pe un formular care era completat de viitorul informator[22]. S-a recurs la această soluție pentru că, în multe cazuri, tinerii recrutaţi se confruntau, în mod firesc, cu o puternică emoţie, cu teama faţă de ofiţer şi de eventuale pedepse,

[22] În 1987 ofițerilor de securitate li se punea la dispoziție un model de text pentru angajament, cu precizarea că aceste „este orientativ", urmând a fi adaptat „în funcţie de particularităţile persoanei recrutate" – D.S.S., *Instrucţiuni nr. D – 00180/1987 privind activitatea de creare și folosire a rețelei informative a aparatului de securitate*, 1987, p. 21-22 (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.712, vol. 1, Partea 14).

redactarea angajamentului fiind greoaie, plină de greşeli, cu ștersături și tăieturi, fiind reluată, uneori, şi de câte 2-3 ori.

Pe de altă parte, în ciuda creşterii gradului de instrucţie şi de pregătire profesională, se înregistrau încă suficiente cazuri de ofiţeri care dictau angajamente atipice, introducând diverse menţiuni inutile în text, după inspiraţia de moment[23]. De exemplu, angajamentul semnat de un elev de clasa a X-a, la 12 ianuarie 1983, conţinea un adevărat *plan de dirijare* a informatorului:

„...mă angajez să colaborez cu organele de securitate în scopul depistării persoanelor care audiază și colportează știrile postului de radio «Vocea Americii» şi «Europa Liberă», a celor care vor să fugă din ţară, au manifestări duşmănoase, întreţin relaţii cu cetăţeni străini sau orice alte aspecte ce aduc atingere securității statului”[24].

Tot în cadrul procesului de recrutare se stabileau *modalităţile de ţinere a legăturii* şi de *contactare* a ofiţerului în cazuri urgente. Legătura era păstrată direct de către ofiţer (*legătură personală*[25]) sau, uneori, prin intermediul unui *rezident*. În cazul legăturii directe, se stabileau la fiecare întâlnire data şi locul viitoarei întrevederi (nu mai rar de o dată pe lună), precum şi *întâlnirea de rezervă* (în caz că prima era ratată din motive obiective). Pentru cazuri de urgenţă, ofiţerul îi comunica tânărului informator un număr de telefon şi o frază convenţională pe care acesta trebuia să o comunice persoanei care răspundea apelului.

---

[23] Tocmai pentru a preveni astfel de situații, în instrucțiunile elaborate periodic se sublinia că angajamentul scris „trebuie să cuprindă în principal datele de identificare și hotărârea sa fermă [a informatorului – n. ns. L.B.] de a fi combativ, de a lupta cu consecvență pentru aflarea adevărului și respectarea strictă a legii, de a acționa nemijlocit și prompt pentru împiedicarea săvârșirii faptelor cu pericol iminent pentru securitatea statului, de a manifesta vigilență față de dușmanii patriei, de a fi sincer, obiectiv și corect în raporturile cu organele de securitate, de a respecta secretul colaborării și de a îndeplini întocmai sarcinile ce-i sunt încredințate" - Ministerul de Interne, *Criterii privind recrutarea de informatori și colaboratori pentru munca de securitate*..., p. 36.

[24] A.C.N.S.A.S., fond Reţea, dosar nr. 706, f. 15 *apud Învățând istoria*..., p. 57-58.

[25] *Legătura impersonală*, care presupunea transmiterea materialului informativ de la informator la ofițer prin plasarea sa în anumite ascunzători prestabilite, prin comunicări telefonice codificate sau prin expedierea acestuia către o căsuță poștală a P.T.T.R., era arareori folosită în munca cu informatorii din rândul tinerilor - Ministerul de Interne, *Organizarea legăturii cu rețeaua informativă*, Serviciul Cultură, Presă și Editorial, 1976.

Uneori, mai mult pentru motive ce ţineau de motivarea informatorului, de creare a senzaţiei că acesta face un lucru deosebit, vecin cu activităţile de spionaj (senzaţie deloc de neglijat pentru adolescenţi şi tineri!), ofiţerii de securitate recurgeau și la sisteme mai mult sau mai puţin ingenioase pentru contactarea de urgenţă. De exemplu, informatorul „Iordache” fusese instruit de ofiţer ca, în cazul unor informaţii ce nu sufereau amânare, să aplice o bulină de plastilină pe tocul uşii de la clasă sau să apeleze un număr de telefon şi să comunice: „am găsit la magazinul Tomis un material frumos de pantaloni” [26].

În încheierea procesului de recrutare, ofițerul îi indica proaspătului informator anumite categorii de informaţii care trebuiau obţinute și erau fixate *data* și *locul* următoarei întâlniri.

După încheierea recrutării, ofiţerul întocmea „referatul de felul cum a decurs recrutarea”. În cazul pe care l-am amintit sunt inserate următoarele informaţii:

„Candidatul a relatat despre unele abateri ale colegilor, care se caracterizează prin fugă de la ore, indisciplina la unele ore, fumatul prin WC. De asemenea, a mai spus că la elevul G.M. acasă se organizau ceaiuri unde participau elevi din şcoală și alţi elevi din alte şcoli, unde s-a dansat în mod decadent. La aceste ceaiuri mergea și candidatul”[27].

În consecinţă, ofiţerul recrutor aprecia că respectivul candidat „a avut o poziţie sinceră, relatând aspecte negative din activitatea colegilor”.

Toate documentele menţionate până acum erau „colecţionate” în așa-numitul „dosar de reţea”, care se deschidea odată cu includerea în reţeaua informativă a noului informator. Acestora li se adăugau diverse *planuri de dirijare* a informatorului în cadrul obiectivului, *evidența recompenselor* și *chitanțe* pentru recompensele băneşti acordate, *caracterizări periodice* ale activităţii depuse de informator, *tabelul cu ofițerii* care l-au avut în legătură pe parcursul colaborării, sistemul de legătură utilizat și, într-un final, *raportul cu propunerea (motivată) de abandonare* a acestuia. Uneori, în dosarele de reţea se regăsește și un tabel cu ofiţerii care au avut cunoştinţă de faptul că persoana era în reţeaua informativă de securitate.

Abandonarea informatorului și *scoaterea* sa din reţea se putea face din varii motive: absolvirea şcolii şi plecarea acestuia în armată sau la facultate (în aceste cazuri, uneori, dosarul de reţea era trimis unităţilor de

---

[26] *Învățând istoria...*, p. 55.

[27] *Apud* Florian Banu, *Securitatea – un pedagog din umbră*, în „Magazin Istoric”, nr. 3/2006, pp. 66-70.

contrainformaţii militare sau compartimentelor care aveau în supraveghere informativă respectiva facultate), angajarea absolventului, mutarea într-o altă localitate sau părăsirea ţării, intrarea acestuia în rândul membrilor P.C.R. (în acest caz, era nevoie de o aprobare specială a prim-secretarului judeţean pentru continuarea folosirii respectivei persoane ca informator), refuzul de a mai oferi informaţii sau furnizarea de informaţii fără valoare operativă, deconspirarea colaborării cu Securitatea, pensionarea (în cazul cadrelor didactice), îmbolnăvirea sau decesul informatorului. Uneori, se întâmpla chiar ca informatorul să săvârşească el însuşi acte de natură a leza securitatea statului sau să fie depistat că face un joc dublu şi atunci pe numele său se deschidea, simultan cu excluderea din reţea, un dosar de urmărire informativă.

Trebuie remarcată importanţa pe care o avea pentru Securitate, ca, de altfel, pentru orice serviciu de informaţii, recrutarea unui tânăr, aflat la începutul vieţii şi al carierei, din perspectiva utilizării sale ulterioare. În evoluţia sa ulterioară, respectivul tânăr putea ajunge în poziţii sociale şi politice foarte importante şi, în acest caz, vechile relaţii puteau fi oricând reactivate. Acest considerent s-a dovedit la fel de valabil şi în cazul recrutării unor tineri străini veniţi la studii în România, după cum nici tinerii români aflaţi în acelaşi scop peste hotare nu au fost neglijaţi de alte servicii de informaţii.

Notele informative furnizate de informator erau arhivate într-o aşa-numită *mapă anexă*, fiind exploatate în copie în dosarele de urmărire sau de verificare informativă ale suspecţilor. Tot aici se păstra şi evidenţa întâlnirilor realizate, a informaţiilor furnizate şi modul de exploatare.

Portretul-robot al „colaboratorului din rândul elevilor”

După ce am prezentat sumar etapele parcurse pentru a recruta un informator din rândul tinerilor, se naşte întrebarea care erau caracteristicile psiho-fizice care, în ochii ofiţerului de securitate, transformau un tânăr în tipul ideal de informator? Cu alte cuvinte, exista un „şablon”, un model exemplar de informator în raport cu care să se facă aprecierea candidaţilor?

Din documentele consultate, nu am identificat nici o directivă emisă de conducerea instituţiei în acest sens, astfel că suntem înclinaţi să credem că ofiţerii de securitate apelau mai degrabă la experienţa colegilor cu mai multă vechime în munca informativă şi la propriul fler[28]. Evident, o

[28] Experienţa unora dintre ofiţeri era diseminată în rândul cadrelor şi prin intermediul publicaţiilor de specialitate editate de Ministerul de Interne – vezi,

serie de condiţii *sine qua non*, provenite în special din registrul ideologic, aveau un rol eliminator în procesul de selecție, mai ales când recrutarea se dorea a fi făcută „pe bază de sentimente patriotice". În acest caz, originea socială, trecutul politic al părinţilor şi chiar al rudelor apropiate, apartenenţa la organizaţiile de copii şi tineret, ataşamentul manifestat faţă de regim aveau un rol decisiv.

De cele mai multe ori atenţia ofiţerilor de securitate se îndrepta spre „informatorul născut" şi nu spre cel „făcut". Altfel spus, erau luate în studiu persoane volubile, comunicative, cu un cerc larg de prieteni, capabile să inducă senzaţia de discreţie şi confidenţialitate şi care se bucurau de popularitate în rândul colegilor.

Nu de puţine ori, erau preferaţi elevii şi studenţii care locuiau în internatele liceelor sau în căminele studențești. Acest lucru se explică, în primul rând, prin faptul că aceştia, fiind departe de familie, de sprijinul și consilierea acesteia, erau mai vulnerabili în faţa unor solicitări de colaborare. Pe de altă parte, această categorie de tineri stabilea relații de prietenie atât „pe verticală", cu colegi din ani superiori sau inferiori, cât și „pe orizontală", cu alţi tineri aflaţi în clase sau grupe de studiu paralele. În acest fel, informatorii recrutaţi din rândul acestor tineri puteau fi folosiţi pentru obţinerea de informaţii nu numai din sălile de curs și laboratoare, ci şi din spaţiile de cazare, hrănire, relaxare.

Afirmaţiile noastre se întemeiază pe documentele redactate de ofițerii de securitate pe parcursul procesului de recrutare a informatorilor. De exemplu, în 25 martie 1961 un ofiţer al Biroului 363, din cadrul Direcţiei a III „Informaţii interne", redacta un „referat/raport cu propuneri de recrutare" a elevului S.P. din Şcoala Medie nr. 26 din Bucureşti în care menţiona că respectivul „candidat" „are calităţi şi posibilităţi de informare în rândul elevilor din clasa a XI-a, bucurându-se de simpatia acestora. Este o persoană comunicativă, având posibilitatea să se apropie uşor de orice elev". Garanţia că „va accepta recrutarea și va colabora cinstit cu organele noastre" era considerată a fi una reală, „ţinând cont de originea sa socială, precum şi de comportarea şi activitatea sa zilnică"[29].

de exemplu, col. Gh. Gavrilă, col. dr. Nicolae Olaru, cpt. Ciprian Sasu și cpt. Nicolae Stroe, *Însușirile psihologice ale personalității. Cunoașterea și educarea lor în interesul muncii de securitate*, în „Securitatea", nr. 2(78)/1987, p. 31-36 (disponibil on-line, în 12 noiembrie 2017, la http://www.cnsas.ro/documente/periodicul_securitatea/Securitatea%201987-2-78.pdf).

[29] *Apud* Florian Banu, *loc. cit.,* p. 67.

Într-o „Fişă a persoanei de sprijin”, întocmită în 25 noiembrie 1988 de lt. Moşneguţu Elena, eleva luată în studiu pentru a asigura „supravegherea corespunzătoare a elevilor în liceu şi cămin”, în vârstă de 14 ani, era prezentată, din punct de vedere al calităţilor şi posibilităţilor informative, astfel:

„Este o elevă cu o bună pregătire, dovadă şi rezultatele bune obţinute la învăţătură până în prezent, sociabilă, volubilă, foarte ataşată de părinţi. Este stimată de colegii clasei, datorită faptului că se poate găsi oricând un sprijin moral în ea, îşi ajută colegii, respectă ordinea şi disciplina în cămin”[30].

Peste câteva luni, în 26 septembrie 1989, acelaşi ofiţer recruta o altă elevă, tot de 14 ani, neuitând să consemneze: „este o elevă bine pregătită profesional, cu un potenţial intelectual dezvoltat. Este o fire uşor adaptabilă, ştie să se facă plăcută de cei din jur”[31].

Formule asemănătoare folosea şi cpt. Preda Mugur, de la Serviciul I „Informaţii interne” al Inspectoratului M.I. Prahova, pentru a caracteriza un elev în vârstă de 15 ani, recrutat în ziua de 7 decembrie 1989: „Tânăr cu bune rezultate la învăţătură, sociabil, cu relaţii în rândul colegilor. Locuieşte la internatul liceului, având posibilităţi în rândul tuturor colegilor”[32].

La fel de conştiincioasă era şi lt. maj. Năftănăilă Octavia, care recruta în 5 mai 1989 un elev al liceului „Mihai Viteazul”, din Ploieşti. În rubrica intitulată „Scurtă descriere a caracteristicilor psihofizice şi a posibilităţilor informative”, din „Fişa colaboratorului din rândul elevilor”, aceasta menţiona: „Este un elev bine pregătit profesional, cunoscut cu o comportare corespunzătoare în familie şi în şcoală. Nu face comentarii de factură politică, având o bună pregătire din acest punct de vedere. Face parte din Clubul «Voinţa» Sinaia, secţia de orientare turistică şi face dese deplasări în străinătate. Nu are rude sau relaţii stabilite în exterior”[33].

Maiorul Nastasiu Ioan, din Serviciul I „Informaţii interne” al Inspectoratului M.I. Bacău, recruta în 14 noiembrie 1989 un elev de 15 ani, căruia îi făcea următoarea caracterizare: „Este cunoscut în şcoală, familie şi comună cu comportări bune, corect şi sociabil cu cei din jurul său. Este

---

[30] A.C.N.S.A.S., fond Reţea, dosar nr. 423.311, f. 1.

[31] Idem, dosar nr. 423.310, f. 1.

[32] Idem, dosar nr. 335.775, f. 1.

[33] Idem, dosar nr. 336.340, f. 1.

isteţ, întreprinzător şi inteligent. Nu se ridică la nivelul posibilităţilor de care dispune la învăţătură. Ştie să păstreze un secret”[34].

În 19 octombrie 1989, lt. Stanciu Nina, de la Serviciul I al Inspectoratului Judeţean M.I. Timiş, recruta o elevă a liceului industrial din Beba Veche şi consemna în „Fişa persoanei de sprijin” următoarele: „...este inteligentă, are un ascuțit spirit de observație, putere de reținere și redare, concepţii social-politice corespunzătoare. Cunoaște majoritatea elevilor din cadrul liceului unde învaţă, precum și o mare parte a celor de la liceul agricol; este o fire prietenoasă”[35].

În alte cazuri, ofiţerii de securitate erau mult mai laconici. Lt. Gogu Ioana, de la Securitatea Roman, recruta în februarie 1989 un elev în vârstă de 15 ani, consemnând doar că „tânărul dispune de calităţi şi posibilităţi care să-i permită o bună colaborare cu organele de securitate. Este bine dezvoltat fizic și intelectual”[36]. O manieră asemănătoare de descriere a aptitudinilor informatorului avea şi plt. Pricop Vasile, din Serviciul I „Informaţii interne” al Inspectoratului M.I. Vrancea, acesta consemnând, în iunie 1988, următoarele date despre un elev de clasa a IX-a: „Este inteligent, dispune de memorie vizuală şi auditivă, cu posibilităţi şi calităţi de informare”[37].

Așadar, se poate concluziona că sinceritatea, corectitudinea, obiectivitatea şi fidelitatea în reproducerea unor informaţii, vigilenţa, curajul și discreția erau atributele considerate indispensabile pentru introducerea unui tânăr în reţeaua informativă. Alături de aceste calităţi, inițiativa și capacitatea de orientare, stăpânirea de sine și prezenţa de spirit, calmul şi prudenţa erau, cu toatele, trăsături în măsură să contureze portretul informatorului ideal[38].

Nu în ultimul rând, se poate aprecia că și calitățile fizice erau luate în calcul în procesul recrutării, întrucât un tânăr sau o tânără cu un aspect fizic atrăgător nu ducea lipsă de admiratori, inter-relaționând mult mai ușor cu un număr mare de persoane. Din acest motiv, din descrierea „caracteristicilor psihofizice şi a posibilităţilor de informare” nu lipsesc mențiuni precum „are o figură plăcută, brunetă cu ochi mari, negri” sau

[34] Idem, dosar nr. 423.309, f. 1.
[35] Idem, dosar nr. 389.030, f. 1.
[36] Idem, dosar nr. 317.693, f. 1.
[37] Idem, dosar nr. 419.170, f. 1.
[38] Ministerul de Interne, *Criterii privind recrutarea de informatori și colaboratori pentru munca de securitate...*, p. 10.

„are un fizic agreabil, ceea ce determină în jurul ei prezenţa permanentă a colegilor, a altor tineri".

Ce tipuri de informaţii erau căutate prin această categorie de informatori?

Paleta de informaţii ce prezenta interes pentru organele de securitate a fost nu numai foarte largă, dar a cunoscut și o dinamică în timp. Mutaţiile înregistrate erau într-o strânsă corelaţie cu evoluţiile ideologice şi cu stadiul în care se afla regimul comunist, ameninţările la adresa securităţii acestuia fiind periodic redefinite. Astfel, dacă în perioada 1948-1958 informatorii din rândul tinerilor erau dirijaţi mai cu seamă pentru a identifica potenţialele focare de *rezistenţă activă* (foşti membri ai „Mănunchiurilor de prieteni", ai „Frăţiilor de Cruce" sau elevi și studenţi care erau membri sau susţinători ai unor grupuri de rezistenţă armată[39]), ulterior accentul s-a deplasat spre obţinerea de informaţii despre tot ce putea fi încadrat la *rezistenţa paşnică*: subversiunea externă (ascultarea și corespondenţa cu posturi de radio occidentale, colportarea ştirilor şi comentariilor „duşmănoase", difuzarea unor materiale audio-video „decadente"), realizarea și difuzarea de înscrisuri ostile, tentative de trecere frauduloasă a frontierei etc.

Ca urmare a acestor schimbări de optică a Puterii asupra a ceea ce considera a fi o contestare intolerabilă din partea unui segment al societăţii, potenţialul informativ al reţelelor dirijate de Securitate a fost redirecţionat periodic, priorităţile informative fiind şi ele redefinite. Desigur, nu au lipsit „constantele", acţiunile considerate permanent a reprezenta un grad acut de periculozitate: ascultarea posturilor de radio occidentale, influenţa religiei asupra tinerilor, tentativele de părăsire ilegală a ţării.

Fără a urmări în detaliu aceste evoluţii, ne vom mulţumi să semnalăm că, mai cu seamă după 1968, pe fondul unei anumite relaxări ideologice a regimului[40], documentele Securităţii consemnează preocupări

---

[39] Unele unităţi şcolare, cum ar fi Liceul „Radu Negru" din Făgăraş, erau considerate adevărate „pepiniere" de membri pentru grupurile de rezistenţă armată – cf. C.N.S.A.S., *„Bande, bandiţi şi eroi". Grupurile de rezistenţă și Securitatea (1948-1968)*, Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Camelia Duică, Silviu B. Moldovan, Elisabeta Neagoe, Liviu Ţăranu (eds.), Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2003, p. 167.

[40] Criticile formulate în 1968 la adresa abuzurilor săvârșite de organele Ministerului Afacerilor Interne au provocat o anumită inhibiţie în rândurile

sporite pentru *combaterea influențelor occidentale* asupra tinerilor. Așa cum se menţiona în „Raportul cu privire la activitatea Direcţiei I pe anul 1969”, informaţiile obţinute indicau faptul că „serviciile de spionaj, cercurile reacţionare din străinătate și elementele dușmănoase din interior, își îndreaptă atenţia tot mai mult către tineri, pentru a strecura în conduita unora idei potrivnice orânduirii noastre”. La rândul lor, „elementele dușmănoase” din interior (părinţi, rude, prieteni sau chiar cadre didactice), încercau, în opinia Securităţii, „să zdruncine încrederea anumitor elevi și studenţi în politica partidului, le inoculează idei fasciste, înfăţişează «meritele» diverselor grupări politice reacţionare sau încearcă să-i antreneze în acţiuni ostile și anarhice”[41].

Aceeaşi percepţie se desprinde şi dintr-un „Plan de măsuri privind intensificarea muncii informativ-operative în rândul tineretului”, elaborat în comun de Ministerul Afacerilor Interne și de Consiliul Securităţii Statului în iunie 1971. În document se menţiona că în ultima perioadă, „în mod deosebit, sub influenţa propagandei ostile din exterior, a influenţei exercitate de elemente cu concepţii ostile din interior, continuă să apară în rândul unor categorii de tineri o seamă de manifestări străine socialismului și încălcări ale dispozițiunilor legale”[42].

Dar, în ce constau aceste „manifestări străine socialismului”? Potrivit unei „Informări”, adresată conducerii Partidului de către C.S.S. și M.A.I., acestea îmbrăcau forme variate: „constituirea în grupuri și organizaţii cu caracter ostil regimului, calomnierea conducătorilor de partid și de stat, precum și a realizărilor obţinute în ţara noastră, trecerea frauduloasă a frontierei, omoruri, tâlhării, violuri, ultragierea organelor de stat, furturi calificate, tulburarea ordinii și liniștii publice și altele”[43].

Îngrijorarea avea temeiuri serioase, mai ales dacă avem în vedere *infracţiunile de drept comun* în care erau implicaţi tinerii. Potrivit datelor

---

Miliţiei și Securităţii, multe cadre adoptând o atitudine pasivă, de teama de a nu fi acuzate de noi abuzuri. Această situaţie, cumulată cu alţi factori a condus la o creștere îngrijorătoare a infracţiunilor. Astfel, organele de miliţie s-au văzut confruntate în anul 1969 cu un număr de 156.177 de infracţiuni, faţă de numai 96.537 în anul 1968 – A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 37/1970, f. 77.

[41] C.N.S.A.S., *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode*, vol. II (1967-1989), coord. Florica Dobre, editori: Elis Neagoe-Pleșa, Liviu Pleșa, București, Editura Enciclopedică, 2006, p. 400.

[42] A.C.N.S.A.S., fond M.A.I.-D.G.J., nr. inv. 3.629, vol. 10, f. 117.

[43] *Ibidem*, f. 39.

centralizate de Ministerul Afacerilor Interne, în anul 1970 fuseseră cercetaţi de organele Miliţiei nu mai puţin de **26.518 tineri** cu vârsta între 14 și 26 de ani, ceea ce reprezenta circa **30% din totalul învinuiţilor și inculpaţilor** la nivel naţional. Faptele comise de aceștia erau în multe cazuri de o gravitate deosebită. Astfel, tinerii din categoria de vârstă amintită comiseseră 77% din totalul furturilor auto-moto, 69,9% din furturile „prin spargere și chei potrivite", 65,5% din totalul violurilor, 55,1% dintre tâlhării, 54,2% dintre furturile din buzunare, 50% dintre furturile din avutul personal, 36,8% dintre omucideri.

În ce privește Securitatea, problema o reprezenta împletirea unor fapte de drept comun cu altele din sfera infracţiunilor contra securităţii statului, precum şi, mai ales, cele care aveau un caracter politic evident. Astfel, în *încercarea de a părăsi ilegal ţara* pentru a se stabili în Occident, unii tineri își începeau acţiunea prin săvârșirea unor infracţiuni de drept comun deosebit de grave. De exemplu, în 1970 un grup de cinci tineri din Arad, care intenţionau să treacă frontiera în mod fraudulos, și-a început acţiunea prin furtul unei arme de vânătoare, cu care au împușcat mortal un cetăţean, pe care l-au jefuit, ascunzând apoi cadavrul într-o pădure. De asemenea, fuseseră depistate două grupuri de tineri, unul din Craiova și unul din Oradea, care-și făcuseră planuri de părăsire a ţării prin deturnarea unor aeronave TAROM.

Dimensiunea fenomenului poate fi apreciată pornind de la faptul că, în primul trimestru al anului 1971, nu mai puţin de 179 de tineri (majoritatea între 19 și 23 ani) fuseseră semnalaţi cu intenţii de evaziune sau reţinuţi în momentul în care încercau să treacă fraudulos frontiera.

Deosebit de îngrijorătoare pentru autorităţi erau tendinţele tinerilor de *asociere în grupuri informale*, dincolo de controlul exercitat cu minuţiozitate asupra organizaţiilor oficiale de tineret. Astfel, atât Securitatea, cât şi Miliţia semnalau faptul că „influenţaţi de ideile, moda şi practicile occidentale, unii tineri s-au grupat în «cluburi» de nuanţă «hippies», în cadrul cărora se organizau distracţii în poduri, pivniţe, garaje, care degenerau în comportări imorale". Faptul că unele dintre cluburi aveau caracter închis, fiind accesibile numai membrilor care aderau la un statut/regulament și plăteau cotizaţii, era la fel de îngrijorător ca și tendinţa altor cluburi de a fi deschise și pentru invitaţi, însă contra unei taxe! Spiritul „capitalist" de asociere în scopul obţinerii unor profituri, care se manifesta în rândul tinerilor, arăta că drumul până la făurirea „omului nou" era încă lung!

Încă și mai periculos era considerat faptul că fuseseră depistate *o serie de organizații și grupări clandestine cu preocupări de factură politică*: „comentarii dușmănoase, interpretarea tendențioasă a știrilor transmise de «Europa Liberă», intenții de comiterea de atentate asupra milițienilor pentru procurarea de armament, fuga din țară și altele”.

Astfel, la Galați fusese depistată „Asociația tinerilor români ortodocși”, formată dintr-un grup de zece elevi ai Liceului „Vasile Alecsandri”, aflați „sub îndrumarea unui fost legionar”, în vreme ce la Târgoviște fusese identificată organizația „Frăția”, cu 11 membri având vârste între 16 și 19 ani, organizație care, „după modul de orientare, criteriile de selecționare și măsurile de conspirare, se aseamănă cu organizațiile de tineret ale fostei Mișcări Legionare”. Membrii „Frăției” își confecționaseră ștampile, legitimații, strângeau cotizații, își tatuaseră o cruce pe brațul stâng și-și procuraseră arme albe. De asemenea, în martie 1971 fusese descoperită în București organizația „Garda Neagră”, formată din 11 elevi de la mai multe școli tehnice și profesionale, care „își propuseseră să comită acțiuni ostile regimului: aruncarea în aer a unor obiective, atacarea unor ofițeri de miliție, atacarea unei unități militare conform unui plan întocmit pentru procurarea de armament”[44].

Potrivit analizelor efectuate de către Securitate, una dintre cauzele care stăteau la originea unor astfel de acțiuni o constituia „influența negativă [pe] care o exercită emisiunile postului de radio «Europa Liberă», care instigă tinerii la acțiuni ostile orânduirii noastre socialiste”. Informațiile deținute arătau că „destul de mulți tineri audiază acest post, iar unii au intrat și în corespondență cu crainicii emisiunilor pentru tineret”. În anul 1970 și primul trimestru al anului 1971, Securitatea identificase 4.785 de scrisori trimise postului amintit, dintre care „454 au avut un conținut calomnios la adresa conducătorilor de partid și de stat și a realizărilor obținute de țara noastră”[45].

Alți factori care contribuiau la îndepărtarea unor tineri de linia de conduită trasată de Putere erau: influența cultelor religioase, insuficienta cunoaștere a preocupărilor și frământărilor tinerilor de către factorii educativi (familie, școli, facultăți, organizații de tineret, sindicate), influența unor „relatări amănunțite în literatură, presă, televiziune și cinematografie despre infracțiuni săvârșite în alte țări”.

Pornind de la realitatea creșterii fenomenului infracțional în rândul tinerilor și de la linia de demarcație destul de volatilă dintre infracțiunile

[44] *Ibidem*, f. 42.
[45] *Ibidem*.

de drept comun și cele privind securitatea statului, așa cum erau acestea definite în legislaţia vremii, conducerea Partidului a ordonat coordonarea acţiunilor Miliţiei și Securităţii, mai cu seamă în domeniul utilizării reţelelor informative[46].

Rezultatele măsurilor ordonate de Partid și puse în practică de Securitate și Miliţie nu au întârziat să apară. Potrivit unui „Documentar privind unele aspecte din rândul tineretului", întocmit de Ministerul de Interne la 1 septembrie 1972, în anii 1971-1972, „circa 44.500 tineri au făcut obiectul urmăririi de către organele Ministerului de Interne, din care 1.300 pentru fapte ce lezau – sub diferite forme – securitatea statului, iar restul de 43.200 pentru infracţiuni de drept comun"[47].

Deși numărul de tineri care încălcaseră cadrul legal continua să fie destul de mare, o analiză comparativă permitea unele motive de optimism: „Din compararea stării infracţionale pe semestrul I/1972, cu cea din perioada corespunzătoare a anului 1971, rezultă că a scăzut numărul tinerilor urmăriţi pentru fapte ce lezează securitatea statului cu 49%, pentru furt din avutul obștesc cu 29%, pentru furt din avutul personal cu

---

[46] De altfel, acest tip de colaborare în plan informativ nu constituia o excepţie de la modalităţile obișnuite de lucru. Însuși Nicolae Ceaușescu, referindu-se la necesitatea conlucrării dintre Miliţie și Securitate în obiectivele economice, arăta: „În ce privește activitatea informativă și, în general, activitatea economică și aici ar trebui să aducem ceva mai multă claritate, ţinând seama că de această activitate se ocupă astăzi două organisme în întreprinderi, atât Securitatea, cât și Miliţia. Desigur, unii au un anumit obiectiv, dar lucrurile sunt greu să fie discutate înainte. Nu se știe dacă este furt sau este un act contrarevoluţionar. Lucrurile acestea apar în cursul cercetării. Atunci, ar trebui să gândim – și am spus și tovarășilor de la Securitate – la o unificare a acestor organisme în întreprinderi. Să avem o singură reţea informativă, pentru că altfel se suprapun, se lucrează paralel, se mai și ceartă până la urmă și, în orice caz, lucrurile merg prost. Deci, împreună cu Securitatea să analizăm problema aceasta a unificării reţelelor din întreprinderi. În cazul descoperirii unei infracţiuni, se va vedea dacă este un furt și atunci merge la anchetă la organele respective, iar dacă este altceva, atunci merge în altă parte. Aici trebuie să realizăm o unificare, pentru că lucrurile nu merg cum trebuie" - *Cuvântarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința de analiză a muncii Miliţiei pe anul 1971,* în A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Administrativ-Politică, dosar nr. 1/1972, f. 52. Același principiu, de colaborare strânsă și de schimb de informaţii, a fost aplicat și în supravegherea tinerilor.

[47] C.N.S.A.S., *Securitatea și sistemul educaţional comunist din România (1948-1989)*, studiu introductiv, notă asupra ediţiei și selecţia documentelor de Luminiţa Banu, Iași, Casa Editorială „Demiurg", 2015, p. 177.

31.5%, iar pentru înşelăciune în dauna avutului personal şi altele cu 38%”[48].

În pofida intensificării supravegherii și a extinderii rețelelor informative, tinerii au continuat să dea numeroase bătăi de cap Securităţii, unele dintre acţiunile acestora fiind de un real pericol. Astfel, în ziua de 5 februarie 1977, un grup de șase tineri, între 16 şi 19 ani, din municipiul Cluj-Napoca, au intenţionat să deturneze avionul de pasageri TAROM care efectua cursa Cluj-Napoca-Bucureşti. Aceştia plănuiseră luarea ca ostatic a unei stewardese şi, sub amenințarea uciderii acesteia, obligarea echipajului avionului pentru schimbarea traseului de zbor spre Austria. În acest scop, „şi-au procurat cinci cuţite, frânghii, au confecţionat măşti din ciorapi *nylon* şi s-au antrenat, simulând operaţiunea de deturnare a avionului”[49].

Potrivit unei note a Direcţiei I din D.S.S., datată 6 martie 1982, un grup de şase elevi de la liceele industriale din oraşul Bacău s-au constituit într-un „anturaj”, intenţionând „să iniţieze acţiuni de natură fascist-teroristă şi să comită fapte infracţionale de drept comun.

În vederea realizării planurilor lor, tinerii concepuseră „un program de acţiune, un cod pentru comunicări, au procurat materiale cu caracter fascist-terorist, reţete privind compoziţia unor substanţe explozive, precum şi materialele referitoare la organizarea acţiunilor criminale ale bandelor legionare”. Cei în cauză intenţionau „să iniţieze acţiuni de terorizare a oraşului Bacău prin realizarea de explozivi improvizaţi, care să fie plasaţi la clădirile mari”[50].

Alţi trei elevi de la Şcoala generală nr. 13 din Arad confecţionaseră „un număr de şapte arme şi patru pistoale artizanale”, care, în urma expertizării, s-a dovedit că „două sunt în stare de funcţionare, putând lovi mortal de la o distanţă de 10 m”.

Ascultarea şi colportarea ştirilor difuzate de posturile occidentale continuau, de asemenea, să reprezinte o mare tentaţie pentru tinerii avizi de noutăţi muzicale şi informaţii de alt tip decât cel promovat până la saturaţie de mass-media românească. Ca urmare a acestei preocupări, șase elevi de la diverse licee din Braşov au conceput, iniţial ca activitate aplicativă, „un sistem de comunicaţii tip «interfon», ce unea apartamentele în care locuiau, prin care difuzau şi audiau programele muzicale”. Ulterior, elevii au audiat şi emisiunile postului de radio

[48] *Ibidem.*
[49] *Ibidem*, p. 254.
[50] *Ibidem*, p. 300.

„Europa liberă”, „înregistrând ştirile, după care alcătuiau un program propriu în care au inclus şi aspecte cu conţinut necorespunzător la adresa orânduirii politice și de stat din ţara noastră”. Preocupări asemănătoare fuseseră depistate la o elevă din clasa a XII-a, la Liceul „George Coşbuc” din Bistriţa-Năsăud, care „a audiat şi înregistrat pe bandă magnetică ştirile transmise de postul de radio „Europa liberă”, după care le-a redat în clasă în prezenţa a 20 colegi”[51].

De asemenea, ispita de a părăsi România în speranţa unui trai mai bun în Occident a continuat să-i împingă pe mulţi tineri spre tentativa de trecere ilegală a frontierelor. De exemplu, numai în perioada 1 ianuarie - 31 martie 1986, „au acţionat la frontiera de stat 439 minori (263 reţinuţi în tentativă, 145 predaţi de autorităţile statelor vecine şi 30 ajunşi în Occident), reprezentând 12,1% din numărul persoanelor care au comis astfel de fapte”[52].

Desigur că, în multe cazuri, acţiuni precum cele amintite mai sus nu ar fi putut fi depistate de Securitate fără aportul reţelei informative. În același timp, însă, se cuvine precizat că, de multe ori, notele informative furnizate de persoanele de sprijin din rândul elevilor abundau în banalităţi, nefăcând altceva decât să consemneze simple acte de indisciplină sau de încălcare a regulamentelor şcolare. Astfel, persoana de sprijin „Doru” informa că „în cursul lunii noiembrie 1988, elevii clasei a IX-a F au plecat de la ore, mergând în oraş, deoarece nu-şi pregătiseră temele”[53].

La 1 martie 1989 un elev dintr-o comună vâlceană informa ofiţerul de securitate că profesorul de istorie, care îndeplinea şi funcţia de secretar al şcolii şi care „mai înainte uita uşa de la secretariatul şcolii descuiată”, era pe drumul cel bun, căci, „de când a fost atenţionat de organele de miliţie, nu mai uită secretariatul deschis şi nici documente nu mai lasă pe birou când termină programul”[54].

Un alt informator din Vâlcea îşi informa ofiţerul de legătură, în 13 octombrie 1989, că un elev din clasa a XI-a, nou-venit în Liceul Industrial nr. 7, ar fi spus unor colegi „că practică karate (sic!), împreună cu un alt tânăr, se pare chiar băiatul gazdei unde locuieşte”[55]. De remarcat că

---

[51] *Ibidem*, p. 301.

[52] *Ibidem*, p. 375.

[53] A.C.N.S.A.S., fond Reţea, dosar nr. 317.693, f. 3.

[54] Idem, dosar nr. 411.942, f. 4.

[55] Organizarea şi practicarea „oricăror forme de yoga şi karate” fusese interzisă prin Hotărârea Consiliului Naţional pentru Educaţie Fizică şi Sport nr. 1.253 din

„persoana de sprijin” pare să manifeste înțelegere față de pasiunea noului coleg, căci în finalul notei informative nu uită să adauge: „din cele observate până în prezent, acesta este un băiat liniștit, dar care ar vrea să practice acest sport”[56].

Pe 7 decembrie 1989, când regimul comunist „scârțâia” din toate încheieturile, cpt. Preda Mugur, din I.J. al M.I. Prahova, era interesat de un elev „semnalat că vehiculează casete video necorespunzătoare”. Ca urmare a dirijării rețelei din anturajul acestuia, primea o notă informativă cu următorul conținut: „elevul (...) are în Algeria o mătușă, sora mamei, care împreună cu soțul, algerian de naționalitate, s-au stabilit în acea țară. După spusele lui, nu o duc prea bine și nu le-a trimis nici un fel de pachete. Elevul în cauză nu a discutat niciodată de posibilitatea ajungerii în străinătate”[57].

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL M.I. Sibiu
Serviciul I/B

SECRET
(după completare)

ANGAJAMENT

Considerînd că apărarea patriei, a securității statului constituie o obligație patriotică a întregului popor, înscrisă în Constituție.

Subsemnatul [redacted] născut la [redacted] 1974 în Sibiu domiciliat în Sibiu Aleea [redacted] din Instituția de învățămînt Liceul „Octavian Goga”, mă angajez să sprijin în mod secret, organizat și sincer organele de securitate în activitatea pe care o desfășoară pentru prevenirea, descoperirea și lichidarea infracțiunilor îndreptate împotriva securității statului, pentru combaterea oricăror manifestări care afectează interesele orînduirii noastre socialiste.

Data [illegible]

(semnătura)

Angajamentul a fost dat în prezența

(gradul, numele și prenumele ofițerului)

Concluzii

La 28 iulie 1834, consulul Rusiei, Matvei Lvovici Minciaki, începându-și relațiile oficiale cu domnitorul Moldovei, Mihail Sturdza, îi comunica instrucțiunile primite la Petersburg privind supravegherea influențelor occidentale asupra tinerilor din Țările Române: „...Mi se recomandă în fine, cu deosebire, să chem atenția domnitorilor spre tot ce ar putea indica o anumită tendință a spiritelor tinere de a se lăsa antrenate de ideile liberale, să-i invit să urmărească evoluția opiniei publice în Principate, să împiedice cea mai mică încurajare a creșterii ideilor subversive, (...) să persevereze în grija de a da educației tineretului

---

27 august 1982 – C.N.S.A.S., *„Amorsarea” Revoluției. România anilor ’80 văzută prin ochii Securității*, editor: Florian Banu, Târgoviște, Editura „Cetatea de Scaun”, 2012, p. 142.

[56] A.C.N.S.A.S., fond Rețea, dosar nr. 412.125, f. 6.

[57] Idem, dosar nr. 335.775, f. 2.

un impuls moderat cu înţelepciune, să înfrâneze din toate puterile spiritul de inovaţie şi de tulburare, care s-ar putea manifesta în minţi lipsite de experienţă, avide să dea ţării lor o existenţă politică diferită de aceea pe care i-o asigură instituţiile actuale, întemeiate pe tratate...”[58].

La distanţă de peste un veac, instrucţiunile pe care guvernanţii comunişti le dădeau aparatului de securitate nu sunau cu mult diferit. Teama de „ideile liberale” şi de „spiritul de inovaţie şi tulburare”, care ar fi putut încolţi în „minţi lipsite de experienţă”, rămăsese la cote înalte, iar tentativele tinerilor de a da ţării „o existenţă politică diferită de aceea pe care i-o asigură instituţiile actuale” trebuiau reprimate din faşă.

Ca urmare a acestei percepţii, Securitatea a avut permanent pe agenda de lucru, în perioada 1948-1989, problema „Tineret” (sub diverse denumiri). Prin dimensiunea[59] şi complexitatea sa, această „problemă” a reclamat eforturi serioase din partea Securităţii pentru a o ţine sub control, fiind folosite toate mijloacele şi metodele din panoplia serviciilor secrete. Dintre acestea, rolul cel mai important a revenit reţelei informative create în rândul elevilor şi studenţilor.

Considerată „mijlocul de bază al activităţii informativ-operative de cunoaştere şi prevenire”, reţeaua informativă a fost folosită în urmărirea tuturor problemelor şi obiectivelor aflate în atenţia Securităţii, dar, în cazul supravegherii tineretului, aceasta a avut o serie de particularităţi.

În primul rând, includerea unor minori în reţeaua informativă a fost de natură să le provoace acestora o serie de emoţii violente, în măsură să le afecteze dezvoltarea personalităţii, veritabile traume, cu efecte de lungă durată. Recrutarea, efectuată, în principal, „pe baza convingerilor patriotice” şi „pe baza materialelor compromiţătoare”, avea efecte puternice asupra viitorilor informatori.

[58] *Apud* Ştefan Cazimir, *Alfabetul de tranziţie*, Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1986, p. 67.

[59] În anul 1989, se aflau pe băncile şcolii un număr de 5.592.344 tineri, reprezentând nu mai puţin de 24,6% din populaţia ţării. În învăţământul primar şi gimnazial învăţau 3.030.666 elevi, iar în licee alţi 1.226.927 elevi. Cursurile instituţiilor de învăţământ superior erau urmate de 159.798 studenţi. În cadrul unităţilor de învăţământ îşi desfăşurau activitatea un număr de 227.192 cadre didactice, dintre care 33.522 educatoare, 56.882 învăţători, 86.099 profesori din învăţământul general, 37.728 profesori din cadrul liceelor şi 12.961 cadre didactice din învăţământul superior – A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.833, vol. 28, f. 36-37.

Acest lucru era perfect conştientizat de către ofiţerii de securitate, ca dovadă că directivele profesionale subliniau că, „după recrutare, în majoritatea cazurilor, informatorul trece printr-o criză psihică, iar lucrătorul operativ este dator să-l aducă la starea normală”[60]. Pentru ca informatorul să nu clacheze şi, în urma mustrărilor de conştiinţă, să deconspire legătura cu Securitatea sau să refuze continuarea colaborării, se recomanda ofiţerilor de securitate ca, imediat după recrutare, „primele întâlniri cu informatorul să aibă loc la intervale de timp de 2-4 zile, sau, în unele cazuri, și mai des”[61].

Dacă aceste observaţii și recomandări se refereau la informatori, în general, ne putem imagina ce efecte puternice putea avea recrutarea asupra unui adolescent de 14-15 ani! Reputaţia pe care o avea instituţia Securităţii[62], discuţiile survenite după petrecerea unor acte de indisciplină şcolară, mediul în care avea loc recrutarea erau, cu toatele, evenimente în măsură să acţioneze ca puternici factori de stres pentru un om aflat în procesul atât de dificil de trecere de la copilărie la adolescenţă.

Nici tinerilor care depășiseră vârsta de 18 ani nu le era prea uşor să facă faţă „întrevederii” cu un ofiţer de securitate. Elocvente în acest sens sunt mărturiile celor care au trecut prin aşa ceva. Astfel, un fost informator își relata propria experiență astfel:

„Vreau să vă spun că, tânăr fiind şi /…/ în sediul Securităţii… numai când auzeai de Securitate te apuca…, numai când te uitai la clădirea Securităţii, te apuca teama. Eu nu ştiu câţi au fost, că acum sunt atât de viteji, câţi au fost în vreo cămăruţă a Securităţii, numai cu securistul acolo… mi-era teamă, dar mă gândeam: «Doamne, cum să fac?»”[63].

Un fost student își amintea recrutarea sa, pe vremea când avea 22-23 de ani, în următorii termeni:

„…m-am dus cu el pe undeva pe lângă Poliţia Capitalei… era înainte o Alimentara pe acolo (…) Și m-au dus într-un subsol acolo, iar tipul acesta, care m-a acostat pe stradă, era amabil. (…) Acolo m-a băgat într-o

---

[60] C.N.S.A.S., *„Partiturile” Securităţii. Directive, ordine, instrucţiuni (1947-1987)*, ediţie îngrijită de Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan și Mirela Matiu, Bucureşti, Editura Nemira, 2007, p. 212.
[61] *Ibidem.*
[62] Semnificativ este și faptul că în rândul populaţiei circula un banc potrivit căruia celebrul post de radio „Erevan” ar fi fost întrebat de un ascultător „Ce este Securitatea?”, iar răspunsul ar fi fost: „Securitatea este inima Partidului, care bate, bate, bate…”.
[63] *Învăţând istoria…*, p. 65.

cameră care n-avea geamuri – era ceva stresant... A venit un Nene mai copt, [care] se pieptăna cu prosopul... cu ochelari din ăia fumurii... era ca într-un film cu *Gestapo*... Eu eram intimidat, deja, [de] când intrasem în camera aia (...). În clipa aia, singura chestie pe care o ai în minte, sau eu am avut-o, a fost cum să ies din camera aia fără geamuri... nici acasă dacă ajungeai, nu aveai unde să țipi, tot ei veneau...”[64].

Așadar, în opinia noastră, includerea în rețelele informative ale Securităţii a unor minori a reprezentat un act iresponsabil, profund inuman, în măsură să afecteze dezvoltarea armonioasă a personalităţii tinerilor, cei care erau consideraţi, oficial, de către regimul comunist „cel mai preţios capital”. Nici încurajarea, în rândul studenţilor sau tinerilor încadraţi în diverse locuri de muncă a delaţiunilor cu privire la opiniile politice ale colegilor, profesorilor, rudelor nu era în măsură să contribuie la construirea unui profil moral demn de invidiat.

Pe de altă parte, mereu invocata *necesitate* a acestor rețele este departe de a reprezenta un adevăr. De fapt, comportamentele cu risc crescut pentru ordinea publică și securitatea statului puteau fi monitorizate şi prin alte metode şi mijloace de culegere a informaţiilor, cu o minimizare a implicării factorului uman şi cu evitarea completă a folosirii minorilor. Documentele studiate ne-au demonstrat însă imposibilitatea, atât a ofiţerilor de securitate, cât mai ales a activiștilor de partid, de a face distincţia între *delictele de drept comun* (furturi, tâlhării, violuri, violențe fizice) și *delictele politice*, chiar în definiția largă a acestora, specifică regimului. Din această ambiguitate a rezultat o permanentă intersectare a activităţilor specifice Miliţiei cu cele ale Securităţii, concretizate în deschiderea unor acţiuni de urmărire, măsuri punitive ad-hoc (tunderea „pletoșilor”, bărbieritul „bărboșilor”), anchetarea unor tineri pentru că ascultau un anumit tip de muzică, monitorizarea informativă a unor „ceaiuri dansante”, interceptarea cererilor de „dedicaţii muzicale” adresate în scris „posturilor de radio duşmănoase”[65].

Faptul că această atitudine a Puterii nu a reprezentat, mai cu seamă după amplele mișcări de protest ale anului 1968[66], o excepție românească

---

[64] *Ibidem*, p. 66-67.

[65] C.N.S.A.S., *Securitatea și sistemul educațional comunist din România (1948-1989)*, studiu introductiv, notă asupra ediției și selecția documentelor de Luminița Banu, Iași, Casa Editorială „Demiurg”, 2015, p. 53.

[66] Referindu-se la tinerii britanici ai anului 1968, Rob Evans și Paul Lewis folosesc cuvinte care par să descrie congenerii din România socialistă: „se bucurau de o

sau o regulă a lagărului socialist nu face mai puţin respingătoare astfel de practici. Dimpotrivă, translarea unor practici abuzive dinspre regimurile totalitare spre cele democratice trebuie să se constituie într-un permanent *remember* și într-un semnal de alarmă pentru fiecare cetățean care ține la libertatea sa.

bună educaţie și de perspectiva unei slujbe bune, iar acum voiau să facă lucrurile altfel decât generaţia părinţilor lor. Erau idealiști și cuprinși de spiritul libertăţii; simțeau că stă în puterea lor să modeleze lumea. Se revoltau împotriva unei societăţi pe care o vedeau ca intransigentă, monotonă și paternalistă. Erau neîncrezători când venea vorba de autoritate – autoritatea politicienilor, a administratorilor de colegii și a poliției. Era o vreme a schimbărilor radicale în artă, muzică, film și modă. Părea că vechile certitudini făceau loc unei lumi noi. Pentru cei tineri, protestul era motorul fascinant al acestei schimbări. Pentru autorităţi, protestul reprezenta un pericol cât se poate de real la adresa ordinii existente" - Rob Evans & Paul Lewis, *Sub acoperire. Povestea adevărată a poliției secrete din Marea Britanie*, traducere din limba engleză și note de Alexandru Racu, București, Editura All, 2016, p. 23.

Nicolae **IONIȚĂ**

Politica de cadre în Securitate (1956 – 1968). Evaluarea cadrelor (I)

Staff Policy in the Securitate (1956-1968). Staff assesment (I)

Uninterrupted evaluation of workers' performance had been an obsession for the leadership of the Romanian repressive apparatus and, at the same time, an essential part of its cadres policy since the establishment of the Securitate's structure. Appropriate assessment of the skills and work of the employees influenced the policy of promoting or releasing their positions, the proper organization of the various Securitate Units, the entry into reserve of the inappropriate elements, the orientation of the recruitment policy of the new cadres, the training programs, etc.

This study presents the system of evaluation of the Securitate workers from two different perspectives: the bureaucratic one, which refers to the appreciation of the officers' activity by their direct superiors, through the annual service mark and the result of the controls required by the ministry's management over the activity of the subordinate units aimed to asses the degree of application of the provisions of the current regulations and the professional performance of the employees of each direction.

Etichete: sistem de evaluare, cadre, Securitate, ofițeri, informatori
Keywords: evaluation system, cadres, Securitate, officers, informers.

Permanenta evaluare a performanţelor profesionale ale lucrătorilor a reprezentat o obsesie pentru conducerea Securităţii române şi, în acelaşi timp, o componentă esenţială a politicii sale de cadre. De aprecierea corespunzătoare a calităţilor și activităţii lucrătorilor depindeau promovarea sau retrogradarea lor din funcţii, organizarea corespunzătoare a diverselor unităţi de Securitate, trecerea în rezervă a elementelor necorespunzătoare, orientarea politicii de recrutare a noi cadre, tematica programelor de perfecţionare profesională etc.

În primii ani după 1948, în perioada în care aparatul de represiune se afla în plin proces de formare, iar cele mai importante probleme le constituiau recrutarea de lucrători corespunzători din punctul de vedere al criteriilor politico-ideologice şi eliminarea celor incompatibili, evaluarea obiectivă a activităţii lor a constituit mai mult un deziderat. Până în 1952, cel puţin, a fost păstrat vechiul sistem, preluat de la Siguranţă, prin care aprecierea activităţii lucrătorilor se efectua aproape exclusiv prin intermediul notării de serviciu, întocmite de șefii de compartimente, dar metodologia alcătuirii acesteia și obiectivitatea sa

lăsau mult de dorit. Mai mult decât atât, această formă de evaluare era privită drept o formă birocratică de lucru, opusă „muncii vii de cadre”, propovăduită de ideologia regimului, motiv pentru care a și fost abandonată ulterior.

Dincolo de aspectele referitoare la forma evaluării cadrelor, o problemă esenţială a reprezentat-o și lipsa unor criterii clare de apreciere, atât calitative, cât și cantitative. Aceasta lasa calea deschisă subiectivismului în domeniu și, în același timp, asigura lucrătorilor o libertate deplină, în a-şi desfăşura activitatea după cum credeau de cuviinţă, știind că, atâta timp cât aveau o biografie și o origine socială corespunzătoare şi întreţineau relaţii amiabile cu superiorii direcţi, puteau continua să lucreze şi chiar să promoveze în cadrul sistemului, indiferent de meritele proprii. Asta cu atât mai mult cu cât controlul din partea conducerii centrale, asupra modului de implementare a politicii represive şi a prevederilor propriilor ordine, a lăsat de dorit, atât timp cât Teohari Georgescu a ocupat funcţia de ministru de Interne[1]. Deși dorea mai mult să-și evidenţieze meritele proprii, în organizarea aparatului de Securitate, declaraţiile lui Al. Drăghici din aprilie 1968, cu privire la situaţia găsită la numirea sa la comanda sistemului, în mai 1952, corespund în mare măsură realităţii:

„70 – 80% din ofiţeri nu aveau nici un informator. În fiecare direcţie operativă, un ofiţer muncea și o sută stăteau și se spunea că muncesc cu toţii. Când îi luai la concret, constatai că unul, doi, trei munceau, iar restul nu făceau nimic. [...] Oamenii noştri erau obişnuiţi cu procedee simpliste, făceau deconspirări, mii de oameni nu aveau agentură, ratau acţiuni împotriva duşmanului, făceau deconspirări și puneau duşmanul în gardă. A trebuit ca, în această muncă, să luăm măsuri operative, să sancţionăm pe mulţi oameni, să mergem de la sancţiuni disciplinare până la trimiterea lor în justiție”[2].

O contribuţie importantă, la situaţia descrisă mai sus, o avea însă și lipsa unor reglementări foarte clare, privind modul de desfăşurare a activităţii informative, precum şi cea a unor instrumente adecvate de apreciere a activităţii angajaţilor. În anii care au urmat, noul ministru a reușit să remedieze multe din deficienţele existente, prin emiterea unor noi directive de organizare a „muncii” informativ-operative şi de anchete

---

[1] Titulatura corectă, pentru această perioadă, este aceea de „ministru al Afacerilor Interne”, dar voi folosi această formă prescurtată, pentru a spori uşurinţa exprimării.

[2] ANIC, fond CC al PCR, Secţia Cancelarie, dosar nr. 65/1968, f. 36: *Stenograma ședinței Comitetului Executiv al CC al PCR din ziua de 22 aprilie 1968.*

și prin întărirea controlului exercitat de conducerea centrală a ministerului asupra activităţii tuturor organelor de Securitate.

Principalele mijloace utilizate, pentru centralizarea autorităţii de la nivelul întregului sistem, au fost reprezentate de concentrarea puterii de decizie, în privinţa carierei tuturor lucrătorilor operativi de Securitate, la nivelul ministrului și al Direcţiei Cadre, precum și de reorganizarea Serviciului Inspecţii al ministerului, care devine un instrument important în uniformizarea practicii informative și de anchete, evaluarea performanţei generale a sistemului și corectarea deficienţelor înregistrate în exercitarea actului de comandă. Într-o măsură tot mai mare, șefii unităţilor centrale și teritoriale de Securitate au pierdut, în favoarea organelor de cadre de la nivel central, mijloacele de influenţare a carierei propriilor subordonaţi, iar activitatea fiecărei direcţii în parte a fost supusă la numeroase controale, menite să releve gradul de conformare cu ordinele conducerii ministerului și nivelul performanţelor profesionale ale angajaţilor.

În ciuda unor progrese evidente, evaluarea lucrătorilor de Securitate a continuat să se prezinte însă la un nivel necorespunzător. Aceasta se datora atât lipsei unor criterii obiective de apreciere, cât și a unui instrument precis în acest sens, așa cum erau vechile foi de notare. În plus, concentrarea, la nivel central, a puterii de decizie în privinţa politicii de cadre, avea și urmări nedorite, dat fiind faptul că șefii de compartimente au abandonat orice interes faţă de „creșterea cadrelor”, pe care au lăsat-o cu totul în seama direcţiei de specialitate din minister și a lucrătorilor săi din teritoriu.

Pentru corectarea deficienţelor menţionate mai sus, au fost emise o serie de ordine, în 1956 – 1957, prin care s-a încercat înfiinţarea unui sistem cuprinzător de evaluare a activităţii cadrelor. Astfel, prin Ordinul nr. 15/14 martie 1956 „cu privire la reorganizarea muncii organelor de Securitate cu agentura”, au fost introduse, pentru prima dată, criterii cantitative de apreciere a activităţii informative a ofiţerilor aparatului de represiune, stabilindu-se că „fiecare lucrător operativ al Securităţii Statului, care lucrează cu agentura, este obligat să ţină personal legătura cu cel puţin 10 agenţi”[3]. „Norma” menţionată mai sus a fost majorată în anii următori, ajungându-se până la 15 agenţi, în legătura proprie, și două acţiuni informative în lucru, pentru fiecare ofiţer din sectorul informativ-

[3] ACNSAS, fond MAI/Direcţia Secretariat-Juridic, inv. nr. 3614, dosar nr. 1, f. 93.

operativ[4]. De asemenea, în vara anului 1956, a fost reintrodusă notarea anuală de serviciu, prin intermediul căreia o parte a șefilor de compartimente primeau dreptul de a-şi sintetiza aprecierile asupra subalternilor prin intermediul foilor de notare. În teorie, cel puţin, această formă de evaluare era menită să asigure păstrarea în Securitate şi promovarea numai a celor mai competenţi lucrători, selectaţi conform aprecierilor celor ce lucrau direct cu respectivii.

În cele ce urmează, voi încerca prezentarea sistemului de evaluare a cadrelor Securităţii din două perspective diferite: cea birocratică, ce se referă la aprecierea lor de către superiorii direcţi, prin intermediul notării anuale de serviciu, și cea rezultată în urma controalelor ordonate de conducerea ministerului asupra activităţii unităţilor subordonate, menite să evalueze gradul de conformare la prevederile ordinelor în vigoare și performanţele profesionale ale lucrătorilor fiecărei direcţii.

1. Notarea de serviciu

Anunţată drept o substanţială inovaţie în „munca de cadre” – deși era departe de a fi așa ceva – notarea de serviciu a fost reintrodusă, prin ordinul ministrului de Interne din 17 august 1956. „Noua” formă de evaluare avea menirea de a diminua „fluctuaţia” excesivă a cadrelor, datorată „promovărilor în funcţii, avansări în grad, mutări, retrogradări sau scoateri din minister fără o analiză matură” și care ar fi „dezorganizat munca”. Cauza neajunsurilor era identificată în lipsa de interes a ofiţerilor „cu munci de răspundere”, care considerau că „munca de cunoaştere şi studiere a cadrelor este un compartiment rezervat exclusiv organelor de cadre, aşteptând, de cele mai multe ori, ca lucrătorii de cadre să facă aprecieri asupra calităţii oamenilor ce îi au în subordine”, precum şi în atitudinea lucrătorilor de cadre, care „reduc, în mod nejust, studierea cadrelor la cercetarea documentelor aflate în dosarul personal, fără a face muncă vie, de cunoaştere minuţioasă a aptitudinilor, calităţilor politice şi profesionale” ale lucrătorilor[5].

---

[4] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 87, f. 124: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968, în care s-au dezbătut documentele Plenarei CC al PCR din 22 – 25 aprilie 1968.* În documentul prezentat am regăsit cea mai completă prezentare a noii norme, menţionată şi în cadrul altor stenograme ale şedinţelor conducerii Securităţii.

[5] Idem, fond MAI/Direcţia Secretariat – Juridică, inv. nr. 3614, dosar nr. 1, f. 315: Ordinul M.A.I. nr. 42/17.08.1956

Concluzia, cu totul nerezonabilă, a ministrului, consta în aceea că, pentru a se „face o muncă vie, de cunoaştere minuţioasă" a lucrătorilor, era necesar ca, la dosarul fiecăruia, să se mai adauge o hârtie: foaia de notare. Aceasta trebuia întocmită anual, pentru fiecare ofiţer cu un stagiu de cel puţin şase luni în unitate. Sarcina redactării sale revenea şefilor de servicii – pentru locţiitorii lor şi toţi ceilalţi ofiţeri din compartimentul respectiv, şefilor de direcţii – pentru locţiitorii lor şi şefii de servicii, secţii sau birouri independente subordonate şi de locţiitorii ministrului, împreună cu şeful Direcţiei Cadre – pentru şefii direcţiilor din aparatul central sau regional. Se constituiau, totodată, şi mai multe comisii, care aprobau toate actele rezultate. Astfel, Comisia Centrală de Notare, constituită din: prim-locţiitorul ministrului, şefii direcţiilor Cadre, a II-a Contraspionaj, a III-a Informaţii Interne, a IV-a Contrasabotaj şi a VIII-a Anchete şi şeful Comitetului Raional P.M.R. din M.A.I., aviza foile de notare întocmite de şefii de direcţii din aparatul central şi regional, în timp ce comisiile de la nivelul fiecărei direcţii – compuse din şeful unităţii şi locţiitorii lui, secretarul organizaţiei de bază P.M.R. şi şeful secţiei Cadre – le avizau pe cele alcătuite de şefii de servicii. Toate aceste structuri aveau dreptul de a aproba sau respinge documentele respective, de a face observaţii sau propuneri, dar nu şi pe cel de a soluţiona eventualele contestaţii. Cel din urmă rol revenea numai conducerii ministerului, astfel încât nemulţumiţii trebuia să-şi asume riscul de a se plânge Direcţiei Cadre M.A.I.

Criteriile, aflate la baza aprecierilor din foile de notare, erau expuse succint în ordinul ministrului din 1956, acestea rămânând, în bună măsură, neschimbate şi în anii următori:

„Din notare trebuie să rezulte: pregătirea politico-ideologică, capacitatea organizatorică, reflectată în rezultatele obţinute în munca cu agentura, fără redarea cifrelor sau a datelor care ar putea duce la deconspirare, atitudinea faţă de muncă, experienţa în muncă, cunoaşterea ordinelor şi a directivelor de bază ale muncii operative, trăsăturile de caracter ale ofiţerului notat: stăruinţă, obiectivitate, modestie, curaj, conspirativitate, ţinută şi comportare în societate. Notarea se încheie cu concluzii, care trebuie să conţină: recomandări menite să îmbunătăţească munca ofiţerului, aprecieri dacă corespunde funcţiei sau nu"[6].

Evaluarea ofiţerilor se efectua anual, în perioada cuprinsă între 1 octombrie şi 30 noiembrie. Ulterior, intervalul de evaluare a fost mutat în perioada iunie – iulie a fiecărui an. După aprobarea foilor de notare de

[6] *Ibidem,* ff. 315 – 316.

către comisii, ele erau prezentate, pentru „luare la cunoștință”, fiecărui ofițer, se discutau cu respectivul și erau apoi anexate dosarului său personal. În consecință, se preconiza ca toate măsurile adoptate în viitor, de natură a afecta cariera lucrătorilor, să aibă la bază concluziile noilor foi de notare.

Anii următori au adus o serie de modificări ale sistemului mai sus menționat. În perioada 1958 – 1961, s-a renunțat la evaluarea anuală, ea efectuându-se acum după doi ani „de stagiu într-o funcție, pentru a se stabili dacă corespunde funcției”, precum și atunci când interveneau „anumite schimbări în legătură cu situația ofițerilor” (la promovarea, retrogradarea sau mutarea din funcție, avansarea în grad, trimiterea la cursuri de pregătire și la absolvirea acestora și la trecerea în rezervă)[7]. Din septembrie 1961, se revine la foile anuale de notare, cărora li se adăugau cele întocmite în situațiile amintite mai sus[8]. De asemenea, din același an, responsabilitatea pentru întocmirea lor este repartizată spre nivelurile inferioare ale ierarhiei, ea revenind acum tuturor conducătorilor de compartimente, de la șef birou, în sus[9].

O altă schimbare de procedură, înregistrată după 1956, este introducerea calificativelor finale de evaluare, din 1958, care, pe atunci, erau formulate astfel:

- „corespunde funcției și ar putea fi promovat într-o funcție superioară;
- corespunde pe deplin funcției;
- nu corespunde funcției;
- nu corespunde pentru munca de Securitate”[10].

Din toamna anului 1961, calificativele menționate mai sus sunt modificate, fiind înlocuite de unele mai sintetice: foarte bine, bine, satisfăcător și nesatisfăcător. Acestea trebuia să fie însoțite de propuneri cu privire la cariera ofițerilor în anul următor: „promovare în funcție, trimiterea la studii, înaintare în grad, menținerea în grad, retrogradare din funcție” etc.[11]. Se insista, o dată în plus, asupra necesității întocmirii notării „cu maximum de obiectivitate”, asta pentru că „cel care întocmește notarea trebuie să aibă permanent în vedere că activitatea fiecărui ofițer

---

[7] Idem, inv. nr. 3616, dosar nr. 3, f. 3: Ordinul M.A.I. nr. 121/04.01.1958.
[8] Idem, inv. nr. 3619, dosar nr. 1, f. 85: Ordinul M.A.I. nr. 188/01.09.1961.
[9] *Ibidem.*
[10] Idem, inv. nr. 3616, dosar nr. 3, f. 7 – 8: *Instrucțiuni pentru notarea ofițerilor de Securitate*, semnate de șeful Direcției Cadre M.A.I., col. Ioan Pateșan.
[11] Idem, inv. nr. 3619, dosar nr. 1, f. 87: Ordinul M.A.I. nr. 188/01.09.1961

este influențată de aprecierile pe care acesta le primește din partea șefilor săi", iar „dacă ofițerului îi vor fi atribuite calități ori lipsuri care nu-i aparțin, acestea vor avea o influență negativă asupra activității sale viitoare". În consecință, se ordona ca, în cuprinsul documentului, „fiecare cuvânt, fiecare afirmație să se bazeze pe fapte concrete", motiv pentru care „șefii care au drept de notare sunt obligați să se documenteze amănunțit asupra activității ofițerilor din subordine, să-i cunoască temeinic din munca profesională și din afara unității"[12].

Nu era prima dată când ordinele conducerii ministerului în materia politicii de cadre adoptau un asemenea ton didactic. Problema consta în ce măsură toate acestea erau pură demagogie și dacă reintroducerea notării de serviciu, în 1956, a reprezentat și altceva decât o corvoadă birocratică, pentru diverșii șefi de compartimente din Securitate, menită să adauge alte hârtii lipsite de importanță în dosarele de cadre ale subordonaților sau un instrument eficient, care le dădea posibilitatea de a influența cariera subalternilor, prin stimularea celor performanți și îndepărtarea celor necorespunzători. Asta pentru că dezinteresul cadrelor de conducere din Securitate, față de „cunoașterea minuțioasă" a subordonaților, nu se datora numai indolenței lor, ci, mai ales, faptului că erau conștienți că, în problemele „de cadre", puterea de decizie aparținea numai ofițerilor direcției de specialitate și conducerii acesteia.

Notarea de serviciu s-ar fi putut dovedi un mijloc prin care șefii direcțiilor operative de Securitate să-și sporească influența asupra politicii de cadre, măcar la nivelul unităților lor. De asemenea, prin introducerea acestui sistem de evaluare, se încerca și fundamentarea politicii de cadre, mai ales în privința promovării și retrogradării lucrătorilor, pe o serie de considerente obiective, menite să ajute la promovarea celor mai capabili ofițeri, stabiliți în urma observațiilor directe ale celor care trebuia să-i cunoască cel mai bine – proprii șefi. În realitate, însă, aparatul de Securitate nu era pregătit pentru o asemenea evoluție.

Cauzele eșecului în transformarea notării de serviciu într-un instrument semnificativ al politicii de cadre de la nivelul organelor de Securitate țin atât de incapacitatea conducătorilor de compartimente de a utiliza acest instrument, cât și de reticența manifestată față de el, la toate nivelurile. Nimeni nu a avut încredere în faptul că foile de notare ar avea,

[12] *Ibidem*, f. 90: *Precizările Direcției Cadre privind aplicarea Ordinului nr. 188 din 1 septembrie 1961 al Vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne*, din 03.09.1961, semnate de șeful Direcției, col. I. Pateșan.

cu adevărat, vreo importanță, și au existat motive destul de întemeiate pentru aceasta.

Ceea ce a contribuit cel mai mult la irelevanța notării de serviciu, reintroduse după 1956, a fost, indiscutabil, incapacitatea șefilor de compartimente și a lucrătorilor de cadre de a alcătui o evaluare măcar aparent obiectivă. Inițial, acest lucru era, în bună măsură, aproape imposibil, asta și pentru că redactarea foilor de notare era lăsată în seama conducătorilor de unități de la nivelul de șef serviciu în sus, ceea ce-i obliga pe unii să evalueze lucrători cu care nici nu aveau contact propriu-zis în activitatea zilnică.

Lucrurile nu s-au îmbunătățit cu mult, odată cu preluarea sarcinii respective de toţi şefii de compartimente, începând cu cei de birouri, dat fiind faptul că subiectivismul sau nepăsarea, față de această operaţiune birocratică, au continuat să fie regula. Cei care-i acordau o oarecare importanţă profitau de puterea deţinută, pentru a justifica promovarea sau premierea subalternilor favorizaţi, din motive pur subiective, sau pentru sancţionarea altora, din aceleaşi raţiuni. Ceilalţi, însă, preferau să nu se complice şi, precum şeful Direcţiei Financiare M.A.I., în 1962, acordau calificativul de „foarte bine" tuturor sau mergeau chiar mai departe, precum șeful Serviciului de Contrasabotaj al Regionalei de Securitate Cluj, în același an, care „a întocmit notări identice pentru subordonaţi, arătând în notări aceleaşi calităţi şi lipsuri pentru lucrători diferiţi"[13].

La aproape zece ani de la introducerea noii modalităţi de evaluare, în 1966, lucrurile nu avansaseră prea mult. În locul documentării „amănunțite asupra activității ofițerilor din subordine", din instrucțiunile șefului Direcției Cadre, se utilizau, în continuare, formulări tipizate, menite să-i ajute pe cei care întocmeau foile de notare să justifice măsurile subiective adoptate față de subalterni:

„Se întocmesc foi de notare bazate pe aprecieri superficiale, oamenii fiind judecaţi uneori după aparenţe. Există tendinţe frecvente de exagerare sau de diminuare a calităţilor şi lipsurilor cadrelor, întocmindu-

[13] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13229, f. 111: *Raport cu privire la activitatea Direcţiei Cadre pe perioada septembrie 1961 – decembrie 1962*, din 31.01.1963, semnat de şeful Direcţiei Cadre, colonel de Securitate Ioan Pateşan.

se notări șablon și caracterizări în funcţie de măsurile care se intenţionează să se propună în legătură cu ele”[14].

Având în vedere asemenea practici, speranţele fundamentării politicii de cadre pe obiectivitatea șefilor de unităţi se dovedeau iluzorii. Sistemul întocmirii evaluărilor, „numai în funcţie de scopul” avut în vedere de autorul lor, era larg răspândit în tot ministerul, astfel încât nimeni nu putea avea o garanţie că foile de notare ar fi avut vreo legătură cu realitatea. Şi dacă, de-a lungul timpului, în aparatul de Securitate, unii șefi au învăţat să-și mascheze măcar, cât de cât, subiectivismul propriilor aprecieri, în celelalte sectoare ale ministerului, situaţia rămânea deplorabilă. Relatările șefului Serviciului 2 din Direcţia Personal M.A.I. din 1967, col. Iosif Bocșe, cu privire la cele constatate la Regionala de Miliţie Iași, în cursul anului în cauză, ne arată, încă o dată, ce se alegea din preţioasele indicaţii de „obiectivitate”, ale lui Al. Drăghici și succesorilor săi, odată erau puse în aplicare de nepricepuţii lor subalterni:

„La Iași, se punea problema înlocuirii unui locţiitor de director de la Miliţie și punerea în locul lui a altui tovarăș. Am analizat propunerea respectivă și am obţinut, tovarășe ministru, în luna august, două caracterizări diferite ale aceluiași tovarăș de la șeful direct, cu care lucra. Am să vă citesc aceste caracterizări.

Prima caracterizare, când ofiţerul respectiv a fost propus la decorare: «Ca locţiitor al șefului D.M.R. Iași, tov. Buchir Ilie a depus eforturi susținute pentru organizarea judicioasă a muncii în cadrul formaţiunilor de care răspunde, reușind să obţină rezultate bune în toate compartimentele. Ofiţerul dovedește multă combativitate și hotărâre în conducerea cu competenţă a tuturor acţiunilor întreprinse pe linia operativului II. Desfășoară, în mod organizat, diferite acţiuni de sprijin și control la organele din subordine, luând cele mai eficace măsuri pentru lichidarea lipsurilor».

Când a fost vorba să ni se dea o caracterizare a acestui tovarăș pentru a fi promovat în muncă, același tovarăș, în intervalul de o lună, arată următoarele:

«Cu toate că, până în prezent, a obţinut unele rezultate pozitive în activitatea desfășurată, ofiţerul nu a reușit să se afirme pe deplin în funcţia ce o îndeplinește, nu are destulă iniţiativă în vederea găsirii și folosirii celor mai bune metode de muncă, iar uneori manifestă teamă în

[14] Idem, dosar nr. D 13462, f. 253: Raport privind munca de cadre în M.A.I. din anul 1965, prezentat la ședința din 28 – 29 ianuarie 1966 de col. Ion Dumitru, Secretar General M.A.I.

luarea unor măsuri procedurale ca: porniri de procese penale, reţineri, arestări etc.».

Și amândouă aceste caracterizări sunt întocmite în aceeaşi lună, în august 1967, semnate de şeful Cadrelor și şeful regiunii”[15]!

Din punctul de vedere al lucrătorilor Direcţiei Cadre, tot răul era spre bine. Oricum, nu aveau de gând să lase politica de promovare şi selecţionare a lucrătorilor pe seama evaluărilor şefilor de compartimente din Securitate. De altfel, conducerea direcţiei în cauză a manifestat mereu un dispreţ prea puţin ascuns faţă de întregul proces birocratic al notării de serviciu, fapt ce devine evident, dacă avem în vedere un incident înregistrat în acelaşi an, 1967.

Astfel, în cadrul uneia din nenumăratele ședințe „de analiză” de atunci, col. Constantin Stoica, adjunct al ministrului de Interne, condamna lipsa de consideraţie, manifestată de şeful Direcţiei Personal, col. Pateşan, faţă de „un document de mare importanţă pentru munca noastră”: notarea cadrelor. Motivul indignării col. Stoica îl constituia faptul că, după promulgarea unui nou ordin cu privire la notarea de serviciu, în mai 1967, col. I. Pateşan amânase redactarea instrucţiunilor de aplicare a lui până aproape de expirarea termenului limită pentru notarea pe anul în curs. Între timp, în teritoriu, șefii de direcţii încercau să de urma instrucţiunilor respective, fără nici un succes. Ce s-a întâmplat atunci când, în cele din urmă, acestea au ajuns în posesia lor, povestește, în cadrul aceleiași ședințe, șeful Regionalei de Securitate Bacău, col. Dumitru Radu:

„Am luat telefonul şi am vorbit cu tov. col. Pateşan, zic: «Ce fac, e 17 iunie, până la 1 iulie trebuie să fie gata»? Zice: «Tov., nu v-aţi învățat cu termene așa scurte, trebuie să executaţi mai repede»! Zic: «Bine, dar unde a stat ordinul acesta»? M-am gândit că o fi stat la conducere sau în altă parte, dar nu mi-am închipuit să stea aşa de mult. A rămas ca în zece zile să facem notarea la tot aparatul, or, lucrul acesta era imposibil, împinge la o muncă funcţionărească, ne apucăm să scriem lucruri cum ne vin prin cap şi nu ne putem juca cu oamenii, noi nu putem face aşa aprecieri la oameni”[16]!

---

[15]Idem, dosar nr. D 11752, vol. 3, ff. 13 – 14: *Stenograma ședinței din 17 octombrie 1967 cu colectivul Direcției Personal, în care s-au prezentat materialele Plenarei Comitetului Central al PCR din 26 – 27 iunie 1967.*

[16] Idem, vol. 1, f. 143: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

Col. Stoica declara, cu aceeași ocazie, notarea de serviciu din Securitate drept „o acţiune politică de mare importanţă pentru activitatea noastră", asta pentru că „notarea cadrelor, nu se face pentru a avea o hârtie la dosar, notarea cadrelor, noi o facem pentru a-i arăta omului cum a muncit, într-o perioadă de timp, pentru a şti pe cine să trimiţi la şcoală, a şti pe cine să promovezi în funcţie, pe cine să avansezi, să decorezi, pe cine să-l tragi la răspundere pentru anumite lucruri, să-l dai dintr-o funcţie pentru care nu corespunde şi aşa mai departe"[17].

Era şi aceasta o opinie, dar colonelul Pateşan, în mod sigur, nu o împărtăşea, iar mare parte a aparatului de Securitate, mai ales şefii din cadrul acestuia, continuau să vadă foile anuale de notare o sâcâitoare corvoadă birocratică, ce se adăuga la nenumărate altele, şi al cărei sens era greu de înţeles, indiferent de declaraţiile făcute în cadrul şedinţelor.

Situaţia s-a modificat, treptat, mai ales după 1968, când rezultatele notării anuale de serviciu au ajuns să stea la baza aproape a oricărei măsuri luate cu privire la cariera ofiţerilor de Securitate. Aceasta, cu siguranţă, nu a fost valabil în perioada care face obiectul studiului de faţă, când subiectivismul, preponderent în politica de cadre, nu putea să fie încă mascat în mod corespunzător prin asemenea formalităţi.

Pe de altă parte, s-ar putea pune problema dacă abordarea din anii '60 nu era mai corectă, din multe puncte de vedere. Până la urmă, în anii '80, întâlnim nenumărate exemple de ofiţeri notaţi ani la rând cu cele mai bune calificative, pentru ca, în final, după ce respectivii se remarcau, în cadrul unor incidente care le dovedeau crasa incompetenţă sau prin abateri disciplinare ieşite din comun, să iasă încă o dată în evidenţă faptul că foile anuale de notare nu aveau nici o valoare practică şi subiectivismul rămânea regula în alcătuirea lor[18].

---

[17] *Ibidem*, f. 114.

[18] Cred că un mai bun exemplu, în acest sens, este cel al col. Horia Brestoiu, şef al Securităţii Judeţului Iaşi, în perioada ianuarie 1981 – noiembrie 1983. Acesta, numit în funcţia respectivă după ce anterior o ocupase pe cea de şef al Centrului de Informatică şi Documentare, a primit calificativul maxim în cadrul evaluării anuale, asta până când, în octombrie 1982, a dispărut timp de trei zile de la serviciu, fiind regăsit, după ample verificări, de către subordonaţii săi, baricadat în locuinţa amantei sale, în stare gravă de ebrietate. Consecinţa: calificativul său a fost diminuat, pentru anul în curs, de la „foarte bine" la „bine"! De-abia anul următor, după ce s-a constatat că peripeţiile sale deveniseră de notorietate în oraşul Iaşi şi după ce a fost implicat în alt incident, în care a tras cu arma din dotare în direcţia fiului său, după ce acesta nu reuşise să promoveze examenul de admitere la facultate, s-a decis că era cazul să fie trecut în rezervă – vezi idem,

2. Evaluarea directă a performanţelor profesionale ale aparatului de Securitate 1956 – 1968.

„Sabia și scutul" regimului. „Mâna înarmată a dictaturii proletariatului", organul mereu „treaz în orice moment, în orice loc s-ar găsi"[19]. Aparatul de represiune a reprezentat o componentă esenţială a statelor totalitare, datorită contribuţiei sale la impunerea și menţinerea la putere a mișcării revoluţionare, dar și a importanţei terorii în mobilizarea resurselor economice și energiilor sociale din ţara supusă unui astfel de regim. În consecinţă, toate figurile de stil utilizate de propaganda vremii, pentru a sublinia importanţa „organelor", precum și nenumăratele ordine, medalii etc., dedicate lucrătorilor de Securitate – mult mai numeroase, dacă tot am ajuns la acest subiect, decât cele rezervate muncitorilor, ale căror interese „dictatura proletariatului" pretindea că le reprezintă – par să-și găsească o deplină justificare. O problemă aparte ar fi, însă, în ce măsură activitatea, desfășurată de aparatul de represiune din ţările parte a „lagărului socialist" din Estul Europei, a avut și o eficienţă pe măsură. Perioada cuprinsă între sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial și anul 1968, inclusiv, a adus suficiente turbulenţe în această parte a continentului, ce au determinat, uneori, intervenţia trupelor sovietice în ţările în cauză și au subliniat, pe lângă fragilitatea poziţiei regimurilor comuniste de aici, și serioase deficienţe în activitatea structurilor lor de represiune.

În cazul Securităţii române, aparent, rezultatele vorbesc de la sine. Până la jumătatea anilor '60, se reușise nu numai eliminarea tuturor oponenţilor, de pe plan intern, ai noii orânduiri politice, ci și „reeducarea" celor mai redutabili dintre aceștia, astfel încât regimul s-a simţit suficient de sigur de propria poziţie pentru a dispune eliberarea deţinuţilor politici

---

fond Cadre, dosar personal *Brestoiu Horia*, vol. 2, nenumerotat: *Raport cuprinzând rezultatul verificărilor efectuate asupra sesizărilor referitoare la col. Brestoiu Horia, șeful Securității Județului Iași,* din 20.08.1983, semnat de gen.mr. Gianu Bucurescu și col. Niță Diamandi, din partea Serviciului Independent Cadre și Învățământ al D.S.S., și col. Stelian Chelaru și lt.col. Emil Vlad, din partea Direcţiei a IV-a Contrainformaţii Militare*; Notă* din 27.07.1983, nesemnată și idem, vol. 1, f. 26: *Hotărârea Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al Departamentului Securității Statului*, din 03.06.1983, semnată de ministru secretar de stat, Tudor Postelnicu.

[19] Idem, dosar nr. D 13471, f. 107: *Stenograma ședinței din 4 ianuarie 1967, în care s-a analizat activitatea organelor de Securitate pe anul 1966*. Comparaţiile aparţineau lui Vasile Patilineţ, șeful Secţiei C.C. al P.C.R. pentru Controlul Muncii în M.A.I., M.F.A. și Justiţie de atunci.

din închisori. Mai mult decât atât, intervenţia directă a trupelor sovietice de ocupaţie nu numai că nu a fost necesară, dar acestea au putut părăsi teritoriul României încă din 1958, sigure de capacitatea P.M.R. de a se menţine la conducerea statului, fără ajutorul lor. Din acest punct de vedere, situaţia României a fost unică între statele est-europene, în care regimul comunist a fost impus în urma intervenţiei directe a Armatei Roșii și, fără îndoială, meritul pentru aceasta revenea nu numai abilităţii conducerii P.M.R. şi reuşitei programului său economic, ci şi organelor române de Securitate, care au reușit să înăbuşe orice opoziţie internă.

Problema ar fi, dacă avem în vedere astfel de rezultate, în ce măsură ele reflectă profesionalismul lucrătorilor Securităţii române sau pot fi atribuite altor factori. Cu alte cuvinte, anihilarea oricărei rezistenţe, pe plan intern la adresa regimului comunist, unul teoretic lipsit de popularitate, la data instaurării sale, și nelegitim, datorându-și instalarea la putere presiunii trupelor străine de ocupaţie, s-a datorat victoriei organelor de Securitate într-un adevărat „război al inteligenţelor" împotriva „duşmanilor" interni și externi, de care le place să vorbească memorialiştilor proveniţi din rândul acestora, brutalităţii măsurilor de represiune utilizate sau altor cauze? Cât de bine pregătiţi profesional erau lucrătorii de Securitate şi cât de performantă era activitatea lor informativ-operativă? A fost posibil ca aceşti lucrători, recrutaţi din rândul unor persoane fără o pregătire culturală adecvată, să compenseze astfel de goluri prin experienţa dobândită la locul de muncă și abilităţile lor înnăscute? Asta pentru că lipsa pregătirii culturale nu determina, în mod necesar, pentru ofiţerii cu aptitudini în domeniu, şi o imposibilitate obiectivă de a desfășura o activitate informativă de calitate, mai ales în domeniul represiunii interne. Până la urmă, nici lucrătorii Siguranţei și S.S.I., din perioada anterioară, nu se distingeau printr-un grad de pregătire școlară mult superior celui al succesorilor lor și, de multe ori, în ciuda părerilor contrare, nu pregătirea școlară făcea diferenţa în domeniu[20].

[20] În ce privește nivelul studiilor absolvite de angajaţi ai Siguranţei şi S.S.I., din perioada interbelică, trebuie precizat faptul că acesta era ridicat numai în rândul celor aflaţi la comanda acestor instituţii, restul aparatului având o situaţie mult mai precară, din acest punct de vedere. Șefii de unităţi trebuia, în general, să fie absolvenţi ai studiilor superioare. Spun „în general" pentru că au existat și excepţii de la această regulă, cel mai cunoscut fiind cazul lui Mihail Moruzov, şeful S.S.I. până în 1940, care, se pare, nu reușise să absolve nici studiile medii, deşi informaţiile sunt contradictorii, în această privinţă.

În cele ce urmează, am încercat să prezint o imagine a performanţelor profesionale ale aparatului de Securitate, așa cum au fost acestea percepute de conducerea M.A.I., în urma evaluării directe a activităţii cadrelor din subordine. Am denumit *evaluare directă a cadrelor* cea rezultată în urma controalelor, executate de Serviciul Inspecţii M.A.I. și de alte organe asemănătoare ale ministerului sau partidului, în unităţile centrale și teritoriale de Securitate, care aveau rolul de a determina măsura conformării practicii operative la ordinele emise în domeniu, nivelul performanţelor profesionale ale unităţilor şi ale fiecărui lucrător în parte și determinarea măsurilor necesare pentru îndreptarea deficienţelor constatate. În urma unei astfel de evaluări, se stabilea politica de urmat faţă de lucrătorii din fiecare direcţie, se promovau sau retrogradau cadrele, se verifica eficienţa ordinelor în vigoare, se impulsiona activitatea în unităţile, unde se înregistrau serioase deficienţe și, nu în ultimul rând, se putea contura o imagine generală a nivelului de profesionalism al aparatului. Temute de întregul aparat de Securitate, controalele Serviciului Inspecţii al ministerului au avut o contribuţie deloc de neglijat în consolidarea autorităţii conducerii centrale M.A.I. asupra tuturor structurilor din subordine şi la adaptarea politicilor represive la realitatea din teren.

Dincolo de semnificaţia lor, controalele din direcţiile centrale şi teritoriale M.A.I. nu aveau, în sine, nimic excepţional, în ceea ce privește modul de organizare și desfășurare. În cursul fiecărui an calendaristic, se planificau unităţile operative vizate de controalele „de fond" ale Serviciului Inspecţii, acestora adăugându-li-se alte direcţii, în cadrul cărora se efectuau controale punctuale, de scurtă durată, în cazul semnalării unor probleme ce necesitau remediere urgentă. În cursul controalelor programate, se verifica întreaga activitate a unităţii în cauză, ofiţerii din Serviciul Inspecţii deplasându-se la toate serviciile, birourile raionale etc., pentru a avea o imagine completă asupra acţiunilor informative desfăşurate, a modului în care era ţinută evidenţa operativă şi a calificării fiecărui lucrător operativ în parte. La finalizarea operaţiunii – care avea o durată considerabilă[21] – rezultatele erau discutate în cadrul

[21] De exemplu, la Regionala de Securitate Maramureş, în 1966, controlul de fond s-a desfăşurat de-a lungul unei perioade de 25 de zile – vezi idem, dosar nr. D 14861, f. 45: *Concluziile tovarăşului ministru Cornel Onescu, la şedinţa din 30 noiembrie 1966, în care s-a analizat activitatea Direcţiei Regionale M.A.I. Maramureş*. Asta în condiţiile în care, la regionala menţionată, nici nu s-au descoperit nereguli ieşite din comun, în anul

unei şedinţe, împreună cu întregul efectiv al direcţiei, la care participau şi persoane din conducerea ministerului – ministrul sau adjuncţi ai acestuia, şeful Serviciului Inspecţii şi, câteodată, şi şeful Direcţiei Cadre. Pentru deficienţele constatate, se stabileau termene de îndreptare şi, mai ales dacă activitatea direcţiei respective era considerată cu totul nesatisfăcătoare, se organizau controale de revenire, la expirarea termenelor date. Au existat unităţi, precum Regionala de Securitate Bacău, care s-au bucurat de privilegiul îndoielnic de a fi controlate aproape anual, de-a lungul perioadei 1956 – 1964.

Principala problemă, atunci când avem în vedere documentele de control intern din Securitate, ar fi obiectivitatea acestora. În 1968, o parte din şefii de direcţii operative au găsit ocazia potrivită de a se plânge de subiectivitatea aprecierilor conducerii ministerului faţă de performanţele lor profesionale, învinovăţind pentru această situaţie Serviciul Inspecţii. Aceasta era opinia, de exemplu, a col. Neagu Cosma, şef al Direcţiei de Contraspionaj pe atunci, domeniu care a fost o ţintă prioritară a criticilor conducerii ministerului de-a lungul întregii perioade studiate:

„Eu am lucrat, am fost membru în Colegiu într-un număr de ani. [...] În Colegiu se discutau materialele pregătite, de regulă, de Inspecţie, de tovarăşul Demeter şi care înşiruia tot felul de năzdrăvănii culese din aparatul nostru. Parte, care erau reale, de cele mai multe ori amplificate şi alea şi ajustate, ca să sune frumos la şedinţă, şi nu se putea trage decât o singură concluzie din asemenea materiale: că suntem nişte oameni nepricepuţi, nişte oameni vai de capul nostru, incompetenţi – şi se dădea un ordin acolo – ieşeam vai de capul nostru, din analizele la care mă refer”[22].

Ideile de mai sus au fost reluate şi de alţi conducători de unităţi, mulţi profitând de ocazie pentru a-l ataca pe şeful Serviciului Inspecţii din perioada septembrie 1958 – ianuarie 1968, gen.mr. Alexandru C. Demeter, ce lăsase multe impresii de neşters la nivelul aparatului şi a cărui poziţie era serios ameninţată atunci, din cauza faptului că făcuse parte din completul de judecată ce semnase condamnarea la moarte a lui Lucreţiu Pătrăşcanu:

în cauză, care ar fi determinat prelungirea duratei “vizitei” lucrătorilor Serviciului Inspecţii.

[22] Idem, dosar nr. D. 87, vol. 1, partea I, f. 16 – 17: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968, în care s-au dezbătut documentele Plenarei C.C. al P.C.R. din 22 – 25 aprilie 1968.*

„Legând de jalnica prezenţă de aici a generalului Demeter astăzi [3 mai 1968] şi de comportamentul pe care l-a avut ca şef al Inspecţiei, vreau să-mi declar aici totalul dezacord și să consider necompetente toate aprecierile pe care le făcea el, ca şef al organului de Inspecţii. Şi el venea cu idei preconcepute. Când ne inspecta, trebuia să răspundem pe linia instructajului, pe care îl făcea el la ofițerii lui, și să-i răspundem și lui, pentru ca să iasă planul, care ieșise din biroul lui, de acolo, ca să ne inspecteze pe noi. Generalul Demeter a avut un mare rol și poartă o mare răspundere aici pentru denaturarea liniei organelor de Securitate. El era aici o eminență cenușie, care trebuia să fie luată în consideraţie [sic!] de către conducerea ministerului, mai presus decât noi, care eram în contact cu munca directă.[...]

Cu ocazia inspecţiilor, fel de fel de dispute și de discuţii, care arătau că nu se cunoaște munca. Ceea ca făcea generalul Demeter era culmea culmilor, aşa cum am arătat şi în şedinţa de Consiliu. El, care nu a avut un ceas de muncă informativ-operativă și cu alţii de acolo, de la Inspecţie, trebuia să vină, să eticheteze, să ne cântărească și să ne aprecieze munca nouă. Pe baza acestor concluzii, pe care le trăgea generalul Demeter, eram taxaţi şi etichetaţi de generalul Negrea și de Alexandru Drăghici”[23].

Alt vorbitor, precum gen.mr. Constantin Stoica, datorită funcţiei deținute – vicepreședinte al nou-creatului Consiliu al Securităţii Statului – considera că poate rezuma ideile de mai sus într-o formă mai plastică și în concordanţă cu atmosfera ce domnea, pe atunci, la nivelul aparatului de represiune, proaspăt eliberat de sub conducerea „tiranică” a lui Al. Drăghici și acoliților săi:

„El [Al. Demeter] a primit și gradul, a primit toate onorurile pentru că au găsit și Drăghici și Gheorghiu Dej un prost, un om care să voteze cum i s-a spus, ăsta este generalul Demeter și să nu caute să ne ducă pe noi aici, cu insinuări și cu tot felul de subtilități, așa cum, de fapt, a chinuit aparatul de Securitate ani de-a rândul, că s-a dus în control, s-a dus în cadrul inspectoratelor [sic! – direcţiilor] la regiuni și, în loc să prezinte situaţia, așa cum era ea, în cadrul direcţiilor, venea și o punea și o aranja ca să iasă nu știu ce ordin și nu știu ce instrucţiuni și, cum era un prost în fruntea ministerului, doi proști făceau ordine și stricau munca oamenilor (aplauze). Așa s-a întâmplat, tovarăși”[24]!

---

[23] *Ibidem*, f. 62. Vorbitorul este gen.mr. Emanoil Rusu, șeful Direcţiei Securităţii Orașului București de atunci.

[24] Idem, partea a II-a, f. 53: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968...*, ziua a II-a.

Așa se întâmpla, de fapt, la fiecare schimbare a conducerii, atât la nivelul Securităţii, cât şi al partidului. Şefii temuţi de odinioară deveneau obiectul batjocurii foştilor subalterni servili, care se grăbeau să iasă astfel în evidenţă în faţa noilor conducători. Pe de altă parte, nu toate obiecţiile de mai sus, faţă de calitatea şi obiectivitatea rapoartelor Serviciului Inspecţii, erau nefondate. La fel ca în alte domenii, toate controalele venite de la „Centru" trebuia să găsească deficienţe şi, cu cât erau mai bine subliniate, cu atât activitatea inspectorilor era mai bine apreciată de conducerea ministerului. Chiar şi generalul Demeter, recunoştea această realitate, în mai 1968:

„Se lucra, tovarăşi, într-o atmosferă apăsătoare, de nesiguranţă. Însuşi organul de control, pe care [Al. Drăghici] l-a avut la dispoziţie, l-a transformat în sperietoare. [...] Nu întâmplător tovarășii au ridicat pe parcurs foarte multe probleme legate de metodele imprimate în aparatul ăsta de control, [pe] care îl avea la dispoziţie.

Am încercat în mai multe rânduri să prezentăm realităţile. Mi-aduc aminte, însuşi tovarăşul Negrea, când mergeai cu câte un referat în care arătai, domnule, astea sunt realităţile, au părţi pozitive, nu ştiu ce. A, o cam scăldaţi voi aici, o scăldaţi! Ia revedeţi şi formulaţi altfel aici, că o scăldaţi, adică vreau să zic că era o pornire aşa, neprincipială, privind analizarea obiectivă a muncii, a atitudinii oamenilor, la care am contribuit şi noi, prin materialele întocmite, aşa cum au fost întocmite"[25].

[25] Idem, partea I, f. 42. Nu ar trebui să ne lăsăm înşelaţi de aparenta umilinţă a fostului şef atotputernic al Serviciului Inspecţii, asta pentru că atât el, cât şi subordonaţii lui erau departe de a dovedi vreo modestie, în perioada în care beneficiau de deplina susţinere a conducerii ministerului. Sugestiv pentru imaginea, pe care şi-o creaseră despre ei aceşti controlori ai lui Al. Drăghici, în perioada când beneficiau de deplina susţinere a conducerii ministerului, este incidentul înregistrat în 1964, când un membru al echipei Serviciului Inspecţii venite la Regionala de Securitate Oradea crede că-şi poate permite să-l avertizeze „În timp ce lt.col. Rîstea Gheorghe prezenta colectivului de Inspecţii felul cum au organizat munca [la Regionala de Securitate Crişana] şi îndeplinit ordinele M.A.I., tov. Lemnaru Gheorghe a desenat un morcov, pe care i l-a dat tov. Rîstea, în semn că este controlul ministrului" – vezi ACNSAS, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7381, dosar nr. 3, f. 225: *Notă privind unele aspecte din activitatea lt. colonelului Lemnaru Gheorghe din Serviciul Inspecţii M.A.I.* Col. Lemnaru s-a dovedit complet lipsit de inspiraţie, de această dată, asta pentru că lt.col. Rîstea, fost şef al Secretariatului ministerului, era unul dintre favoriţii lui Al. Drăghici. În consecinţă, „morcovul", desenat de imprudentul controlor, i-a adus şi trecerea în rezervă.

La fel de întemeiate erau și observaţiile privind experienţa profesională a controlorilor. Aproape toţi ofiţerii Serviciului Inspecţii, în frunte cu şeful lor, dispuneau de prea puţină experienţă practică, unii chiar deloc, deși, este adevărat, mulţi dintre ei (Aurel D. Gheorghe, Romeo I. Cîmpeanu, Alexandru I. Rapilat, Traian S. Man, Iosif F. Turcuș ș.a.) au fost promovaţi ulterior în aparatul operativ. Proporţia considerabilă a celor lipsiţi de experienţă practică denotă intenţia conducerii ministerului de a aduce în corpul de control, aflat la dispoziţia sa, lucrători care să nu fi avut un contact prea îndelungat cu aparatul informativ-operativ, pentru a curma eventualele favoritisme și pentru ca respectivii să nu dovedească ulterior înțelegere faţă de incapacitatea multora dintre foştii colegi de a aplica ordinele ministrului, sub motivaţia că erau imposibil de urmat.

În ciuda celor menţionate mai sus, consider în continuare relevante rapoartele Serviciului Inspecţii M.A.I. şi declaraţiile diverşilor oficiali ai ministerului, cu privire la profesionalismul lucrătorilor de Securitate, și asta din mai multe motive. În primul rând, o imagine de ansamblu asupra situaţiei de la nivelul întregului aparat este imposibil de dobândit altfel. Desigur, se pot analiza diverse dosare de urmărire, reţea sau anchetă alcătuite de către ofiţerii de Securitate din această perioadă, dar demersul este inutil, având în vedere faptul că imaginea obţinută ar fi doar parţială şi prea puţin reprezentativă. În al doilea rând, modul în care percepea conducerea Securităţii eficienţa și profesionalismul aparatului din subordine este cel care contează în acest caz, pentru că această percepţie stă la baza deciziilor adoptate în politica de cadre din perioada studiată. Acesta este și sensul abordării subiectului, ca parte a unui studiu referitor la politica de cadre din Securitate.

În fine, în ciuda dezminţirilor din 1968, realitatea nu pare să fi fost atât de subiectiv percepută de către Al. Drăghici și anturajul său, pe cât se plângeau foştii subordonaţi. Până la urmă, și evaluările din anii următori nu aveau să conducă la alte rezultate, indiferent de domeniul pe care-l avem în vedere. Soluţiile la problemele existente au diferit, poate, de cele ale lui Al. Drăghici, priorităţile s-au schimbat, dar Securitatea – nu, și nici lucrătorii săi nu au devenit mult mai capabili.

În cele ce urmează, am încercat structurarea imaginii activităţii profesionale a lucrătorilor de Securitate în mai multe secţiuni, prima cuprinzând o imagine generală metodelor de lucru, urmată de o evaluare a problemelor din cadrul celor mai reprezentative domenii informativ-operative și, în fine, de două subcapitole dedicate modificărilor politicii de

represiune, de-a lungul perioadei studiate, și consecințelor acestora asupra activității ofițerilor din aparat. Țin să menționez faptul că am încercat să reduc, pe cât posibil, dimensiunea comentariilor proprii, acordând prioritate citatelor din declarațiile conducerii ministerului și exemplelor concrete, cuprinse în rapoartele de control la unități, asta pentru a spori autenticitatea relatării, dar și pentru că fragmentele prezentate sunt suficient de sugestive pentru a mai avea nevoie de explicații.

2.1. Activitatea informativ-operativă a ofițerilor de Securitate (1956 – 1968). Metode de lucru

„Tovarăși,
numai proștii pot fi arestați
prin metodele pe care le folosiți!”
Al. Drăghici – 17 mai 1961[26]

În mai 1960, după administrarea unei îndelungate muștruluieli lucrătorilor Serviciului „B” Contrainformații Radio, Al. Drăghici încheia pe un ton concesiv:

„Este adevărat, tovarăși, munca noastră este grea și aici s-a arătat că este o muncă foarte grea. Munca este grea, ea trebuie însă îndeplinită. Dacă nu ar fi grea, nu ar mai fi nevoie de noi aici. Atunci această muncă ar putea fi îndeplinită de oricine. Tocmai de aceea s-au creat de către statul nostru organele Securității Statului”[27].

Realitatea este că, având în vedere criteriile de recrutare utilizate pe atunci, chiar era îndeplinită de aproape oricine, atâta vreme cât avea originea socială potrivită. Cât de dificilă era însă munca „organelor Securității Statului”? Propaganda vremii crease o imagine eroică asupra activității celor supranumiți „mâna înarmată a dictaturii proletariatului” și a luptei desfășurate necontenit de aceștia împotriva „dușmanilor poporului”, ale cărei ecouri se mai regăsesc în memoriile publicate, multe decenii mai târziu, de veterani ai sistemului, precum Neagu Cosma:

„Ofițerii de Securitate, care luaseră în mâinile lor destinele acestei instituții statale proveneau din rândurile oamenilor săraci, truditori la câmp, bătuți de soare, vânt și zăpezi prin diferite schele petroliere sau

[26] Idem, dosar nr. D. 13264, f. 64: *Stenograma ședinței de Colegiu din ziua de 17 mai 1961.*
[27] Idem, dosar nr. D 13195, f. 34: *Stenograma ședinței de Colegiu din ziua de 13 mai 1960 în care s-a analizat activitatea Serviciului „B”.*

parcurgând kilometri întregi pe jos la fabrică sau uzină. Aceşti oameni oneşti s-au străduit să apere interesele Ţării în relaţiile cu alte state, fie că acţionau în domeniul informaţiilor în interiorul României, fie în afara graniţelor ei, prevenind ori anihilând activităţi de trădare”[28].

Mai târziu, odată cu popularizarea în rândul ofiţerilor de Securitate a traducerilor după romanele de spionaj publicate în Occident, locul imaginii neobosiţilor luptători împotriva duşmanilor statului proletar a fost luat de cea a „războiului minţilor”, a activităţii de *intelligence* – termen mult uzitat de veteranii din domeniu şi de urmaşii lor de azi, care cred, probabil, că ar avea vreo legătură cu românescul „inteligenţă” – ce folosea metode sofisticate pentru a contracara acţiunile serviciilor corespondente occidentale[29]. Problema, care s-ar pune, ar fi câtă legătură cu realitatea aveau cele două imagini şi în ce consta, cu adevărat, „munca informativă”, desfăşurată de organele de Securitate.

Deşi este dificil de descris, pe scurt, complexitatea activităţii desfăşurate de un număr însemnat de lucrători, timp de decenii, am putea întrezări un fragment al realităţii de atunci, dacă avem în vedere dialogul purtat, în iulie 1967, de lt.col. Vasile V. Bocăneţ, locţiitorul pentru operativ al şefului Regionalei de Securitate Banat, cu Vasile Patilineţ, secretar C.C. şi şef al Secţiei pentru Controlul Activităţii în M.F.A., M.A.I. şi Justiţie,:

„<u>Tov. Bocăneţ:</u> [...] Tov. secretar, noi avem o bază operativă veche din 1948, de când a luat fiinţă Securitatea Statului. Pe toţi, foşti membri de rând şi până la conducători, de la P.N.Ţ-işti, de la P.N.L-işti şi până la cei cu rude în străinătate.

<u>Tov. Patilineţ</u>: Dar nu i-aţi băgat şi pe toţi intelectualii, ca cei de la Iaşi.

<u>Tov. Bocăneţ</u>: Nu, noi i-am băgat pe toţi popii, [pe] care i-am avut în regiune! Situaţia asta nu este numai la noi, tov. secretar! Vă raportez: situaţia este pe ţară, în baza ordinelor, dispoziţiilor vechi, care au fost şi care de ani de zile se încearcă să se refacă. Eu vă raportez: în

---

[28] Neagu Cosma, Ion Stănescu, *De la iscoadă la agentul modern în spionajul şi contraspionajul românesc*, Bucureşti, Editura PACO, 2001, p. 184.

[29] Un exemplu în acest sens sunt „confesiunile” postdecembriste ale ultimului şef al Direcţiei I Informaţii Interne a Securităţii, până în decembrie 1989, col. Gh. Raţiu: „Trebuie să vă spun deschis că, nu după mult timp de la încadrare, a început să mă pasioneze munca de ofiţer de informaţii. Este interesant şi palpitant să fii luptător, să-ţi aperi Patria şi neamul din tranşeele discrete ale serviciului secret de informaţii” – Gheorghe Raţiu, *Raze de lumină pe cărări întunecate,* Bucureşti, Editura Paco, 1996, p. 18.

regiunea noastră, avem circa 50.000 de elemente în evidenţă. Oare toţi aceşti 50.000 constituie elemente suspecte pentru securitatea statului? Nu! Ăştia au fost în 1948, dar [...] mulţi dintre ei şi-au schimbat mentalităţile, dar nu mai vorbesc de faptul că multe elemente din evidenţa noastră sunt oameni care, pur şi simplu, nu ştiu să fi făcut parte din vreo organizaţie la P.N.Ţ. sau la P.N.L. Le-au trecut pe un tabel acel preşedinte din comună de la P.N.Ţ., ca să aibă şi el mai mulţi membri la număr. [...] Care este situaţia în prezent? Fiecare element din evidenţă are câte două mape. O mapă la raion, unde se strâng toate materialele de la agentură, şi altă mapă la Secţia „C" [Evidenţă Operativă şi Arhivă], la regiune, unde este materialul original şi unde se mai clasează, din când în când. Respectiv, sunt 100.000.

Tov. Patilineţ: Sunt lucraţi şi de raion, şi de regiune.

Tov. Bocăneţ: Şi fiecare mai are încă vreo 4 fişe. Încă 200.000.

Tov. Patilineţ: Aşa am găsit cu tov. Onescu la Piteşti.

Tov. Bocăneţ: Încă 200.000 de fişe, de formulare. Or, ca să ţii la zi aceste 100.000 de dosare şi 200.000 de fişe răpeşte mult timp, care este în detrimentul urmăririi principalelor elemente duşmănoase. Şi ofiţerul, fiecare lucrător operativ, fie el din grupa de comune de la raion sau de la sediul regiunii, el are în evidenţele lui minimum 300 – 400 de elemente din ăştia. Ca atare, el are 300 – 400 de mape. Toată ziua, trebuie să ia material de la agentură, să-l claseze, să-l dea la bătut la maşină. O muncă inutilă"[30].

Cred că este greu de imaginat şocul resimţit de „truditorii la câmp, bătuţi de soare, vânt şi zăpezi", care, majoritatea, nu absolviseră nici şapte clase primare şi abia ştiau să scrie şi să citească, atunci când li s-au pus în braţe, la intrarea în rândurile Securităţii, trei-patru sute de dosare, spunându-li-se că aceea era baza lor operativă, acolo trebuia să găsească şi „duşmanul", şi agentura, cu ajutorul căreia puteau să „lupte" împotriva primului. În mod sigur, nu era ceea ce crezuseră mulţi, atunci când intraseră pe porţile instituţiei, trimişi de organele de partid, şi nu avea, nici pe departe, aspectul luptei eroice împotriva duşmanilor clasei muncitoare, la care se aşteptaseră. Pe de altă parte, la Securitate, după cum recunoştea ulterior şi un fost şef de direcţie, angajat în sistem la începutul anilor '50, „era un salariu sigur, nu era dependent de îndeplinirea planului sau a unei norme"[31], ceva mai mare decât al

[30] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 158 – 159: *Stenograma şedinţei cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ţinută în zilele de 15 – 18.07.1967.*
[31] Gheorghe Raţiu, *op cit*, p. 17.

muncitorilor din producţie, asta ca să nu mai punem la socoteală alte avantaje, nu numai materiale, derivate din poziţia deţinută, astfel încât, eroic sau nu, noul loc de muncă nu era chiar de lepădat. În consecinţă, toţi foştii muncitori au început să înveţe să facă hârtii, cu mai mult sau mai puţin succes.

Deprinderea rutinei birocrației nu a fost însă foarte facilă. Dacă ar fi fost vorba numai de fișele de evidență, lucrurile poate ar fi rămas la un nivel rezonabil, dar acestea erau numai o mică parte din cerinţele „muncii informative". Pentru fiecare din persoanele urmărite „în mod activ", dar și pentru celelalte, parte a bazei de lucru, trebuia să fie întocmite note de analiză, rapoarte etc., prin care să se arate stadiul acţiunii în dosar, schimbările intervenite în situaţia respectivilor ş.a.m.d. Gestionarea informațiilor primite de la agentură punea probleme și mai dificile, pentru că notele informative trebuia să fie analizate și de lucrător şi de şefii lui direcţi, se dădeau la dactilografiat, se alcătuiau, pe baza lor, planuri de muncă, note de analiză, nenumărate rapoarte, toate fiind împărţite apoi în mai multe dosare, ale celor urmăriți, ale informatorilor sau, câteodată, anexate unor informări, sinteze sau statistici.

Permanent, conducerea ministerului își învinuia subordonaţii pentru birocraţia existentă, întrebându-se, precum Al. Drăghici, „de ce la Securitate le place unora să învârtească hârtiile toată ziua, fără nici un rost"[32] dar, iniţial, cel puţin, nu a fost vorba de nici o plăcere, ci de obligaţiile impuse de metodologia existentă. Mai mult decât atât, atunci când apăreau diverse iniţiative de simplificare a procedurilor și de renunţare la unele din documentele întocmite, ele erau foarte prost primite, după cum se poate observa și din dialogul de mai jos:

„Lt.maj. Lazăr [Gh. Ioan, şeful raionului Tg. Ocna, viitor şef al Securităţii Judeţului Bacău 1973 – 1985]: Socotesc că este cauza principală [a neajunsurilor în activitate] indolenţa unor lucrători operativi, transformarea acestora în simpli funcţionari ai ministerului, și nu lucrători de partid trimiși în aparatul Securităţii Statului, și am să dau un exemplu, tov. ministru: lucrătorii noştri lucrează la birou câte o zi, două, trei, mereu cu hârtii și diferite planuri, care, până la urmă, nu se duc la îndeplinire. Nu pot subestima, sunt încurajaţi de sus și de la regiune și de la minister și am să dau câteva exemple. Sunt de 7 luni de zile şef de raion și, în acest timp, 25% din el îmi petrec făcând situații și planuri ...

[32] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 13259, f. 66: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj, ținută la București în ziua de 19.04.1961.*

Al. Drăghici: Vrei să se lucreze fără plan și fără situații ?

Lazăr: Nu, tov. ministru, vreau să se lucreze cu evidență și planuri, însă făcute așa, deodată, nu în fiecare zi.

Al. Drăghici: Se schimbă pe măsură ce apare dușmanul [...] Evidența se schimbă și, atunci, deci, schimbându-se evidența, poți să iei cifre statistice"[33].

Statistica era, desigur, cea care oferea un lustru științific birocrației aferente activității informative și, în același timp, ilustra „progresul" în rapoartele de bilanț. Și, treptat, chiar s-a înregistrat un progres, atâta numai că nu în direcția dorită. După câțiva ani, lucrătorii au descoperit că toate hârtiile acestea le puteau servi de minune pentru a-și acoperi inactivitatea. Date fiind dimensiunile bazei de lucru și structura complicată a evidenței, nimeni, oricâte controale ar fi efectuat, nu putea verifica, cu adevărat, cât de adecvat își urmărea fiecare „elementele dușmănoase" din sector. Dacă persoanele respective nu ieșeau cu nimic în evidență, lucrătorii operativi puteau pretinde că le au în continuare în atenție, dacă întocmeau hârtiile potrivite, fără a se mișca măcar din birou. Așa s-a ajuns în situații, precum cea constatată în 1967, când mulți „dușmani", decedați de mulți ani, generau, în continuare, un volum impresionant de arhivă „operativă" de Securitate:

„Lui Capră Petre, fost șef de cuib legionar, decedat în 1962, i s-a încheiat, în noiembrie 1964, o hotărâre de trecere la pasiv, pe motiv că «nu desfășoară activitate dușmănoasă». Cu toate că el era mort de 2 ani de zile, s-a făcut o notă de analiză, în care s-a propus să «mai fie dirijați pe lângă el încă doi agenți». Berbeci Gheorghe, din Gurahonț, luat în evidență în februarie 1956, pentru că a fost legionar, cu toate că era mort de un an. Ba, mai mult, în 1962 s-a întocmit o nouă hotărâre de luare în evidență, iar în 1963, la dosar se pune o declarație despre faptul că «este în comună și-și vede de treabă». Popovici Nicolae a fost scos din evidență numai după 15 ani de la moartea sa. În timp ce el era decedat, s-au făcut note, hotărâri, identificări, care însumează 24 de file"[34].

A fost nevoie, însă, de o îndelungată evoluție, până la momentul în care lucrătorii Securității au ajuns să stăpânească, în asemenea măsură, secretele procedurilor birocratice, pentru a-și acoperi inactivitatea. Pentru

---

[33] Idem, dosar nr. D 12636, f. 39: *Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, șefii de servicii și raioane.*

[34] Idem, D 13473, f. 50: *Stenograma ședinței din 13 aprilie 1967, în care s-a analizat activitatea Direcției Regionale M.A.I. Crișana.*

mulţi ani, cea mai importantă provocare a „muncii informative" a „organelor" a constituit-o recrutarea informatorilor. Mai mult decât atât, recrutarea și dirijarea agenturii din legătura proprie au constituit, teoretic, cele mai importante criterii de evaluare a performanţelor profesionale ale lucrătorilor de Securitate, după cum declara, în 1960, şi şeful Direcţiei de Contrainformaţii în Armată, generalul Grigore Naum:

„Este o veche zicală, care spune: «Spune-mi cu cine eşti prieten şi am să-ţi spun cine eşti». Acelaşi lucru ar fi şi în cazul ofiţerilor noştri [...], să spună care este agentura lor şi o să spunem care este valoarea lucrătorului"[35].

Metodologia activităţii informative a organelor de Securitate, după o scurtă perioadă confuză, în primii ani după 1948, când s-a resimţit lipsa unor instrucţiuni cuprinzătoare de lucru, a fost clarificată odată cu promulgarea „Directivei referitoare la munca cu agentura", din 1951[36]. Regulile instituite de aceasta nu erau cu totul noi, multe aplicându-se din perioada anterioară, dar era primul act normativ, care aborda toate aspectele relaţiilor dintre lucrătorii operativi și informatorii din reţeaua proprie.

Fără a intra prea mult în amănunte, care nu-şi găsesc locul aici, normele amintite, după ce constatau faptul că lucrătorii operativi „se ocupă insuficient şi greşit cu munca de recrutare a informatorilor", structurau agentura în trei mari categorii: ***informatorii necalificaţi*** – persoane lipsite de „aptitudini şi posibilităţi contrainformative", care nu aveau „posibilitatea să pătrundă în mijlocul elementelor subversive şi să ducă acţiuni informative împotriva lor", dar erau utilizaţi pentru depistarea persoanelor suspectate de „activitate duşmănoasă" – ei fiind, de regulă, autorii informaţiilor de primă sesizare – clarificarea stării de spirit din anumite obiective, semnalarea unor deficienţe sau situaţii, care interesau organele de Securitate; ***informatorii calificaţi*** – persoane recrutate din „mijlocul elementelor străine de clasa muncitoare sau compromise prin legăturile sau activitatea lor criminală, dusă împotriva

[35] Idem, dosar nr. D 13255, f. 116: *Stenograma şedinţei de analiza muncii informativ-operative, ţinute la minister pe data de 12 oct. 1960.* Din fericire pentru lucrătorii aparatului și cariera lor în cadrul „organelor", promovarea pe scara ierarhică a depins mereu și de multe alte criterii, mai mult sau mai puţin „onorabile", decât eficienţa lor în „munca cu agentura".

[36] Vezi ****"Partiturile Securității". Directive, ordine și instrucțiuni (1947 – 1987)*, Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan și Mirela Matiu (editori), București, Ed. Nemira&Co., 2007, p. 204 – 216.

R.P.R.”, care aveau „posibilitatea să pătrundă în mijlocul elementelor subversive şi să ducă acţiuni împotriva acestora”; ***rezidenţii*** – colaboratori acoperiţi, selecţionaţi de lucrătorii de Securitate din rândul membrilor de partid „verificaţi”, al membrilor U.T.M. şi, în mod excepţional, din rândul informatorilor „fără de partid”, cărora li se încredinţa conducerea unei reţele de informatori necalificaţi din anumite obiective sau în anumite probleme[37].

Accentul în reglementările, mai sus citate, şi în altele asemănătoare, emise în anii următori, a căzut pe recrutarea agenturii calificate, iar capacitatea de recrutare a acesteia a ajuns un criteriu de bază în aprecierea rezultatelor profesionale ale fiecărui lucrător. Motivele sunt uşor de intuit: anterior, ofiţerii de Securitate se remarcaseră prin recrutarea masivă a membrilor de partid, U.T.M. şi a altor persoane, al căror ataşament faţă de noul regim era evident şi care, de multe ori, ofereau informaţii din proprie iniţiativă, ceea ce permitea numai un control superficial asupra situaţiei operative din ţară. Mai mult decât atât, finalizarea acţiunilor informative, doar pe baza datelor oferite de informatorii necalificaţi şi a denunţurilor diverşilor binevoitori sau provocatori, conducea la arestarea unor persoane, a căror vinovăţie trebuia dovedită, atunci când se putea, de anchetatorii Securităţii, prin mijloacele binecunoscute, asta în timp ce mulţi din adevăraţii adversari ai regimului rămâneau în libertate.

Era uşor să se ceară recrutarea de informatori calificaţi, dar aplicarea în practică a ordinelor în cauză s-a dovedit extrem de dificilă. În esenţă, procesul de „atragere la colaborare” a informatorilor calificaţi era bazat pe şantaj, deşi era avută în vedere şi metoda utilizării „convingerilor patriotice” ale celor vizaţi. Problema consta în aceea că, până la punerea în practică a şantajului, lucrătorii operativi trebuia să desfăşoare toate etapele unei acţiuni informative propriu-zise, pentru descoperirea potenţialilor candidaţi la recrutare şi a informaţiilor necesare, pentru a-i obliga pe respectivii să accepte colaborarea.

În primul rând, agenţii calificaţi trebuia să fie selectaţi din rândul persoanelor, care se bucurau de „încredere din partea elementelor ce desfăşoară o activitate antipopulară, de subminare, capabile să pătrundă în clandestinitatea duşmanului şi să ne facă cunoscute din timp

[37] *Ibidem*, p. 208 – 209. Mai pe larg asupra acestui subiect – vezi F. Banu, *Reţeaua informativă a Securităţii în anii ’50: constituire, structură, eficienţă*, în „Caietele CNSAS”, nr. 2/2008, p. 7 – 38.

acţiunile duşmănoase ce se pregătesc”[38]. După identificarea persoanei dorite, urma strângerea datelor necesare despre aceasta, furnizate de restul agenturii din legătura ofiţerului, de arhiva operativă a Securităţii sau de documentele deţinute de alte instituţii publice, precum şi în urma filării, interceptării corespondenţei, instalării tehnicii operative la domiciliul celui în cauză. Scopul acestor investigaţii consta în identificarea posibilităţilor de informare ale persoanei selectate, precum și a „materialelor compromiţătoare”, necesare pentru a o determina să colaboreze cu Securitatea.

Etapa finală a recrutării informatorilor calificaţi se constituia într-o adevărată anchetă. Cel vizat era reţinut, „în mod secret”, pentru a se evita deconspirarea contactării sale, apoi supus unui îndelungat interogatoriu, care putea dura „24 de ore sau chiar mai mult”, timp în care viitorul informator era pus în faţa informaţiilor compromiţătoare deţinute, cu privire la activitatea sa, forţat să recunoască faptele imputate, anchetat cu privire la comiterea altora asemănătoare, declaraţiile sale fiind consemnate în scris și, în cele din urmă, pus în faţa alternativei de a plăti pentru faptele incriminate sau de a se „reabilita în faţa poporului muncitor și a organelor Securităţii”, prin acceptarea colaborării. Cei care cedau erau obligaţi să semneze angajamentul în acest sens, fiind instruiţi apoi cu privire la modul de lucru și informaţiile, pe care trebuia să le furnizeze, urmând ca, după verificarea „sincerităţii” sale, prin intermediul altor agenţi, să fie inclus în reţeaua informativă din acţiunea respectivă[39].

Presiunea în direcţia recrutării cu prioritate a informatorilor calificaţi a crescut continuu, ulterior emiterii directivei din 1951, datorită evoluţiei situaţiei operative, dar și faptului că se spera că, odată cu creșterea experienţei profesionale a lucrătorilor, șansele de succes ale unei astfel de politici vor spori. Cum simplele îndemnuri nu păreau să dea rezultate, din 1956, tactica se modifică substanţial.

După cum am menţionat și mai sus, Ordinul M.A.I. nr. 15/1956 a adus „normarea” activităţii lucrătorilor operativi, impunându-se fiecăruia menţinerea legăturii cu minimum 10 informatori, dar schimbările nu s-au oprit aici. Prin respectivul ordin, categoriile menţionate anterior – de informator calificat și necalificat – au fost desfiinţate, fiind înlocuite prin termenul de „agent”. Nefiind vorba de o simplă modificare semantică, s-a ordonat, totodată, epurarea întregii reţele de informatori necalificaţi și

---

[38] ACNSAS, fond Direcţia Secretariat – Juridică, inv. nr. 3612, dosar nr. 1, f. 161: Ordinul M.A.I. nr. 60/01.03.1954.

[39] Vezi *** ”*Partiturile ...”*, p. 210 – 212.

concentrarea tuturor eforturilor în direcţia recrutării agenturii calificate. Foştii agenţi necalificaţi urma să fie păstraţi în cadrul reţea numai dacă se dovedea utilitatea lor în acţiuni informative precis determinate sau dacă furnizau cu adevărat informaţii de interes din anumite obiective. În rest, toţi ofiţerii, sub directa supraveghere a şefilor de direcţii, trebuia să recruteze numai agentură calificată[40].

Mai mult decât atât, în ianuarie 1957, ulterior evenimentelor din Ungaria, a fost promulgat Ordinul M.A.I. nr. 70, care, între alte veşti proaste pentru aparatul de Securitate, anunţa lucrătorilor obligaţia de a deschide dosare de urmărire informativă împotriva tuturor foştilor conducători legionari din ţară, începând de la cei care deţinuseră funcţia de şef de garnizoană (sau de şef de cuib, în cazul salariaţilor obiectivelor industriale), în sus, precum şi a foştilor condamnaţi pentru „activitate duşmănoasă împotriva regimului democrat-popular”, eliberaţi ulterior. În plus, trebuia să fie deschise noi forme de evidenţă activă pentru toţi conducătorii partidelor istorice, aflaţi în libertate, toate aceste acţiuni fiind „indisolubil legate” de recrutarea de agentură calificată[41].

Ordinele 15 şi 70 au reprezentat principalele instrumente, cu ajutorul cărora Al. Drăghici şi Serviciul Inspecţii, din subordinea sa, au „chinuit aparatul de Securitate ani de-a rândul” – după cum se plângea, mai târziu, Constantin Stoica – asta, cel puţin, până în 1964, când reglementările s-au modificat, odată cu emiterea Ordinului nr. 400. Motivul constă în aceea că operaţiunea de recrutare a agenturii calificate, aşa cum se poate observa şi din descrierea sumară de mai sus, avea numeroase etape, fiecare ascunzând potenţiale capcane pentru neavizaţi. Mai întâi, trebuia selectată persoana potrivită, pentru a furniza informaţii pertinente asupra celui urmărit sau a grupului ţintă, apoi să fie identificate date cu adevărat „compromiţătoare”, din activitatea respectivului sau din viaţa sa privată, astfel încât şantajul să funcţioneze, şi, în fine, în momentul „reţinerii secrete” a obiectivului recrutării, trebuiau identificate mijloacele potrivite, pentru a-l determina să semneze angajamentul de colaborare, să recunoască faptele imputate şi să ofere garanţii asupra sincerităţii colaborării sale viitoare cu „organele”. Asta pentru a nu mai vorbi de „dirijarea” ulterioară a informatorilor din acţiuni sau de verificarea lor permanentă.

[40] ACNSAS, fond MAI/Direcţia Secretariat – Juridică, inv. nr. 3614, dosar nr. 1, f. 92 – 94: Ordinul M.A.I. nr. 15/14.03.1956.

[41] Idem, inv. nr. 3615, dosar nr. 1, f. 26 – 29: Ordinul M.A.I. nr. 70/17.01.1957.

În concluzie, este uşor de înţeles reticenţa, cu care au privit ofiţerii de Securitate îndemnurile adresate, de a recruta agentură calificată. Aproape orice pas efectuat, în cazul unei asemenea recrutări, putea să aibă consecinţe neprevăzute, pe care tot cel care se străduise să îndeplinească ordinele trebuia să le suporte. Vechii practicieni ai luptei împotriva „duşmanului” erau familiarizaţi cu o metodă mult mai directă de acţiune, prin care, pe baza sesizărilor primite din partea oamenilor „cinstiţi”, prindeau „banditul”, îi aplicau corecţia corespunzătoare, acesta își recunoștea faptele și se chema că ofițerul își făcuse datoria. Acum trebuia să bată agenţi, aşa cum se cuvenea celor recrutaţi din rândul elementelor „duşmănoase”, asta pentru a aresta, în final, după nu se ştie cât timp, obiectivul acţiunii. Normal că multora noua politică li s-a părut lipsită de orice logică, ducând la o pierdere inutilă de timp și presupunând eforturi suplimentare, cărora nu le pricepeau sensul.

Reacţia lui Al. Drăghici, în faţa corului iniţial de proteste, din partea subordonaţilor, pare extrem de energică, ministrul neîncetând să-i condamne pe acei „lăudăroși care caută [...] să menţină unele metode, destul de înapoiate, ce existau atunci [1948 – 1950] în munca organelor de Securitate”, şi care tot invocau „experienţa” lor în domeniu: „«ce mă tot înveţi pe mine, pe mine care în 1948 am luptat ... în 1950, am făcut și am dres ...»”[42]. În cele din urmă, le dă tuturor clar de înţeles că rămânerea în cadrul „organelor” depindea de capacitatea lor de a urma noile reguli:

„Se mai găsesc unii oameni aici care caută să teoretizeze munca de Securitate din trecut, care spun că ei îi prindeau și-i băteau pe bandiţi. Cine nu vrea să facă treabă şi rămâne înapoi, să înţeleagă odată că nu mai merge cu bâta în munca de Securitate. Ei să păzească oile cu bâta, fiindcă în Securitate nu pot să mai rămână! Noi, dacă este nevoie, ştim să lovim în bandiţi, însă pentru descoperirea lor se cere cap. Sunt oameni care nu vor să pună capul la contribuţie, dar care încearcă să spună că ordinele ministrului sunt prea pretenţioase. Astfel de oameni n-au ce căuta în organele Securităţii”[43]!

Cât de dificil era, pentru aparatul de Securitate, să se adapteze la noile reguli, o arată și cele petrecute la Regionala de Securitate Bacău, în perioada 1958 – 1960. Astfel, în urma unui control efectuat aici, la

[42] Idem, fond Documentar; dosar nr. D 13256, f. 48: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești, ședință ținută la Ploiești în ziua de 1 aprilie 1961.*

[43] Idem, dosar nr. D 13186, f. 42: *Stenograma ședinței de analiza activităţii Direcţiei Regionale M.A.I. Hunedoara, din ziua de 15.XII.1959.*

începutul anului 1958, lucrătorii Serviciului Inspecţii a trebuit să constate că nimic nu se schimbase în practica ofiţerilor direcţiei, în ciuda ordinelor din ultimii doi ani. Organele locale, mai ales de la nivel raional, erau declarate „depăşite de sarcinile şi ordinele M.A.I.”, iar lucrătorii operativi se aflau într-o permanentă „goană după succese ieftine şi uşoare”, în timp ce modul lor de lucru în acţiunile informative rămânea execrabil:

„În loc de a se depune interes pentru efectuarea unor pătrunderi de calitate în acţiuni, pentru documentarea acţiunilor potrivit ordinelor şi directivelor în vigoare, [...] au trecut, de multe ori, la cercetări directe, fapt ce a dus la prăbuşirea cazurilor respective, la clarificarea lor numai parţială şi în ultimă analiză, această practică nejustă a dus la deconspirarea agenţilor din acţiune”[44].

Cu alte cuvinte, nu numai că nu se recrutau agenţi calificaţi, ci erau deconspiraţi şi cei aflaţi deja în reţea, şi asta numai pentru ca lucrătorii operativi, conform vechii obişnuinţe, să raporteze cât mai multe arestări şi acţiuni informative închise. Venit la şedinţa de „dezbatere” a rezultatelor controlului, Al. Drăghici îi avertiza pe ofiţerii de la Bacău asupra consecinţelor nefaste, pentru cariera lor, pe care le atrăgea perpetuarea acestui mod de lucru şi, în acelaşi timp, căuta să-i asigure că nu se va lăsa înşelat de asigurările lor de moment:

„Unii tovarăşi, vorbind aici, arătau că, de la acest control li s-a mărit atenţia, au devenit foarte vigilenţi, sunt acum plini de simţ de răspundere, în ceea ce priveşte munca şi recrutarea unei agenturi de calitate. După mine, toate aceste lucruri sunt vorbe, pentru că, practic, nu s-a văzut aşa ceva. [...] Se ţine fiecare după obiceiul acesta ritual, să asigure că treaba, de-acum înainte, o să se îndrepte şi că, fără nici o grijă, şeful respectiv să plece, că lucrurile se vor îndrepta, «că am descoperit acum America», până acum nu am ştiut de lipsuri, de toate aceste greutăţi care frânează munca noastră. [...]

Tovarăşi, eu cred că nu este bine acest lucru, nu trebuie să venim cu astfel de asigurări, atunci când nu simţim, măcar, ceea ce trebuie să facem mai departe. Ceea ce se spunea aici, că controlul a dat un semnal de alarmă, că vom veni aici, şi natural că venirea noastră aici va pune pe fiecare tovarăş să răspundă de munca dusă. Însă eu cred că acest lucru

---

[44] Idem, dosar nr. D 12635, f. 103: *Coreferat privind modul în care se desfăşoară munca informativ – operativă în cadrul Direcţiei regionale M.A.I. Bacău*, din 15.05.1958, semnat de şeful colectivului de control din Serviciul Inspecţii M.A.I., cpt. Dumitru Stancu şi de şeful Serviciului, col. Gheorghe (Gogu) Popescu.

este de natură de a duce în eroare pe unii tovarăși, care se lasă duși de nas”[45].

Dacă știa toate acestea și afirma că nu face parte din cei „care se lasă duși de nas”, este greu de înțeles oroarea ministrului în față a ceea ce s-a întâmplat în continuare la Bacău. Din cauza rezultatelor slabe ale controlului din 1958, era evident că urma o inspecție „de revenire”, spre a se constata „progresele” înregistrate, așa că lucrătorii direcției, după o perioadă de relaxare, intră în panică, din toamna anului următor, și încep o activitate frenetică, dusă așa cum știau ei mai bine. Ce a urmat, au putut să admire inspectorii M.A.I., atunci când au venit, în sfârșit, în 1960:

„Lucrătorii operativi, îndeosebi cei din raioane, în loc să muncească cu simț de răspundere și perseverență pentru încadrarea cu agentură și urmărirea activă a elementelor din acțiuni, în scopul cunoașterii activității, intențiilor și legăturilor lor criminale, au abandonat, de fapt, munca informativă și au trecut la o așa zisă documentare a activității acestora, prin luarea unor procese verbale de interogatoriu sau declarații de la martori, uneori și acestea denaturate, pe baza cărora, în toamna anului 1959, au pornit o adevărată campanie de arestări.[...] Încălcând, în mod grosolan, Ordinul 120 [Ordinul M.A.I. nr. 120/29.11.1957 privind „îmbunătățirea muncii de anchetă a organelor Securității Statului”[46]] al conducerii ministerului și legalitatea populară, organele operative din regiune au acționat haotic și fără discernământ, au comis numeroase abuzuri, s-au dedat la provocări, au ticluit dovezi, pe baza cărora s-au făcut propuneri de arestare neîntemeiate sau au fost chiar arestați cetățeni nevinovați, au exagerat și denaturat declarațiile persoanelor audiate ca martori și au exercitat presiuni asupra acestora, recurgându-se chiar și la reținerea lor.

Pentru a reuși să obțină aprobarea în vederea arestării, unii lucrători și șefi de raioane au recurs la audierea, ca martori, a unor persoane fără caracter, descompuse din punct de vedere moral, foști agenți, abandonați pentru nesinceritate sau rea-voință, care și-au retractat declarațiile inițiale, negând că ar avea cunoștință de infracțiunile puse în sarcina învinuiților sau chiar că i-ar cunoaște personal pe aceștia. [...] Este suficient să arătăm că, numai în cursul anului 1959, au fost puse în

---

[45] *Ibidem*, f. 69 – 70: *Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău, care a avut loc în ziua de 9 iulie 1958, la care au participat tov. ministru Alexandru Drăghici, conducerea direcției, șefii de servicii și raioane.*

[46] http://www.cnsas.ro/documente/acte_normative/DJ%203615_002%20fila%20326-339.pdf, consultat la data 14.01.2018.

libertate, de către Secţia Anchete, din lipsă de probe, un număr de 92 persoane, plus alte 6 achitate de instanţă. Pe anul în curs [1960], au fost puse în libertate 7 elemente, deci, în total, 105 persoane care au fost arestate fără temei"[47].

Cu alte cuvinte, lucrătorii operativi de la Bacău au făcut exact aceleași „greșeli", care li se reproșaseră anterior, atâta numai că le-au aplicat la o scară mai mare și cu mai multă consecvenţă. Este greu de înţeles ce a stat în spatele acestui puseu de activitate al ofiţerilor direcţiei respective, fie au dorit să-și demonstreze „hărnicia" și au procedat cum știau ei mai bine, fie – deși este puţin probabil să fi avut curajul – au vrut să demonstreze conducerii ministerului că tot cu vechile metode se puteau obţine rezultate mai bune și erau prinși mai mulţi dușmani, cert este că rezultatele controlului din 1960 au fost catastrofale. Aproape în toate cazurile, rapoartele Serviciului Inspecţii începeau cu o lungă secţiune, în care se arătau progresele înregistrate de la ultimul control și faptul că lucrurile mergeau în direcţia cea bună, după care era inserat un mare „dar" sau „cu toate acestea" și erau expuse toate constatările, ce demonstrau că, totuși, nu se schimbase mare lucru. De această dată, însă prima secţiune a fost eliminată – chiar nu exista nimic bun de remarcat. Cât despre Al. Drăghici, venit și de data aceasta la ședinţa de „analiză" a „rezultatelor muncii", pare cu totul depășit de situaţie. Într-o lungă prelegere în faţa lucrătorilor direcţiei, ministrul alternează reproșurile furioase, cu apelurile patetice la „conștiinţa" lor:

„Oare nu ar fi cazul ca să ne gândim la necesitatea îmbunătăţirii muncii? Această regiune a fost obișnuită cu provocări încă din timpul vechii Siguranţe.

Nu este un spirit comunist, partinic, serios, în munca acestei regiuni, de a lupta cu greutăţile și de a le învinge [...]. De ce vă degradaţi, de ce vă înjosiţi voi? Nu vă doare pe voi sufletul de tot ce faceţi? Ce înseamnă asta? Daţi voi în felul acesta ajutor dușmanului? Acoperiţi dușmanul în activitatea lui? Trebuie spus că, prin metodele păcătoase pe care le folosiţi în muncă, faceţi tocmai acest lucru. [...]

Ritmul de recrutare este o rușine pentru voi! 13 ofiţeri de la [Raionul de Securitate] Pt. Neamţ au recrutat în tot acest an 12 agenţi!?

[47] ACNSAS, fond Documentar, dosar nr. D 13192, f. 97 – 98: *Raportul Inspecţiei privind munca informativ – operativă desfășurată de organele Direcţiei Regionale M.A.I. Bacău, în perioada ianuarie 1959 – septembrie 1960,* din 26 octombrie 1960, semnat de șeful colectivului de control din Serviciul Inspecţii, mr. Traian Man, și de șeful Serviciului, gen.mr. Alexandru Demeter.

Aceasta înseamnă că ne batem joc de clasa muncitoare! Muncitorul în fabrică este plătit pentru piesa pe care o execută, în timp ce lucrătorul de Securitate nu este plătit pentru calitatea muncii sale. El nu face nici cantitate și nici calitate. Ce trebuie să facem cu astfel de oameni"[48]?

O parte din vechii practicieni ai luptei împotriva „duşmanului" au fost îndepărtaţi, până la urmă, din sistem, mai ales pe fondul abaterilor disciplinare, cu care își asezonau „activitatea", în timp ce alţii au fost păstraţi pentru mulţi ani ulterior, eventual izolaţi în cadrul unor compartimente de genul Evidenţă Operativă și Arhivă sau Tehnică Operativă. Restul aparatului, însă, a reușit să priceapă mesajul transmis de conducerea ministerului și a descoperit, în cele din urmă, valoarea inestimabilă a birocraţiei, de care se plânseseră atât la început. Cum își desfășurau, așadar, acești lucrători activitatea în cadrul acţiunilor informative? Foarte simplu, făcând hârtii și pasând responsabilitățile spre alte compartimente, după cum constata și locţiitorul ministrului de Interne din 1962, generalul Vasile Negrea:

„Tov. maior Nardin [O. Ioan șeful serviciului de Contraspionaj în problema R.F.G. din Direcţia a II-a] spunea că acţiunile, ce mi-au fost prezentate, sunt acţiuni importante. Dacă am intrat puţin mai adânc în aceste două acţiuni, mi-am dat seama că lucrurile nu stau chiar așa, că ele erau lucrate după un plan «clasic»: căutare la «C» [Evidenţă Operativă și Arhivă], investigaţii la Direcţia a VII-a [Filaj și Investigaţii] și, totodată, făcut supraveghere, dat la T.O., pentru introducerea tehnicii, interceptarea scrisorilor și cu aceasta lucrătorul, care lucrează o asemenea acţiune, apreciază că și-a făcut «datoria», se mulţumește cu ce a «realizat». Direcţia a VII-a face investigaţie, îi face și filaj, mai lucrează și ei prost, dar fac treaba ce le-a fost cerută; Serviciul «F» interceptează corespondenţa; cei de la «T» o să introducă tehnica operativă și, când cauţi ce-i mai revine lucrătorului operativ, vezi că el nu prea face nimic, ori face ceva prost, tocmai ca să scape de sarcini, caută un element la întâmplare, îi face un referat de 4 pagini, să fie aprobat de șefi, prezentându-l ca pe un om foarte capabil, cu toate calităţile – cu toate că este șchiop sau surd. Abia în procesul recrutării, se constată că, de fapt, un asemenea candidat nu a mai văzut obiectivul de câţiva ani de zile"[49].

---

[48] *Ibidem*, f. 60 și 18: *Stenograma ședinţei din ziua de 15 decembrie 1960, în care s-a analizat activitatea Direcţiei regionale M.A.I. Bacău, pe perioada anilor 1959 – 1960.*

[49] Idem, dosar nr. D 13235, f. 122 – 123: *Stenograma ședinţei din ziua de 30.05.1962, în care s-a analizat activitatea pe linie de Contraspionaj în ţară*: Varianta Al.

S-ar putea crede că vorbitorul de mai sus exagera, din considerente polemice. Nu chiar. Sunt exemple culese „din viaţă”, ca să reluăm expresia favorită a lui Al. Drăghici. După cum am menţionat mai sus, prima etapă, esenţială în recrutarea agenturii calificate, era cea de selectare a candidaţilor. Depindea exclusiv de lucrătorul operativ dacă dorea să recruteze informatori doar pentru a da impresia că lucrează sau pentru a obţine informaţii cu adevărat pertinente. Cum este de la sine înţeles, mulţi preferau prima variantă: recrutarea de informatori pentru îmbunătăţirea situaţiilor statistice. Câteodată, acest fapt era constatat de șeful direct al ofiţerului, așa cum s-a întâmplat, o dată, la regiunea Pitești, în 1959:

„Ofiţerul Drăghiceanu de la [raionul] Drăgănești, verifică, studiază şi propune pentru recrutare un agent într-o comună. Sigur că studiul s-a făcut foarte superficial și comandantul, ca să verifice modul cum a lucrat ofiţerul pentru recrutarea acestui agent, a verificat în teren şi realitatea este că, după verificare, șeful raionului, mergând la întâlnire cu ofiţerul respectiv, a stabilit că agentul era surd, că nu auzea ce se vorbea. Când șeful de raion l-a întrebat ce cunoaşte prin comună, ce se întâmplă [...] el și-a pus mâna la ureche și a întrebat :«Aud?»”[50].

Alteori, asemenea stratageme treceau de filtrul șefilor direcţi, şi ei direct interesaţi de păstrarea aparenţelor şi îmbunătăţirea statisticilor, dar erau descoperite de conducerea regionalei de Securitate, precum la Ploiești, în 1963, când șeful direcţiei în cauză, lt.col. N. Dumitrescu, povestea:

„Eram odată la Târgoviște. Văd un cetăţean bolnav acolo și întrebând cine este, mi se răspunde că este candidatul [la recrutare] X. Am cerut atunci dosarul şi, spre mirarea mea, constat că l-am semnat și eu. Stând de vorbă cu respectivul, deşi în dosar era menţionat că are 6 clase elementare, în realitate, omul era analfabet. Din studiul dosarului rezulta că candidatul are nivel cultural şi că poartă discuţii interesante, ca

---

Drăghici: „Sunt foarte dese cazurile când, în munca noastră, un lucrător, la deschiderea unei acţiuni, își prevede «totul»; își prevede tehnică, filaj, colaborare cu Serviciul «F» [Cenzura Corespondenţei], investigaţii. Lucruri pe care să le facă alţii, însă ce trebuie să facă el – agentură calificată – acest lucru nu-l prevede. Acesta este un lucru foarte caracteristic în munca noastră” – vezi idem, dosar nr. D 13259, f. 59: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj … 19.04.1961.*

[50] Idem, dosar nr. D 13122, f. 151: *Stenograma ședinței din 15 – 16 iunie 1959, ținută la Minister, cu cadrele de conducere din aparatul de Securitate*

să mă conving personal, în discuţia purtată cu el, că nici nu mă înţelegea, uneori, ce vream să-l întreb. [...] Când i-am luat la rost pe tovarășii de la raion pentru această ispravă, mi-au raportat că au făcut o «confuzie» și ei”[51].

La direcţia respectivă se putea și mai rău de atât. În 1960, col. Mauriciu Ștrul, predecesorul lt.col. Dumitrescu la conducerea Regionalei Ploiești, raporta o performanţă aparte – greu de crezut că ar fi fost unică – a unui subordonat din cadrul Serviciului de Informaţii Interne:

„Datorită unei superficialităţi condamnabile, în luna martie 1960, la Biroul 1 din Serviciul III, cpt. Dinu Toma a adus la recrutare, în locul candidatului, pe obiectivul acţiunii, întrucât amândoi lucrau la aceeași întreprindere și aveau nume de familie comun”[52].

În fine, astfel de performanţe erau descoperite și de controalele venite din partea conducerii ministerului. Cele mai multe asemenea cazuri treceau însă neobservate, iar „informatorii” respectivi rămâneau în serviciul ministerului ani de zile, până când lucrătorul ce-i utiliza decidea că era timpul să-i îndepărteze din reţea, după ce serviseră scopului pentru care-i recrutase de la bun început – acela de a da impresia unei activităţi susţinute în dosarul de urmărire deschis. Problema era însă că abandonarea unui informator nu se putea efectua decât cu un motiv justificat, moment în care intervenea singura manifestare de ingeniozitate din partea ofiţerului ce-l coordona, după cum remarca lt.col. Dumitrescu, în 1963:

„De regulă, dacă unii lucrători nu reușesc să găsească un motiv pentru abandonarea unor agenţi, recurg la un «argument» convingător, de data aceasta, raportând că respectivul este epileptic și, deci, trebuie abandonat, mai spun despre câte un ţăran că are «astenie nervoasă» și fel de fel de alte șmecherii, pe care uneori le-am înghiţit și am semnat ceea ce mi s-a pus sub nas și, când am studiat acest lucru, am constatat că avem multe asemenea cazuri”[53].

În tot acest timp, Al. Drăghici tuna în ședinţe:

„Ceea ce trebuie să fie caracteristic este elementul capacitate, care trebuie să fie comun tuturor agenţilor. Să fie oameni capabili, care să

---

[51] Idem, dosar nr. D 13240, f. 52: *Stenograma ședinței din 21 octombrie 1963, în care s-a făcut analiza modul[ui] cum au fost executate sarcinile ordonate de tovarășul ministru în octombrie 1962.*

[52] Idem, dosar nr. D 13256, f. 78: *Raport privind munca informativ-operativă pe anul 1960* a D.R.M.A.I. Ploiești, semnat de șeful direcției, col. Mauriciu Ștrul

[53] Idem, dosar nr. D 13240, f. 54: *Stenograma ședinței din 21 octombrie 1963...*

poată să redea și care să țină minte fiecare amănunt, oameni sinceri, care să-ți redea totul, absolut toate mișcările obiectivului urmărit. Să fie oameni care să cunoască munca aceasta, sau care să aibă tangență cu ea"[54].

Este adevărat că asemenea standarde de calitate a agenturii, precum cele expuse de Al. Drăghici, erau aproape imposibil de atins în realitate, mai ales dacă avem în vedere natura acțiunilor informative lucrate de Securitate și mediul, din care trebuia să se recruteze informatorii, dar la fel de adevărat este că mulți dintre lucrătorii operativi nici măcar nu luau în seamă cele spuse de ministru. Această atitudine iese și mai mult în evidență, dacă avem în vedere modul lor de lucru din următoarea etapă a recrutării informatorilor „calificați" – identificarea „materialelor compromițătoare", necesare pentru a-l determina pe candidatul selectat să accepte colaborarea cu Securitatea. Și aici se întâlnesc aceeași sfidare a ordinelor în vigoare și ofițeri de Securitate, care ajung să împrumute cele mai stupide idei de „materiale compromițătoare", chiar și de la șefii posturilor de Miliție – categorie mult disprețuită în cadrul breslei, mai ales de când cei din urmă au fost introduși în „munca informativă", după 1960 – numai pentru a putea spune, în final, că au îndeplinit și această formalitate. Un exemplu grăitor este cazul înregistrat, în 1962, de conducerea Regionalei de Securitate Mureș:

„Exemplu [...] de «material compromițător» îl constituie și propunerea făcută de către șeful de post din comuna Gălești, care a fost acceptată și înaintată spre aprobare de către cpt. Nagy Stefan, din cadrul Raionului Tg. Mureș. Materialul consta în faptul că un țăran în stare de ebrietate și-a înhămat vaca la plug, legând-o de coadă, iar în urma sforțărilor s-a rupt coada acesteia.

Se pune întrebarea: ce fel de orientare a fost din partea acestor lucrători operativi cu o experiență de 10 – 12 ani în munca informativă, care-și permit să trateze cu atâta ușurință recrutarea de agenți"[55]?

S-ar putea spune că acesta este un exemplu extrem, dar el ilustrează bine atitudinea larg răspândită, în aparatul de Securitate, față

---

[54] Idem, dosar nr. D 13256, f. 65: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești ... 1 aprilie 1961.*

[55] Idem, dosar nr. D 13230, f. 13: *Expunere privind felul cum organele informativ – operative ale Dir. Reg. Mureș Autonomă Maghiară au executat ordinul tov. Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne, general col. Al. Drăghici, dat în ședința din 20 sept. 1961*

de ordinele, ce le cereau identificarea de „materiale compromițătoare", pentru a recruta informatori din rândul „dușmanilor". Ce nevoie era ca ofițerul să găsească informații, pentru a șantaja candidatul la recrutare, când cel în cauză putea să le furnizeze singur, dacă era „întrebat" în mod corespunzător? În cazul fericit, în care se reușea identificarea unei persoane, care îndeplinea, măcar parțial, criteriile avute în vedere pentru a fi considerat un informator calificat, existau suficiente mijloace pentru a o determina să colaboreze. De dragul respectării formalităților prescrise de ordinele în vigoare, se identificau câteva date sumare, din biografia respectivului, după care, obținându-se aprobarea necesară, se trecea la reținerea sa „secretă" și începea adevărata muncă de convingere a lui, despre care își amintea, cu falsă indignare, mr. Petre I. Puncescu, șeful Inspectoratului Județean Gorj din 1968:

„Erau la modă, într-un timp, constrângerea fizică și presiunea morală în procesul recrutării unor informatori pe bază de material, de multe ori așa-zis, compromițător. Se foloseau punerea ochelarilor și așa-zisul tur de dezorientare cu mașina și intimidarea, bruscări, injurii, anchetarea timp de mai multe zile și nopți, fără întrerupere, prin schimbarea ofițerilor. Se făceau chiar aprecieri că, cu cât l-ai ținut mai mult, ai făcut o treabă mai bună, deși, în fond, nu obțineai nimic, ținerea candidatului într-un picior ore îndelungate, pentru a-l determina să-și recunoască faptele etc. Se înțelege că asemenea metode au avut un rezultat negativ, pentru prestigiul nostru ca organe de Securitate și pentru calitatea muncii. Odată ieșiți de la noi, acești oameni spuneau celor din jurul lor și, astfel, ne căpătasem o faimă care nu ne avantaja și oameni, care nu aveau nimic pe conștiință, la auzul că cineva este de la Securitate și vrea să discute cu el, începea să tremure"[56].

Mr. Puncescu vrea să spună că practicile în cauză ar fi fost încurajate deschis de fosta conducere „abuzivă" a organelor, dar realitatea este puțin diferită. Este, totuși, o diferență între încurajarea unei practici și acceptarea faptului că lucrătorii nu pot obține rezultate în alt mod, chiar dacă ea nu era sesizabilă pentru cei care suportau „munca de convingere". Fosta conducere „abuzivă" a aparatului recunoștea deschis, cel puțin, existența problemei și dimensiunile acesteia, un exemplu fiind gen. V. Negrea, care, în 1962, declara:

---

[56] Idem, dosar nr. D 87, f. 132: *Notă cu problemele pentru convocarea din 3 – 4 mai a.c. de la Consiliul Securității Statului,* din 2 mai 1968, a Inspectoratului de Securitate al Județului Gorj, semnată de șeful inspectoratului, mr. Petre Puncescu..

„Se obișnuiește practica, dacă s-a găsit un inginer, ca, dacă a făcut parte din F[rățiile].D[e].C[ruce]., [...] aducându-l la recrutare și întrebându-l despre aceasta, deși omul a și uitat de ea, lucrătorul să-l ia la bătaie, să-l insulte, să-l trateze neomenește. Iată cum vrem să-l facem să colaboreze cu noi, să fie atașat luptei noastre! Închipuiți-vă cu ce fel de dragoste va lucra el pentru noi dacă ne-am comporta așa cum am arătat. Trebuie spus că avem multe cazuri când lucrătorii noștri procedează așa; *aproape jumătate din lucrători folosesc metoda bruscărilor* (s.m.). Unor asemenea oameni le dați calificativul de «păcătoși» fiindcă nu dau material, în loc ca ei să vă facă păcătoși pentru felul cum procedați”[57].

Cel mai probabil, cei din auditoriul generalului Negrea chiar nu pricepeau ce se mai cerea de la ei: găsiseră „materialul compromițător”, îl expuseseră agentului, identificat cu atâtea eforturi și, dacă acesta refuza să se lase impresionat, nu trebuia „lămurit” într-un fel? Dacă nu era convins de la prima întâlnire, nu era nici o problemă, lucrurile se rezolvau în alte întruniri de lucru, în care lucrătorul folosea cele mai bune mijloace, de care dispunea, după cum amintea și Al. Drăghici, în toamna aceluiași an:

„În procesul recrutării agentului «Cocioc Mihai», din evidența raionului M.A.I. Urziceni, regiunea București, s-a folosit bătaia, pentru a i se smulge declarații, care să «confirme» materialele compromițătoare deținute de organele noastre, și să-l determine să semneze angajamentul de colaborare. La a doua întâlnire, agentul a comunicat că nu va da note scrise, de teamă că va fi omorât. În loc să-i facă agentului educația și instructajul necesar, ofițerul care l-a recrutat, dovedind o totală lipsă de răspundere și abuzând de calitatea ce o are, l-a invitat la raion și l-a bătut din nou”[58].

Iar lucrurile continuau, în același stil, pe parcursul întregii colaborări, fapt criticat de același ministru, ce se mărginea să deplângă „felul, [...] sub orice critică, [...] cum lucrăm cu agentura”, vizibil și din faptul că lucrătorii „din dușmani și bandiți nu-i mai scot pe agenți, lucrează brutal chiar atunci când omul vine cu ceva material pozitiv”[59]. Așadar, la nivel declarativ, cel puțin, practicile de gen ale lucrătorilor nu erau încurajate. În nenumărate ocazii, de-a lungul anilor, Al. Drăghici și adjuncții lui au căutat să-și descurajeze subalternii de la utilizarea unor

---

[57] Idem, dosar nr. D 13235, f. 125: *Stenograma ședinței din ziua de 30.05.1962...*

[58] Idem, dosar nr. D 13635, f. 18: *Stenograma ședinței din 23 octombrie 1962, în care s-a analizat activitatea M.A.I. pe anul în curs.*

[59] Idem, dosar nr. D 12635, f. 75: *Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Regionale M.A.I. Bacău ...*, din 15.05.1958

asemenea metode, fără prea mult succes. Al. Drăghici era foarte vehement, în special, împotriva celor cu „concepţii retrograde", din rândul cărora se auzeau mereu comentarii de genul: „«ce ne învaţă ei», «ce ne instruiesc ei», «nu avem nevoie de astfel de metode», «am făcut muncă de Securitate din 1947 – 1948, cu ciomagul»" – asta și pentru că asemenea comentarii erau o sfidare a autorităţii lui:

„A mai rezultat aici un aspect urât și anume sistemul acesta de a recruta oameni prin mijloace barbare, cu bâte, cu metode de intimidare, cu ţipete, de a băga frica în oameni, de a-i face să creadă că pot fi pedepsiţi pentru fapte ce s-au petrecut acum 20 de ani. Într-adevăr, sunt și proști care cred că poţi să-i tragi la răspundere pentru asemenea fapte petrecute cu 20 de ani în urmă.[...] Trebuie să luptăm cu hotărâre împotriva metodelor barbare folosite de unii lucrători, întrucât aceste metode sunt cea mai murdară expresie a rutinei. V-aţi obișnuit cu măciuca"[60]!

În final, conducerea Securităţii a trebuit să se obișnuiască cu ideea că „ciomagul se păstrează și se întrebuinţează" de către subordonaţi[61] și încă la scară mare. Nu se poate nega ipocrizia condamnărilor repetate la adresa unor asemenea practici, dacă avem în vedere faptul că Al. Drăghici și adjuncţii săi dispuneau, totuși, de mijloacele necesare pentru curmarea lor, dar sancţionarea prea aspră a celor care recrutau informatori prin aceste metode însemna și abandonarea oricărei speranţe de a ajunge să se dispună de o agentură corespunzătoare. De altfel, de-abia când acest deziderat, al ţinerii sub control a situaţiei operative de pe plan intern, a fost considerat atins, la începutul anilor '60, s-au înmulţit și criticile faţă de practicile utilizate în „munca cu agentura".

Pe de altă parte, dacă-i consola cu ceva, informatorii trebuia să știe că Al. Drăghici îi iubea, punea mare preţ pe „munca" lor, și-i considera în aceeași măsură indispensabili apărării securităţii regimului, ca și restul aparatului de represiune:

„Agentura este arma de căpetenie pentru noi și trebuie să o întărim, să o perfecţionăm, să o facem cât mai suplă, mai maleabilă, s-o conspirăm cât mai adânc, pentru a face din ea un aparat puternic, în acţiunea de prevenire a activităţii dușmanului, dar, mai ales, de a lupta împotriva dușmanului. Agentura să fie un aparat devotat organelor de

[60] Idem, dosar nr. D 13263, f. 118 și 120: *Stenograma ședinţei ce a avut loc în ziua de 20 septembrie 1961.*
[61] *Ibidem,* f. 120.

Securitate, regimului nostru democrat popular și care, în mod conspirativ, prin legături conspirative, să fie în stare să descopere duşmanul, să documenteze faptele duşmanului şi să le scoată la iveală, pentru ca, astfel, organele de Securitate să poată curma activitatea lui. [...] Trebuie să fie clar, pentru fiecare lucrător, că *agentura face parte din aparatul de Securitate* (s.m.) şi, în ultimă instanţă, agenţii hotărăsc asupra calităţii muncii de Securitate, deoarece aceasta depinde de modul cum își fac ei datoria”[62].

Probabil că asta era și problema: făcând parte din aparatul de Securitate, agentura era considerată deja un membru de familie. O familie abuzivă, ai cărei membri lipsiţi de apărare, dispreţuiţi, cum trebuia să fie unii provenind din rândul „duşmanilor” şi „bandiţilor”, puteau primi periodic o corecţie zdravănă din partea celor mai puternici, fără ca respectivii să se teamă de consecinţe, cu excepţia cazurilor în care scăpau lucrurile prea mult de sub control.

Era, într-un fel, și o modalitate de defulare a energiei acestor „luptători” împotriva duşmanilor regimului, ce se văzuseră, de multă vreme, frustraţi de posibilitatea de a aplica, în mod direct și fără prea multe întrebări, corecţiile necesare „bandiţilor”. A nu se înţelege de aici faptul că se reușise oprirea „abuzurilor”, îndreptate împotriva obiectivelor urmăririi informative sau arestaţilor. Problema era însă că asemenea acte comportau anumite riscuri. Nu de alta, dar unii, din cei arestaţi abuziv şi maltrataţi, se puteau dovedi, așa cum s-a întâmplat de atâtea ori, cu totul nevinovaţi, chiar și potrivit legislaţiei draconice a regimului, și, mai mult, puteau avea și o origine socială „sănătoasă”, iar ei, sau rudele lor, aveau apoi deschisă calea de a se adresa conducerii partidului sau a provoca un scandal la nivel local, ceea ce avea consecinţe neplăcute pentru cariera unor lucrători prea zeloși. În cazul informatorilor, în schimb, dacă tot erau parte a „familiei”, asemenea pericole nu existau. La urma urmei, cui puteau să se plângă aceștia? Eventual superiorilor ierarhici ai lucrătorilor sau, în cel mai rău caz, organelor de partid, situaţie în care lucrurile se rezolvau, oricum, tot în „familie”.

În fine, mai intervenea și un alt factor: ce altă metodă puteau utiliza, în mod eficient, foștii „truditori la câmp, bătuţi de soare, vânt şi zăpezi”, pentru a recruta, ca informator, o persoană ostilă regimului? Convingerea celui vizat? Greu de crezut, având în vedere faptul că nici

[62] Idem, dosar nr. D 13256, f. 50 și 64: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești ... 1 aprilie 1961.*

măcar ei nu credeau că informarea organelor de Securitate era un lucru cu totul onorabil, după cum observa și V. Negrea:

„Sunt unele elemente care au oroare de organele noastre și au fost cazuri când unii au spus: cum să se transforme ei din oameni cinstiţi în niște «pârâtori». Noi, în astfel de cazuri, trebuie să le arătăm că este o muncă politică, ceea ce i se cere să facă, că este o muncă patriotică. Probabil, însă, că unii lucrători de-ai noștri se întreabă și ei, cu asemenea ocazii, dacă nu cumva au dreptate acești indivizi”[63].

Pe de altă parte, dacă se încerca recrutarea unei alte categorii de persoane, faţă de care metodele tradiţionale de „convingere” nu funcţionau – precum turiştii şi specialiştii occidentali, veniţi în R.P.R. în anii ’60 – apărea riscul ca subalternii lui Al. Drăghici să facă de râs întregul minister. Asta a reușit și un ofiţer din Direcţia a II-a Contraspionaj, în 1965 – unitate condusă, pe atunci, de celebrul memorialist Neagu Cosma – care, anterior, „pentru activitatea și atitudinea corespunzătoare faţă de muncă”, fusese premiat în repetate rânduri, decorat cu multe medalii și ordine și apreciat pentru că „a depus multă străduinţă, chiar și în timpul liber, nu a manifestat comoditate sau tendinţa de a fugi de sarcini”, cu alte cuvinte, un lucrător „în general, disciplinat și dornic de a dobândi o pregătire cât mai bună profesională”. Este vorba, așadar, de unul dintre ofiţerii fruntași ai direcţiei, nu de obișnuitul abonat la sancţiuni și predispus la abateri, pe fondul consumului de alcool. Respectivul a trebuit, totuși, să fie pedepsit cu retrogradarea în grad, în anul mai sus menţionat, pentru că, în eforturile sale de a recruta un cetăţean străin, a fost pe punctul de a se sacrifica mai mult decât îi permitea uniforma militară:

„La 7 iunie a.c., cpt. Simion M. Corneliu, în urma instructajului aprobat, a plecat la contactarea străinului «Mincu», vizat de noi, în vederea recrutării. În desfășurarea contactului, ofiţerul a comis o serie de încălcări grave ale instrucţiunilor aprobate, a liniei sale de conduită specificate în lucrare și a principiilor de muncă, vădind, cu acest prilej, o atitudine ușuratică, aventuristă, lipsită de orientare, apărând străinului, din cauza comportamentului său, drept un om vicios. El s-a îmbătat, și-a pierdut controlul, transformând această întâlnire de serviciu în prilej de petrecere, ajungând în situaţia deplorabilă când străinul încerca să-l

[63] Idem, dosar nr. D 13241, f. 73: *Stenograma ședinţei ţinute în ziua de 11 decembrie 1963, la Direcţia Regională M.A.I. Crișana, ședinţă în care s-a analizat activitatea acestei unităţi pe perioada octombrie 1962 – decembrie 1963.*

posede. Pentru a ieşi din această situaţie, s-a prezentat şi el drept pederast creând în lucrare o situaţie necorespunzătoare”[64].

În cele din urmă, după multe îndemnuri şi sancţiuni din partea conducerii, şi în ciuda unor „accidente”, precum cel amintit mai sus, majoritatea lucrătorilor de Securitate au reuşit să recruteze câţi informatori se cerea, aşa cum a fost capabil fiecare să o facă. Odată cu trecerea timpului, ofiţerii par să capete o anumită dexteritate în a-şi completa „reţeaua” cu 10, 15 sau câţi informatori trebuia, bazându-se, mai ales, pe agentura necalificată. Odată ce au fost desfiinţate vechile categorii – informatori calificaţi şi necalificaţi – calitatea fiecărui agent era mai greu de verificat, astfel încât, la sfârşitul anilor ’60, fiecare lucrător operativ îşi putea justifica activitatea prin prezentarea numărului de agenţi din legătura proprie şi a numărului de note furnizate.

Problema a fost că recrutarea de informatori ajunsese un scop în sine, o acţiune efectuată mecanic, indiferent dacă era necesară sau nu. Rezultatul a constat în supradimensionarea reţelei informative şi în aglomerarea inutilă a aparatului, cu preluarea de informaţii de la agenţi, de care nimeni nu avea nevoie, sau pe care nimeni nu le mai analiza. Abia în 1967 se încearcă reversarea tendinţei, când, unii activişti de partid, precum secretarul Vasile Patilineţ, după controale repetate în aparatul de Securitate, au ajuns să se minuneze de cele petrecute în sectorul informativ:

„De ce sunt oamenii aşa de aglomeraţi? Pentru că, cu tovarăşul [ministru] Onescu, am fost la un raion, în [regiunea] Piteşti, şi am găsit nişte lucruri în dosarul unui agent, pe care nici nu trebuia să le adune. Nici nu trebuia să existe! Nici asemenea forme de activitate operativă să existe, ca comandantul, şeful lucrătorului de Securitate, să noteze pe o informare a unui agent: «Să mai încadraţi încă un agent», asta în jurul unui cetăţean care era în pat, de ani de zile, şi se scula numai în fund. La ce ne trebuie nouă aşa ceva? Împingem şi noi lucrătorii de Securitate să facă lucruri care nu trebuie făcute. Să facem discernământ, la fiecare. Să le analizăm”[65].

Discernământ şi analiză, aşadar. Poate în altă parte, pentru că Securitatea se ocupa cu altceva. Se stabilise, ca prioritate, recrutarea de

[64] Idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7383, dosar nr. 16, nenumerotat: Raport, din 28.06.1965, semnat de mr. Constantin Secuiu, locţiitor şef serviciu din Direcţia a II-a, anexat ordinului M.A.I. nr. 2306/01.08.1965.

[65] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 49: *Stenograma şedinţei cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ţinută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

agenţi și atunci asta era singura preocupare a lucrătorilor. Pentru ce erau recrutaţi respectivii, cum trebuia condusă acţiunea informativă în cauză, care era rezultatul aşteptat al acesteia, toate erau probleme lăsate în seama eșaloanelor superioare, asta dacă și cei aflaţi în aceste poziţii aveau habar. Același V. Patilineţ condamna, după Plenara din aprilie 1968, prevederile ordinelor din anii ’50, prin care se stabilise o normă de informatori pentru fiecare ofiţer, considerându-le principala cauză a deprofesionalizării aparatului de Securitate:

„Aici e grava greșeală a acelui ordin, prin care s-a stabilit ca fiecare ofiţer să aibă 15 agenţi și măcar două acţiuni. Au fost împinși ofiţerii spre asemenea muncă mecanică, nu să gândească cu capul lor propriu. Poate un ofiţer va trebui să aibă treizeci de agenţi. Poate că altul, în acţiunea pe care o urmărește, nu trebuie să aibă nici un agent, altul 2, 3, 4. De unde se poate stabili, birocratic, de la Centru, că fiecare trebuie să aibă 15 agenţi? Să lăsăm să gândească fiecare ofiţer, că munca de Securitate e frumoasă, atunci când fiecare caută să se orienteze și inteligenţa să și-o folosească de la caz la caz”[66].

O asemenea „descoperire” nu avea, de fapt, nimic nou. La nivelul conducerii Securității, de multă vreme se știa că recrutările erau cu totul artificiale și fără legătură cu obiectul acţiunilor informative, după cum o arată și autocritica, din 1961, a gen.mr. Grigore M. Naum, șeful Direcţiei de Contrainformaţii în Armată:

„Ne ocupăm ca să justificăm existenţa noastră, recrutăm agentură ca să putem arunca praf în ochi, cum că îndeplinim ordinele, însă esenţa ordinelor nu o aplicăm sau o ocolim, fiindcă este ştiut că agentura trebuie recrutată ca fiind o armă principală în lupta împotriva contrarevoluţiei”[67].

Pe de altă parte, norma respectivă era singura diferenţă între a-i obliga pe lucrători să presteze o oarecare activitate și a-i lăsa să nu facă nimic sau a-i încuraja să „lupte cu dușmanul”, efectuând arestări arbitrare – lucru de care Al. Drăghici și adjuncţii săi erau foarte conștienţi. De asemenea, „normarea” respectivă permitea – pe lângă scoaterea în evidenţă a faptului că, alături de restul clasei muncitoare, și Securitatea muncea la construirea și apărarea socialismului, prin producţia sa de note informative – și exercitarea unui control oarecum adecvat asupra situaţiei operative din ţară: din atâţia agenţi, o parte, măcar, furnizau și informaţii

[66] Idem, dosar nr. D 87, f. 124: *Stenograma convocării din 3 – 4 mai 1968…*

[67] Idem, dosar nr. D 13201, f. 76: *Stenograma ședinţei ce a avut loc cu efectivul Direcţiei a V-a în ziua de 12 iunie 1961.*

pertinente. Desigur, suna foarte bine, pentru cei străini de sistem, să spună că lucrătorii trebuia să fie lăsaţi „să gândească cu capul propriu", pentru că „munca de Securitate este frumoasă" şi fiecare trebuie să-şi folosească „inteligenţa", dar asemenea aprecieri nu aveau nici o legătură cu realitatea sordidă din Securitatea română.

Un exemplu al modului de a „gândi", al lucrătorilor operativi în dirijarea agenturii, este furnizat de gen. Vasile Negrea, în 1965. Astfel, acesta menționează cazul unui fost „comandant legionar", care executase o pedeapsă de 18 ani închisoare şi fusese eliberat de la Aiud, cu prilejul ultimelor decrete de grațiere, din 1964. Absolvent al facultăților de Matematică și Filozofie, acesta ar fi „ieșit din închisoare cu o anumită părere despre construcţia socialismului în ţara noastră, ca, imediat ce este pus în libertate, să vadă că nu găsește de lucru şi doarme pe unde poate". În cele din urmă, i se găsește un loc de muncă, „nu tocmai corespunzător capacității sale, dar are, totuși, serviciu". Nu a avut însă numai serviciu, ci și foarte mulţi însoţitori, trimiși de vigilentele „organe":

„Fiind în situaţia aceasta [şomer], era normal să se manifeste nemulţumit. Pe de altă parte însă, noi, hai să-l lucrăm, pentru că este bandit! [...] Noi, în această perioadă [după eliberare], îl lucrăm cu peste 12 agenţi!!! Închipuiţi-vă, trimitem unui fost comandant legionar nu mai puţin de 12 agenţi! Oricât de prost să fie, și va înțelege că la mijloc e ceva suspect, dacă despre unul, nu, dar despre al doilea, al nouălea, tot va bănui că este agentul nostru. [...]

Noi ne apucăm «de lucru»: îi trimitem 12 agenţi, toţi dirijaţi cu aceleaşi sarcini. Dacă toţi îi vor pune întrebări şablon, întrebându-l ce se mai petrece în Vietnam, cum este cu problema cutare şi cutare, oricât de prost ar fi, și tot și-ar da seama că este vorba de oamenii organelor de Securitate. Ba, i se mai dă şi ajutor material, dar eu cred că acesta este din fondul C.I.S., fiindcă nu i-ar fi dat agentul 200 de lei. Iată cum noi ajutăm pe unii din acești foști legionari cu banii noştri şi mai punem în plan să «lămurim» dacă nu este cumva ajutor legionar"[68].

Aproape la fiecare şedinţă, conducerea aparatului îşi ruga subordonații să judece, măcar câteodată, atunci când își îndrumau informatorii sau când decideau asupra cursului unei acţiuni, dar realitatea rămânea descurajantă. Activitatea rudimentară, desfăşurată de majoritatea lor, era denumită de Al. Drăghici „rutină", „şablonism", „activitate lipsită de perspectivă", „formalism" etc., dar toţi aceşti termeni

[68] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13246, f. 46 – 47: *Stenograma ședinței din 10 iunie 1965, în care s-a analizat activitatea Direcţiei regionale M.A.I. Oltenia.*

desemnau o situaţie deprimantă, în care lucrătorii nu înţelegeau nimic din acţiunile informative desfăşurate, aşa că preferau să recurgă mecanic la aceleaşi soluţii, cărora oricum nu le pricepeau sensul. De exemplu, în 1961, ministrul le reproşa ofițerilor din Regionala de Securitate Ploiești:

„Aspectul acesta de șablonism, care este imprimat în activitatea tovarășilor lucrători operativi. Cineva a închis o acţiune, bine sau rău, și de aici trage concluzia că, și în cazul altor acțiuni, trebuie să procedeze identic. Sigur că orice acţiune trebuie să o duci în primul rând cu agentură, dar condiţiile diferă de la o acţiune la alta, diferă atât ca loc, ca persoane, ca probleme politice, ca anturaj al obiectivului etc."[69]

De la explicaţii, Al. Drăghici trecea repede la invective:

„Tovarăşi, numai proştii pot fi arestaţi prin metodele pe care le folosiţi! [...] Rutina, tovarăși, metodele înapoiate de muncă, folosite de niște oameni analfabeţi în problemele muncii de Securitate, aceasta este cauza principală a lipsurilor voastre și cel mai mare duşman al muncii noastre"[70].

În final, după ce se constata că nici invectivele, nici îndemnurile nu aveau nici un efect, vina era aruncată asupra indolenţei lucrătorilor:

„Eu cred că rutina este foarte adânc înrădăcinată aici. Ea apare în formalismul și șablonismul, care se manifestă în acţiunile noastre din plin. Se copiază un plan de pe altul. I se schimbă doar data, iar restul rămâne același, până și paginaţia, aceasta ca să zică că s-a făcut altul. De ce nu găsesc oare energia și puterea necesară tovarășii aceştia, care au răspunderea biroului sau răspunderea serviciului respectiv, pentru ca, pe acel lucrător, care face așa ceva, să-l dea cu capul de toţi pereţii"[71]?

Este greu de negat că modul execrabil, în care erau lucrate multe acţiuni, se datora și indolenţei. Se pleca, declarativ, cel puţin, de la standarde foarte înalte, toţi şefii întrecându-se să sublinieze „spiritul de sacrificiu" și „dăruirea" ofiţerului ideal de Securitate, pentru care, după cum spunea N. Doicaru, în 1963, „sacrificiul și conştiinţa îndeplinirii datoriei trebuie să ocupe, în orice caz, preponderenţă faţă de existenţa sa

[69] Idem, dosar nr. D 13256, f. 49: *Stenograma ședinței de analiza activității Direcției Regionale M.A.I. Ploiești ... 1 aprilie 1961.*
[70] Idem, dosar nr. D 13264, f. 64: *Stenograma ședinței de Colegiu în ziua de 17 mai 1961.*
[71] Idem, dosar nr. D 13259, f. 58: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj... 19.04.1961.*

fizică"[72]. Desigur, asemenea lozinci erau întâmpinate, și atunci, cu multă ironie de o parte a aparatului, care nu se simțea vizată, în nici un fel, de apelurile patetice ale conducerii, spre deznădejdea unor personaje, de genul lui Al. Drăghici:

„De multe ori, la baza neexecutării ordinelor nu este numai neștiința, ci este faptul că oamenii au găsit locul unde pot trage chiulul și își zic: de ce să nu uzeze această posibilitate? Cândva, în Securitate se foloseau următoarele expresii : «Ce te omori atât? Ce, o să-ți facă ăștia statuie? Stai și tu, fă și tu ca mine, nu facem nimic și ne merge salariul»! Se tolerau asemenea expresii, în loc ca măgarii, care le spuneau, să fie aruncați pe geam, chiar dacă le spuneau în glumă. Lucrătorii și șefii se «băteau» pe burtă, în loc să ia poziție hotărâtă, pentru a nu se permite asemenea porcării și pentru a se imprima o poziție de respect față de muncă și instituție" [73].

Desigur, atunci când relata asemenea atitudini revoltătoare, ministrul folosea întotdeauna timpul trecut, ca și cum le-ar fi stârpit de multă vreme, prin măsurile sale „ferme". Cred că supraviețuirea venerabilei expresii, citate mai sus, spune multe despre eficiența lui Al. Drăghici, și în această privință.

Pe de altă parte, pare cu totul îndoielnic faptul că lenea ar fi fost principala vinovată pentru modul primitiv de lucru al ofițerilor de Securitate. Majoritatea credeau în propaganda și îndemnurile mobilizatoare ale conducerii, iar dacă nu, măcar teama de sancțiuni și nivelul de saturație, la care mulți ajunseseră, după atâția ani de reproșuri permanente, i-au determinat pe mulți să se străduiască să pună în practică lozincile recitate în ședințe, privind munca necontenită pentru apărarea securității statului. În final, până și șefii lor au ajuns la concluzia că mai bine se lăsau păgubași, de la bun început, după cum recunoștea și locțiitorul șefului serviciului de Contraspionaj în rândul turiștilor străini din 1962, mr. Constantin C. Diaconescu:

„Dacă intră cineva într-un birou, îi găsește pe lucrători cu dosare multe pe masă, citesc toată ziua, dar nu iese nimic. Nu există o continuitate în lucrări, se lucrează astăzi o lucrare, ce este considerată ca fiind importantă, până la urmă să se constate că nu are valoare, că s-a pierdut timpul. Este lăsată aceasta și se ia altă lucrare, tot la întâmplare, se

---

[72] Idem, dosar nr. D 12602, f. 57: Stenograma ședinței de analiza muncii Direcției Cadre M.A.I. – 17 mai 1963.

[73] Idem, dosar nr. D 13259, f. 64: *Stenograma ședinței de analiza activității pe linie de Contraspionaj... 19.04.1961.*

mai lucrează și la aceasta o perioadă de timp, dar totul se face fără rezultate"[74].

Câteodată „metodele înapoiate de muncă", la care făcea referire ministrul Drăghici, își găseau explicația în neînțelegerea ordinelor conducerii, pe care nimeni nu făcea efortul – sau nu putea – să le explice și lucrătorilor, după cum recunoștea, în 1962, un șef de direcție regională:

„Mulți șefi transmit ordinele conducerii ministerului și conducerii direcției, fără a îndruma subalternii, și a arăta măsurile concrete pentru asigurarea executării bine și la timp a ordinelor. Mai departe, cadrele medii transmit ordinele așa cum le-au înțeles, iar subordonații execută, după cum se pricep, și în limita celor reținute de ei la darea ordinelor"[75].

Adevărata cauză a performanțelor profesionale lamentabile ale aparatului de Securitate iese în evidență, cel mai bine, în cazul lucrătorilor, care înțelegeau directivele date și încercau să le aplice, să iasă din „rutină" și să utilizeze, de exemplu, celebrele combinații informative și legende, de care se făcea atâta caz la ședințele de pregătire profesională. Și ce sursă mai bună de inspirație puteau găsi, pentru combinațiile informative, decât traducerile, cu circulație restrânsă, din literatura occidentală de spionaj sau filmele, de aceeași factură, care începuseră să fie larg difuzate și în R.P.R., la începutul anilor '60? Din păcate, nu întotdeauna asemenea eforturi primeau aprecierea cuvenită, după cum a constatat un șef de birou din Direcția de Contrainformații în Armată, care, după vizionarea unui film de gen, a încercat să pună la cale o astfel de „combinație":

„Șeful de birou, maiorul Popa Traian, a făcut o propunere într-o acțiune fără o bază și fără o analiză reală: să instruiască un lucrător operativ să meargă la elementul urmărit, să-i spună că a evadat din închisoare, să ducă la acesta un bilet ca din partea legăturilor lui, care sunt în penitenciar, să-l treacă frontiera și în felul acesta să vadă cum reacționează elementul urmărit. A spus că s-a inspirat și din filmul «Acțiunea Cobra».

Când a auzit că nu este bun planul, a spus :

---

[74] Idem, dosar nr. D 13232, f. 41: *Stenograma ședinței de analiză a muncii desfășurate de lucrătorii din Serviciul 12, care s-a ținut în ziua de 3.X.1962, cu participarea tov. ministru adjunct Negrea.*

[75] Idem, dosar nr. D 13231, f. 25: *Expunerea șefului Direcției Regionale M.A.I. Bacău la ședința de analiză a muncii, din 17 noiembrie 1962.*

«Cum de acolo, în film, se putea duce o asemenea acţiune fantezistă şi la noi nu»”[76]?

Cred că este destul de relevant faptul că un şef de birou nu putea face diferenţa între o „combinaţie informativă” şi simpla „provocare”, condamnată în atâtea rânduri de conducerea aparatului, asta pentru a nu mai vorbi de sincera lui nedumerire, de la final. Şi, ca să nu ne facem prea multe iluzii, cu privire la faptul că nivelul redus de profesionalism ar fi fost o caracteristică doar a primelor două decenii din existenţa Securităţii, după care lucrătorii „înapoiaţi” ar fi fost trecuţi în rezervă şi înlocuiţi de adevăraţii „profesionişti” ai activităţii de „*intelligence*”, ar trebui precizat că cel menţionat mai sus nu este un ofiţer fără viitor în aparat, ci dimpotrivă. Traian A. Popa, şef de birou în Direcţia de Contrainformaţii Militare, până în 1970, a fost promovat apoi şef secţie, în aceeaşi direcţie, din 1976 a fost mutat la Direcţia I Informaţii Interne, pentru ca, în perioada martie 1977 – octombrie 1984, să conducă Serviciul 150 Informaţii Interne din Securitatea Municipiului Bucureşti, unde se ocupa, la fel ca în 1962, cu urmărirea persoanelor „suspecte de evaziune”[77]. Dacă s-ar fi inspirat dintr-un film mai reuşit în anii de început ai carierei, sau dacă găsea pe atunci un şef mai deschis faţă de „combinaţiile” sale informative, poate ajungea cel puţin locţiitor şef direcţie.

Majoritatea ofiţerilor de atunci au ales însă calea minimei rezistenţe, şi cea mai prudentă pentru cariera lor, şi au continuat să deschidă un număr cât mai mare de acţiuni informative, să recruteze agenţi şi să adune note informative, pe care nu le citea nimeni, dar îmbunătăţeau statisticile. Nu ar trebui subapreciată valoarea unei statistici bune, care putea însemna un pas înainte în carieră, dat fiind faptul că toate controalele se concentrau mai ales pe aspectele cantitative ale lucrărilor aflate în lucru, după cum se plângeau, în mod ipocrit, în 1967, unii şefi de direcţie:

„Aş vrea să raportez că şi în munca aparatului nostru, uneori, la analizele din trecut, se aprecia activitatea unor organe după cifrele care se

[76] Idem, dosar nr. D 13233, f. 22: *Stenograma şedinţei din 18 iulie 1962, în care s-a analizat activitatea Direcţiei a V-a.*

[77] Idem, fond MAI/DMRU, inv. nr. 7393, dosar nr. 8, nenumerotat: Ordinul Preşedintelui C.S.S. nr. 1953/01.10.1970, inv. nr. 7405, dosar nr. 12, nenumerotat: Ordinul M.I. nr. II/1735/29.07.1976, inv. nr. 7407, dosar nr. 1, nenumerotat: Ordinul prim-adjunctului M.I. nr. II/3093/01.03.1977 şi inv. nr. 7426, dosar nr. 5, nenumerotat: Decretul prezidenţial nr. 219/19.10.1984. Prin ultimul act a fost trecut, în sfârşit, în rezervă.

prezentau aici. Știu eu, după unele arestări, după unele recrutări, așa, luate global, fără să se acorde mai multă atenţie conţinutului muncii informative desfășurate de fiecare organ în parte”[78].

Era un sistem care convenea tuturor, și rareori eficacitatea sa era pusă la îndoială. Presiunile, din partea conducerii fiecărei unităţi, precum și din cea a organelor de control, asupra lucrătorilor, mergeau în direcţia măririi numerelor prezentate, orice scăderi fiind prompt constatate și sancţionate. În consecință, aparatul a continuat să lucreze după același model rudimentar, fără a manifesta vreun interes față de calitate. Spre exemplu, în regiunea Iași, în 1966 – 1967, un raport de control, întocmit de organele de partid, deplângea faptul că „oamenii sunt determinaţi să desfășoare o muncă formală, datorită modului cum sunt tratate problemele”, semnalând cazul unui lucrător din raionul Bârlad, care, „fiind mai aspru criticat”, din cauza numărului scăzut de acţiuni, lucrat de subofiţerii de Miliţie din coordonarea sa, „a deschis într-o zi cinci acţiuni, ca după 6 luni să le închidă fără nici un rezultat”[79]. Mentalitatea respectivului era împărtășită, însă, de toţi ofițerii, indiferent de funcţia avută, iar conducerea ministerului, când descoperea situaţii flagrante de același gen, mima surpriza, precum gen. V. Negrea, în 1962:

„Eu am fost la Oradea, în cursul lunii ianuarie a.c., am trecut pe la regiune, am discutat cu șeful regiunii [lt.col. Gheorghe I. Rîstea, n.n.] și șeful serviciului de Contraspionaj [mr. Marin I. Pătru, n.n.], care au recunoscut deschis că au deschis anumite acţiuni informative cu mult timp înainte, și că au mai deschis altele noi, numai ca să se găsească și ei în treabă, adică ca fiecare lucrător operativ să aibă ce să prezinte, adică n-au fost deschise cu un scop, ci numai ca să-și facă de lucru. Le-am analizat vreo 3 acţiuni. Una era deschisă unei babe de 75 de ani, care vizitase cu mulţi ani în urmă Legaţia Austriei. Acţiunea informativă fusese deschisă pentru a verifica ce a căutat la legaţie. A fost încadrată acţiunea cu un agent de vreo 35 ani, care o lucra cu multă «pasiune» – după cum spuneau ei – când puteau rezolva problema foarte simplu, o chemau și discutau cu ea despre caracterul vizitei făcute și atâta tot.

[78] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 144*: Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967*. Autorul acestei „descoperiri” era șeful Regionalei de Securitate Bacău, col. Dumitru Radu.

[79] Idem, fond Cadre, dosar personal *Zodian Gheorghe,* f. 7: *Notă cu privire la unele neajunsuri constatate în activitatea organelor M.A.I. din regiune*, alcătuită de Comitetul Regional Iași al P.C.R., din 29.03.1967

De asemenea, aveau acolo o acţiune deschisă unui instrumentist de la Filarmonica din Oradea. Pentru ce? Omul s-a gândit să aducă din străinătate, fără a mai plăti vama, un instrument. Atât doar, numai a gândit, iar tovarăşii l-au luat în acţiune. Iată cum se face acolo muncă de Contraspionaj"[80].

Chiar şi aşa, Securitatea parcursese un drum lung, faţă de anii de început ai existenţei sale, când unii şefi ai structurilor teritoriale sau centrale erau capabili să inventeze „duşmani" şi organizaţii „subversive", numai pentru a demonstra că munceau, plini de zel, în apărarea regimului. „Resturi" ale activităţii pline de râvnă, a acestor lucrători inspiraţi, erau descoperite, mulţi ani mai târziu, de succesorii lor în funcţie, aflaţi şi ei în căutarea unor rezultate palpabile, care rămâneau extrem de dezamăgiţi să constate că totul fusese o farsă, după cum i se plângea lui Al. Drăghici, în decembrie 1960, cpt. Gheorghe O. Constantinescu, pe atunci locţiitor pentru operativ al şefului Regionalei de Securitate Bacău:

„Scontam că am descoperit o organizaţie, ca să vedem totuşi că este o organizaţie din 1949, creată de noi. Când am verificat, am stabilit că Zelţer [Paul Zelter, fost locţiitor al şefului Regionalei Bacău în perioada 1951 – 1953, n.n.] a dat ordin lucrătorului să «înfiinţeze» o organizaţie, pentru ca atunci când va veni controlul de la Bucureşti să aibă ce să-i raporteze, că are organizaţie"[81].

Pe de altă parte, indignarea lui Al. Drăghici, atunci când erau raportate asemenea situaţii, suna cu totul fals subalternilor, care ştiau mai bine că nu se urmărea decât raportarea unor cifre cât mai mari. Chiar şi după plecarea lui Drăghici de la conducerea ministerului, când succesorul său a cerut efectuarea unei trieri a bazei operative, pentru a fi scoase persoanele care nu prezentau nici un „pericol pentru securitatea statului", precum şi reducerea, la un nivel realist, a numărului acţiunilor informative deschise şi agenţilor din reţea, îndemnurile sale au fost primite cu mult scepticism. Spre exemplu, lt.col. V. Bocăneţ, după prezentarea dimensiunilor impresionante ale bazei operative din regiunea Banat, este atenţionat, de ministrul C. Onescu, că se ordonase, încă de la sfârşitul anului 1966, scoaterea „din baza operativă a tuturor elementelor ce n-au ce căuta acolo" şi, în consecinţă, era liber să îndepărteze tot ce i se

[80] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13235, f. 120: *Stenograma şedinţei din ziua de 30.05.1962...*

[81] Idem, dosar nr. D 13192, f. 42: *Stenograma şedinţei din ziua de 15 decembrie 1960* ...

părea inutil. Ofițerul respectiv, însă, nici nu vrea să audă de așa ceva, fără ordinul scris al ministrului, prin care să i se spună precis ce se poate „scoate”, asta pentru că experiența îl învățase să privească cu suspiciune asemenea manifestări de aparent liberalism:

„Noi am scos, de exemplu, pe ăia, din Grupul Etnic German care n-au avut funcţii, dar ce spune Inspecţia Dvs., când vine la regiune şi găseşte că, într-un an de zile, s-au scos 10000 de elemente din bază? [...] Noi am fost traşi la răspundere, în anii precedenţi, atunci când numărul agenturii a scăzut. Atunci când numărul agenturii a scăzut faţă de numărul agenturii din anul precedent, noi am fost traşi la răspundere pentru treaba aceasta! Şi acum, să trec eu la abandonarea unui număr mare de agenţi, mă întreb: nu voi fi din nou tras la răspundere”[82]?

Temeri ale unui șef mărginit, s-ar putea spune, și exemple particulare, care nu au nimic de-a face cu munca inteligentă desfășurată de marea masă a aparatului, în lupta împotriva „dușmanului”. Adevărul este că există foarte puține rapoarte de control sau stenograme ale ședințelor de „analiză”, care să ilustreze, la modul general, activitatea desfășurată de întregul aparat de Securitate sau, măcar, de o parte semnificativă a acestuia. Aproape toate documentele de gen se ocupă de situații particulare, diverse cazuri, întâlnite în activitatea ofițerilor unei direcții, pentru ca, pe baza lor, să se ajungă la concluzia că, în ciuda unor „lipsuri”, lucrurile păreau să meargă în direcția cea bună.

Cu toate acestea, asemenea descrieri, parțiale măcar, a ceea ce însemna, propriu-zis, activitatea informativă a aparatului, nu sunt cu totul absente. Să admirăm, așadar, modul de desfășurare a „războiului minților”, purtat de vajnicii lucrători ai Securității, pe frontul Regionalei Iași, în anul de grație 1967 – deci, nu în negura anilor ’50 – potrivit unei descrieri a organelor de partid, de la nivel local:

„În activitatea organelor M.A.I. din regiune există multe aspecte de formalism, de care mulţi lucrători operativi şi şefi de colective îşi dau seama, dar execută în continuare lucrări pe care (sic!) nu le văd utilitatea, pentru că «e ordin». Aşa, de exemplu, mulţi lucrători îşi dau seama că notele, pe care le primesc de la agenţi, nu sunt de calitate, dar, întrucât se ţine o evidenţă centralizată, în care se trece câte un «beţişor» (o liniuţă), când se primeşte o notă despre un element suspect, şi cum, cine controlează, se uită întâi în acest centralizator, să numere «beţişoarele», şi

[82] Idem, dosar nr. D 11752, vol. 1, f. 160 – 161: *Stenograma ședinței cu activul Ministerului Afacerilor Interne, ținută în zilele de 15 – 18.07.1967.*

îl întreabă pe lucrător de ce nu are un număr mai mare de note informative, a început o goană după cât mai multe note informative. [...]

În planificarea muncii există, de asemenea, multe aspecte de formalism. Planul de muncă al raionului Bârlad, pe acest trimestru, este de 14 pagini, în care sunt înșiruite sarcinile, pornind de la comandant și până la ultimul lucrător. Apoi urmează planificările lunare și săptămânale ale fiecărui lucrător. Este și firesc ca, în acest noian de pagini, să se piardă, de multe ori, tocmai ceea ce este mai important. De remarcat că aceste planuri sunt trimise de raioane la regiune, sunt restituite cu observaţii, apoi înaintate din nou, până când sunt avizate, irosindu-se, cu acest prilej, un mare volum de muncă"[83].

Nu toţi şefii aveau nevoie de „beţişoare" şi de refacerea la infinit a planurilor de muncă, pentru a se asigura că subordonaţii lor munceau cum prevedeau ordinele. Cei cu reale posibilităţi în materie de aritmetică, sau cu aptitudini de contabil, precum comandantul Regionalei de Securitate Ploiești, lt.col. N. Dumitrescu, erau o adevărată pacoste pentru subalterni, datorită capacităţii lor de a-i prinde asupra faptului pe cei ce nu dădeau producţia scontată de note informative și întâlniri cu agentura, sau, cel puţin, așa se lăuda respectivul, la o şedinţă de bilanţ din 1963:

„Tov. Vicepreședinte [al Consiliului de Miniștri, Al. Drăghici, n.n.] : Cum ai făcut să nu te păcălească lucrătorii ?

Lt. col. Dumitrescu: Am procedat în felul următor:

Pentru a putea să ţinem situaţia în mână, fiindcă se efectuează întâlniri multe, de ordinul miilor, am făcut o situaţie lunară, pe fiecare lucrător în parte, am făcut grafice de întâlniri până la şeful de post. În felul acesta, noi putem să cunoaștem, în fiecare săptămână, câte întâlniri s-au realizat. Ne soseau planificările la începutul lunii și noi știam că trebuie să se facă luna aceea 9.000 de întâlniri, pe raion având un număr X. De asemenea, era planificat pe fiecare lucrător în parte. În această situaţie, erau trecute și întâlnirile din acţiuni. Am constatat atunci că, în lunile de vârf, când nu am avut şefii de serviciu în concediu, cifra era de 9.160. S-a ajuns ulterior la 9.600 de întâlniri lunare. A doua lună însă, am observat că numărul întâlnirilor scade. Atunci, făcând o socoteală matematică, spunând că avem atâţia agenţi care lucrează în acţiunile X și Y, că avem atâţia, care nu sunt în acţiuni concrete, că acești agenţi ar trebui să furnizeze atâtea informaţii, ca urmare a întâlnirilor, și am ajuns să constatăm că, de fapt, nu se făcuse[ră] o serie de contactări. Aici e

[83] Idem, fond Cadre, dosar personal *Zodian Gheorghe,* f. 7: *Notă cu privire la unele neajunsuri ...,* din 29.03.1967. Mai potrivit ar fi: „războiul capetelor seci".

buba, am zis, și făcând un sondaj, am stabilit că, într-adevăr, așa stau lucrurile, i-am descoperit!

Dacă nu ţii situaţia în mână, lucrătorii te mint în mod clasic[84]”.

Pentru toată această situaţie, în care activitatea informativă se reducea la o simplă evidenţă contabilă – cu „beţişoare” sau nu – a informatorilor, a notelor furnizate de aceştia şi a elementelor urmărite din baza operativă, după 1968 a fost găsit un singur vinovat: Alexandru Drăghici. El ar fi împins aparatul să recruteze mii de agenţi fără rost, ceea ce ar fi condus la o scădere considerabilă a calităţii urmăririi persoanelor cu adevărat periculoase pentru „securitatea statului”. Realitatea era însă, ceva mai complicată, deşi nu aceasta îi interesa atunci pe activiştii, ce-i luaseră locul fostului ministru.

Au existat numeroase intervenţii ale lui Al. Drăghici, de-a lungul anilor, în care arăta că scopul „muncii informative” nu era de a acumula cât mai mulţi informatori şi note ale acestora, dar poate cea mai clară este cea din noiembrie 1964, în care explică, încă o dată, subordonaţilor cu ce ar fi trebuit să se ocupe:

„Cu prilejul analizelor făcute, în anii trecuţi, s-a apreciat că, de obicei, se considerau ca duşmănoase sau suspecte toate elementele cu trecut politic, deşi nu se deţineau informaţii verificate despre poziţia lor prezentă. Pentru a lichida cu această apreciere deformată, au fost ordonate treptat o serie de măsuri, ca, de pildă: creşterea numărului şi posibilităţilor de informare ale agenturii, lucrarea prin dosare informative a persoanelor, care au deţinut funcţii de conducere în fostele partide burgheze şi organizaţii fasciste, reverificarea seriozităţii materialelor neîndoielnice şi crearea celor două compartimente (activ şi pasiv) ale evidenţei operative în cadrul dosarelor de obiectiv sau problemă"[85].

Cu alte cuvinte, scopul întregii operaţiuni declanșate, prin ordinele din 1956 și 1957, a fost tocmai lămurirea poziţiei faţă de regim a unor persoane considerate suspecte, din cauza activităţii politice din trecut sau originii sociale. Desigur, nu aceasta s-a spus atunci, asta și

---

[84] Idem, fond Documentar, dosar nr. D 13240, f. 49 – 50: *Stenograma ședinței din 21 octombrie 1963 ...*

[85] *** *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode* (Fl. Dobre, ed. coord.), vol. 1 (1948 – 1967), București, Ed. Enciclopedică, 2006, p. 641: *Expunerea ministrului Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, referitoare la munca organelor de Securitate în perioada octombrie 1963 – octombrie 1964, cu prilejul ședinței ținută la minister cu toate cadrele de conducere din aparatul central și regional M.A.I., 17 noiembrie 1964.*

pentru că obiectivele iniţiale erau altele – anume identificarea şi eliminarea din viaţa publică a tuturor adversarilor regimului. Pe de altă parte, dacă s-ar fi adus astfel de precizări lucrătorilor din 1956, aceştia ar fi răspuns în cor că, pentru ei, lucrurile erau cât se poate de clare, toţi erau „bandiţi”, nu aveau nevoie de agentură pentru a şti asta, şi cereau permisiunea să-i aducă la sediu, ca să-i ajute organele de anchetă să mărturisească tot ce-au făcut. Asta nu era, în sine, o idee chiar atât de rea, atâta numai că nu ar fi fost identificaţi toţi „duşmanii”, la fel cum se întâmplase în perioada anterioară, ci numai cei mai vizibili. Din punctul de vedere al regimului, sistematizarea adusă de al doilea val de represiune, din 1957 – 1960, a fost binevenită.

În final, ceea ce s-a obţinut, prin aplicarea ordinelor 15 şi 70, a fost instituirea unei permanente supravegheri a persoanelor suspecte, arestarea, condamnarea sau trimiterea în colonii de muncă, a aproape tuturor celor care se remarcaseră prin rezistenţă activă faţă de noul regim, pe baza datelor furnizate de agentura recrutată în aceşti ani – aşa, de slabă calitate, cum era ea, în general, dar foarte numeroasă – şi, în final, reeducarea celor mai înverşunaţi adversari, în interiorul penitenciarelor. Din punctul de vedere al regimului, operaţiunea s-a dovedit o reuşită deplină.

După 1962, însă, o dată cu împărţirea evidenţei operative în pasivă şi activă şi promulgarea primelor decrete de graţiere a deţinuţilor politici, încep şi demersurile pentru clarificarea situaţiei „duşmanilor”, aflaţi încă în libertate. După atâţia ani de eforturi, în sfârşit, se dispunea de agentura necesară pentru asta – Al. Drăghici declara că, între octombrie 1960 şi octombrie 1964, aceasta crescuse, numeric, cu 168% - şi s-a încercat analizarea întregii baze operative şi clarificarea „poziţiei prezente” a fiecărei persoane. La fel, în cazul acţiunilor informative, trebuia să se lămurească dacă era cazul să fie închise, în urma clarificării sesizărilor iniţiale, sau să se continue urmărirea persoanelor evident „ostile”.

O asemenea abordare a activităţii informative ridica însă numeroase probleme. Închiderea acţiunilor, sau trecerea în evidenţa pasivă a unei persoane şi întreruperea urmăririi permanente a individului în cauză, nu se efectuau foarte simplu, ci prin analizarea fiecărui dosar în parte, solicitarea de informaţii de actualitate, din partea agenturii, cu privire la cel urmărit şi „asumarea răspunderii”, de către lucrătorii operativi şi şefii lor, cu privire la faptul că respectivul putea să fie considerat o persoană inofensivă pentru regim. Toate cele de mai sus

reprezentau cerinţe, ce nu puteau fi satisfăcute decât în condiţiile desfăşurării un activităţi informative de calitate, nu prin numărarea notelor informative primite lunar de la agentură, cu și fără rost. În consecinţă, deruta, pe care au provocat-o în aparatul informativ-operativ al Securităţii noile cerinţe ale conducerii ministerului, este pe deplin explicabilă: după ani de zile de contorizat „beţişoare”, acum se cerea, dintr-o dată, calitate.

În concluzie, în ciuda unor tentative târzii de îmbunătăţire a sistemului practicat, evaluarea directă a lucrătorilor de Securitate, după 1956, a urmărit, aproape exclusiv, aspectele cantitative ale activităţii lor. Performanţele unui ofiţer erau judecate în funcţie de numărul de informatori recrutaţi, note informative primite şi „elemente duşmănoase”, urmărite. Dacă unii lucrători se dovedeau în stare de ceva mai mult decât atât, era cu atât mai bine, dar aveau multe șanse ca meritele lor să nu fie remarcate, în urma evaluării Serviciului Inspecţii şi, deci, nici de conducerea ministerului, decât dacă atrăgeau atenția șefilor direcţi și lucrătorilor de cadre, ce-i propuneau spre promovare. Cu greu s-ar fi putut spune că aceasta era o metodă potrivită de selecţionare a celor mai competente cadre.

În fine, rezultatele acestei abordări „cantitative” a activității informative, desfășurate împotriva „dușmanilor” regimului, s-au dovedit, în cele din urmă, pe deplin satisfăcătoare, în ce privește ţinerea sub control a situaţiei operative de pe plan intern, cel puţin până la jumătatea anilor ’60. Aceasta este însă valabil numai dacă privim situaţia la modul general. În particular, însă, în anumite domenii informative sensibile, aşa cum se va vedea în continuare, metodele grosolane ale organelor române de Securitate au constituit o garanţie pentru înregistrarea unor stânjenitoare eşecuri.

Nicoleta **IONESCU-GURĂ**

III. Internarea în locuri de muncă (LM) a unor categorii de persoane: 1958-1964[1]

III. Internment at the workplace (LM) of certain categories of persons: 1958-1964

This study is the third, and the last, regarding administrative internment during the Gheorghe Gheorghiu-Dej regime. If in the first two studies I dealt with the internment of people into work units (see "CNSAS notebooks"/"Caietele CNSAS", No. 2 (14)/2014, pp. 7-51) and work colonies (see "CNSAS notebooks" (15)/2015, pp. 85-150), in this study we investigated the internment of people in particular jobs intended to be carried out according with the Decree of the Presidium of the Great National Assembly of RPR no. 89 of 17 February 1958 and in the context of the events in Hungary in 1956, the withdrawal of the Soviet troops from Romania and the intensification of the rate of collectivization in agriculture.

As the statistics from the archives of the former Securitate show, most of the people interned at the workplace were legionnaires. In LM were also interned those who opposed to the collectivization of agriculture, those who held positions in the "bourgeois parties", and those after the execution of a conviction in order to be isolated from the rest of society in order to make them unable to carry out actions hostile to the regime of popular democracy and to re-educate them through work.

As in the case of people internment into work units and working colonies, the internment into particular places of work was abusive because it was done by the order of the Minister of Internal Affairs, without a court order and according with some normative acts that were not published in the "Official Bulletin of the Great National Assembly of the Romanian People's Republic" because they even violated the provisions of the Constitution of the Romanian People's Republic, which contained guarantees on the freedom of the person, the inviolability of home, the right to defense and the petition. In addition, it also violated the provisions of Convention no. 29 of 1930 on Forced or Compulsory Labor adopted by the International Labor Organization, which had been ratified by the Romanian People's Republic shortly before the issuance

[1] Prezentul studiu este al treilea, și ultimul, referitor la internările administrative din timpul regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej. Dacă în primele două studii m-am ocupat de internarea persoanelor în unitățile de muncă (vezi „Caietele CNSAS" nr. 2 (14)/2014, pp. 7-51) și coloniile de muncă (vezi „Caietele CNSAS" nr. 1 (15)/2015, pp. 85-150), în acest studiu am cercetat internarea persoanelor în locurile de muncă anume destinate efectuate în baza Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale a RPR nr. 89 din 17 februarie 1958 și a Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958.

of the normative acts that instituted the administrative measure of internment in employment. However, the ratification of the convention did not stop the Gheorghe Gheorghiu-Dej regime from violating the obligations assumed by ratifying it and proceeding again to administrative internments and the use of forced labor against some of Romania's citizens considered dangerous for the security of the democratic state –popular during 1958-1964.

Etichete: loc de muncă (LM), internare administrativă, muncă forțată, regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej, Republica Populară Română, regim comunist .
Keywords: work place (LM), administrative internment, forced labor, Gheorghe Gheorghiu-Dej regime, Romanian People's Republic, communist regime.

Actele normative în baza cărora unele categorii de persoane au fost internate în locuri de muncă (LM)

După o perioadă de câţiva ani în care internările administrative nu au mai fost efectuate (1955-1957), ele au fost reluate de regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej în anul 1958, în contextul evenimentelor din Ungaria din 1956, a retragerii trupelor sovietice din România și a intensificării ritmului colectivizării agriculturii.

La 17 februarie 1958, Prezidiul Marii Adunări Naţionale a emis Decretul nr. 89 care prevedea că „pot fi stabilite în locuri de muncă anume destinate persoanele care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea de stat, dacă acestea nu constituie infracţiuni”[2]. În decret se arăta faptul că prin hotărâre a Consiliului de Miniștri se determinau faptele sau persoanele cărora urma să li se aplice măsura prevăzută în decret, durata, procedura de internare, organizarea, funcţionarea și regimul locurilor de muncă[3].

În consecinţă, la 5 martie 1958 a fost emisă Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 282, care prevedea categoriile de persoane cărora urma să li se aplice măsura stabilirii în locuri de muncă anume destinate, procedura

[2] ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 70. Decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale nr. 89 din 17 februarie 1958 nu a fost publicat în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române”. În arhiva CNSAS se află o copie extras a Decretului 89/1958 care se găsește în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 70.
[3] *Ibidem*.

internării și durata ei. HCM nr. 282/1958 a aprobat și *Regulamentul privitor la primirea, internarea, regimul și supravegherea în locurile de muncă anume destinate*, prevăzute în Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, regulament care făcea parte integrantă din hotărâre[4].

Ca și în cazul internărilor în unități de muncă și în colonii de muncă, actele normative care au reglementat măsura internării administrative în locuri de muncă (LM) nu au fost publicate în organul oficial al statului, ci au fost comunicate numai instituțiilor care trebuiau să le pună în aplicare deoarece prevederile lor încălcau Constituția Republicii Populare Române care conținea garanții privind libertatea persoanei și inviolabilitatea domiciliului.

Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române a hotărât ca măsura stabilirii în locuri de muncă anume destinate, prevăzută de Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, să fie aplicată următoarelor categorii de persoane:

a) „foștilor legionari care au avut funcții de la șef de garnizoană inclusiv, în sus;
b) foștilor legionari care, la expirarea executării unei pedepse privative de libertate, mai prezintă încă pericol pentru securitatea statului;
c) foștilor legionari care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni;
d) altor elemente care prin faptele sau manifestările lor, primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni”[5].

Trebuie reținut că măsura administrativă a internării acestor persoane în locuri de muncă (LM) venea după ce ministrul Afacerilor Interne emisese *Ordinul nr. 70 din 17 ianuarie 1957 cu privire la necesitatea intensificării muncii informativ operative în rândul clandestinității*

[4] Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958 nu a fost publicată. În arhiva CNSAS se găsește o copie extras a acesteia, însă fără Regulamentul *privitor la primirea, internarea, regimul și supravegherea în locurile de muncă anume destinate*, care făcea parte integrantă din hotărâre. În ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, ff. 71-72 se găsește o copie extras după HCM nr. 282/1958 și doar cuprinsul regulamentului locurilor de muncă, nu și regulamentul. Originalul Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958 se găsește în Arhiva Guvernului României, însă nu este declasificată la această dată.

[5] ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 71.

legionare și partidelor burgheze[6]. Așadar, la scurt timp după evenimentele din Ungaria din toamna anului 1956 au fost luate măsuri pe linia organelor de securitate, care au fost îndreptate „contra elementelor active din rândul legionarilor și fostelor partide politice"[7].

Luarea de măsuri pe linie de securitate împotriva acestor persoane era motivată astfel în preambulul ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 70/1957:

„Împotriva ţărilor socialiste se duce o activitate subversivă de mari proporţii pentru care sunt alocate multe milioane de dolari, se face zi de zi propagandă mincinoasă prin radio, se lansează baloane cu broșuri și fiţuici calomnioase, sunt trimiși tot mai mulţi spioni și diversioniști și se desfășoară o intensă acţiune de activizare la acţiuni contrarevoluţionare a rămășiţelor claselor exploatatoare răsturnate. (...)

Socotind că a sosit momentul oportun, în perioada evenimentelor din Ungaria, reacţiunea internă și în primul rând legionarii, conducătorii fostelor partide burgheze naţionaliste de toate nuanţele, elementele dușmănoase din rândul deblocaţilor și alte categorii de elemente reacţionare au trecut la unele acţiuni făţișe, îndreptate împotriva sistemului nostru democrat-popular (...) În ultimul timp, mai mult ca oricând serviciile de informaţii imperialiste și în primul rând spionajul american, au intensificat activitatea centrelor legionare din străinătate, contând pe legionari ca pe forţa reacţionară cea mai organizată, capabilă să provoace în ţară acte teroriste și alte acţiuni banditești. (...) Din acţiunile terminate la sfârșitul anului 1956 pe linia legionară folosindu-se de lozincile naţionaliste ale contrarevoluţionarilor unguri, au făcut încercări intense de a pregăti acţiuni armate. În activitatea lor contrarevoluţionară, legionarii s-au folosit de unele elemente reacţionare din rândurile tineretului studios, antrenându-le la organizarea unor manifestaţii provocatoare de dezordine, prin agitarea de lozinci demagogice și cu caracter naţionalist șovin. În organizarea acestor provocări au participat deosebit de activ legionarii și membrii altor partide politice, care au fost eliberaţi de curând din închisori. În afară de aceasta s-a stabilit că în unele întreprinderi industriale și în diferite localităţi și-au intensificat activitatea de subminare nucleele legionare care s-au păstrat în aceste locuri. (...)

[6] Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 70 din 17 ianuarie 1957 cu privire la necesitatea intensificării muncii informativ operative în rândul clandestinităţii legionare și partidelor burgheze se poate consulta în ACNSAS, fond MAI. Direcţia Generală Juridică, dosar 3615, vol. 1, ff. 16-31. Ordinul nr. 70/1957 a fost adus la cunoștinţa primilor secretari ai comitetelor regionale de partid și a fost prelucrat cu toţi lucrătorii operativi ai organelor de securitate.

[7] ACNSAS, fond MAI. Direcţia Generală Juridică, dosar 3615, vol. 1, f. 47.

Concomitent cu legionarii și-au intensificat activitatea antipopulară elementele active ale partidelor burgheze – țărăniștii și liberalii - , care au început să pregătească reorganizarea partidelor în condiții de ilegalitate, crearea organelor centrale de conducere subversivă ale acestor partide și stabilirea legăturilor cu conducătorii organizațiilor din regiuni. (…).

Materialele de anchetă în cazurile organizațiilor subversive descoperite, demonstrează că șefii legionari și ai partidelor burgheze sunt aceia care organizează și înjghebează activitatea contrarevoluționară din țară. Cu toate acestea, mulți lucrători operativi nu înțeleg că atenția principală trebuie concentrată în direcția urmăririi informative a foștilor conducători de organizații legionare, deoarece aceștia dispun de experiență îndelungată în activitatea subversivă și sunt cei mai înverșunați dușmani ai regimului democrat-popular. Marea majoritate a conducătorilor legionari și ai partidelor burgheze se găsesc în afara atenției operative a organelor noastre deoarece nu sunt trecuți în forme active de evidență operativă. S-a stabilit că lipsa urmăririi informative active a conducătorilor legionari și ai partidelor burgheze se datorează în primul rând numărului mic de agenți din acest mediu, slabei lor educări și verificării insuficiente a materialelor pe care le furnizează…”[8].

Prin Ordinul nr. 70 din 17 ianuarie 1957, conducerea MAI a dispus ca în termen de 3 luni (până la 15 aprilie 1957) să fie identificate, trecute în evidență și să se deschidă acțiuni informative următoarelor categorii de persoane: conducătorilor legionari, începând de la șef de garnizoană în sus; persoanelor care au făcut parte din „partidele burghezo-moșierești” de la funcția de membru al delegației permanente județene în sus; persoanelor care au făcut parte din „partidele și organizațiile naționaliste maghiare, germane, sârbești etc., de la funcția de membri ai comitetelor comunale”[9]. Trebuiau urmăriți informativ, indiferent de funcție și situație, toți legionarii arestați pentru activitate dușmănoasă împotriva regimului democrat-popular, care fuseseră eliberați din închisori. De asemenea, urmau să se deschidă forme de evidență activă asupra tuturor conducătorilor partidelor „burghezo-moșierești: național țărănist, liberal”, începând de la membrii delegației permanente de județ în sus. Trebuiau urmăriți și „foștii conducători ai secțiilor de tineret, militare, așa numitelor «cercuri-științifice», precum și alte elemente conducătoare ale partidelor burgheze, acordându-se o atenție deosebită acelora în jurul cărora se concentrau colaboratorii lor din activitatea politică trecută”[10].

[8] *Ibidem*, ff. 17-24.
[9] *Ibidem*, fond Documentar, dosar 19, vol. 5, f. 251.
[10] *Ibidem*, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3615, vol. 1, ff. 28-29.

În urma aplicării ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 70 din 17 ianuarie 1957, aproximativ 8 000 de persoane au făcut obiectul acţiunilor de urmărire ale organelor de securitate[11]. După cum se arăta în *Documentarul privind unele abuzuri şi ilegalităţi săvârşite de organele Ministerului Afacerilor Interne,* întocmit de Consiliul Securităţii Statului, „pentru marea majoritate a acestor persoane nu existau materiale din care să rezulte că desfăşoară activitate împotriva securităţii statului"[12].

Ordinul nr. 70 din 17 ianuarie 1957 cu privire la necesitatea intensificării muncii informativ operative în rândul clandestinităţii legionare şi partidelor burgheze se justifică în economia demonstraţiei deoarece actele normative privind înfiinţarea locurilor de muncă au fost emise în anul 1958 după ce s-a cunoscut starea de spirit şi acţiunile membrilor mişcării legionare şi ai partidelor istorice după evenimentele din Ungaria din toamna anului 1956. Preambulul ordinului, din care am citat, fiind revelator în acest sens. În urma Ordinului MAI nr. 70 din 17 ianuarie 1957 au fost deschise acţiuni informative, pentru a li se cunoaşte starea de spirit şi activitatea, la aproximativ 8000 de persoane, în special, conducătorilor legionari (începând de la şef de garnizoană în sus), persoanelor care au făcut parte din conducerea „partidelor burghezo-moşiereşti", de la funcţia de membru al delegaţiei permanente judeţene în sus, din „partidele şi organizaţiile naţionaliste maghiare, germane, sârbeşti" etc. de la funcţia de membri ai comitetelor comunale. Aşadar, mai întâi a fost documentată activitatea acestor categorii de persoane pe linia organelor de securitate după care au fost întocmite actele normative pentru a se lua măsuri împotriva lor.

Un an de zile mai târziu de la apariţia Ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 70/1957, Prezidiul Marii Adunări Naţionale emitea Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, prin care unele categorii de persoane menţionate în acest ordin erau internate în locuri de muncă (LM) de către Ministerul Afacerilor Interne, fiind considerate deosebit de periculoase pentru securitatea statului democrat-popular. După cum se arăta în documentele organelor de securitate, ele au fost internate cu scopul de a fi izolate de restul societăţii pentru a le pune în imposibilitatea de a desfăşura acţiuni ostile regimului de democraţie populară şi pentru a le reeduca prin muncă.

---

[11] *Ibidem*, fond Documentar, dosar 19, vol. 5, f. 251.
[12] *Ibidem.*

Persoanele internate în LM au muncit la lucrări de ameliorații agricole (îndiguiri, desecări, irigații etc.) sau de defrișare pe terenurile deținute de Ministerul Afacerilor Interne[13].

Mare parte din internații în locuri de muncă (LM) au lucrat la refacerea digurilor de la secția Periprava a Gospodăriei Agricole de Stat Chilia Veche pendinte de Ministerul Afacerilor Interne.

Ministerul Afacerilor Interne avea în subordine gospodăriile agricole de stat Salcia din regiunea Galați și Chilia Veche din regiunea Constanța[14]. În vara anului 1957, MAI a inițiat un proiect de hotărâre a Consiliului de Miniștri privind executarea lucrărilor de refacere a îndiguirii de la Secția Periprava a Gospodăriei Agricole MAI Chilia Veche. Este vorba despre HCM nr. 1114 din 13 iulie 1957[15]. În expunerea de motive a proiectului de hotărâre se arăta că:

„Datorită așezării lor în zonele inundabile ale Dunării și lipsei digurilor, aproape în fiecare an sunt inundate din care cauză nu-și pot realiza planul de producție. Astfel, în anul 1955, gospodăria Salcia din 3 700 ha arabile a realizat numai 1060 ha, iar în anul 1956 numai 120 ha. La Gospodăria Chilia Veche, încă

[13] Întru-un document semnat de ministrul Afacerilor Interne se arăta că Ministerul Afacerilor Interne a preluat de la Ministerul Agriculturii o serie de terenuri, deoarece „dispunând de brațe de muncă, poate să execute atât lucrările necesare cultivării terenurilor, cât și lucrările necesare redării agriculturii a acelor terenuri care sunt inundate. (...) Pentru ca aceste terenuri să fie redate agriculturii este necesar a se executa lucrări de ameliorații (îndiguiri, desecări, irigații etc.) și defrișări, care s-ar putea face cu cheltuieli mai mici atunci când lucrările s-ar executa cu mijloace mecanizate. Din cauza lipsei acestor mijloace, cât și pentru ca lucrările să se execute într-un timp cât mai scurt posibil, este necesar să se folosească un mare număr de brațe de muncă, ceea ce ar însemna în cazul remunerării lor o cheltuială mare, care să depășească cu mult pe aceea care ar avea loc dacă lucrările s-ar realiza cu mijloace mecanizate" (ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 9, f. 128).

[14] Gospodăria Agricolă MAI Salcia era situată în regiunea Galați, în Balta Brăilei de Sud, la cca. 60 Km. de orașul Brăila. Gospodăria Agricolă MAI Chilia Veche era situată în Delta Dunării, pe brațul Chilia, la cca. 80 Km. de orașul Tulcea. Periprava era situată în Delta Dunării, pe brațul Chilia, la cca. 100 Km. de Tulcea. Aceste gospodării, pe lângă sarcina de producție agrozootehnică, mai aveau și importante sarcini de plan privind recoltarea stufului. Astfel, în cursul anului 1957, sarcina de plan privind recoltarea stufului a fost de 10 000 tone, iar pentru anul 1958 a fost majorată la 20 000 tone (ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 9, f. 107).

[15] Textul HCM nr. 1114/1957 se poate consulta în ANR, fond CC al PCR-Secția Cancelarie - Hotărâri ale Consiliului de Miniștri, dosar 550/1957, ff. 2-7.

din anul 1954 (iunie) se găseşte sub apă, la secţia Periprava, o suprafaţă de 7 000 ha din care 1800 ha arabile.

Pe lângă faptul că nu se realizează planul, însă din punct de vedere economic aceste unităţi înregistrează an de an pierderi importante din calamităţi, datorită inundaţiilor. Numai în anul 1955 şi 1956 s-au înregistrat calamităţi în valoare de 5 252 502 lei.

Pentru a putea cultiva toată suprafaţa şi în scopul asigurării terenului contra inundaţiilor, Ministerul Afacerilor Interne a solicitat încă din anul 1956 executarea proiectelor de îndiguire, organizarea şi sistematizarea gospodăriilor agricole Salcia şi Chilia. Organele Ministerului Agriculturii şi Silviculturii nu pot îndeplini sarcina trasată prin HCM nr. 9/1957 din motive pe care nu le cunoaştem"[16].

Conform HCM nr. 9/1957, Ministerul Agriculturii şi Silviculturii trebuia să întocmească până la data de 30 iunie 1957 proiectul de îndiguire şi sistematizare a gospodăriei agricole MAI Salcia şi Chilia Veche, secţia Periprava. Deoarece organele acestui minister nu au îndeplinit sarcina trasată prin HCM nr. 9/1957, Ministerul Afacerilor Interne a preluat iniţiativa refacerii îndiguirii celor 7 000 ha de la Secţia Periprava a Gospodăriei Agricole MAI Chilia Veche, mai ales că dispunea de forţa de muncă necesară. Tot în expunerea de motive a proiectului de hotărâre se arăta că această suprafaţă fusese îndiguită total încă din anul 1927, cu un dig executat de localnici pe o lungime de 18 Km. Digul a rezistat până în anul 1954, când a fost rupt în 32 de puncte pe o lungime de 5 Km în partea dinspre Marea Neagră. Din anul 1954 apele nu s-au mai retras datorită faptului că erau alimentate de la mare ori de câte ori băteau vânturi puternice. Aşadar, traseul digului exista. Urma ca baza digului să fie supradimensionată pe o lungime de 12 Km şi refăcută pe o lungime de 5 Km[17].

Prin HCM nr. 1114 din 13 iulie 1957, Ministerul Afacerilor Interne a fost autorizat să înceapă executarea lucrărilor de refacere a vechii îndiguiri, precum şi a unor canale de evacuare a apelor la unitatea Popina, secţia Periprava a Gospodăriei Agricole de Stat-MAI - „Chilia Veche" din raionul Tulcea, regiunea Constanţa, pe bază de documentaţii tehnice parţiale ce urmau a fi puse la dispoziţie de Ministerul Agriculturii şi Silviculturii, fără a avea la bază o sarcină de proiectare[18].

[16] ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10, f. 439.
[17] *Ibidem*, f. 440.
[18] ANR, fond CC al PCR-Secţia Cancelarie - Hotărâri ale Consiliului de Miniştri, dosar 550/1957, f. 2.

Ministerul Agriculturii și Silviculturii trebuia să pună la dispoziția MAI tehnicienii necesari. Aceştia rămâneau la dispoziția MAI până la terminarea lucrării, având conducerea tehnică a șantierului, fiind salarizaţi de Ministerul Agriculturii și Silviculturii. Tot acest minister punea la dispoziția Ministerului Afacerilor Interne motopompele de intervenţie necesare evacuării apelor, precum și utilajele necesare executării lucrării de îndiguire[19]. Ministerul Afacerilor Interne venea cu forţa de muncă necesară, care nu era plătită. În adresa nr. 052 745 din 11 iunie 1957 a ministrului Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici către președintele Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române, Chivu Stoica, prin care se trimitea proiectul de hotărâre privitor la executarea lucrărilor de refacere a digurilor de la secţia Periprava, se arăta că în proiectul de hotărâre nu s-a prevăzut suma de 1 871 000 lei care reprezenta fondul de salarii pentru plata muncii condamnaţilor. „Această măsură a fost determinată de faptul că Ministerul Afacerilor Interne a iniţiat un proiect de decret pe care l-a înaintat Consiliului de Miniștri, în care s-a prevăzut ca munca condamnaţilor ce vor executa aceste lucrări să nu fie plătită”[20]. Este vorba despre *Decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale nr. 336 din 13 iulie 1957 privind regimul condamnaților care muncesc la lucrările de îndiguire ale apelor Dunării*, care nu a fost publicat în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române”[21]. Conform prevederilor Decretului nr. 336/1957, condamnaţii la pedepse privative de libertate pe timp limitat, care pe timpul executării pedepsei erau puși la munci la lucrările de îndiguire ale apelor Dunării ce se executau la Periprava, raionul Tulcea, regiunea Constanţa, prin excepție de la dispozițiile prevăzute în secțiunile I și II de sub capitolul III al titlului III din cartea I din Codul Penal, nu erau remuneraţi pentru munca depusă. Condamnaţii la muncă silnică și detenţie grea pe viaţă puteau fi puși a munci la lucrările de îndiguire numai dacă pedeapsa le fusese comutată într-una pe timp limitat. Condamnaţii care executau în mod conștiincios muncile repartizate și aveau o purtare bună puteau obţine punerea în libertate înainte de termen socotindu-se pe timpul cât munceau la lucrările respective, pentru o zi muncită, trei zile executate

---

[19] ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10, f. 442.
[20] *Ibidem*, f. 427.
[21] Textul Decretului Prezidiului Marii Adunări Naţionale nr. 336 din 13 iulie 1957 privind regimul condamnaţilor care muncesc la lucrările de îndiguire ale apelor Dunări se poate consulta la ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 8/1957, ff. 313 și 313 verso.

din pedeapsă. La calcularea cuantumului de pedeapsă ce urma a fi considerată ca executată nu se ţinea seama de specificul şi greutatea muncilor prestate și nici de procentele de îndeplinire a normelor de muncă, ci numai de numărul zilelor muncite. Zilele de repaus legal în cadrul muncii continue se socoteau zile muncite[22]. Calculul pedepsei executate de condamnaţi prin aplicarea dispoziţiilor acestui decret se făcea după ce din pedeapsa pronunţată de tribunal se scădeau reducerile făcute prin eventuale graţieri. Prin punerea în libertate înainte de termen, potrivit prevederilor acestui decret, pedeapsa pronunţată se considera în întregime executată. Dispoziţiile privitoare la procedură din Decretul nr. 720 din 31 decembrie 1956 şi din regulamentul pentru aplicarea acestui decret se aplicau şi în cazul condamnaţilor al căror regim era reglementat prin Decretul nr. 336 din 13 iulie 1957[23].

Dacă internaţii şi condamnaţii nu erau plătiţi pentru muncile efectuate, în schimb angajaţii din unităţile MAI care lucrau în Delta Dunării şi Lunca Dunării primeau un spor special asupra salariului tarifar. Prin HCM nr. 114/1957, pentru personalul încadrat în unităţile MAI care

---

[22] În *expunerea de motive* a Decretului nr. 336 din 13 iulie 1957 se arăta că : „În urma ruperii digurilor de către apele Dunării la Periprava, raionul Tulcea, regiunea Constanţa, a fost inundată o suprafaţă însemnată de teren arabil. Pentru a se putea reda agriculturii cca. 7 000 ha din acest teren este necesar să se execute în acel loc lucrări de îndiguire. Lucrările respective, dat fiind faptul că în bugetul statului nu sunt prevăzute sumele necesare acestui scop, pot fi executate cu condamnaţi, care să nu fie remuneraţi pentru munca depusă. Pentru executarea lucrărilor urmează a fi folosiţi 2 500-3 000 condamnaţi. Pentru ca lucrările să fie executate în cât mai scurt timp şi în condiţii bune este necesar a se da totuşi condamnaţilor un stimulent, socotindu-se pentru o zi muncită, trei zile executate din pedeapsă, fără a se ţine seama de specificul şi greutatea muncilor şi nici de procentul de îndeplinire a normelor de muncă, condiţii obligatorii prevăzute de Decretul nr. 720 din 31 decembrie 1956, publicat în Buletinul Oficial nr. 2 din 16 ianuarie 1957. În cazul condamnaţilor care vor presta munci la lucrarea respectivă se va ţine seama la calcularea cuantumului de pedeapsă ce urmează a fi considerată ca executată numai de zilele muncite. Acest procedeu va duce implicit la o cointeresare a condamnaţilor în ce priveşte realizările în muncă, precum şi în adoptarea unei atitudini disciplinate. Pentru administraţia locului de deţinere, acest procedeu fiind mai simplu, nu implică ţinerea unei evidenţe deosebite ca în cazul Decretului nr. 720 din 31 decembrie 1956, publicat în Buletinul Oficial nr. 2 din 16 ianuarie 1957 şi nici angajarea de pontatori şi normatori care necesită cheltuieli" (*Ibidem*, f. 315).

[23] *Ibidem,* ff. 313 şi 313 verso.

lucrau direct și permanent în Delta și Lunca Dunării a fost aprobat, cu începere de la 1 octombrie 1957, un spor special asupra salariului tarifar, diferențiat astfel: până la 50% asupra salariului tarifar lunar personalului de conducere și personalului tehnic superior al unităților și până la 40% asupra salariului tarifar lunar pentru restul personalului tehnico-administrativ[24]. Măsura acordării unui spor special la salariu angajaților MAI era motivată, astfel: „Din cauza așezării geografice a acestor gospodării, într-o regiune inundabilă, condițiile de muncă și de viață sunt deosebit de grele"[25].

Autoritățile considerau că prin terminarea îndiguirii celor 7000 ha la Chilia Veche - Secția Periprava se asigura o suprafață arabilă de cca 2000 ha pentru anul 1958, 3000 ha pentru anul 1959, suprafața urmând a crește în următorii ani. În HCM nr. 1114/1957 se arăta că suprafețele scoase temporar de sub inundații trebuiau pregătite și exploatate agricol, fără a se ține seama de eventualele pierderi de recoltă în cazul ruperii digurilor provizorii refăcute sau în cazul depășirii acestora de ape[26]. Ministerul Afacerilor Interne vedea această lucrare ca fiind de o importanță deosebită pentru statul democrat-popular, întrucât îndiguirea dădea posibilitatea dezvoltării agriculturii în Delta Dunării[27].

---

[24] ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10 , f. 108.

[25] *Ibidem*, f. 107. În expunerea de motive a HCM nr. 114/1957 se arătau, în mod detaliat, motivele acordării unui spor special la salariu angajaților MAI care lucrau în Delta Dunării și Lunca Dunării: regiunea fiind inundabilă, o bună parte a anului are o umiditate permanentă; legăturile atât cu Brăila cât și cu Tulcea se puteau face numai pe apă, iar în timpul iernii, când Dunărea îngheța, legăturile erau aproape inexistente; posibilitățile de aprovizionare erau limitate; cazarea cadrelor era necorespunzătoare, spațiul fiind foarte restrâns, iar datorită inundațiilor din fiecare an salariații erau nevoiți să-și mute gospodăria odată cu evacuarea secțiilor; gospodăriile erau amplasate pe suprafețe foarte întinse, în felul acesta unele secții erau situate departe de orice așezarea omenească (30-50 Km.); datorită întinderii gospodăriilor și a legăturilor extrem de anevoioase era aproape imposibilă organizarea unei vieți culturale cât de cât corespunzătoare; pe timpul recoltării stufului, circa 4-5 luni anual, iarna, executarea serviciului se făcea în condiții extrem de grele, în apă, izolat pe bacuri. Aceste condiții grele de muncă și viață determinau greutăți în recrutarea cadrelor și în menținerea lor (*Ibidem*, f. 107).

[26] ANR, fond CC al PCR-Secția Cancelarie-Hotărâri ale Consiliului de Miniștri, dosar 550/1957, f. 3.

[27] ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 10, ff. 440-441.

Pentru a descongestiona penitenciarele, din 29 iunie 1957, în baza Decretului Prezidiului Marii Adunări Naţionale nr. 324 care modifica Codul Penal și Codul de Procedură Penală, condamnatul la închisoare corecţională executa pedeapsa în cazurile prevăzute de articolele 268^{17}, 268^{17a}, 338, 339, 340, 341, 433, 434, 435, 578^{4} și 578^{4a} într-o colonie de reeducare prin muncă[28]. Măsura era astfel motivată în decret: „Regimul executării într-o colonie de muncă se întemeiază pe influenţa educativă a muncii, pe obligaţia condamnaţilor capabili de a munci să presteze o muncă utilă societăţii, pe acţiunea de educare ce trebuie desfăşurată în mijlocul condamnaţilor, pe respectul de către aceștia a disciplinei muncii și a ordinii interioare a coloniei, precum şi pe stimularea în muncă şi recompensarea celor stăruitori în muncă, disciplinaţi şi care dau dovezi temeinice de îndreptare. Toate aceste mijloace trebuie astfel folosite, încât să conducă la îndreptarea și reeducarea celui condamnat"[29]. Măsura a fost luată deoarece penitenciarele erau supraaglomerate.

În 1957, în contextul evenimentelor din Ungaria, din toamna anului 1956, au crescut efectivele de deţinuţi din penitenciare și colonii de muncă. Dacă la 1 iunie 1957 numărul deţinuţilor era de 45 917, la 20 noiembrie 1957 efectivul ajunsese la 69 533 deţinuţi. Conform regulamentului de deţinere, spaţiul de cazare pentru un deţinut era de 8 m.c. aer. Spaţiul de cazare existent în unităţile penitenciare și colonii de muncă calculat la 8 m.c. aer deţinut corespundea numai pentru un număr de 32 318 deţinuţi, iar calculat la 5 m.c. pentru fiecare deţinut, socotit ca o cantitate minimă necesară, spaţiul de cazare existent putea să acopere numai 49 540 deţinuţi. Pentru un număr de 15 575 deţinuţi nu existau posibilităţi de cazare, raportarea făcându-se la 5 m.c. aer-deţinut. La acesta se adăuga numărul deţinuţilor preveniţi sau condamnaţi în primă instanţă, de 18 262, care nu puteau fi scoşi la muncă[30]. În aceste condiţii s-a ajuns ca unii condamnaţi la închisoare corecţională să-și execute pedeapsa într-o colonie de reeducare prin muncă. În arhiva organelor de securitate se păstrează o situaţie centralizatoare, de la sfârşitul anului 1957, cu deţinuţii aflaţi în unităţi, depuşi în baza Decretului nr. 324/1957. Este vorba despre 9 872 persoane, dintre care 216 preveniţi, 2616 condamnaţi până la 1 an şi 7040 condamnaţi peste 1 an. Dintre aceştia unii munceau în coloniile de muncă: *Salcia* - 812 (132 condamnaţi până la 1 an şi 680 condamnaţi peste 1 an); *Chilia* -1 (o persoană condamnată peste 1

[28] ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 8/1957, f. 244
[29] *Ibidem*, ff. 244-245.
[30] ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 9, ff. 279-280.

an); *Peninsula* – 1101 (328 condamnaţi până la 1 an şi 773 condamnaţi peste 1 an); *Borzești* – 250 (80 condamnaţi până la 1 an şi 170 condamnaţi peste 1 an); *Brad* – 94 (18 condamnaţi până la 1 an și 76 condamnaţi peste 1 an); *Domnești* – 6 (condamnaţi peste 1 an); *Periprava* – 1126 (149 condamnaţi până la 1 an şi 977 condamnaţi peste 1 an)[31].

Astfel, persoanele internate administrativ în LM munceau în colonii alături de deţinuţii de drept comun, de deţinuţii politici condamnaţi prin hotărâre judecătorească şi de cei care la expirarea pedepsei li s-a fixat loc de muncă. Pentru aceştia din urmă, internarea în loc de muncă după expirarea condamnării prin sentinţă judecătorească, a însemnat prelungirea controlului autorităţilor asupra lor, deoarece erau consideraţi periculoşi pentru securitatea statului democrat-popular prin originea socială și trecutul politic avut până la venirea Partidului Comunist Român la putere.

Procedura de internare în loc de muncă

Conform Hotărârii Consiliului de Miniștri nr. 282 din 5 martie 1958, care se află în copie extras în arhiva CNSAS, măsura internării în locuri de muncă se lua pe o durată de la 2 la 6 ani, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne, la propunerea unei comisii[32] formată din doi adjuncţi ai ministrului Afacerilor Interne şi un locţiitor al procurorului general[33]. În documentele organelor de securitate se arată că această comisie nu a funcţionat în componenţa stabilită de HCM nr. 282/1958. În practică, comisia a avut următoarea componenţă: general maior Bucşan Gheorghe, locţiitorul procurorului general; general maior Nicolschi Alexandru, secretar general al Ministerului Afacerilor Interne; colonel Negrea Vasile, secretar general al Ministerului Afacerilor Interne. Secretarul Comisiei a fost general maior Nedelcu Mihail. Deşi HCM nr. 282/1958 prevedea că în componenţa comisiei trebuiau să fie doi adjuncţi ai ministrului Afacerilor Interne, în realitate aceasta a funcţionat cu doi secretari generali ai Ministerului Afacerilor Interne. Comisia a funcţionat chiar și numai cu doi membri: colonel Dragoş Cojocaru, locţiitorul

[31] *Ibidem*, f. 393.
[32] La 28 martie 1958, prin Ordinul nr. 1503 a fost numită comisia de propuneri pentru stabilirea în locuri de muncă obligatorii. Alexandru Nicolschi a fost numit prin ordin în comisie (ACNSAS, fond Documentar, dosar 13 573, f. 46).
[33] În ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, ff. 71-72 se găsește o copie extras după HCM nr. 282/1958.

procurorului general și general locotenent Negrea Vasile, adjunct al ministrului Afacerilor Interne[34].

Propunerile de internare în locurile de muncă pentru persoanele aflate în libertate se făceau de către direcţiile regionale de securitate, care înaintau materialul la Serviciul ”C” din MAI, pentru a fi prezentate comisiei spre aprobare. Propuneri pentru internarea în locurile de muncă mai făcea și Direcţia anchete penale, cu aprobarea conducerii Ministerului Afacerilor Interne[35].

Pentru persoanele care trebuiau să se elibereze din penitenciare se proceda astfel: Direcţia Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă înainta Serviciului ”C” din MAI, cu puţin timp înainte de eliberarea deţinutului, o notă-raport în legătură cu comportarea din detenţie și starea sănătăţii acestuia. La rândul lui, Serviciul ”C” solicita despre persoana în cauză date în legătură cu comportarea din perioada detenţiei Serviciului ”K” de pe lângă penitenciarul respectiv. Pe baza datelor primite, Serviciul ”C” întocmea un referat prin care propunea internarea în locurile de muncă ori fixarea de domiciliu obligatoriu sau punerea în libertate a deţinutului. Propunerea era aprobată de șeful Serviciului ”C”, care ulterior prezenta toate cazurile comisiei speciale MAI. Această comisie, la rândul ei, făcea propuneri ministrului Afacerilor Interne în legătură cu măsura administrativă ce urma a se lua împotriva persoanelor în cauză. După ce ministrul Afacerilor Interne era de acord cu propunerile comisiei se emitea un ordin în care erau incluse persoanele, măsura administrativă și durata acesteia[36]. Așadar, persoanelor li se fixa loc de muncă anume destinat prin ordinul ministrului Afacerilor Interne, cu motivaţia că sunt deosebit de periculoase pentru securitatea statului, în scopul prevenirii unor noi infracţiuni la legile Republicii Populare Române:

„Pe baza Decretului-lege nr. 89/1958 şi în conformitate cu Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 282/1958, cu privire la fixarea locului de muncă condamnaţilor contrarevoluţionari care şi-au ispăşit pedeapsa şi a altor categorii de elemente duşmănoase regimului democrat-popular din Republica Populară Română.

În scopul prevenirii unor noi infracţiuni la legile Republicii Populare Române.

[34] *Ibidem*, dosar 55, vol. 51, partea I, f. 95.
[35] *Ibidem*.
[36] *Ibidem*, ff. 95-96.

Avându-se în vedere propunerile comisiei făcute pe baza materialelor existente asupra activității desfășurate de elementele menționate mai jos, considerate deosebit de periculoase pentru securitatea statului:

ORDON

Se fixează loc de muncă pe termenele menționate în dreptul fiecăruia, numiților:……………………………………………………………………………..”[37]

Serviciul ”C” și Direcția Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă din MAI erau autorizate să aducă la îndeplinire dispozițiile ordinului ministrului Afacerilor Interne prin care se fixa loc de muncă (*vezi în anexa documentară un exemplu de ordin al ministrului Afacerilor Interne de fixare a locului de muncă*).

Ce categorii de persoane au fost internate în locuri de muncă?

În Hotărârea Consiliului de Miniștri al RPR nr. 282 din 5 martie 1958 se arăta că măsura stabilirii în locuri de muncă anume destinate, prevăzută de Decretul nr. 89 din 17 februarie 1958, urma să fie aplicată următoarelor categorii de persoane: „foștilor legionari care au avut funcții de la șef de garnizoană inclusiv, în sus; foștilor legionari care, la expirarea executării unei pedepse privative de libertate, mai prezintă încă pericol pentru securitatea statului; foștilor legionari care prin faptele sau manifestările lor primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni; altor elemente care prin faptele sau manifestările lor, primejduiesc sau încearcă să primejduiască ordinea în stat, dacă acestea nu constituie infracțiuni”[38].

În locuri de muncă (LM) au ajuns persoane, de ambele sexe, din toate categoriile sociale și profesionale și cu diferite apartenențe politice în trecut. După cum se arată în ordinele ministrului Afacerilor Interne, loc de muncă li s-a fixat „condamnaților contrarevoluționari care și-au ispășit pedeapsa și altor categorii de elemente dușmănoase regimului democrat-

[37] Pentru ordinele ministrului Afacerilor Interne, din anii 1958-1962, prin care s-a fixat loc de muncă, pe diferite termene, unor categorii de persoane, vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1, 2, 3, 4, 10. Tot în aceste dosare se găsesc și ordine ale ministrului Afacerilor Interne de ridicare a pedepsei administrative.

[38] ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 71.

popular din Republica Populară Română. În scopul prevenirii unor noi infracţiuni la legile Republicii Populare Române”[39].

În documentele organelor de securitate se arată că loc de muncă (LM) li s-a fixat persoanelor care au făcut parte din organizaţia legionară, din „fostele partide burgheze” şi celor care s-au opus colectivizării agriculturii. Conform unui raport al Serviciului „C” din Ministerul Afacerilor Interne, la 30 iunie 1961, erau internate în locuri de muncă (LM) un număr de 1 709 persoane. Dintre acestea, 1209 făcuseră parte din organizaţia legionară, iar restul de 500 din „fostele partide burgheze, organizaţii subversive sau au avut manifestări duşmănoase în legătură cu transformarea socialistă a agriculturii”[40] (*vezi tabelul*):

Persoanele internate în LM la data de 30 iunie 1961

Nr. total al persoanelor internate în LM	Motivele pentru care au fost internate în LM
1209 persoane care au făcut parte din organizaţia legionară	22-foşti conducători; 32-foşti şefi de judeţ; 51-foşti şefi de unitate; 120-foşti şefi de sector; 221-foşti şefi de garnizoană; 20-foşti şefi de plasă; 382-foşti şefi de cuib; 351-foşti membri; 8-foşti membri FDC; 2-foşti membri PNC.
500 persoane care au făcut parte din „fostele partide burgheze, organizaţii subversive sau au avut manifestări duşmănoase în legătură cu transformarea	31-care au făcut parte din diferite „bande şi organizaţii subversive”; 2-care au făcut parte din PNŢ; 6-care au desfăşurat

[39] *Ibidem*, dosar 55, vol. 3, f. 1.
[40] *Ibidem*, dosar 53, vol. 4, ff. 103-104. Serviciul ”C” din MAI a întocmit rapoarte asupra mişcărilor survenite în situaţia persoanelor internate în LM în perioada 1958-1964. Ele pot fi consultate în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 4. De asemenea, situaţii cu persoanele internate în LM, în diferiţi ani, se pot consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 13 294, vol. 36, f. 101; *Ibidem*, vol. 56, f. 46; *Ibidem*, vol. 94, f. 30.

socialistă a agriculturii”	activitate de spionaj; 461-care au avut manifestări dușmănoase.

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 4, ff. 103-104.

Prezint mai jos câteva exemple de persoane, din arhiva organelor de securitate, care au făcut parte din Mișcarea Legionară și au fost internate în locuri de muncă:

- *Tănăsescu Ștefan*, născut la 8.XI.1902 în comuna Bistreț, raionul Vânju-Mare, regiunea Oltenia, fiul lui Gheorghe și Ana, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „s-a încadrat în organizația legionară din anul 1939 și a deținut funcția de șef de cuib, activând până la rebeliune. După 23 august 1944 a avut manifestări dușmănoase la adresa regimului nostru democrat-popular”[41];
- *Voicu Gheorghe*, născut la 13.I.1897 în comuna Piscul Vechi, raionul Calafat, regiunea Oltenia, fiul lui Ioan și Floarea, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 de luni pentru că „s-a încadrat în organizația legionară din anul 1937 și a deținut funcția de șef de garnizoană”[42];
- *Brăgaru Marin*, născut la 9.X.1912 în comuna Giubega, raionul Băilești, fiul lui Lepădat și Fira, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „în 1940 a fost numit șef de garnizoană legionară. În 1953 a fost condamnat la 2 ani închisoare pentru activitate legionară. După eliberare a desfășurat activitate de destrămare a GAC”[43];
- *Moanga Constantin*, născut la 21.X.1907, în comuna Orodel-Plenița, fiul lui Dumitru și Ana, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „în perioada 1936-1941 a fost șef de cuib și șef de garnizoană legionară. S-a manifestat dușmănos în legătură cu evenimentele din Ungaria și cu transformarea socialistă a agriculturii”[44]. Exemplele pot continua.

[41] ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1, f. 101.
[42] *Ibidem*.
[43] *Ibidem*, f. 105.
[44] *Ibidem*, f. 107.

În anii 1958 şi 1959 au fost reţinute din întreaga ţară şi internate în locuri de muncă (LM) 347 persoane, în vârstă de peste 60 de ani, cele mai multe fiind internate din regiunea Craiova (253). Marea majoritate a persoanelor internate au activat în Mişcarea Legionară, fiind şefi de garnizoană, şefi de cuib şi şefi de sector. Printre acestea se regăseau şi persoane care au activat în „partidele politice burgheze", ca, de exemplu, *Ilie Lazăr*, demnitar PNŢ, 64 de ani, încadrat în LM la 11.07.1959, pedeapsa expirând la 11.07.1965[45]; *Bejan Ioan*, PNL, 62 de ani, încadrat în LM la 17.02.1958, pedeapsa expirând la 17.02.1960[46] şi *Mihai Slăvescu*, 64 de ani, preşedintele PNC, încadrat în LM la 04.07.1959, pedeapsa expirând la 04.07.1963[47]. În arhiva organelor de securitate se păstrează tabelele nominale cu persoanele în vârstă de peste 60 de ani reţinute de organele MAI şi încadrate în LM[48].

---

[45] *Ibidem*, dosar 55, vol. 4, partea a II-a, f. 3. Dosarul de LM al lui Ilie Lazăr se află în ACNSAS, fond Penal, dosar 213, vol. 88. Ilie Lazăr s-a născut la 12 decembrie 1895 în Giuleşti, raionul Sighet, regiunea Maramureş, de profesie avocat, membru marcant al Partidului Naţional Ţărănesc (preşedintele organizaţiei judeţene Maramureş). A fost ales deputat la alegerile parlamentare din decembrie 1928, iulie 1932 şi decembrie 1937. Prin sentinţa Tribunalului Militar al Regiunii a II-a Bucureşti din 11 noiembrie 1947, Ilie Lazăr a primit 12 ani temniţă grea pentru „complot şi încercare de trecere frauduloasă a frontierei". După expirarea pedepsei, în anul 1959, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10049 din 10 aprilie a fost internat administrativ, fixându-i-se loc de muncă pe o perioadă de 72 de luni. La eliberarea din penitenciarul Râmnicu-Sărat a fost internat în loc de muncă (LM), fiind dus în colonia de muncă Culmea. În 1960 a fost transferat la colonia de muncă Periprava. Ilie Lazăr considera că „măsura internării administrative a fost determinată de teama autorităţilor faţă de acţiunile de solidaritate ale populaţiei, în special din Ardeal, cu eventualele sale activităţi de natură politică" (Andrea Dobeş, *Ilie Lazăr. Consecvenţa unui ideal politic*, ediţia a II-a revăzută şi adăugită, Bucureşti, Editura Fundaţiei Academia Civică, 2015, pp. 258-285; 363-371).

[46] ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 4, partea a II-a, f. 3.

[47] *Ibidem*, f. 12.

[48] Tabelele nominale întocmite de MAI, în data de 26 decembrie 1959, cu persoanele în vârstă de peste 60 de ani, care au fost reţinute de organele MAI din întreaga ţară (mai puţin regiunea MAI Craiova) şi încadrate în LM se pot consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 1, partea a II-a ff. 1-12 sau dosar 55, vol. 4, partea II, ff. 1-12. În arhiva organelor de securitate se păstrează şi tabele nominale întocmite de MAI cu persoanele din mediul rural condamnate pentru „manifestări duşmănoase împotriva transformării socialiste a agriculturii care în trecut au făcut parte din organizaţia legionară". Un tabel nominal întocmit de

În 1958, legionarilor aflaţi cu domiciliu obligatoriu în comunele speciale din Câmpia Bărăganului li s-a fixat loc de muncă. De fapt, aceştia au fost internaţi în Colonia „Culmea". Prin ordinele ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029, 10 030 şi 10 031, din 26 august 1958, li s-a fixat loc de muncă, pe diferite termene (între 24 şi 72 de luni), celor 268 legionari aflaţi cu domiciliu obligatoriu în localitățile speciale din regiunile: Bucureşti, Galaţi şi Constanţa[49].

La începutul lunii septembrie 1958, şeful Serviciului "C" din MAI, colonel Nedelcu Mihail, a întocmit un plan de acţiune cu privire la arestarea şi trimiterea legionarilor aflaţi cu domiciliu obligatoriu în comunele speciale din regiunile: Bucureşti, Galaţi şi Constanţa, la locurile de muncă fixate. Conform planului, trebuiau trimise la fiecare regiune tabele cu persoanele ce urmau a fi reţinute, specificându-se datele de stare civilă şi locul unde se aflau atunci. Trimiterea tabelelor trebuia să se execute pe 9 septembrie 1958. Tot în cursul zilei de 9 septembrie 1958 trebuiau trimise adrese la Direcţia Penitenciare, Lagăre şi Colonii (DPLC), în vederea executării ordinului Ministrului Afacerilor Interne cu privire la fixarea locului de muncă, pentru fiecare individ în parte. La rândul ei, Direcţia Penitenciare, Lagăre şi Colonii a comunicat adresele Coloniei „Culmea" pentru a face formele legale de internare a acestor persoane[50].

Planul conţinea şi măsurile de arestare: directorul regiunii MAI Bucureşti trebuia să ia măsuri pentru arestarea „celor 48 elemente legionare" aflate pe raza regiunii Bucureşti. La direcţiile regionale MAI Constanţa şi Galaţi s-a deplasat colonelul Nedelcu Mihail, care împreună cu directorii acestor direcţii, a luat măsuri pentru arestarea celor 220 persoane aflate pe raza acestor regiuni (126 de persoane pe raza regiunii Constanţa şi 94 de persoane aflate pe raza regiunii Galaţi). Operaţiile de

---

MAI se poate consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 1, partea a II-a ff. 15-37.

[49] ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 2, ff. 96-136. Prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029 din 26 august din 1958 li s-a fixat loc de muncă celor 48 de legionari aflaţi în domiciliu obligatoriu pe raza regiunii Bucureşti (*Ibidem*, ff. 98-105); prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 030 din 26 august din 1958 li s-a fixat loc de muncă celor 126 de legionari aflaţi în domiciliu obligatoriu pe raza regiunii Constanţa (*Ibidem*, ff. 106-123); prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 031 din 26 august din 1958 li s-a fixat loc de muncă celor 94 legionari aflaţi în domiciliu obligatoriu pe raza regiunii Galaţi (*Ibidem*, ff. 124-136).

[50] ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 2, f. 96.

arestare s-au executat concomitent, în toate regiunile, în ziua de 12 septembrie 1958, orele 23. Legionarii cu domiciliu obligatoriu care aveau acțiuni și asupra cărora directorii apreciau că trebuia să se ia măsuri de anchetare erau opriți la regiunile respective, comunicându-se acest lucru Serviciului ”C” din București[51].

Prezint mai jos câteva exemple de persoane aflate în domiciliu obligatoriu, cărora li s-a fixat loc de muncă în anul 1958:

- *Ambrozie Cornelia,* născută la 06.12.1911 în comuna Neagra Șarului, raionul Vatra Dornei, fiica lui Gheorghe și Elena, profesoară, fostă cu domiciliul în comuna Viișoara, raionul Slobozia, regiunea București, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029 din 26 august 1958 i s-a fixat loc de muncă pe timp de 36 luni[52];
- *Dima Ștefan,* născut la 20.09.1907 în comuna Slivna, regiunea Galați, fiul lui Petre și Ruxandra, preot, cu domiciliul în comuna Fundata, raionul Slobozia, regiunea București, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 029 din 26 august 1958 i s-a fixat loc de muncă pe timp de 48 luni[53];
- *Tăbăcaru Ion,* născut la 01.02.1898 în Bacău, fiul lui Pavel și Ana, fost magistrat, cu domiciliul în comuna Rubla, Călmățui, regiunea Galați, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 031 din 26 august 1958 i s-a fixat loc de muncă pe timp de 48 luni[54]. Exemplele pot continua.

Preotul Zosim Oancea, care se afla în domiciliu obligatoriu în comuna Bumbăcari, raionul Călmățui, regiunea Galați, după ce executase o condamnare de 10 ani pentru crimă de uneltire[55], a fost internat în LM la

[51] *Ibidem*, ff. 96-97.
[52] *Ibidem*, f. 98.
[53] *Ibidem*, f. 100.
[54] *Ibidem*, f. 136. Pentru alte exemple de persoane aflate în domiciliu obligatoriu cărora li s-a fixat loc de muncă, vezi și ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 10, ff. 234-249.
[55] Referatul Serviciului ”C” din Ministerul Afacerilor Interne nr. 13/0063046 din 15 iunie 1957 cuprinde motivele arestării și condamnării lui Zosim Oancea, născut la 21 iulie 1911 în satul Alma, județul Sibiu, de profesie preot: „Din materialul pe care-l deținem rezultă că înainte de 23 august 1944 a fost simpatizant legionar, iar după acea dată a ținut strâns legătura cu fruntașii organizațiilor subversive legionare, profesorul Petrașcu Nicolae și avocatul Chioreanu Nistor din Sibiu. În anul 1946 primește dispoziții de la Chioreanu să ia legătura cu studentul Ciobanu Ion de la Academia Teologică din Sibiu și să-i transmită acestuia ordinul pentru reorganizarea mișcării subversive legionare în rândurile studenților. În luna

data de 12 septembrie 1958, pedeapsa expirând la 12 septembrie 1963. Din memoriile sale aflăm cum a fost ridicat din domiciliu obligatoriu (DO) şi internat în loc de muncă (LM), fiind dus în colonia de muncă „Culmea”:

„Bu!...bu!...bu!...s-au repetat bătăile în uşa exterioară de scândură de la intrarea în casă. Era după miezul nopţii. Îl aveam la mine şi pe copilul mai mare: Răducu şi ne-am trezit speriaţi. Am deschis, ca să vedem năvălind în casă un grup întreg de poliţişti şi soldaţi, conduşi de un ofiţer superior. Nici o hârtie, nici un ordin, nici o sentinţă.

«Staţi nemişcaţi!» - a răcnit şeful bandei. Era destul de rece şi băiatul era numai în chiloţi, în timp ce ei au făcut o percheziţie de formă.

- Lăsaţi băiatul să se îmbrace! – le-am spus cu glas destul de hotărât şi enervat. Şi l-au lăsat, spunându-mi, în acelaşi timp, să mă îmbrac şi să-mi iau ce mai cred că am nevoie pentru plecare.

De ce?...Unde?... Nu mi-au spus nici ei şi n-am întrebat nici eu. Pe mine m-au îmbarcat într-o dubă, în care mai erau şi alţii, iar copilul a rămas singur, tremurând de spaimă. Am aflat doar după alţi cinci ani, când am ajuns şi eu acasă, că mai mult de o săptămână, de teamă să nu-l ia şi pe el, a dormit pe

---

ianuarie-februarie 1948 face legătura acasă la locuinţa sa, între legionarii Chioreanu şi Lichentan Grigore cu care ocazie acesta din urmă preia comanda org. subv. legionare din Sibiu. De asemenea, Oancea Zosim a editat un calendar intitulat «Credinţa», a recrutat noi membri pentru organizaţia legionară, iar banii pe care i-a primit pentru calendare i-a trecut în fondul organizaţiei. Pentru faptele arătate mai sus a fost trimis în judecata Trib. Mil. Sibiu, care prin sentiţa nr. 93/1949 l-a condamnat la 10 ani închisoare corecţională, în prezent fiind încarcerat în Penitenciarul Aiud, în curs de executarea pedepsei, care expiră la 4.VII.1958. Dir. Reg. MAI Cluj – Problema ”D”, cu raportul nr. 40 485 din 23 mai 1957, ne face cunoscut că nu posedă material compromiţător asupra susnumitului. Întrucât numitul Oancea Zosim a muncit în timpul detenţiei, obţinând un beneficiu de 783 de zile, precum şi pentru faptul că a avut o comportare bună, propunem să i se aplice D.L. 72/1950, însă pentru activitatea pe care a desfăşurat-o în cadrul organizaţiei legionare, până la arestare să i se fixeze domiciliu obligatoriu pe timp de 60 de luni în com. Bumbăcari, Rai. Călmăţui-Reg. Galaţi” (ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, f. 6). Prin Decizia MAI nr. 6850 din 1 iulie 1957 lui Oancea Zosim i s-a fixat domiciliu obligatoriu pe timp de 60 de luni în comuna Bumbăcari, raionul Călmăţui, regiunea Galaţi (*Ibidem*, f. 7). La 26 august 1958, prin ordinul ministrului Afacerilor Interne al Republicii Populare Române nr. 10 031 i s-a fixat loc de muncă (LM) pe timp de 60 de luni. Pedeapsa începea la 12 septembrie 1958 şi expira la 12 septembrie 1963 (*Ibidem*, ff. 19-20). Din mărturiile sale aflăm că şi-a executat pedeapsa în coloniile de muncă „Noua Culme” şi Periprava (Pr. Zosim Oancea, *Datoria de a mărturisi. Închisorile unui preot ortodox*, Bucureşti, Editura Harisma, 1995, pp. 146-159)

câmpul Bărăganului, până a venit mama lui de la Sibiu, soţia mea Dorina, să lichideze toată gospodăria și să plece la Sibiu. (...)

Era noaptea de 12 septembrie 1958.

Drum lung... și greu!...Până unde?...Nu s-a spus nimic...Răsărise și se ridicase bine soarele, când am ajuns la o poartă. S-a deschis repede și am intrat.

Câteva clădiri sistem baracă, cu o mică terasă la intrare pe care se ajungea pe câteva scări. Nu eram primii ajunși în baraca în care ne-au băgat. Între cei găsiţi îmi amintesc de: preotul tânăr Vladovici, preotul mai în vârstă: Opriş, scriitorul Horia Cosmovici.

În sfârșit acum știam: eram la «Noua Culme», aproape de comuna Ovidiu, nu departe de Constanţa.

Aveam să aflăm a doua zi că ni s-a fixat loc de muncă - deci, favoare. Și unde? – Pe albia Canalului, la spart piatră.

Dumnezeu m-a scăpat și de această osândă, prin același tremur al mâinilor, interpretat de medici ca Parkinson. Ceea ce însemna: scutire de muncă silită și folosire la munci voluntare, în interiorul lagărului.

Aceasta era legea, dar, pentru că aveau nevoie de cât mai mulţi, intervenea abuzul”[56].

În referatul Serviciului ”C” din MAI din 14 august 1963 se arăta că în timpul internării preotul Zosim Oancea nu a muncit deoarece era bolnav, nu a fost pedepsit disciplinar, „însă a fost semnalat ca un element mistic ce face propagandă religioasă”[57].

Zosim Oancea a fost pus în libertate la expirarea termenului (12 septembrie 1963) din colonia Periprava, prin ordinul vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri şi ministrul Afacerilor Interne al Republicii Populare Române nr. 5010 din 26 august 1963, cu menţiunea că, ţinându-se cont de activitatea sa legionară[58], nu putea fi încadrat ca preot și nici în

[56] Pr. Zosim Oancea, *op. cit.*, pp. 146-147.

[57] ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, f. 37. La 9 iulie 1963, Biroul ”K” din Direcţia Regională Dobrogea transmitea Serviciului ”C” din MAI modul cum s-a comportat Zosim Oancea în timpul internării: „La ord. Dvs. nr. 14/T/784952 din 20.06.1963 cu privire la internatul c.r. Oancea Zosim, raportăm următoarele: cel în cauză de la data internării şi până în prezent nu a ieşit la muncă fiind bolnav. A stat mai mult în camera de cronici şi rareori a ieşit la anumite munci uşoare interioare, a avut o comportare bună şi nu a fost pedepsit disciplinar. De către organele noastre a fost semnalat ca un element mistic care în tot timpul caută să propage religia în rândul internaţilor” (ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, f. 32).

[58] În procesul verbal de interogatoriu din 28 ianuarie 1960, luat la colonia „Culmea”, Zosim Oancea prezintă astfel activitatea sa ca „simpatizant legionar”, pentru care a fost arestat şi condamnat: „Nu am desfăşurat nici un fel de activitate legionară în calitate de simpatizant legionar. Asemenea nu am

munci de răspundere sau întreprinderi cu caracter militar unde putea veni în contact cu documente secrete de stat[59].

Prin Ordinul nr. 8072/S din 26 iunie 1958, semnat de Gheorghe Pintilie, adjunctul ministrului Afacerilor Interne, adresat Serviciului ”C” din MAI, au fost anulate deciziile semnate privind stabilirea de domiciliu obligatoriu persoanelor care urmau să se elibereze din locurile de detenţie și făceau parte din următoarele categorii: legionari și persoane care „după 23 august 1944 au fost condamnate pentru activitate desfășurată în organizaţiile subversive de tip fascist”[60]. Pe viitor, aceste persoane care se

participat la rebeliunea legionară din ianuarie 1941 (…) Am fost şi judecat la 10 ani închisoare corecţională în anul 1948 pentru activitate subversivă legionară. Această calitate legionară a mea a constat în aceea că am contribuit o singură dată la ajutorul legionar cât şi în aceea că am pus (casa) locuinţa mea din Sibiu la dispoziţia unor legionari care desfăşurau, de asemenea, activitate subversivă legionară. Precizez însă că nu am avut cunoştinţă despre activitatea legionară în întregime a acestor legionari. Ştiam doar că ei se ocupă de colectarea de ajutoare pentru familiile de legionari arestaţi. Cu ocazia procesului mi s-au imputat mai multe fapte pe care eu însă nu le-am recunoscut întrucât nu-mi aparţineau. Nu mai reţin în mod exact ce anume. S-a reţinut în sarcina mea cu ocazia dezbaterilor în proces” (ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, ff. 22-23). În procesul verbal de interogatoriu din 17 februarie 1960, Zosim Oancea arată că a contribuit la ajutorul legionar cu sume de bani pe care le-a dat lui Tănase Viorel: „Aşa cum mi se spusese aceşti bani care se strângeau de către membrii organizaţiei erau pentru ajutorarea familiilor legionarilor închişi cât şi a legionarilor ce se aflau în închisori. Am contribuit o singură dată cu ajutor legionar fiind o sumă de câteva sute de lei. De asemenea, în anul 1947 am editat un calendar pentru anul 1948 intitulat «CREDINŢA», iar acest calendar a fost difuzat de către mai mulţi cunoscuţi şi prieteni de ai mei. O parte din calendare au fost vândute de către legionarul Galea Şerban, iar din banii pe care acesta i-a strâns din vinderea calendarelor, o parte au fost trecuţi în fondul organizaţiei pentru ajutor legionar. (…) La locuinţa mea din oraşul Sibiu s-au întâlnit legionarii Cioran Aurel, Lechinţan Grigore şi Chioreanu Nistor între care se purtau diverse discuţii legate de activitatea subversivă legionară. De asemenea, eu fiind coleg şi prieten cu profesorul Petraşcu Nicolae am fost în dese rânduri vizitat şi de către acesta, însă nu reţin dacă el a luat parte vreodată la şedinţele la care participau cei de mai sus” (*Ibidem*, ff. 25 şi 25 verso).

[59] ACNSAS, fond Penal, dosar 14 028, ff. 36-40

[60] *Idem*, fond Documentar, dosar 19, vol. 5, f. 249. În baza acestui ordin au fost anulate deciziile de stabilire a domiciliului obligatoriu la un număr de 275 persoane, fiind internate în locuri de muncă obligatorie pe termen între 2 și 6 ani (*Ibidem*, ff. 249-250).

eliberau din locurile de detenţie erau internate, în mod automat, în locuri de muncă, pe termen limitat. Termenul de internare era stabilit în raport de felul cum erau cunoscute de organele de securitate, avându-se în vedere gravitatea faptelor[61].

De ce s-a fixat loc de muncă (LM) persoanelor aflate în domiciliu obligatoriu (DO)?

Domiciliul obligatoriu (DO) era o măsură administrativă mai uşoară decât internarea în locuri de muncă anume destinate. Persoana aflată în domiciliu obligatoriu trăia într-o relativă liberate sub controlul organelor de miliţie. Ea era liberă pe o rază de 15 Km, peste care nu putea trece decât cu aprobare specială, şi avea dreptul de a primi familia pe timp nelimitat[62].

În locuri de muncă au fost internate şi persoanele care s-au opus colectivizării agriculturii. Prin Ordinul ministrului Afacerilor Interne al Republicii Populare Române, nr. 10 052 din 20 iulie 1959, *la 1684 persoane*, în majoritate agricultori, li s-a fixat loc de muncă cu scopul de a grăbi colectivizarea agriculturii[63]. Dau mai jos câteva exemple de persoane internate în LM care s-au opus colectivizării agriculturii:

- *Tudor Gheorghe*, născut la 10.08.1905 în comuna Căteasca, raionul Piteşti, regiunea Argeş, fiul lui Soare şi Dumitra, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 de luni pentru că „a instigat mai mulţi săteni din comună să-şi retragă cererile de înscriere în GAC"[64];
- *Pavel Marin,* născut la 3 iulie 1920 în comuna Cireaşov, raionul Slatina, regiunea Argeş, fiul lui Constantin şi Dumitra, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 de luni, „pentru că împreună cu alţi cetăţeni a devastat sediul Sfatului popular şi a distrus arhiva GAC"[65];
- *Andronie Ilie,* născut la 1.IX.1929 în comuna Cucuieţi, raionul Drăgăşani, regiunea Argeş, fiul lui Ilie şi Anastasia, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 48 luni pentru că „a redactat un memoriu cu

---

[61] *Ibidem*, f. 249.
[62] Pr. Zosim Oancea, *op. cit.*, p. 138.
[63] Vezi, pe larg, Ordinul ministrului Afacerilor Interne al Republicii Populare Române, nr. 10 052 din 20 iulie 1959 în ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 3, ff. 40-280.
[64] *Ibidem*, vol. 1, f. 37.
[65] *Ibidem*, f. 41.

conţinut duşmănos pe care intenţiona să-l trimită organelor de partid”[66];

- *Șerban Constantin,* născut la 11.VI.1937 în comuna Bălăneşti, raionul Drăgăneşti, regiunea Argeş, fiul lui Vasile și Maria, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 de luni pentru că „a instigat pe ţărani împotriva socializării agriculturii, a participat la devastarea sediului sfatului popular și a maltratat pe activiștii de partid și de stat care veniseră în comună, răsturnându-le automobilul”[67];
- *Gheorghe Nicolae,* născut la 3.IX.1921 în comuna Sperieţeni, raionul Găești, regiunea Argeş, fiul lui Ion şi Maria, agricultor, i s-a fixat LM pe timp de 60 luni pentru că „a instigat pe cetățeni să se retragă din GAC și a forțat dulapul preşedintelui de unde a luat cererile de înscriere şi le-a distrus”[68];
- *Taifas Marin,* născut la 10.I.1942 în comuna Vâlcele, raionul Drăgănești-Olt, fiul lui Ion și Petra, i s-a fixat LM pe timp de 24 luni pentru că „împreună cu tatăl său a ameninţat pe activiştii locali care desfăşurau muncă de colectivizare a agriculturii în comună”[69];
- *Ivan Maria*, născută la 19.IV.1929 în comuna Răscăieţi, raionul Găești-Argeș, fiica lui Marin și Stana, agricultoare, i s-a fixat LM pe timp de 36 luni pentru că „a participat activ la dezordinile ce au avut loc în comună și a instigat pe alţi cetăţeni în scopul destrămării GAC”[70];
- *Stancu Stana*, născută la 4.III.1906 în comuna Ştefan cel Mare, raionul Găeşti, Argeş, fiica lui Marin şi Sora, casnică, i s-a fixat LM pe timp de 24 luni pentru că „a instigat mai multe femei și au mers la sfatul popular din comună unde au făcut agitaţie împotriva GAC şi au cerut să li se restituie cererile de înscriere în GAC”[71]. Exemplele pot continua.

În locuri de muncă (LM) au ajuns și persoane după eliberarea din închisoare. Într-un document elaborat de Consiliul Securității Statului se arăta că, din cele 3663 persoane cărora li se fixase loc de muncă în

[66] *Ibidem,* f. 43.
[67] *Ibidem,* f. 53.
[68] *Ibidem,* f. 61.
[69] *Ibidem,* f. 63.
[70] *Ibidem,* f. 67.
[71] *Ibidem,* f. 76.

perioada 1958-1964, 777 persoane fuseseră internate după executarea unei condamnări[72]. Tot în documentele organelor de securitate se recunoştea că „O mare parte din restul persoanelor a fost arestată şi internată ca urmare a funcţiilor deţinute în fostele partide burgheze şi pentru manifestarea unor nemulţumiri în legătură cu cooperativizarea agriculturii"[73].

Numărul persoanelor care au fost internate în locuri de muncă, conform documentelor organelor de securitate

Câte persoane au fost internate în LM? Statisticile din arhiva organelor de securitate nu sunt clare în acest sens. În unele documente apare cifra de 3658 persoane[74], iar în altele 3663 persoane cărora li s-a fixat loc de muncă.

În arhiva fostei Securităţi se păstrează situaţii statistice cu persoanele internate în locurile de muncă întocmite de către Consiliul Securităţii Statului, în anul 1968, pe ani, apartenenţă politică şi profesii (*vezi tabelele*):

[72] *Ibidem*, dosar 53, vol. 21, f. 79.
[73] *Ibidem*.
[74] Conform unor documente din arhiva fostei Securităţi, în perioada 1958-1963, s-a fixat loc de muncă la 3 658 persoane, pentru următoarele fapte: 2 696 persoane pentru că au instigat sau au participat la răzmeriţe; 545 persoane care la eliberarea din detenţie au dovedit că nu s-au reeducat; legionari aflaţi cu domiciliu obligatoriu în comunele noi (din Bărăgan), care prezentau pericol pentru securitatea statului (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 45). Date despre cele 3658 persoane internate în LM se pot consulta în ACNSAS, fond Documentar, dosar 3356, vol. 1, ff. 1-195. Dosarul conţine următoarele informaţii: numărul de ordine, data înregistrării, numele de familie şi prenumele, data naşterii, data reţinerii, denumirea organului MAI care a operat reţinerea administrativă, numărul dosarului dat la arhivă şi data eliberării.

Tabel cu persoanele internate în LM
în perioada 1958-1963

Anul	Numărul de persoane
1958	946
1959	1 954
1960	113
1961	516
1962	116
1963	18
Total	**3663**

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 70.

Tabel cu persoanele internate în LM în perioada 1958-1963
pe apartenență politică

Legionari[75]	3011
PNȚ	7
PNL	4
PNC	1
PSDI	1

[75] Pe profesii, cei 3011 legionari erau: funcţionari - 217; agenţi şi medici veterinari – 17; cantori bisericeşti – 21; contabili – 78; tehnicieni – 25; ofiţeri-jandarmi – 21; medici-farmacişti – 37; ingineri – 62; avocaţi – 66; preoţi – 200; profesori-învăţători – 200; elevi-studenţi – 78; foşti comercianţi – 37; muncitori – 409; artişti, ziarişti, scriitori – 16; ţărani – 1407; fără profesie – 120 (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 114). Aşadar, din punct de vedere al profesiei, dintre cei 3011 legionari, cei mai mulţi erau ţărani (1407), fiind urmaţi de muncitori (409), funcţionari (217), învăţători-profesori (200), preoţi (200). Pe profesii, cei 7 membri PNŢ erau: profesori-învăţători – 1; muncitori – 3; ţărani – 2; fără profesie – 1 (*Ibidem*, f. 114). Pe profesii, cei 4 membri PNL erau: avocaţi – 1; profesori-învăţători – 1; ţărani – 2 *(Ibidem*, f. 114). Pe profesii, membrul PNC era funcţionar, iar cel de la PSDI din categoria învăţători-profesori. Pe profesii, cele 639 persoane neîncadrate politic erau: funcţionari – 23; cantori bisericești – 2; contabili – 2; ofiţeri-jandarmi – 11; medici-farmaciști – 2; ingineri – 2; avocaţi – 4; preoţi – 4; profesori-învăţători – 4; elevi-studenţi- 12; muncitori – 24; artişti, ziarişti, scriitori – 2; ţărani – 488; fără profesie – 59 (*Ibidem*, f, 114). Din punct de vedere al profesiei, din cele 639 persoane neîncadrate politic cei mai mulţi erau ţărani (488).

Neîncadrați	639
Total	**3663**

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 114.

Tabel cu persoanele internate în LM în perioada 1958-1963 pe profesii

Nr. crt.	Profesiile	Numărul persoanelor
1	Țărani[76]	1899
2	Muncitori	436
3	Funcționari	241
4	Comercianți	37
5	Foști ofițeri-jandarmi	32
6	Învățători-profesori	207
7	Medici-farmaciști	39
8	Ziariști-artiști-pictori	18
9	Ingineri	64
10	Avocați	71
11	Fără profesie	180
12	Elevi-studenți	90
13	Agenți veterinari și doctori veterinari	17
14	Cantori bisericești	23
15	Contabili	80
16	Tehnicieni	25
17	Preoți	204
TOTAL		**3663**

Sursa tabelului: ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 115.

[76] Serviciul ”C” din Consiliul Securității Statului a întocmit și o situație numerică privind țăranii care au fost internați în loc de muncă pe apartenență politică și pe regiuni. Din ea aflăm că, din cei 1899 țărani internați administrativ în LM, 1407 erau legionari, 2 PNȚ, 2 PNL, iar 488 erau neîncadrați politic. Pe regiuni, cei mai mulți țărani internați administrativ în LM au fost din: regiunea Oltenia (1095), Argeș (233), Galați (147), București (141), Dobrogea (116), Ploiești (66), Iași (58) (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 109).

Datele din tabelele de mai sus arată că cele mai multe internări în locurile de muncă (LM) au fost operate în anii 1958-1959, pe fondul intensificării ritmului colectivizării agriculturii, şi că mai mult de jumătate (2335) din persoanele cărora li s-a fixat loc de muncă au fost ţărani (1899) şi muncitori (436). Din punct de vedere al apartenenţei politice, cele mai multe persoane internate în locurile de muncă au fost legionari (3011). Din cele 3663 persoane internate în LM, 3011 erau legionari, ceea ce înseamnă un procent de 82,2% din totalul persoanelor internate în locuri de muncă (LM). Considerăm că cifra legionarilor internaţi în LM este mult mai mare în realitate, deoarece tot în arhiva organelor de securitate se păstrează o situaţie cu legionarii internaţi în LM, în perioada 1958-1964, care dă cifra de 8312 persoane (*vezi tabelul*).

Situaţie a legionarilor internaţi administrativ în locuri de muncă, în baza Decretului Prezidiului Marii Adunări Naţionale nr. 89/1958, în perioada 1 decembrie 1958-1 ianuarie 1964

Anul	**Nr. internaţilor legionari în baza Decretului nr. 89/1958**
1 dec. 1958	648
1 ian. 1959	637
1 dec. 1959	1 771
1 ian. 1960	752
1 dec. 1960	1 146
1 ian. 1961	1 120
1 dec. 1961	656
1 ian. 1962	652
1 dec. 1962	194
1 ian. 1963	436
1 dec. 1963	30
1 ian. 1964	270
Total	**8312**

Sursa datelor din tabel: ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 51, partea I, f. 15.

Trebuie reţinut că preoţii au fost internaţi administrativ (în unităţi, colonii şi locuri de muncă) nu pentru calitatea de preoţi, de slujitori ai unui cult religios, ci datorită trecutului lor politic avut până la

venirea Partidului Comunist Român la putere, a originii lor sociale sau a faptului că s-au opus măsurilor economice ale regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej (nepredarea cotelor, împotrivire la colectivizarea agriculturii etc.). Conform statisticilor din arhiva organelor de securitate, din cei 204 preoţi internaţi în locurile de muncă 200 erau legionari, iar 4 erau neîncadraţi politic[77].

Serviciul Învăţământ din Ministerul Afacerilor Interne întocmea lecţii pentru uzul lucrătorilor de securitate, prin care erau instruiţi cum să acţioneze în diferite domenii de activitate. Astfel, în lecţia intitulată *Lupta organelor securităţii statului împotriva activităţii de subminare dusă de către elementele contrarevoluţionare din rândul cultelor și sectelor*, lucrătorii operativi ai Securităţii erau instruiţi cum să lucreze în rândul cultelor și sectelor: „Se vor pune problemele în așa fel încât să reiasă clar că nici un cetăţean nu este urmărit de organele de securitate pentru faptul că face parte dintr-un cult sau sectă legală. Organele de securitate urmăresc anumite elemente nu pentru că ele sunt credincioase, ci pentru că sunt dușmani și sub masca de credincioși duc acţiuni contrarevoluţionare”[78]. Conform lecţiei destinate instruirii lucrătorilor operativi, clericii erau consideraţi „elemente dușmănoase” deoarece proveneau „din rândurile fostelor clase exploatatoare sau au sprijinit intens politica acestora, fiind în trecut conducătorii satelor; au fost oameni de încredere ai guvernelor burghezo-moșierești ; au făcut parte din diferite partide și organizaţii burgheze și fasciste, legionare, PNŢ-iste etc, mulţi au deţinut funcţii și au avut legături cu statele capitaliste, în special catolicii şi unitarienii”[79]. Vasile Luca, membru în conducerea Partidului Muncitoresc Român, în ședinţa Biroului Politic al CC al PMR din 7 februarie 1949, afirma că religia trebuia combătută cu „știinţa și nu cu măsuri administrative, că este un proces îndelungat”[80].

Actele normative în baza cărora persoanele au fost internate în locuri de muncă (LM) nu au fost publicate în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române” deoarece încălcau chiar

[77] ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 114.
[78] *Ibidem*, fond Bibliotecă, volum nr. 5688, p. 3.
[79] *Ibidem*.
[80] ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 11/1949, f. 7. Pentru atitudinea Partidului Muncitoresc Român faţă de religie vezi, pe larg, Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României, Republica Populară Română (1948-1950). Transformări instituționale*, București, Editura All, 2005, capitolul: Regimul cultelor în Republica Populară Română, pp. 358-442.

prevederile Constituției Republicii Populare Române, care garanta libertatea persoanei și inviolabilitatea domiciliului. Astfel, persoanele reținute nu știau motivele și durata internării administrative. Ele aflau abia în locurile de deținere că au fost internate administrativ, precum și durata internării. Preotul Alexandru Capotă, în interviul realizat de Alexandru Matei, la 25 mai 2007, afirma că:

„Ni s-a comunicat, când eram la 9 Culme, după jumătate de an, cum că Ministerul de Interne ne-a dat la unii 24 de luni, la alții 36, 48, 60 de luni. Așa se dădea atunci, de la Ministerul de Interne...

Fără nici un motiv?

Fără nici un motiv. Absolut fără nici un motiv. Și așa eu am primit 48 de luni : 4 ani. Au fost câțiva care au avut și 60 de luni, din ăștia am fost care au fost arestați la 17 ianuarie...Apoi la colonie începuseră să vină și cei de la închisoare, cum a fost un domn, Dionisie. După ce au făcut 13-14 ani de închisoare, nu îi dădeau drumul acasă, ci îl trimiteau cu domiciliu obligatoriu sau cu administrativ: 2, 3, 4, 5 ani...după cum socoteau ei. Așa că au început să vină la colonie și dintre cei condamnați...Și acum ne-am amestecat, că ne căutam : «Băi, care ești din județul Covurlui? Care sunteți din Galați, să ne cunoaștem?». Și așa m-am cunoscut cu domnul Dionisie, care era din Galați. El era venit de la închisoare....”[81].

Internarea în locurile de muncă a unor categorii de persoane, în perioada 1958-1964, era considerată ilegală chiar în documentele organelor de securitate. În privința legalității fixării locurilor de muncă, în documentele elaborate în anul 1968 de Consiliul Securității Statului, în contextul condamnării de către regimul Nicolae Ceaușescu a abuzurilor din timpul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, se arată următoarele:

„Nejustificată apare și măsura de internare în unități de muncă (*de fapt locuri de muncă –n.n.*) a majorității celor 3 663 persoane în perioada 1958-1963, deoarece dintre acestea, 777 au fost internate după executarea unor condamnări, când de fapt urmau să fie puse în libertate întrucât nu comiseseră alte infracțiuni. O mare parte din restul persoanelor a fost arestată și internată ca urmare a funcțiilor deținute în fostele partide burgheze și pentru manifestarea unor nemulțumiri în legătură cu cooperativizarea agriculturii”[82].

---

[81] Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului în România, *Experiențe carcerale în România comunistă*, II, volum coordonat de Cosmin Budeancă, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 253. Interviu realizat de Alexandru Matei la 25 mai 2007.

[82] ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 21, f. 79 („Dinamica arestărilor efectuate de către organele securității statului în anii 1950-31. 03. 1968”).

În Nota Consiliului Securităţii Statului din 23 martie 1968, privind internarea unor persoane prin măsuri administrative în unităţi, colonii şi locuri de muncă obligatorie, se arăta că „o răspundere importantă pentru abuzurile şi ilegalităţile săvârşite de către organele MAI revine şi Procuraturii Generale care, începând cu anul 1958, prin reprezentantul său – procurorul general adjunct Bucşan Gheorghe – a participat în comisia MAI pentru internări administrative. Prin faptul că, fără o verificare temeinică a fiecărui caz, a semnat deciziile de internare, reprezentantul procuraturii a comis el însuşi abuzuri, dar, în acelaşi timp, a încurajat organele MAI să săvârşească ilegalităţi sub acoperirea procuraturii[83]".

Ca şi în cazul internării persoanelor în unităţile de muncă (UM) şi coloniile de muncă (CM), măsura internării în locuri de muncă (LM) a unor categorii de persoane era anticonstituţională. Internarea persoanelor în locuri de muncă încălca prevederile Constituţiei Republicii Populare Române, care garanta inviolabilitatea persoanei şi a domiciliului cetăţenilor. Astfel, articolul 87 stipula că „Cetăţenilor Republicii Populare Române le este garantată inviolabilitatea persoanei. Nimeni nu poate fi arestat decât pe baza hotărârii tribunalului sau a procurorului, conform prevederilor legii", iar articolul 88 prevedea că „inviolabilitatea domiciliului cetăţenilor şi secretul corespondenţei sunt ocrotite de lege"[84].

Prevederile actelor normative, în baza cărora s-a fixat loc de muncă unor categorii de persoane, încălcau nu numai prevederile Constituţiei Republicii Populare Române, ci şi prevederile convenţiilor internaţionale pe care Republica Populară Română le ratificase în materie de muncă forţată.

La 18 ianuarie 1958, cu o lună de zile înainte de emiterea de către Prezidiul Marii Adunări Naţionale a Decretului nr. 89 din 17 februarie 1958, care înfiinţa locurile de muncă obligatorii, în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române" a fost publicat Decretul nr. 213/1957 prin care Republica Populară Română ratificase unele convenţii internaţionale în materie de muncă adoptate de Organizaţia Internaţională a Muncii, printre care şi Convenţia nr. 29 din 1930 privind munca forţată sau obligatorie[85].

---

[83] ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 51, partea I, f. 48.

[84] „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române", nr. 1 din 27 septembrie 1952, p. 7.

[85] Decretul nr. 213 a fost emis de Prezidiul Marii Adunări Naţionale la 18 mai 1957, însă a fost publicat în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii

Munca forţată sau obligatorie era definită, în Convenţia Organizaţiei Internaţionale a Muncii nr. 29 din 1930, ca „orice muncă sau serviciu pretins unui individ sub ameninţarea unei pedepse oarecare şi pentru care numitul individ nu s-a oferit de bună voie”[86]. În Convenţie se arăta că orice membru al Organizaţiei Internaţionale a Muncii care ratifica convenţia se angaja „să desfiinţeze folosirea muncii forţate sau obligatorii, sub toate formele ei, în termenul cel mai scurt posibil”[87].

Deşi Republica Populară Română ratificase *Convenţia nr. 29 din 1930 privind munca forţată sau obligatorie*, aceasta nu a împiedicat regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej să încalce obligaţiile asumate prin ratificarea ei şi să procedeze din nou la internări administrative şi la folosirea muncii forţate a unora dintre cetăţenii României în perioada 1958-1964.

1964. Eliberarea din LM

Persoanele internate administrativ în locuri de muncă au fost eliberate în anul 1964 prin ordin al ministrului Afacerilor Interne[88], în acelaşi an cu

---

Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, pp. 45-56. Decretul nr. 213, însoţit de documentaţia aferentă, se poate consulta în ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 6/1957, vol. 1, ff. 156-163. Prin Decretul nr. 213, Republica Populară Română ratificase următoarele convenţii internaţionale în materie de muncă adoptate de Organizaţia Internaţională a Muncii: Convenţia nr. 29 din 1930 privind munca forţată sau obligatorie; Convenţia nr. 87 din 1948 privind libertatea sindicală şi apărarea dreptului sindical; Convenţia nr. 89 privind munca de noapte a femeilor care lucrează în industrie (revizuită în 1948); Convenţia nr. 100 din 1951 privind egalitatea de remunerare a mâinii de lucru masculină şi mâinii de lucru feminină, pentru o muncă de valoare egală. Tot prin Decretul nr. 213 se denunţa Convenţia nr. 4 din 1919 privind munca de noapte a femeilor, ratificată prin Decretul nr. 1990 din 17 mai 1921 (ANR, fond Consiliul de Stat. Decrete, dosar 6/1957, vol. 1, f. 156).

[86] „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, p. 46. Convenţia nr. 29 din 1930 privind munca forţată sau obligatorie se poate consulta în „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, pp. 45-50.

[87] „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naţionale a Republicii Populare Române”, nr. 4 din 18 ianuarie 1958, p. 45.

[88] În *Nota de studiu privind măsurile administrative luate de către organele Ministerului Afacerilor Interne asupra unor categorii de persoane, în baza unor decrete şi hotărâri ale Consiliului de Miniştri*, întocmită la 14 decembrie 1967 de către Serviciul ”C” din Consiliul Securităţii Statului, se arăta că toate persoanele

grațierea deținuților politici condamnați prin hotărâre judecătorească. Conform unei note a Serviciului "C" din MAI, la 1 mai 1964 existau internate în LM un număr de 503 persoane, care în cursul lunii au fost puse în libertate, în baza ordinului ministrului Afacerilor Interne[89]. Este vorba despre Ordinul nr. 5021 din 15 aprilie 1964 al vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici[90].

Demnitarii regimului Gheorghe Gheorghiu-Dej afirmă în memoriile lor, publicate după 1989, că eliberarea deținuților politici în anul 1964 s-a făcut la presiunile Occidentului dar şi din calcul politic: puterea politică era consolidată, iar deținuții şi internații nu mai prezentau un pericol pentru regimul democrat-popular. Astfel, Ion Gheorghe Maurer în convorbirile cu Lavinia Betea, de la mijlocul anilor 1990, afirmă că eliberarea deținuților politici „S-a făcut atunci când s-a putut. (...). Atunci când s-a ajuns la concluzia că în toate țările declarate socialiste puterea politică este deplin consolidată, am putut elibera deținuții politici din închisori. Măsura aceasta apărea ca o consecință a concluziei exprimate la nivelul sistemului socialist"[91].

Corneliu Mănescu, ministru de Externe în acea perioadă, vorbeşte despre intervenția secretarului general ONU, U Thant, pentru eliberarea deținuților politici din România: „Fără să neg că la întâlnirile pe care le-a avut Gheorghiu-Dej când participa la sesiunile ONU primea întrebări şi sugestii cu referire la efectele ce le-ar avea pe plan extern eliberarea din închisori a deținuților politici, pot spune că a contat şi intervenția birmanezului U Thant, secretar general ONU. (...) Aş vrea să spun – cu o anumită malițiozitate – că Dej a acceptat să dea curs acestor intervenții

---

aflate în loc de muncă obligatoriu au fost puse în libertate în cursul anului 1964, în baza ordinului ministrului Afacerilor Interne (ACNSAS, fond Documentar, dosar 53, vol. 30, f. 45). În documentele organelor de securitate se arată că „din anul 1964 nu s-au mai aplicat pedepse administrative, iar persoanele existente în unitățile de muncă au fost eliberate" (*Ibidem*, dosar 55, vol. 53, f. 163).

[89] *Ibidem*, dosar 53, vol. 4, f. 252. Conform unei situații din arhiva organelor de securitate, la 31 martie 1964, se aflau internate, în LM, 513 persoane. Dintre acestea, 288 persoane au făcut parte din organizația legionară, deținând diferite funcții, iar 225 persoane au desfăşurat „activitate duşmănoasă": bande şi organizații subversive – 10 persoane; PNȚ – 1 persoană, spionaj – 2 persoane; manifestări duşmănoase – 212 persoane (*Ibidem*, dosar 13 294, vol. 94, f. 30).

[90] *Ibidem*, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3622, vol. 2, ff. 141-142.

[91] Lavinia Betea, *Maurer şi lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Arad, Editura Ioan Slavici, 1995, p. 199.

deoarece și-a dat seama că va rămâne de pe urma acestei măsuri și cu un prestigiu crescut pe plan extern și cu anumite avantaje de la cei pe care-i eliberase. În urma pușcăriei, cei mai mulţi dintre supravieţuitorii amnistiaţi (*de fapt, graţiaţi – n.n.*) au rămas într-o legătură foarte strânsă cu organele de securitate. Dej a obţinut, prin urmare, mari avantaje politice”[92].

Eliberările din locurile de muncă (LM), ca și internările în LM, se făceau tot prin ordin al ministrului Afacerilor Interne[93]. De exemplu, în aprilie 1962, prin Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne al Republicii Populare Române, nr. E/10 102 din 6 aprilie 1962, semnat de general colonel Alexandru Drăghici, au fost puse în libertate din LM un număr de 372 de persoane, majoritatea fiind internate pentru împotrivire la colectivizarea agriculturii și pentru activitate legionară, care în LM au avut o comportare bună[94].

La eliberare persoana semna o declaraţie tipizată prin care se angaja să nu divulge „nimănui nimic din cele văzute și auzite în legătură cu locurile de deţinere, pe unde a trecut și nici despre persoanele încarcerate”, în caz contrar fiind pasibilă de „a suporta rigorile legilor Republicii Populare Române”.

Prezint mai jos declaraţia tipizată care este, de fapt, anexa nr. 12 din Regulamentul privitor la aplicarea regimului în locurile de deţinere ce aparţineau de Direcţia Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă aprobat prin Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministrul Afacerilor Interne al RPR nr. 4045 din 20 ianuarie 1962[95]:

[92] *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Iași, Editura Polirom, 2001, p. 102.
[93] Pentru exemple de ordine ale ministrului Afacerilor Interne, din anul 1962, de punere în libertate din LM, vezi ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1.
[94] ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 1, ff. 37-112.
[95] Regulamentul privitor la aplicarea regimului în locurile de deţinere ce aparţineau de Direcţia Generală a Penitenciarelor și Coloniilor de Muncă, aprobat prin Ordinul vicepreședintelui Consiliului de Miniștri și ministrul Afacerilor Interne al RPR nr. 4045 din 20 ianuarie 1962, a abrogat Regulamentul privitor la primirea, deţinerea, paza și regimul deţinuţilor în penitenciare și pe cel referitor la primirea, deţinerea, regimul și supravegherea în lagăre și colonii (ediţia 1955). Regulamentul din 1962 se poate consulta în ACNSAS, fond MAI. Direcţia Generală Juridică, dosar 3620, vol. 4, ff. 289-337.

„Anexa nr. 12
Art. 110

DECLARAȚIE

Subsemnatul...
domiciliat în comuna..raionul....................................
regiunea..............................str.............................nr...
La punerea mea în libertate din locul de deținere...
am luat cunoștință de faptul că nu am voie să divulg nimănui nimic din cele văzute și auzite de mine în legătură cu locurile de deținere pe unde am trecut și nici despre persoanele încarcerate.

De asemenea, nu voi comunica nimic scris și nici verbal rudelor sau altor persoane despre deținuții rămași în locul de deținere.

În cazul când nu voi respecta cele arătate mai sus, am luat cunoștință că sunt pasibil a suporta rigorile legilor Republicii Populare Române.

DATA
....

SEMNĂTURA
..................”[96].

Sursa documentului: ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3620, vol. 4, f. 331.

De teama semnării acestei declarații și a consecințelor care puteau decurge din ea, multe persoane nu au spus familiilor lor prin ce au trecut în locurile de deținere. Mărturiile celor care au trecut printr-o astfel de experiență stau dovadă în acest sens.

La eliberarea din locurile de muncă (LM), unora dintre persoane nu li s-a permis reîntoarcerea la vechiul domiciliu de unde au fost ridicați și arestați. Este și cazul lui Ilie Lazăr, fost membru marcant al Partidului Național Țărănesc, căruia nu i s-a permis revenirea în București[97].

[96] ACNSAS, fond MAI. Direcția Generală Juridică, dosar 3620, vol. 4, f. 331.

[97] Într-un documentar întocmit de Consiliul Securității Statului privind „unele abuzuri și ilegalități săvârșite de organe ale Ministerului Afacerilor Interne”, se arăta, referitor la stabilirea în orașul București sau în alte localități, centre aglomerate, a persoanelor eliberate din detenție, următoarele: „Până să fi existat dispoziții legale care să reglementeze problema stabilirii domiciliului pentru persoanele care au suferit condamnări și au executat pedeapsa și fără ca instanța

„Eliberat la începutul lunii mai 1964, Ilie Lazăr a fost trimis la Cluj, deși intenţia sa era de a rămâne în Bucureşti, unde se stabilise din 1923. Motivând că îl trimit în Ardeal pentru a fi aproape de familia sa, conducerea Securităţii a optat pentru această variantă deoarece prezenţa fostului fruntaş naţional-ţărănist în capitală le-ar fi creat multe probleme decât într-un oraș de provincie, unde putea fi mai uşor de controlat"[98].

Internaţii administrativ eliberaţi din LM trebuiau repartizaţi în muncă conform prevederilor Hotărârii Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Române nr. 1051 din 3 decembrie 1962. „În scopul consolidării rezultatelor obţinute în reeducarea condamnaţilor la locurile de deţinere şi al reîncadrării lor în viaţa socială după punerea în libertate", Consiliul de Miniştri, a emis Hotărârea nr. 1051, publicată la 3 decembrie 1962, privind repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deţinere, în care se prevedea că organele Direcţiei Generale a Recrutării şi Repartizării Forţelor de Muncă erau obligate să se îngrijească de repartizarea în muncă a celor puşi în libertate din locurile de deţinere[99].

În plasarea în muncă a deţinuţilor eliberaţi, autorităţile din Republica Populară Română s-au inspirat din URSS și ţările de democraţie populară care reglementase această problemă cu puţin timp înainte. În URSS, problema plasării în muncă a deţinuţilor care ispășise o pedeapsă privativă de libertate a fost reglementată prin Hotărârea nr. 349 din 24 mai 1957 a Consiliului de Miniştri al RSFSR „Cu privire la comisiile de

de judecată să fii prevăzut vreo interdicţie în acest sens, în multe cazuri, organele MAI au dispus să nu se admită stabilirea la vechiul domiciliu celor care au locuit înainte de condamnare în Bucureşti sau în alte localităţi centre aglomerate. Această dispoziţie opera chiar și în cazul acelora care aveau familii (soţie, copii, părinţi) în localităţile menţionate. Așa de exemplu, pe nota-raport a Serviciului "C" nr. RA/13/750471 din 9 mai 1961, adjunctul MAI, general locotenent Negrea Vasile, a pus următorul ordin rezolutiv: „«Tov. col. Nedelcu. Noi am mai discutat înainte de a fi puşi în libertate să se stabilească precis dacă să dăm sau nu buletin pentru Bucureşti. Să se termine odată asemenea lucruri». În executarea dispoziţiei de mai jos, pe aceeași notă-raport, col. Nedelcu a pus următoarea rezoluţie: «În viitor pentru toţi cei ce se eliberează din penitenciare se vor face propuneri negative asupra stabilirii în Bucureşti»" (ACNSAS, fond Documentar, dosar 19, vol. 5. f. 252).

[98] Andrea Dobeș, *op. cit.*, pp. 369-370.

[99] Hotărârea Consiliului de Miniştri nr. 1051/1962 privind repartizarea la muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deţinere, în „Colecţia de hotărâri şi dispoziţii ale Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Române", Anul XI, nr. 37 din 3 decembrie 1962, p. 519.

supraveghere de pe lângă comitetele executive ale sovietelor raionale și orășenești" și prin art. 24 alin. ultim din Codul Penal al RSFSR intrat în vigoare la 1 ianuarie 1961. În URSS sarcina plasării în muncă a deținuților eliberați din locurile de deținere revenea comitetelor executive ale sovietelor locale. Într-un mod asemănător era reglementată această problemă și într-o serie de țări din sfera de influență sovietică. Astfel, în Republica Democrată Germană această problemă fusese reglementată prin Ordinul din 18 ianuarie 1956 al Ministrului de Interne „privind încadrarea în muncă a deținuților eliberați", iar În Republica Populară Ungară prin Decretul nr. 55/1960 al guvernului revoluționar muncitoresc-țărănesc ungar „Cu privire la plasarea în câmpul muncii a persoanelor eliberate din penitenciare"[100].

În Republica Populară Română, în Hotărârea Consiliului de Miniștri nr. 1051/1962 se prevedea că organizațiile socialiste nu puteau refuza angajarea pe motivul că solicitantul a fost pus în libertate dintr-un loc de deținere dacă nu existau impedimente prevăzute în dispozițiile legale sau care decurgeau din hotărârea de condamnare. Cei care angajau trebuiau să creeze persoanelor puse în libertate din locurile de deținere „condiții de muncă și trai corespunzătoare, pentru a le ușura reîncadrarea în viața socială"[101].

Secția raională a recrutării și repartizării forțelor de muncă trebuia să repartizeze în muncă pe cei puși în libertate, ținând seama de starea lor fizică, pregătirea profesională ori de calificarea obținută la locul de muncă, de dispozițiile legale privind condițiile cerute pentru angajarea în anumite funcții sau exercitarea anumitor profesii, precum și de consecințele care decurgeau din hotărârea de condamnare[102].

---

[100] ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 2, ff. 289 și 289 verso.

[101] „Colecția de hotărâri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri al Republicii Populare Române", Anul XI, nr. 37 din 3 decembrie 1962, p. 520. Comitetele executive ale sfaturilor populare erau obligate să sprijine secțiile raionale ale recrutării și repartizării forțelor de muncă, precum și unitățile în care au fost angajate persoanele puse în libertate din locurile de deținere (*Ibidem*, pp. 520-521).

[102] *Ibidem*, p. 520. În adresa nr. 558 din 16 iunie 1961, semnată de Ion Manoliu, ministrul Justiției, către Alexandru Drăghici, vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Afacerilor Interne, se arată de ce era necesară plasarea în producție a foștilor deținuți: „Normele legale în vigoare nu conțin dispoziții cu privire la plasarea în muncă a celor care au fost condamnați la o pedeapsă privativă de libertate și au executat această pedeapsă. O asemenea reglementare este însă necesară pentru asigurarea, în continuare, a efectului educativ al

Deşi Hotărârea Consiliului de Miniştri al Republicii Populare Române nr. 1051/1962 prevedea că persoanele trebuiau încadrate conform pregătirii lor profesionale, în practică multe persoane eliberate din locurile de deţinere nu au fost încadrate la vechiul loc de muncă şi nici conform pregătirii lor profesionale[103]. De asemenea, aceste persoane nu

pedepsei privative de libertate executate – lipsa unei ocupaţii social utile putând avea drept consecinţă pierderea acestui efect şi reluarea unor activităţi antisociale. O reglementare se impune şi pentru organizarea preocupării cu privire la plasarea celor care au executat o pedeapsă privativă de libertate, încă dinaintea eliberării lor, ţinându-se seama de aptitudinile pe care le au, de calificarea dobândită în cadrul executării pedepsei etc. Reglementarea este necesară şi pentru a se crea o bază legală ca organizaţiile socialiste să angajeze pe cei în cauză" (ACNSAS, fond Documentar, dosar 10 172, vol. 2, ff. 289 şi 289 verso).

[103] În HCM nr. 1051 din 3 decembrie 1962, referitoare la repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deţinere, la punctul 8, se prevedea, printre altele, că ministrul Afacerilor Interne urma să emită instrucţiuni în vederea aplicării acestei hotărâri. Proiectul de instrucţiuni a fost întocmit de Direcţia Generală a Penitenciarelor şi Coloniilor de Muncă (DGPCM) cu consultarea Direcţiei Generale a Miliţiei, Direcţiei a VIII-a, Serviciului "C" şi a fost refăcut în urma unor observaţii ale Direcţiei Secretariat din MAI (ACNSAS, fond MAI. Direcţia Generală Juridică, dosar 3620, vol. 1, f. 174). Este vorba despre *Instrucţiunile MAI nr. 4081 din 5 ianuarie 1963 privind repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deţinere*. Pentru aplicarea unor dispoziţii din Instrucţiunile MAI nr. 4081 din 5 ianuarie 1963 a fost emis Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 209 din 5 ianuarie 1963, în care se arăta că dispoziţiile Intrucţiunilor MAI nr. 4081 din 5 ianuarie 1963, pentru aplicarea HCM nr. 1051 din 3 decembrie 1962 privind repartizarea în muncă a persoanelor puse în libertate din locurile de deţinere se aplicau şi deţinuţilor preventivi sau condamnaţi, care se puneau în libertate din locurile de deţinere ale organelor securităţii statului, precum şi internaţilor în locuri de muncă (LM). Comunicarea către secţiile raionale a recrutării şi repartizării forţelor de muncă se făcea pentru toate aceste categorii de către Direcţia Generală a Penitenciarelor şi Coloniilor de Muncă (DGPCM) pe baza sesizării Serviciului "C" din Ministerul Afacerilor Interne. Serviciul "C" din Ministerul Afacerilor Interne comunica Direcţiei Generale a Penitenciarelor şi Coloniilor de Muncă cu 60 de zile înainte de eliberarea deţinuţilor contrarevoluţionari datele prevăzute în formularele model anexă nr. 1 sau respectiv 2 din Instrucţiunile nr. 4081 din 5 ianuarie 1963. Pentru deţinuţii contrarevoluţionari condamnaţi, care executau pedeapsa în locurile de deţinere ale DGPCM, precum şi pentru deţinuţii preventivi şi internaţii în locurile de muncă (LM), care din anumite motive nu trebuie plasaţi la locul de muncă avut la data arestării sau în alte locuri de muncă, Serviciul "C" din MAI trebuia să

puteau ocupa funcţii de răspundere şi să aibă acces la documente secrete de stat.

În unele situaţii, foştii deţinuţi politici au refuzat să se angajeze în posturile indicate pentru că nu erau potrivite calificării lor, dar au existat şi multe cazuri în care întreprinderile refuzau să-i angajeze. În şedinţa din 17 noiembrie 1964, ţinută la Ministerul Afacerilor Interne cu cadrele din aparatul central şi regional MAI, în care s-a analizat activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964, generalul maior Tănase Evghenie, şeful Direcţiei a III-a (Informaţii Interne) din MAI, arăta problemele cu care se confrunta în activitatea direcţiei în urma eliberării persoanelor din locurile de deţinere din anul 1964:

„O problemă foarte importantă care nouă ne-a dat mult de lucru este cea a eliberaţilor din penitenciar. Eliberarea acestora în cantităţi destul de masive a făcut să ne crească brusc baza de lucru. Avem 5 000 de elemente care au venit din penitenciar în Bucureşti. Cea mai mare parte sunt în producţie. Avem însă neajunsuri cu țărăniștii și liberalii care au fost juriști și acum fac scandal pentru că vor posturi de jurisconsult şi refuză posturile pe care le oferim noi. Am avut cazuri când ne-am dus şi le-am bătut în uşă pentru a se prezenta la serviciu şi au refuzat. Noi avem multe scandaluri cu ei în această situaţie şi întâmpinăm greutăţi în plasarea lor în câmpul muncii.

Avem un contabil care s-a pregătit foarte mult şi s-a pus la punct cu toate noutăţile în ceea ce priveşte pregătirea lui profesională. S-a prezentat la un examen şi tovarăşii de acolo când au văzut cine este a spus că nu este suficient pregătit. Atunci elementul în cauză a cerut să fie angajat portar, dar nici aşa nu au fost de acord să-l primească.

Avem multe cazuri când întreprinderile refuză să-i primească în câmpul muncii. De cele mai multe ori vinovaţi se fac ofiţerii noştri care fac atmosferă la întreprinderea respectivă, punându-i în gardă pe tovarăşii din conducere”[104].

Refuzul întreprinderilor și instituțiilor de a angaja persoane care au suferit condamnări sau aveau rude condamnate încălca chiar prevederile Constituţiei Republicii Populare Române deoarece dreptul la muncă era un drept constituţional. Articolul 77 din Constituţia RPR prevedea că „Cetăţenilor Republicii Populare Române le este asigurat

facă menţiune în acest sens în comunicarea către Direcţia Generală a Penitenciarelor şi Coloniilor de Muncă, indicându-se locul (locurile) de muncă în care nu trebuiau plasaţi (ACNSAS, fond MAI. Direcţia Generală Juridică, dosar 3620, vol. 1, ff. 172-173).

[104] ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, f. 48.

dreptul la muncă, adică dreptul de a căpăta o muncă garantată și plătită potrivit cu cantitatea și calitatea ei”[105].

După eliberarea din anul 1964 și „până în 1989 ei au rămas marginalizați în câmpul exercițiului puterii politice sau profesionale. Trecutul lor de «inamici ai poporului» i-a urmărit și le-a condiționat existența, punându-i în poziția de a accepta metamorfozarea statutului lor în schimbul libertății sau al vieții”[106].

Supravegherea informativă a persoanelor eliberate din LM de către organele de securitate

După eliberarea persoanelor din LM, organele de securitate au avut sarcina de a le supraveghea informativ[107]. La 27 aprilie 1964, la

[105] „Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române”, Anul I, nr. 1, din 27 septembrie 1952, p. 6.

[106] Virgiliu Țârău, *Eliminarea elitelor tradiționale din România. Internările administrative*, în *Mobilitatea elitelor în România secolului al XX-lea*, ed.: Mihai Dinu Gheorghiu, Mihăiță Lupu; pref.: Victor Korady, postf. Mihăiță Lupu, Pitești, Paralela 45, 2008, p. 215.

[107] În lecția întocmită în anul 1962 de Serviciul Învățământ pentru lucrătorii operativi ai MAI, intitulată „Supravegherea operativă mijloc al muncii informativ-operative a organelor securității statului”, supravegherea operativă era definită ca fiind „un mijloc al muncii informativ-operative care constă în urmărirea directă în teren într-o conspirativitate deplină a unor elemente suspecte de spionaj sau activitate contrarevoluționară și a unor locuri legate de o astfel de activitate”. Supravegherea operativă avea o însemnătate pentru munca organelor de securitate deoarece se considera că prin urmărirea directă în teren a persoanelor sau locurilor indicate se puteau stabili unele date care nu puteau fi obținute prin celelalte mijloace ale muncii informativ-operative. Datele obținute prin supravegherea operativă aveau rolul de a completa informațiile deținute de organele informativ-operative. Supravegherea operativă se făcea la indicația organelor informative, în scopul cunoașterii unor aspecte ale comportării și activității acestor persoane, a stabilirii legăturilor, adreselor vizitate de ele, persoanele care veneau în locurile suspecte, precum și pentru a se contracara unele acțiuni fățiș dușmănoase (de exemplu, comiterea de acte de diversiune sau de teroare). Supravegherea operativă se efectua asupra persoanelor suspecte de spionaj sau de activitate contrarevoluționară, cât și asupra unor locuri folosite de acestea pentru desfășurarea activității lor. Obiective ale supravegherii operative puteau fi: a) *persoanele fizice urmărite informativ de organele securității statului* (diplomați și funcționari ai legațiilor, ambasadelor și consulatelor statelor capitaliste, suspecți de activitate de spionaj; cetățeni străini care se stabileau temporar sau se aflau în tranzit pe teritoriul RPR și erau suspecți de spionaj sau

cabinetul secretarului general al MAI, colonel Dumitru Ion, a fost emis ordinul nr. 12/052636, care a fost transmis şefului Direcţiei a III-a din MAI, șefului Serviciului "K" şi şefilor direcţiilor regionale MAI pentru a organiza supravegherea informativă a persoanelor eliberate din locurile de muncă (LM):

„În conformitate cu Ordinul nr. 5021/1964 al tov. vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici, urmează ca în prima jumătate a lunii mai a.c. (*1964 – n.n.*) să fie puse în libertate din LM elementele prevăzute în tabelul anexat[108].

În acest scop, organele "K" vor lua măsuri pentru definitivarea situaţiei materialelor informativ-operative, pentru fiecare element internat în parte, în vederea trimiterii lor la organele regionale MAI pe teritoriul cărora se vor stabili cu domiciliul cei care vor fi puşi în libertate. Pentru orașul București, materialele vor fi trimise la Direcţia a III-a.

De la data primirii prezentului ordin, Direcţiile regionale MAI pe teritoriul cărora se găsesc elemente internate, vor intensifica munca informativă pentru a se cunoaște în mod amănunţit situaţia fiecărui internat, până la data punerii lor în libertate.

Imediat după punerea în libertate și stabilirea la locurile de domiciliu se vor lua măsuri de către organele teritoriale MAI pentru supravegherea informativă a celor eliberaţi. Se va acorda atenţie deosebită elementelor ce au fost urmărite în acţiuni sau semnalate cu manifestări duşmănoase. Acolo unde nevoile muncii impun, Direcţiile regionale MAI vor putea trimite delegaţi la organele "K" de la locurile de muncă pentru predarea legăturii cu agenţii sau pentru schimb de informaţii în legătură cu elementele internate.

Materialele obţinute despre elementele foste în LM, precum şi dosarele privitoare la aceste acţiuni vor fi trimise organelor teritoriale numai prin poşta specială MAI. Până la 30 iunie a.c. (*1964 – n.n.*) se va raporta Direcţiei a III-a problemele care au rezultat în urma supravegherii informative a celor puşi în libertate. Direcţia a III-a va centraliza problemele referitoare la cei eliberaţi şi pe baza datelor obţinute din supravegherea lor informativă va întocmi un raport pentru conducerea MAI"[109].

---

de activitate contrarevoluţionară; persoanele care vizitau reprezentanţele diplomatice capitaliste; „diferite elemente suspecte că desfășoară activitate contrarevoluţionară"; agenţii organelor de securitate care erau supuşi verificării); b) *locurile în care existau suspiciuni că se desfășoară activitate de spionaj sau o altă activitate contrarevoluţionară* (reprezentanţele diplomatice ale statelor capitaliste, domiciliile funcţionarilor care făceau parte din aceste reprezentanţe şi erau suspecţi de activitate de spionaj; locurile de întâlnire, ascunzătorile) (ACNSAS, fond Bibliotecă, volum nr. 4038, pp. 6, 17-23, 23-25).

[108] În dosar nu există tabelul anexat despre care se vorbeşte în document.

[109] ACNSAS, fond MAI. Direcţia Generală Juridică, dosar 3622, vol. 2, ff. 141-142.

În documentele organelor de securitate urmărirea informativă a foştilor condamnaţi şi internaţi administrativ era o necesitate, considerându-se că ei reprezentau un pericol social şi după eliberare deoarece se menţineau pe poziţie duşmănoasă, încercau să restabilească legături suspecte şi să reorganizeze acţiuni subversive, defăimau şi răstălmăceau sensul măsurii de graţiere, denigrau realizările Republicii Populare Române şi colportau zvonuri tendenţioase[110]. Astfel, în expunerea ministrului Afacerilor Interne, în şedinţa din 17 noiembrie 1964[111], când a fost analizată activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964, supravegherea informativă a foştilor condamnaţi şi internaţi era motivată astfel: „Din materialele pe care le posedăm rezultă totodată că o parte din foştii condamnaţi continuă să se menţină pe poziţie duşmănoasă, încearcă să restabilească legături suspecte şi să reorganizeze acţiuni subversive, defăimează şi răstălmăcesc sensul măsurii de graţiere, denigrează realizările şi colportează zvonuri tendenţioase, ceea ce demonstrează încă o dată că duşmanul, deşi dezorganizat, dezarmat din punct de vedere ideologic, cu convingerile politice zdruncinate şi fără putere de influenţare, nu renunţă uşor la luptă căutând să-şi arate prezenţa prin felurite activităţi antipopulare. Apreciind pericolul social al foştilor condamnaţi, conducerea ministerului a atras atenţia în repetate rânduri asupra necesităţii urmăririi informative active a acestora. În baza ordinelor date s-a creat în decursul timpului o agentură numeroasă, cu ajutorul căreia se poate asigura supravegherea informativă a multor foşti condamnaţi chiar din momentul părăsirii locurilor de detenţie. Din controalele efectuate a rezultat însă că, în general, munca de supraveghere a foştilor condamnaţi de către Direcţia a III-a şi direcţiile regionale se desfăşoară cu serioase lipsuri”[112].

Colonelul Nicolae Dumitrescu, şeful Direcţiei Regionale MAI Ploieşti, prezent la şedinţa din 17 noiembrie 1964 ţinută la Ministerul Afacerilor Interne, referitor la urmărirea informativă de către organele de securitate a persoanelor eliberate din locurile de deţinere, afirma:

---

[110] *Idem*, fond Documentar, dosar 102, f. 108.
[111] Este vorba despre expunerea ministrului Afacerilor Interne, general colonel Alexandru Drăghici, în şedinţa din 17 noiembrie 1964, în care a fost analizată activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964. La şedinţă au participat cadrele de conducere din direcţiile centrale şi regionale ale MAI. Expunerea poate fi consultată în ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, ff. 86-140.
[112] ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, f. 108.

„O atenţie deosebită am acordat în această perioadă lucrării elementelor eliberate recent din închisori. În cadrul regiunii noastre au fost puse în libertate un număr de 965 elemente. În urmărirea acestora am plecat de la concepţia că cei 20 de ani de existenţă ai regimului democrat-popular au produs schimbări în mentalitatea unor elemente suspecte. Analiza făcută recent pe toate liniile de muncă a arătat că elementele eliberate din detenţie adoptă poziţii diferite. O categorie din aceştia, chiar legionari cu funcţii, s-au încadrat în activitatea constructivă, detestă trecutul lor politic şi resping orice acţiuni duşmănoase. Alţii stau pe poziţie de expectativă, studiază situaţia prezentă, manifestă prudenţă şi uneori înclină spre o poziţie ostilă regimului. În a treia categorie sunt identificate elemente, mai ales legionari, care în detenţie şi după punerea în libertate, continuă să rămână pe vechea lor poziţie. Sunt informaţii care arată că unele elemente consideră măsura luată ca un rezultat al intervenţiei din afară, situându-se pe o poziţie duşmănoasă. Din urmărirea lui Purcăreanu Dinu, condamnat la muncă silnică pe viaţă pentru constituirea unei organizaţii PNŢ pe fostul judeţ Prahova, eliberat în aprilie 1964, se desprinde aspectul că acesta caută să-şi continue activitatea afirmând că nu înţelege să renunţe la ideile lui. Pe aceeaşi linie duşmănoasă se situează şi numitul Făgăraş Mişu, eliberat din detenţie după 23 de ani, fost conducător legionar, care caută să-şi reactiveze legăturile din activitatea trecută.

A trebuit să muncim mult şi cu unii ofiţeri care aveau impresia că, în urmărirea acestora, forţele agenturii prezente ar fi suficiente şi ar avea şi putere de penetraţie. Analiza tuturor elementelor a arătat practic că trebuie să recrutăm din toate categoriile de legionari agenţi bine verificaţi, întrucât pe foarte mulţi dintre cei prezenţi, sub diverse motive şi pretexte îi resping şi se crede că de acum aceştia evită legătura cu oamenii. În fond este vorba de suspiciuni şi bănuieli asupra agenţilor noştri şi care în parte sunt reale”[113].

De asemenea, locotenent colonelul Emil Macri, de la Direcţia Regională MAI Suceava, raporta, în cadrul şedinţei din 17 noiembrie 1964 de la Ministerul Afacerilor Interne, că avea probleme în urma eliberării persoanelor din locurile de deţinere:

„Problema problemelor o constituie şi la noi cei eliberaţi din detenţie (avem aproape 1 000 pe regiune). Când am primit ordinul tov. secretar general Dumitru – aproape jumătate nu erau cuprinşi nici în evidenţele noastre. Această situaţie acum a fost îndreptată în sensul că toţi sunt luaţi în evidenţă şi în lucru, sunt peste 100 (dosare individuale şi acţiuni informative). Majoritatea sunt în teritoriul rural şi acest lucru ridică la ora actuală câteva probleme. Dacă în Bucureşti se ridică problema serviciului, la noi această problemă în linii mari este rezolvată.

O serie de elemente de pe teritoriul regiunii noastre pretind să li se restituie casele confiscate; alţii au fost arestaţi în momentul când erau învăţători

[113] *Ibidem*, f. 14.

și pretind să li se dea posturi în învățământ. Toată ziua ne bombardează cu astfel de cereri pe care nu le putem rezolva.

Legat de punerea în libertate a deținuților politici, vreau să raportez că la noi în regiune s-a înregistrat fenomenul că o serie de elemente înapoiate, care n-au reușit să înțeleagă sensul adevărat al măsurii luate de partid și guvern, au considerat că aceasta înseamnă o slăbiciune și că practic se pot deda la unele acțiuni huliganice. O serie de elemente huliganice, mai ales tineri, au devenit foarte recalcitranți. Tov col. Dumitrescu arată că în regiunea Ploiești au fost înregistrate cazuri de lovire a milițienilor și a altor tovarăși. La noi această situație a devenit alarmantă: peste 80 de milițieni au fost bătuți, unul a fost omorât; avem două cazuri de milițieni scoși din miliție și pensionați pentru că n-au mai fost valizi de muncă în urma bătăilor primite. Din analiza făcută de noi a rezultat că substratul acestei atitudini este în special răzbunarea[114].

În 1964, Direcţia a III-a din Ministerul Afacerilor Interne se ocupa cu „urmărirea informativă activă a legionarilor, foştilor conducători ai partidelor burgheze, a elementelor naţionaliste, a clerului reacţionar şi sectanţilor”[115]. După eliberare, persoanele au fost trecute în evidenţa dosarelor de obiectiv sau problemă[116] pe linia Direcţiei a III-a şi

[114] *Ibidem*, ff. 53-54.

[115] Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii Statului, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective şi metode, vol. I (1948-1967)*, coordonator: Florica Dobre, autori: Florian Banu, Camelia Ivan Duică, Theodor Bărbulescu, Liviu Ţăranu, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2006, documentul nr. 32, p. 104. Pe linie operativă activitatea Direcţiei a III-a se împărţea pe servicii. Pentru strucutura organizatorică şi atribuţiile Direcţiei a III-a din MAI, din anul 1956, vezi *Ibidem*, pp. 104-106. Statul de organizare a Direcţiei a III-a valabil în perioada 1 august 1963-1 septembrie 1967 se poate consulta în ACNSAS, fond MI-DMRU, dosar 7378, vol. 11, ff. 1-38. Într-o Notă privind reorganizarea structurii Ministerului Afacerilor Interne aprobată de Prezidiul Permanent al CC al PCR, în şedinţa din 14 iulie 1967, se prevedea ca Direcţia a III-a să se transforme în Direcţia Generală de Informaţii Interne în cadrul căreia să funcţioneze: Direcţia I care să se ocupe de „munca informativă în rândul elementelor duşmănoase din interior” şi Direcţia a II-a care să se ocupe de „prevenirea şi descoperirea actelor de sabotaj şi diversiune din unităţile economice” (ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 110/1967, f. 42).

[116] „Prin aceste noţiuni trebuie înţelese diferite modalităţi de activitate ale Securităţii, organizate pe anumite criterii, pentru a cuprinde în atenţia sa cât mai multe persoane. În acest fel, s-a realizat aşa numita activitate de «urmărire generală» în dosare pe problemă specializate, privind pe: foştii membri ai mişcării legionare, ai partidelor istorice (PNŢ, PNL, PSDR), ai francmasoneriei, ofiţerii deblocaţi sau din aparatul de represiune al vechii Românii (Poliţie, Siguranţă), foştii condamnaţi pentru activităţi contrarevoluţionare (fără nuanţă politică) ş.a.

supravegheate informativ[117]. În baza probelor obţinute, Direcţia a III-a făcea propuneri conducerii Ministerului Afacerilor Interne cu privire la arestarea persoanelor a căror activitate duşmănoasă era dovedită.

De ce trebuiau supravegheate informativ unele categorii de persoane aflăm din lecţia întocmită în anul 1962 de Serviciul Învăţământ pentru lucrătorii operativi ai Ministerului Afacerilor Interne, intitulată

Dosare de problemă au existat şi în domeniul «culte-secte», învățământ-tineret, studenţi străini etc. (Radu Cristescu, *Spionajul și contraspionajul pe înțelesul tuturor. Mic dicţionar al serviciilor secrete. 100 de termeni uzuali. Principalele servicii de informaţii secrete ale lumii. 20 mari spioni*, prefaţă de Ion Cristoiu, Bucureşti, Editura Evenimentul Românesc, 2000, pp. 48-49). „Dosarele de obiectiv cuprindeau supravegherea generală a tuturor persoanelor din cadrul unei întreprinderi şi erau grupate pe colective de ofiţeri, în funcţie de profilul asemănător al instituţiilor (industrie chimică, construcţii de maşini, comerţ exterior ş.a.). (...) Toate tipurile de «dosare» cuprindeau capitole specifice, cum ar fi: hotărârea de deschidere a dosarului; lista informatorilor (agenţilor) existenţi; lista persoanelor cu antecedente politice sau penale; lista oamenilor de valoare ce trebuiau protejaţi; puncte vulnerabile din obiectiv; biroul de documente secrete; lista persoanelor în relaţii cu străinii sau cu rude stabilite peste hotare; persoanele oficiale la care se poate apela (conducerea instituţiei, organe PCR alese); adresa sediului central, a secţiilor sau a sucursalelor; note-sinteză de analiză periodică asupra evoluţiei situaţiei informativ-operative din problemă (mediu) sau obiectiv; planuri de măsuri pentru îmbunătățirea cunoaşterii; planuri de căutare a informaţiilor. În funcţie de conţinutul materialelor acumulate în timp la dosar despre o anumită persoană, precum şi al locului ce-l ocupa în mediu sau obiectiv (întreprindere), asupra acesteia se luau măsuri de adâncire a verificărilor prin iniţierea unor forme de «urmărire specială» (de exemplu D.U.I.-Dosar de urmărire informativă" (*Ibidem*, pp. 49-50).

[117] Conform dicţionarului serviciilor secrete întocmit, în anul 2000, de Radu Cristescu, „Supravegherea informativă generală (SIG) era o formă de lucru a fostei Securităţi, inferioară celorlalte tipuri de urmărire organizată şi anume Dosarul de verificare (D.V.) sau Dosarul de urmărire informativă (D.U.I.). În ea erau cuprinse numai acele persoane din ansamblul bazei de lucru care au avut funcţii importante în fostele partide şi organizaţii politice sau suferiseră condamnări mari pentru «activităţi contrarevoluţionare». La aceştia se adăugau cei care, prin poziţiile critice curente la adresa sistemului, puteau deveni potenţial periculoși, inclusiv cetățenii străini cu preocupări suspecte. Asupra lor era dirijată agentura din mediu sau din obiectiv şi periodic se mai iniţiau şi alte măsuri de verificare. În funcţie de conţinutul materialelor acumulate într-o anumită perioadă, unele persoane erau trecute într-una din formele superioare de verificare organizată amintite" (Radu Cristescu, *op. cit*, p. 86).

„Supravegherea operativă mijloc al muncii informativ-operative a organelor securităţii statului”, în care se arăta că:

„Activitatea contrarevoluţionară îndreptată împotriva statului nostru este dusă de rămăşiţele fostelor clase exploatatoare (foşti industriaşi, moşieri, comercianţi), de foşti legionari, de elemente care au făcut parte din fostele partide istorice, de clerul reacţionar, precum şi de alte elemente duşmănoase, care mai încearcă prin diferite mijloace să lovească în cuceririle poporului nostru şi să pună piedici muncii pe care o desfăşoară acesta pe drumul desăvârşirii construcţiei socialiste. Această activitate este stimulată şi întreţinută de propaganda imperialistă, iar elementele care participă la ea sunt sprijinite material de către serviciile de spionaj ale acestor ţări.

Elementele contrarevoluţionare îşi desfăşoară activitatea duşmănoasă fie în cadrul unor organizaţii, fie în mod individual. Metodele folosite de ele sunt diferite, începând cu propaganda şi agitaţia duşmănoasă, prin care urmăresc să submineze realizările poporului nostru, şi ameninţarea prin scrisori anonime a unor activişti de partid şi de stat şi mergând până la acţiuni duşmănoase ca acte de teroare sau diversiune. În acelaşi timp ele constituie principala sursă de informare a serviciilor de spionaj imperialiste.

Supravegherea operativă a acestor elemente este necesară pentru a se stabili aspecte din activitatea lor duşmănoasă, legăturile cu complicii lor, locurile de întâlnire cu aceştia, adresele vizitate, metodele folosite în activitatea lor duşmănoasă (de exemplu, modul de răspândire sau difuzare a fiţuicilor cu conţinut duşmănos etc.).

Supravegherea operativă se efectuează asupra elementelor contrarevoluţionare şi în scopul contracarării acţiunilor lor duşmănoase, cum sunt, de exemplu, actele de teroare sau de diversiune. Sarcina supravegherii operative în aceste cazuri constă în prevenirea comiterii actelor duşmănoase mai înainte ca acestea să fi fost comise”[118].

Persoanele eliberate din locurile de deţinere erau lucrate de către organele de securitate prin acţiuni de verificare[119], dacă existau suspiciuni

[118] ACNSAS, fond Bibliotecă, volum nr. 4038, pp. 21-22.

[119] „În activitatea fostei securităţi, dosarul de verificare era o formă organizată de urmărire a persoanelor cu preocupări ce contraveneau ideologiei de partid sau care, prin antecedentele politice, prezentau un anumit pericol. Acest tip de luare în lucru era limitat la şase luni, timp în care, prin măsurile întreprinse, trebuiau clarificate suspiciunile iniţiale. Începerea urmăririi prin D.V. se făcea în urma unei selecţii a informaţiilor acumulate despre persoanele cuprinse în baza de lucru. Planul aprobat cuprindea măsurile preconizate cu termene de executare, inclusiv modul de dirijare a agenturii sau de folosire a altor mijloace specifice. Închiderea D.V. se putea face ca urmare a neconfirmării materialelor iniţiale sau prin influenţare, prin avertizare, prin destrămare etc. Această formă de lucru era

de activitate duşmănoasă, şi prin acţiuni informative[120]. Astfel, Ilie Lazăr, fost fruntaş al Partidului Naţional Ţărănesc, a fost urmărit informativ de către organele de securitate după eliberarea din LM până la moartea sa, care a survenit la 6 noiembrie 1976. „La sfârșitul lunii mai 1964, dosarul său de urmărire informativă a fost transferat la Direcţia Regională Cluj a Securităţii, iar în jurul familiei Lazăr au fost dirijaţi numeroși informatori, unii din rândul rudelor sau al vechilor prieteni de familie. (...) Alături de încadrarea informativă a familiei Lazăr cu o întreagă reţea de informatori, de interceptarea și transcrierea convorbirilor, inclusiv a celor mai banale amănunte casnice, verificarea corespondenţei, în anumite perioade conducerea Securităţii clujene a dispus și executarea unor măsuri de filaj, constând în urmărirea pas cu pas a lui Ilie Lazăr și a persoanelor cu care intra în contact, fotografierea și identificarea acestora. (...) În ianuarie 1977, urmărirea fostului fruntaş ţărănist a fost sistată. La finalul acţiunii informative a rezultat un dosar conţinând douăzeci de volume, ce însumează peste șapte mii de file. Se regăsesc aici note informative și de filaj, rapoarte, sinteze, planuri de măsuri, precum și transcrierea

---

inferioară dosarului de urmărire informativă (D.U.I.), în sensul că persoanele care făceau obiectul supravegherii prin D.V. prezentau un pericol potenţial mai redus. În funcţie de rezultat, la expirarea termenului se putea face propunerea continuării supravegherii sale prin D.U.I. ca formă superioară de urmărire" (Radu Cristescu, *op.cit.*, pp. 51-52).

[120] „Dosarul de urmărire informativă era o formă superioară de lucru instituită de Securitate pentru a stabili, în mod organizat, persoanele potenţial periculoase pentru regimul comunist. Baza începerii urmăririi o puteau constitui antecedentele politice şi penale (cu accent pe cei cu funcţii de conducere sau cu condamnări mari) dar mai ales «manifestările» sau preocupările care ar fi putut pune în pericol siguranţa regimului. Deschiderea D.U.I. se făcea pe baza unui referat în care, pe lângă motivaţia începerii urmăririi organizate a persoanei selectate din «baza de lucru», erau prevăzute măsurile preconizate (dirijarea sau recrutarea de noi informatori, instalarea unor mijloace tehnice de ascultare, interceptarea scrisorilor etc). Periodic, aveau loc analize şi completarea planului de măsuri. Finalizarea D.U.I. depindea de concluziile desprinse pe timpul urmăririi. Astfel, cazul se putea închide din cauza neconfirmării informaţiilor iniţiale sau a importanţei lor reduse ori se putea lua măsura influenţării, a avertizării sau a începerii urmăririi penale, pentru fapte ce aduceau atingere prevederilor Codului Penal. (...) Durata urmăririi prin D.U.I. a unei persoane nu era limitată în timp" (Radu Cristescu, *op. cit.*, pp. 50-51).

interceptărilor realizate timp de doisprezece ani în locuinţa familiei Lazăr”[121].

Persoanele semnalate cu relaţii şi comportare suspectă dintre foştii condamnaţi trebuiau lucrate prin dosare de verificare. La 30 septembrie 1964, pe întreaga ţară, erau deschise 1 943 dosare informative şi 437 dosare de verificare prin care se urmăreau foştii condamnaţi. Se considera că numărul de dosare deschise foştilor condamnaţi era redus, acest fapt punându-se pe seama formalismului şi superficialităţii de care dădeau dovadă mulţi ofiţeri de securitate în verificarea activităţii foştilor condamnaţi[122].

Dintre categoriile de persoane luate în evidenţă pentru antecedente politice, numărul cel mai mare îl formau foştii legionari, care „datorită organizării, ideologiei, metodelor şi acţiunilor întreprinse, au fost şi rămân unul din principalele obiective ale organelor de securitate”[123]. „Este adevărat că uriaşele transformări înfăptuite în ţara noastră – afirma Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne, în şedinţa din 17 noiembrie 1964 - au produs anumite schimbări în concepţiile şi conduita unui mare număr de foşti legionari, dar cu toate acestea din rândul lor apar cele mai multe elemente care desfăşoară acţiuni ostile, dovadă fiind faptul că din totalul elementelor cu antecedente politice arestate, demascate sau avertizate, numărul cel mai mare provine din rândul foştilor legionari”[124].

Activitatea informativă în problema legionară, atât la Direcţia a III-a cât şi în regiuni, era considerată că se desfăşura cu „serioase lipsuri”, deoarece „mulţi ofiţeri se rezumă la măsuri simpliste, lipsite de

[121] Andrea Dobeş, *op. cit.*, pp. 369-371.
[122] ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, ff. 109-110.
[123] *Ibidem*, f. 110.
[124] *Ibidem*. După cum se arată în documentele epocii, atât în regimul Gheorghe Gheorghiu-Dej cât şi în regimul Nicolae Ceauşescu, „principala bază a reacţiunii interne” au constituit-o legionarii. În plenara CC al PCR din 26-27 iunie 1967, când a fost prezentat raportul *Unele probleme privind activitatea Ministerului Afacerilor Interne*, Cornel Onescu, ministrul Afacerilor Interne, afirma următoarele: „S-a subliniat în material că principala bază a reacţiunii interne o constituie, în primul rând, legionarii şi fără îndoială şi alte elemente, membrii fostelor clase exploatatoare, ai partidelor istorice, condamnaţii contrarevoluţionari eliberaţi în cursul anului 1964 din închisori” (ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 99/1967, f. 104). În aceeaşi plenară a CC al PCR, Alexandru Drăghici avea să spună că „activitatea cea mai prodigioasă în Ministerul Afacerilor Interne a fost împotriva legionarilor” (*Ibidem*, f. 164).

profunzime şi ca urmare nu dispunem de materiale suficiente şi verificate pentru a putea aprecia cu răspundere situaţia operativă din problemă”[125].

În expunerea din 17 noiembrie 1964 de la MAI, când a fost analizată activitatea organelor de securitate în perioada octombrie 1963-octombrie 1964, ministrul Afacerilor Interne, Alexandru Drăghici, afirma că în problema legionară pe întreaga ţară erau 4358 dosare informative deschise, de regulă, persoanelor care au avut grade şi funcţii, marea lor majoritate având o vechime de peste 3 ani[126]. La 30 septembrie 1964, pe întreaga ţară, în problema legionară erau deschise 690 dosare de verificare[127]. Ministrul Afacerilor Interne aprecia că exista un nivel „necorespunzător al muncii în problema legionară,” care se datora atât folosirii unor practici birocratice şi lipsei de răspundere în munca informativă, cât şi unui control slab exercitat de cadrele de conducere[128]. Ca urmare, la 20 noiembrie 1964 a fost emis ordinul vicepreşedintelui Consiliului de Miniştri şi ministru al Afacerilor Interne nr. 400 privind necesitatea lichidării deficienţelor în muncă şi a dezvoltării activităţii informativ operative a organelor de securitate, în care se arăta că: „O atenţie deosebită se va acorda lucrării active cu agenţi şi cu alte mijloace atât a cetăţenilor străini semnalaţi cu misiuni de spionaj, cât şi elementele care au suferit condamnări pentru activităţi contrarevoluţionare organizate – mai ales foştii legionari şi conducătorii partidelor aşa-zis istorice, precum şi altor elemente cunoscute cu poziţie consecvent duşmănoasă, indiferent dacă au sau nu antecedente”[129].

Conform ordinului ministrului Afacerilor Interne nr. 400 din 20 noiembrie 1964, evidenţa operativă din dosarele de obiectiv sau problemă aflate asupra ofiţerilor operativi se organiza pe două compartimente distincte: activ şi pasiv. *Cine era luat în evidenţa activă*? Compartimentul activ cuprindea: persoanele care apăreau în diferite forme de evidenţă ale acţiunii informative; persoanele cu antecedente politice sau penale luate în evidenţă pe bază de materiale neîndoielnice; persoanele fără

[125] ACNSAS, fond Documentar, dosar 102, f. 110.
[126] *Ibidem*, f. 111.
[127] *Ibidem*, f. 112.
[128] *Ibidem*, ff. 112-113. Alexandru Drăghici, ministrul Afacerilor Interne mai afirma că: „În afară de aceasta, mulţi ofiţeri, în loc să se ocupe cu grijă şi consecvent de formarea şi instruirea agenturii, se complac în situaţia nepermisă de a primi de la agenţi note cu tot felul de banalităţi sau le indică o asemenea linie de conduită încât atrag asupra lor suspiciunea celor puşi în supraveghere” (*Ibidem*, f. 113).
[129] ACNSAS, fond MAI. Direcţia Generală Juridică, dosar 3622, vol. 5, ff. 420-421.

antecedente politice ori penale luate în evidenţă deoarece au fost demascate sau avertizate pentru activitate duşmănoasă prezentă; persoanele fără antecedente și neluate în evidenţă la organele ”C”, dar care erau supuse unei verificări prealabile pentru suspiciuni de activitate duşmănoasă. Şefii de unităţi trebuiau să mobilizeze efectivul de ofiţeri și pe șefii de post ca să intensifice munca de informare cu ajutorul agenturii, mai ales în jurul persoanelor care suferiseră condamnări, al „foștilor exploatatori și al elementelor naţionaliste”, iar informaţiile obţinute să fie introduse în cadrul mapelor de evidenţă și exploatate la timp. Periodic și cel puţin odată pe an, șefii de servicii, secţii, birouri sau locţiitorii acestora trebuiau să analizeze informaţiile existente în mapele constituite pentru persoanele cuprinse în evidenţa operativă activă, pe baza materialelor neîndoielnice, și să stabilească, în funcţie de constatări, pentru fiecare caz în parte măsurile necesare unei mai active supravegheri informative.

Cine era luat în evidenţa pasivă? Compartimentul pasiv cuprindea: persoanele luate în evidenţă pe bază de materiale neîndoielnice, dar despre care s-au obţinut materiale că nu desfășurau activitate dușmănoasă și nu prezentau pericol social. Trecerea persoanelor din compartimentul activ în compartimentul pasiv se făcea cu aprobarea șefilor de direcţii (servicii independente) sau a locţiitorilor acestora. Persoanele din compartimentul pasiv erau contactate periodic de agenţii cu care erau în relaţii pentru a se cunoaște în continuare activitatea lor. Dacă de la agenţi sau din alte surse se obţineau materiale că persoanele din compartimentul pasiv iniţiau, cunoşteau sau desfășurau acţiuni dușmănoase, cu aprobarea şefilor de servicii şi de secţii, mapele lor erau trecute din nou la compartimentul activ, ca printr-o urmărire calificată și organizată să li se stabilească poziţia prezentă[130].

Și în regimul Nicolae Ceaușescu foștii condamnaţi politic reprezentau „o categorie de elemente periculoase pentru securitatea statului”, ca urmare, se impunea „în continuare lucrarea acestora cu prioritate”[131]. Aceste persoane nu trebuiau numite în funcţii de conducere

[130] *Ibidem*, ff. 421-422.

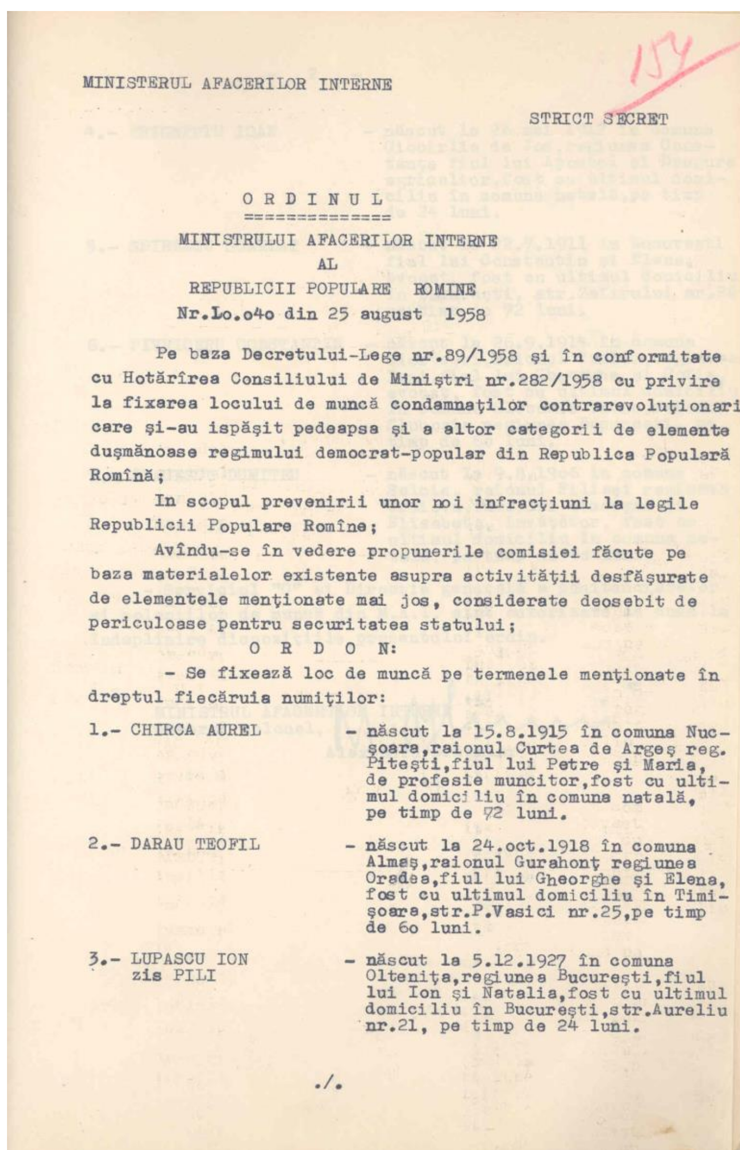
[131] Vezi, pe larg, Raportul Direcţiei I din noiembrie 1985 privind concluziile rezultate din analiza modului cum s-a acţionat în direcţia cunoașterii, prevenirii şi neutralizării acţiunilor ostile ale foştilor condamnaţi pentru infracţiuni contra securităţii statului, în Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, *Securitatea. Structuri-cadre. Obiective și metode, Vol. II (1967-1989)*, coordonator: Florica Dobre, autori: Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleșa, București, Editura Enciclopedică, 2006, documentul nr. 199, pp. 678-686.

importante, nu trebuiau să aibă acces la date sau informaţii cu caracter secret de stat, nu erau admise în unităţi militare, în obiective şi locuri unde se depozitau sau se manipulau materiale explozive. Foştii deţinuţi[132] erau controlaţi informativ, atât la domiciliu, cât și la locurile de muncă, urmărindu-se prevenirea atragerii lor la acţiuni ostile regimului.

[132] Cornel Onescu, ministrul Afacerilor Interne, afirma în şedinţa plenară a CC al PCR din 26-27 iunie 1967 că: „În atenţia MAI-ului a stat şi urmărirea foştilor condamnaţi pentru activitate subversivă, a foştilor exploatatori, a membrilor partidelor istorice. Constatăm în ultima vreme că şi din această categorie de elemente unele încearcă să reia activitatea, să întreprindă acţiuni împotriva regimului nostru. Parte din ei, mai ales elemente mai tinere din fostul partid naţional-ţărănesc, caută să polarizeze în jurul lor pe foştii membri ai acestui partid. Câteva elemente de conducere ale unor organizaţii subversive descoperite cu ani de zile în urmă şi condamnate pentru activitatea lor încearcă să reia legăturile. Unii consideră că a sosit timpul şi că în curând se va da semnalul reorganizării. Este ştiut, tovarăşi, că activitatea elementelor duşmănoase din interior este alimentată de acţiunile pe plan mondial ale imperialismului. Cercurile imperialiste, serviciile de spionaj străin, îşi dau seama de realizările regimului nostru, îşi dau seama că elementele duşmănoase din interior nu mai au o bază serioasă, nu mai pot activa ca în trecut şi de multe ori încearcă prin diferite mijloace să activizeze unele elemente la care ar putea să găsească mai uşor ecou propaganda pe care o desfăşoară imperialismul" (ANR, fond CC al PCR-Cancelarie, dosar 99/1967, f. 106).

Anexa documentară

- Ordinul ministrului Afacerilor Interne nr. 10 040, din 25 august 1958, prin care la şapte persoane li s-a fixat loc de muncă (LM) pe diferite termene.

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

STRICT SECRET

O R D I N U L
==============
MINISTRULUI AFACERILOR INTERNE
AL
REPUBLICII POPULARE ROMINE
Nr.Lo.o4o din 25 august 1958

Pe baza Decretului-Lege nr.89/1958 şi în conformitate cu Hotărîrea Consiliului de Miniştri nr.282/1958 cu privire la fixarea locului de muncă condamnaţilor contrarevoluţionari care şi-au ispăşit pedeapsa şi a altor categorii de elemente duşmănoase regimului democrat-popular din Republica Populară Romînă;

In scopul prevenirii unor noi infracţiuni la legile Republicii Populare Romîne;

Avîndu-se în vedere propunerile comisiei făcute pe baza materialelor existente asupra activităţii desfăşurate de elementele menţionate mai jos, considerate deosebit de periculoase pentru securitatea statului;

O R D O N:

- Se fixează loc de muncă pe termenele menţionate în dreptul fiecăruia numiţilor:

1.- CHIRCA AUREL - născut la 15.8.1915 în comuna Nucşoara, raionul Curtea de Argeş reg. Piteşti, fiul lui Petre şi Maria, de profesie muncitor, fost cu ultimul domiciliu în comuna natală, pe timp de 72 luni.

2.- DARAU TEOFIL - născut la 24.oct.1918 în comuna Almaş, raionul Gurahonţ regiunea Oradea, fiul lui Gheorghe şi Elena, fost cu ultimul domiciliu în Timişoara, str.P.Vasici nr.25, pe timp de 6o luni.

3.- LUPASCU ION zis PILI - născut la 5.12.1927 în comuna Olteniţa, regiunea Bucureşti, fiul lui Ion şi Natalia, fost cu ultimul domiciliu în Bucureşti, str.Aureliu nr.21, pe timp de 24 luni.

./.

155

\- 2 -

4.- PRICEPUTU IOAN - născut la 26 mai 1912 în comuna Ciocîrlia de Jos, regiunea Constanța fiul lui Apostol și Dragura agricultor, fost cu ultimul domiciliu în comuna natală, pe timp de 24 luni.

5.- SPIRESCU SCARLAT - născut la 22.7.1911 în București fiul lui Constantin și Elena, avocat, fost cu ultimul domiciliu în București, str.Zefirului nr.28 pe timp de 72 luni.

6.- PIVNICERU CONSTANTIN - născut la 26.9.1914 în comuna Ciortești, raionul Vaslui, regiunea Iași, fiul lui Gheorghe și Sofia, avocat, fost cu ultimul domiciliu în comuna Slobozia Veche, raionul Slobozia regiunea București, pe timp de 60 luni.

7.- STANESCU DUMITRU - născut la 9.8.1906 în comuna Salcia, raionul Filiași regiunea Craiova, fiul lui Gheorghe și Elisabeta, învățător, fost cu ultimul domiciliu în comuna natală, pe timp de 60 luni.

\- Serviciul "C" și Direcția generală a penitenciarelor și coloniilor de muncă din M.A.I. sînt autorizate să ducă la îndeplinire dispozițiile prezentului ordin.

MINISTRUL AFACERILOR INTERNE
General colonel,
Alexandru Drăghici

Sursa: ACNSAS, fond Documentar, dosar 55, vol. 2, ff. 154-155.

- Fişe de evidenţă ale persoanelor internate în LM din arhiva organelor de securitate întocmite lui Abagiu Florea şi Acasandrei Gheorghe.

06./962 (18)

Numele de familie ABAGIU

Pronumele FLOREA

Tata Păun mama Stana

Data şi locul naşterii 9.XI.1901 Căciulatu - Pleniţa - Craiova

Naţionalitatea română

Cetăţenia --

Apartanenţa politica legionar

Studii .... profesia agricultor

Unde a lucrat şi funcţia ....

Domiciliu (adresa) Căciulatu rn. Pleniţa reg. Craiova

Pedeapsa începe la 13.VII.1958

şi expiră la 13.VII.1961

Md. 5 A.

De cine a fost reţinut C14 DR Oltenia

(Denumirea organului M.A.I.)

Data reţinerii 13.VII.1958

Unde a fost trimis Colonie Culmea

(Denumirea locului şi adresa)

Pe baza cărei hotărîri i s-a fixat L.M. Ord. M.A.I. 10052/20.VIII.58

Durata pedepsei 36 luni

Caracterul materialului compromiţător şef de cuib legionar

Dosar L.M. nr. 2538 arhiva nr. 101.117 1958

Semnătura

Observaţii:

01/1966 5021 din motive 141/1

Numele de familie ACASANDREI

Pronumele GHEORGHE 167

Tata Vasile Mama Elena

Data și locul nașterii 12 III 1925 în com. Bălteni raionul Hîrlau-Iași

Naționalitatea romînă

Cetățenia romînă

Apartanența politică

Studii 4 cl. pr. Profesia agr.

Unde a lucrat și funcția membru în GAC

Domiciliu (adresa) com. Coarnele Caprei raionul Hîrlău-Iași

Pedeapsa începe la 20 aug 1962

și expiră la 20 august 1964

Md. 5 A.

De cine a fost reținut C/14 DR Iași

(denumirea organului M.A.I.)

Data reținerii 20 august 1962

Unde a fost trimis

(denumirea locului și adresa)

Pe baza cărei hotărîri i s-a fixat L.M. Ord. MAI nr. E/110108 din 1.X.962

Durata pedepsei 24 luni

Caracterul materialului compromițător acțiuni pentru destrămarea GAC

Dosar L.M. nr. 3571 arhiva nr. 50597 1964

Semnătura

Observații: Eliberat conf. ord. 5021 din 15 VI 964 și s-a stabilit cu domiciliu în com. Coarnele Caprei raionul Hîrlau reg. Iași

Sursa: ACNSAS, fond Cartotecă (arhiva digitală).

Liviu **PLEŞA**

„Metode preventive” utilizate de Securitate: Avertizarea

"Preventive Methods" used by the Securitate: Warning

Since the end of the seventeenth century, Securitate's application of direct preventive methods had been generalized as an effective means of controlling society, and the warning had been the most widely used, with the highest success rate. During the eighth and nineth decades, the Securitate leadership has issued numerous orders, instructions and norms on defining where and how to apply the warning and the procedural modalities to carry it into effect.

Usually, the warning was used on those people who had critical opinions, attitudes, or manifestations against the communist regime and who for their "deeds" could not be sued because they had not flagrantly violated any Romanian law. Those who were targeted were warned (at the headquarters of the Securitate, at work, at home, etc.) by a Securitate officer who showed them that if they maintained their behavior they could be legally punished. Almost always, the one who was warned was obliged to sign a statement in which he committed himself to commit no similar „acts” in the future. The method was applied in a narrow frame (in the presence of several people) or in a wider context (over seven participants), but sometimes only in the presence of the officer.

The warning was very effective with high success rate. Sometimes the officers even managed to get to the recruits as whistleblowers of those warned. There were also some categories of people among whom warnings failed in high percentages (adherents of legal or illegal non-protestant cults, members of national minorities) or even very high (top intellectuals, cultural and artistic personalities).

Etichete: avertizare, cercetări penale, metode represive preventive, abuzuri

Keywords: Warning, criminal investigation, prevention of the preventive method, abuses.

Introdusă în practică în ultima parte a regimului Gheorghiu-Dej, aplicarea mijloacelor preventive s-a generalizat spre sfârşitul deceniului şapte, mai ales după ce Nicolae Ceauşescu a criticat public abuzurile comise de Securitate în timpul antecesorului său, afirmându-şi dorinţa ca acestea să nu se mai repete niciodată.

Procedeele preventive se aplicau şi în acele cazuri în care faptele comise nu întruneau condiţiile pentru tragerea la răspundere penală, dar care trebuiau totuşi reprimate, întrucât afectau siguranţa regimului: exprimarea de critici referitoare la nivelul de trai din ţară sau la politica

partidului, acte protestatare (grevă, greva foamei etc.), trimiterea unor scrisori şi memorii de protest unor organisme internaţionale sau personalităţi politice externe etc.

Un alt avantaj al acestor metode era că o parte dintre acestea erau aplicate cu sprijinul sau chiar prin intermediul altor instituţii şi/sau organisme ale statului (sindicate, organe de partid etc.), la care se adăuga și aportul unui anumit număr de cetățeni. Astfel, se asigura atât creşterea rolului opiniei publice în combaterea faptelor ostile sau potențial ostile regimului, cât și disimularea activității Securității, ambele având ca țel final ștergerea imaginii de instituție represivă pe care o avea aceasta. Este ceea ce, din punct de vedere ideologic, a fost definit de către partid ca făcând parte din formele de „influenţare obştească".

Din aceste considerente, în ședința din 16 martie 1968 Comitetul Executiv al C.C. al P.C.R. a hotărât ca, pe viitor, Securitatea să pună accent pe metodele preventive, indicând și principalele procedee ce trebuiau aplicate: dezbaterea publică și avertizarea[1]. Dar folosirea măsurilor de „influenţare obştească" cunoscuse un traiect progresiv evident încă din ultimii ani ai regimului Gheorghiu-Dej. Introduse în practica curentă în 1962, numărul de avertizări și demascări publice a crescut foarte rapid: 300 de cazuri în 1963, 1.100 în 1964 și 500 doar în primele două luni ale anului 1965[2].

De departe, dintre toate metodele preventive directe folosite de Securitate pe primul loc s-a situat avertizarea.

---

[1] „În vederea creşterii rolului opiniei publice în combaterea încălcării legilor sau a normelor de convieţuire socială, vor trebui folosite în mai mare măsură formele de influenţare obştească: dezbaterea în colectivele de muncă, în adunările publice, avertizarea celor care au comis fapte de un pericol social mai redus" (Monica Grigore, *Ceaușescu și redefinirea raporturilor dintre partid și Securitate (1967-1968)*, în „Arhivele Securităţii", nr. 2, Editura Nemira, București, 2004, p. 418).

[2] Oferim şi câteva date statistice de interes: 55% dintre cei avertizaţi sau demascaţi erau din mediul rural (în anii următori ponderea se va inversa într-o proporţie semnificativă), 40% erau foşti membri ai unor partide sau formaţiuni politice interbelice (majoritar legionari), evidenţiindu-se şi un număr mare de muncitori (600), alături de 800 ţărani, 450 intelectuali şi 50 alte profesii (Florica Dobre (coord.), Florian Banu, Theodor Bărbulescu, Camelia Ivan Duică, Liviu Ţăranu (eds.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective și metode*, vol. I, *1948-1967*, studiu introductiv de Florian Banu, Editura Enciclopedică, București, 2006, p. 654).

Din punct de vedere normativ, au existat mai multe ordine ale M.A.I., C.S.S. şi M.I. referitoare la reglementarea cazurilor şi modalităţilor concrete de aplicare a măsurilor preventive (Ordinul C.S.S. nr. 3/1968; Ordinul M.I. nr. 3/20 ianuarie 1973; Ordinul M.I. nr. 875/1976; Ordinul M.I. nr. 115/1979; Instrucţiunile D.S.S. nr. 190/24 iunie 1987, precum şi Normele metodologice de aplicare a acestora, emise la 7 noiembrie 1988).

Ordinele şi instrucţiunile Securităţii cuprindeau prevederi foarte largi atunci când era vorba despre definirea ariei de aplicare a metodei, fapt ce a dus la utilizarea cu preponderenţă a acesteia.

Spre exemplu, la 1 februarie 1968, la o ședință a Direcţiei I, gen.-mr. Stoica Constantin, vicepreşedinte al C.S.S., descria pe scurt cum se aplica metoda: „Deși C.S.S. insistă să prevenim activitatea duşmănoasă, puţine sunt cazurile de avertizare. Ce înseamnă a avertiza pe cineva? Înseamnă că, atunci când avem o informaţie despre o persoană că ar avea o anumită activitate, îl chemăm la Securitate şi îi spunem, având bineînţeles grijă să nu deconspirăm sursa, îi spunem că fapta sa se încadrează în faptele nelegale şi noi îi atragem atenţia că dacă va continua atunci va trage consecinţele legii. Să îl punem să dea scris că a fost la Securitate, că se lasă de asemenea activitate. Noi, totuşi, îl vom lucra în continuare”[3].

Nici Ordinul M.I. nr. 3/1973 nu detalia prea mult aria de aplicare: „Avertizarea va fi aplicată de către organele de securitate şi de miliţie persoanelor ce intenţionează să comită fapte antisociale sau care sunt pretabile la săvârşirea unor asemenea fapte. Cu ocazia avertizării se va trage atenţia persoanei în cauză că va suferi consecinţele legii dacă va continua acţiunea pe care intenţionează să o săvârşească”[4]. În mod similar, conform Normelor metodologice din 1988, avertizarea se folosea de Securitate „în cazul persoanelor ale căror preocupări, manifestări sau activităţi *pot degenera* [s.n.] în infracţiuni date în competenţa organelor de cercetare ale Securităţii ori comit fapte antisociale, care nu prezintă însă gradul de pericol social al unor asemenea infracţiuni”[5].

Practic, metoda trebuia folosită în toate situaţiile în care persoanele vizate nu puteau fi trimise în instanţă, în vederea pronunţării unei condamnări penale. Cu precădere, avertizarea era utilizată împotriva

---

[3] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 88, vol. 4, ff. 39-54.

[4] Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan, Mirela Matiu (eds.), *„Partiturile” Securităţii. Directive, ordine, instrucţiuni (1947-1987)*, studii introductive de Cristina Anisescu şi Silviu B. Moldovan, Editura Nemira, Bucureşti, 2007, p. 589.

[5] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 264.

acelora care: exprimau critici la adresa regimului sau a partidului („fac comentarii ostile, denigratoare, injurioase sau calomniatoare la adresa orânduirii noastre"), desfășurau sau pregăteau acțiuni protestatare, ascultau postul de radio „Europa Liberă" și discutau emisiunile cu alte persoane („colportează ştirile duşmănoase transmise de posturile de radio sau alte mijloace de difuzare în masă reacţionare din străinătate"), trimiteau anonime sau difuzau materiale „cu conţinut ostil", aveau intenţia de a părăsi ilegal ţara etc.

Este de reţinut și faptul că metoda nu avea doar un rol preventiv, ci – aplicându-se și celor ce comiteau „fapte antisociale cu grad scăzut" – și unul cvasi-punitiv, fiind recunoscut ca atare chiar de către conducerea Securităţii („constituie o măsură de ripostă, pentru contracararea şi neutralizarea unor asemenea activităţi")[6]. În revista „Securitatea", în 1970 (an în care au fost publicate multe articole având ca tematică avertizarea, tocmai cu scopul de a da ofițerilor anumite îndrumări concrete[7]), se prezenta ceea ce se urmărea prin această metodă: „Când este vorba de elemente cu concepţii ostile şi mentalităţi înapoiate, măsura avertizării individuale este de a le determina să reflecteze şi să-şi controleze mai mult conduita în societate, să-și frâneze pornirile și intențiile de a comite fapte antisociale, în deplină cunoștință de cauză asupra modului în care statul va acţiona faţă de eventualele lor fapte infracţionale"[8].

Un lider al Securităţii din anii '60, gen.-mr. Cosma Neagu, își amintea cum se aplica metoda în acea perioadă: „Avertizarea consta în convocarea celui în cauză la sediul Securităţii (erau și excepţii), punându-li-se în faţă informaţiile (cu grijă să nu fie deconspirate sursele) care îl arătau în opoziție cu Legea penală. De regulă, cei ajunși în situaţia arătată, recunoșteau că au «greşit», promiţând că vor înceta, pe viitor, asemenea acţiuni; erau avertizaţi că dacă vor repeta va fi aplicată legea penală. Și în cazurile când nu recunoștea «păcatele», li se punea în vedere (avertizat) că, pe viitor, nu se vor mai bucura de clemenţă, ci va fi sesizată procuratura; în multe cazuri era prezent și un membru influent al

[6] *Ibidem*.
[7] Revistele „Buletin intern" şi „Securitatea", editate de Securitate, pot fi consultate aproape integral pe site-ul C.N.S.A.S., la adresa http://www.cnsas.ro/periodicul_securitatea.html
[8] Lt.-col. Geaglă Ion, *Consideraţii privind esenţa și regimul juridic al avertizărilor*, în „Securitatea", nr. 3/1970, p. 79.

familiei"[9]. Instrucţiunile D.S.S. nr. 190/1987 prezenta la modul general modul în care trebuia în mod efectiv să se desfăşoare aplicarea metodei: „Avertizarea este măsura prin care persoanei în cauză i se pune în vedere să adopte o conduită conformă legilor şi normelor de convieţuire socială, deoarece preocupările şi manifestările sale pot degenera în fapte de natură să aducă atingere securităţii statului (...) Persoanelor avertizate li se iau angajamente prin care acestea declară că au înţeles justeţea măsurii de prevenire şi se angajează să respecte legile şi să nu aducă, sub nici o formă, atingere intereselor de apărare a securităţii statului"[10].

În anii '60, când actele represive ale Securităţii erau încă proaspete în mentalul colectiv, din dorinţa de a se obţine un efect psihologic mai mare, avertizarea s-a făcut în sediile instituţiei şi de regulă în prezenţa doar a persoanei în cauză. La scurt timp, însă, avea să se observe faptul că măsura avea o eficienţă sporită atunci când era aplicată în prezenţa mai multor persoane, cu o anumită influenţă pe lângă cel în cauză (un membru al familiei, unul dintre şefii de la locul de muncă etc.). Cum însă chemarea mai multor persoane la sediul Securităţii ar fi ridicat numeroase inconveniente, s-a optat pentru o altă abordare, şi anume avertizarea la locul de muncă, care a fost practic generalizată începând din a doua jumătate a anilor '70.

În timp, metoda avea să fie perfecţionată continuu, printre cei prezenţi în astfel de ocazii fiind inclus un număr tot mai mare de persoane: liderul sau vice-liderul de sindicat, secretarul B.O.B. a P.C.R. sau U.T.C., alţi activişti de partid şi U.T.C., activişti de stat, persoane din conducerea locului de muncă etc. Ordinul M.I. nr. 3/1973 prevedea următoarele: „Avertizarea se va putea face în prezenţa părinţilor, tutorelui, a profesorilor, precum şi a organelor U.T.C., când măsura priveşte pe unii tineri din şcoli, licee sau institute de învăţământ superior, iar în cazul militarilor în termen, în prezenţa comandanţilor. Măsura va fi aplicată în acest cadru atunci când se apreciază că va avea o eficienţă mai mare"[11].

Trebuie precizat însă faptul că nu toţi cei menţionaţi mai sus erau prezenţi la avertizări, aceştia constituind doar o bază de selecţie, din rândul căreia ofiţerul de Securitate îi alegea pe aceia pe al căror sprijin se putea baza pentru a lua poziţie împotriva celui avertizat (îndeosebi

[9] Gen.-mr. Cosma Neagu, lt. maj. Boldea Sorin, *Munca cu reţeaua informativă de contraspionaj, la nivelul exigenţelor actuale*, în „Securitatea", nr. 3/1971, pp. 13-14.
[10] C. Anisescu, S.B. Moldovan, M. Matiu (eds.), *op. cit.*, p. 677.
[11] *Ibidem*, p. 590.

informatorii) sau care aveau o influență mai mare asupra persoanei respective. În cazul elevilor, avertizarea se făcea, de regulă, în prezența părinților și a conducerii școlii, a unor diriginți, profesori, pedagogi etc., ceea ce amplifica efectul măsurii. Până în a doua parte a anilor '70 s-a practicat însă și avertizarea elevilor într-un cadru lărgit, uneori chiar pentru fapte de o „gravitate" minoră (spre exemplu, în 1976 au fost avertizați „într-un cadru lărgit" patru elevi de la Liceul Agricol din Târgu-Mureș pentru că „ascultă posturile de radio imperialiste și colportează zvonuri și bancuri politice reacționare la adresa politicii partidului și statului"[12]).

Din acest motiv, la jumătatea deceniului șapte a apărut și o delimitare terminologică a avertizării, în funcție de numărul de persoane prezente, aceasta putând fi efectuată în cadru restrâns sau în cadru lărgit. Prin cadru restrâns se înțelegea maxim șapte persoane, în timp ce în cadrul lărgit erau incluși, de regulă, colegii de muncă ai celui avertizat și, nu de puține ori, „elemente predispuse la comiterea de fapte antisociale"[13] sau persoane cu un comportament asemănător celui avertizat, crescând astfel substanțial eficiența prevenției („cu această ocazie să tragă concluzia că și cu ei se va întâmpla la fel dacă vor continua"[14]). Până la finalul regimului a continuat să se practice și avertizarea fără participarea altor persoane, ponderea fiind însă redusă. Prezența unui număr mare de persoane la avertizarea mărea presiunea pe cel avertizat, căruia astfel îi era mult mai greu să aibă o atitudine deschisă de frondă, să nege faptele de care era acuzat sau să nu recunoască faptul că ele aveau un caracter „nociv". În cvasimajoritatea cazurilor, cei puși în fața șefilor, colegilor, rudelor etc. au adoptat o atitudine conformistă, recunoscând acuzele

[12] Lt.-col. Makkai Ernest, mr. Filka Andrei, *Cum realizăm prevenirea în rândul tineretului studios*, în „Securitatea", nr. 3/1976, p. 19.

[13] Col. Onea Mircea, cpt. Olaru Alexandru, *Metodologia pregătirii, desfășurării și conducerii acțiunilor de avertizare și punere în dezbatere publică*, în „Securitatea", nr. 2/1983, p. 48.

[14] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.719, f. 16. În 1975, șeful Direcției a VI-a Cercetări penale enunța aceeași concluzie: „«Invitații» pot înțelege lesne că nu se află acolo întâmplător, ci pentru a li se atrage indirect atenția că le sunt cunoscute intențiile dușmănoase și sunt apreciați ca atare" (col. Vasile Gheorghe, col. Ticea Tudor, *Conceptul de prevenire*, în „Securitatea", nr. 2/1975, p. 13).

aduse și declarând verbal și în scris că pe viitor vor avea un comportament socio-politic corespunzător[15].

În situațiile în care la avertizare erau de față și persoane cu manifestări sau idei asemănătoare celui ce urma a fi avertizat, ofițerilor li se indica să nu ofere prea multe detalii concrete privind fapta acestuia, spre a nu fi apoi copiată de cei prezenți. Astfel, în 1977, la un bilanț pe linie de informații interne, în care ofițerilor li s-au precizat și principalele coordonate pe care să-și urmeze activitatea, referitor la mijloacele preventive directe li s-au spus următoarele: „Latura preventivă a măsurilor de avertizare sau de punere în dezbatere publică este determinată direct de pregătirea și modul de realizare a acestora, având ca elemente esențiale: reliefarea caracterului nociv al atitudinilor sau faptelor; evidențierea cauzelor care au favorizat comportamentul deviant al celor în cauză; selectarea participanților (între aceștia, a celor predispuși la fapte asemănătoare, precum și probitatea – prestigiul – celor care urmează să participe la discuții). Este recomandabil să se evite prezentarea a tot ce ține de «modul de acțiune» a celor în cauză, pentru a nu furniza «idei» unor persoane din rândul auditoriului"[16].

În aceste situații se putea apoi ajunge la efectuarea mai multor avertizări la un interval scurt de timp, a tuturor celor din grup referitor la care Securitatea aprecia că trebuie luată măsura. Metoda prezenta și avantajul că astfel puteau fi conspirați și informatorii, aceștia fiind și ei „avertizați" din punct de vedere formal[17].

---

[15] Un exemplu din 1970 de la I.S.J. Argeş, în care Securitatea a avertizat un ţăran C.A.P., fost membru P.N.Ţ., pentru „manifestări duşmănoase la adresa orânduirii sociale şi de stat din ţară". Avertizarea a avut loc la Consiliul popular comunal şi au participat „reprezentanţi ai organelor locale de partid şi de stat, câţiva cetăţeni şi rude". După cum conchidea şeful Inspectoratului, „prezenţa lor l-a determinat să recunoască în întregime afirmaţiile duşmănoase pe care le-a făcut, el angajându-se că în viitor nu va mai comite asemenea fapte" (lt.-col. Mincu Gheorghe, mr. Stancu Ion, *Avertizarea, măsură de prevenire*, în „Securitatea", nr. 4/1970, p. 20).

[16] Lt.-col. Wagner Ioan, lt.-col. Mihai Mihai, *Să găsim căi şi mijloace mai eficiente pentru desfăşurarea muncii preventive în rândul tineretului studios*, în „Securitatea", nr. 2/1977, p. 34.

[17] În 1970, un ofiţer de la I.S.J. Bacău, prezenta în mai multe cazuri de avertizări a unor persoane dintr-un grup în care, pentru a conspira informatorul folosit pentru a afla datele, „am efectuat o «avertizare» a informatorului în intervalul de timp cât au fost chemate la noi celelalte persoane" (lt.-col. Vladimirescu T.,

Vom prezenta un caz, din anul 1976, în care avertizarea s-a efectuat în prezenţa unor persoane cu un „profil” apropiat de al celui avertizat. Este vorba de un pensionar din Târgu-Jiu, fost membru al Mişcării Legionare şi fost deţinut politic, despre care Securitatea din I.J. Gorj a obţinut informaţii că „şi-a creat un anturaj format din persoane cunoscute în evidenţele organelor de Securitate (foşti legionari, foşti membri ai partidelor burgheze şi militari deblocaţi)”. Mai mult, în discuţiile cu amicii săi, cel în cauză făcea dese „comentarii negative privind situaţia social-politică din ţara noastră”. Ocazia avertizării s-a ivit în momentul în care unul dintre cunoscuţii pensionarului a început să fie cercetat de Miliţie pentru furt din avutul obştesc. Prin urmare, el a fost chemat la Securitate şi anchetat referitor la comentariile sale, spunându-i-se că a fost „demascat” de prietenul lui cercetat pentru furt. După ce a recunoscut discuţiile, Securitatea a trecut la avertizarea pensionarului într-un cadru lărgit, la sediul instituţiei, fiind „invitate şi unele din legăturile lui mai importante”. În faţa acestora, cel avertizat „şi-a recunoscut comportarea duşmănoasă, arătând că o regretă şi nu o va mai repeta”, iar reacţia celor de faţă a fost pe deplin satisfăcătoare pentru Securitate: „cei prezenţi şi-au recunoscut partea de vinovăţie, relevând cu acel prilej şi alte stări de fapt necunoscute încă de noi”. Pe deasupra, supravegherea tuturor după avertizare a reliefat faptul că toţi „au fost semnalaţi cu o poziţie corespunzătoare, evitând să se mai întâlnească”[18].

În anii ’60 şi în prima parte a anilor ’70, ofiţerii avertizau persoanele vizate fără o prea mare pregătire a cazului, de multe ori fiind suficientă numai aprobarea şefului direct. Rata de succes era însă ridicată, întrucât, după două decenii de represiune şi abuzuri continue, „renumele” Securităţii era suficient pentru ca o persoană, pusă în gardă asupra pericolului la care se expunea, să-şi modifice comportamentul în sensul dorit de regim.

Spre exemplu, la 6 noiembrie 1964 Securitatea din Cluj l-a avertizat pe Francisc Bruder (intelectual maghiar, în vârstă de 69 de ani, urmărit într-un D.U.I. de grup) pentru „atitudini naţionaliste”. Măsura a fost aplicată de mr. Mellas Andrei (şef birou în Serviciul III, cel care a lucrat cazul), mr. Taloş Vasile (şeful Biroului Anchete) şi mr. Fenyes Francisc (ofiţer I anchetator), în prezenţa soţiei, cumnatului şi cumnatei celui în cauză, care a recunoscut toate acuzele şi a promis că nu va mai

---

Deplină conspirativitate a reţelei în efectuarea avertizărilor, în „Securitatea”, nr. 1/1970, p. 95).

[18] Mr. Ionescu Andrei, *5 avertizări*, în „Securitatea”, nr. 4/1976, p. 21-22.

repeta faptele. În timpul avertizării, ofiţerii l-au atenţionat pe Bruder că, dacă urma să aibă în continuare aceleași atitudini, „va fi trimis în judecată și pedepsit conform legilor în vigoare”[19]. Pentru cel avertizat șocul a fost atât de mare, încât după câteva zile a suferit un atac vascular cerebral, în urma căruia a rămas parţial paralizat. Conform unui apropiat al acestuia „cauza ar fi fost o emoţie: a visat că Securitatea vrea să-l ridice din nou”[20]. Boala a evoluat negativ, astfel încât peste câteva luni Francisc Bruder a decedat.

De altfel, în primii ani de aplicare a avertizării, nu de puţine ori ofiţerii recurgeau tot la metodele cu care fuseseră ei obișnuiţi să terorizeze populaţia. În 1964, Drăghici critica o avertizare efectuată de șeful Serviciului raional Bistriţa, mr. Zăpârţan Nicolae, și de un subordonat al acestuia, care „au invitat la sediul raionului pe un cetăţean și în scop de intimidare i-au pus în vedere că este arestat”, după care „au efectuat avertizarea”. „Vina” celui în cauză era faptul că „n-a vrut să se înscrie printre primii locuitori ai comunei în colectiv”. Rezultatul avertizării? Cel în cauză nu doar că s-a înscris de urgenţă în C.A.P., dar „a devenit fruntaș în muncă”[21].

De la mijlocul deceniului opt, după ce populaţia începuse să nu se mai sperie atât de ușor de Securitate[22], numărul eșecurilor avea să

[19] A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 210.536, vol. 2, f. 8-10.
[20] *Ibidem*, f. 3.
[21] F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 645.
[22] La ședinţa Colegiului M.A.I. din 8 februarie 1967, secretarul general al M.A.I., gen.-mr. Dumitru Ion, afirma: „Este un fost șef al legionarilor care a fost avertizat de trei ori; când este chemat la Securitate spune că se duce să-și facă puţină autocritică” (Alina Ilinca, Liviu Marius Bejenaru, *Securitatea în primii ani ai „socialismului victorios”*, în „Arhivele Securităţii”, Editura Nemira, București, 2004, p. 381). Într-o notă a M.A.I. din 27 martie 1965 erau prezentate câteva exemple de persoane asupra cărora avertizarea nu avusese nici un efect tocmai pentru că cei în cauză sesizaseră faptul că în realitate nu păţeau nimic. Astfel, Ştefan Stănculescu (jurist din București, fost legionar), avertizat la 23 ianuarie 1965, declara: «Nu-mi este teamă, deoarece au mai fost chemaţi și alţi avocaţi, cărora pentru aceleași fapte li s-a dat doar un simplu avertisment (...) Astăzi numai o activitate dusă de un grup organizat mai poate fi sancţionată». Prin urmare, „având convingerea că pentru astfel de fapte nu poate fi decât avertizat, el a continuat și după această măsură să se menţină pe aceeași poziţie”. O poziţie identică avea și Emil Hotăranu (contabil din București, fost șef cuib), avertizat la 19 martie 1964 pentru „agitaţie antipopulară”, care declara: «organele Securităţii Statului nu mai au voie să aresteze pe nimeni, iar prin anchetele ce le fac nu

crească[23], fapt pentru care se va trece la pregătirea preliminară cât mai minuţioasă a avertizărilor, numită „cercetare premergătoare". Aceasta consta în: anchetarea persoanei în cauză, pentru a se vedea ce poziţie adopta faţă de faptele sau manifestările comise; eventual, adunarea de probe şi declaraţii ale altor persoane; stabilirea exactă a cauzelor şi condiţiilor în care faptele fuseseră comise[24]. De asemenea, erau căutate modalităţile de conspirare a informatorilor ce sesizaseră atitudinea sau faptele persoanei respective, stabilindu-se modul concret de aplicare a avertizării (locul, participanţii colaterali și ofițerii care urmau să o pună în practică). După finalizarea cercetării premergătoare, se solicita un punct de vedere de la un ofiţer abilitat să desfășoare acte de cercetare penală, pentru ca acesta să ofere şi o perspectivă juridică, atât asupra cazului în sine (pentru a vedea dacă nu se impunea luarea unei alte măsuri sau trimiterea în instanţă), cât şi asupra modului preconizat de aplicare a avertizării. Etapa finală consta în obţinerea aprobării șefului unităţii centrale de Securitate sau a șefului Securității județene (până în 1988 era suficient şi acordul locţiitorului șefului Securităţii judeţene), după care se putea trece la punerea în practică a avertizării.

Ordinul M.I. nr. 875/1976 prevedea că, înainte de avertizarea unei persoane, era obligatorie „verificarea temeinică a informaţiilor prin mijloacele muncii de Securitate, prin acte premergătoare, cât şi prin chemarea persoanelor în cauză la organele de Securitate pentru a-şi preciza poziţia faţă de faptele comise"[25]. Ultima prevedere devenise, de altfel, imperios necesară Securităţii, întrucât se înmulţiseră destul de mult cazurile în care, chiar în timpul aplicării măsurilor preventive, persoanele în cauză negau cu vehemenţă comiterea faptelor, ofițerii de Securitate

urmăresc decât intimidarea elementelor fricoase, celor demni dându-le drumul acasă» (F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 655).

[23] Spre exemplu, Ion Mitucă a fost avertizat de Securitatea din Mehedinţi de cinci ori, în 1976, 1978, 1980, 1982 şi 1983 (Cristina Anisescu, Silviu Moldovan (eds.), *Pseudomemoriile unui general de Securitate*, studii introductive de Silviu B. Moldovan şi Cristina Anisescu, Editura Humanitas, Bucureşti, 2007, p. 118).

[24] Conform instrucţiunilor M.A.I., era „strict interzisă consemnarea în declaraţii a numelui unor înalte personalităţi din conducerea superioară de partid şi de stat, precum și reproducerea manifestărilor ostile, injurioase, denigratoare sau calomniatoare la care s-au dedat persoanele împotriva cărora se iau măsuri preventive ori a conţinutului știrilor cu un astfel de caracter, transmise de către posturile de radio străine reacţionare şi colportate de către elementele în cauză" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 267).

[25] Col. Onea M., cpt. Olaru A., *op. cit.*, p. 46.

fiind astfel puşi în dificultate în faţa celor prezenţi şi nu de puţine ori reacţionând eronat, deconspirându-i pe informatorii care le semnalaseră faptele. De aceea, prin chemarea prealabilă la Securitate, ofiţerii încercau să se asigure că, în momentul aplicării măsurii respective, cei în cauză urmau să aibă o atitudine docilă, de recunoaştere a vinovăţiei.

Normele metodologice din 1988 (de aplicare a Instrucţiunilor D.S.S. nr. 190/1987) erau şi mai precise, ceea ce denotă faptul că liderii Securităţii erau preocupaţi de reglementarea cât mai precisă a acestei metode, atât pentru a reduce rata eşecurilor, cât mai ales pentru a preveni o aplicare necorespunzătoare, abuzivă sau asupra unor persoane ce aparţineau unor categorii „sensibile" (străini, intelectuali, maghiari, membrii ai cultelor neoprotestante), ce putea fi exploatată ulterior împotriva regimului comunist. De aceea, o atenţie deosebită se acorda unei bune fundamentări a cazului: „Raportul cu propuneri de avertizare se supune spre aprobare numai după cercetarea persoanei în cauză şi, unde este cazul, după efectuarea actelor premergătoare, care să asigure documentarea temeinică a faptelor, stabilirea cauzelor şi condiţiilor care le-au determinat, înlesnit sau favorizat, precum şi obţinerea de date şi informaţii cu valoare operativă. Raportul va cuprinde: faptele reţinute în sarcina celui în cauză; poziţia adoptată de făptuitor pe parcursul cercetărilor; modalităţile de conspirare a mijloacelor şi metodelor specifice de muncă; modul de realizare a avertizării; de către cine va fi întreprinsă; punctul de vedere motivat al ofiţerului de cercetare penală"[26].

Această pregătire mult mai atentă a avertizărilor a condus la reducerea ratei eşecurilor, ceea ce a făcut ca metoda să fie cea mai eficientă din ansamblul metodelor preventive folosite de Securitate, dacă ţinem cont de numărul de succese înregistrate.

În ceea ce priveşte locul de aplicare, după cum deja am amintit, acesta era reprezentat, începând din anii '70, de locul de muncă al celor avertizaţi, alături de sediile Securităţii şi de posturile de Miliţie, dar şi de alte spaţii (consiliile populare). Pensionarii erau avertizaţi, spre exemplu, la domiciliu, în prezenţa unui membru al familiei (de obicei un fiu/fiică) şi/sau a unui vecin, la care se putea adăuga şi administratorul de imobil. În ceea ce-i priveşte pe cetăţenii străini, aceştia erau avertizaţi la sediile organelor de paşapoarte, evitându-se pe cât posibil ca implicarea Securităţii să fie deconspirată[27].

---

[26] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 265.

[27] De exemplu, la 5 august 1989, Securitatea din jud. Alba a avertizat două cetăţence elveţiene, pentru „propagandă în favoarea cultului baptist". Şeful I.J.

De cele mai multe ori, persoana avertizată era obligată să semneze şi o declaraţie prin care se dezicea de ideile şi faptele sale („vor arăta că înțeleg justețea măsurii"), luându-și totodată angajamentul că pe viitor nu avea să mai aibă astfel de manifestări („se vor angaja să respecte legile ţării şi să nu aducă, sub nici o formă, atingere intereselor de apărare a securității statului")[28]. Pentru a pune o presiune mai mare pe acest angajament, cel avertizat era obligat să arate în scris că ofiţerul de Securitate îi adusese la cunoştinţă şi pedepsele prevăzute de lege pentru „infracțiunile" în care ar fi putut „degenera" faptele sale.

Metoda era preferată de ofiţerii Securitate atât pentru că avea o eficacitate ridicată, cât şi pentru că – în marea majoritate a cazurilor – efectul ei pozitiv se răsfrângea şi asupra persoanelor în mijlocul cărora cei avertizaţi își desfășurau activitatea. Tocmai de aceea, avertizarea era un mijloc conex folosit foarte des pentru destrămarea anturajelor.

Un alt avantaj al avertizării – şi în general al metodelor preventive – era acela că, în timpul aplicării, erau create condiţiile favorabile pentru recrutarea persoanei avertizate, Securitatea reușind astfel să transforme un adversar al regimului într-un colaborator al acestuia. Recrutarea avea succes doar în condiţiile unei bune analize a cazurilor și a identificării acelor persoane intimidate de acţiunea Securităţii. Spre exemplu, sintetizând activitatea de avertizare desfăşurată până în acel moment, conducerea I.J. Cluj preciza următoarele: „Eficienţa unor asemenea analize ne-a permis ca, în 1975, într-un număr de cazuri, să apreciem oportună recrutarea unora dintre persoanele în cauză ca informatori (care s-au dovedit, în procesul muncii, deosebit de valoroşi prin conţinutul materialelor furnizate). În contextul măsurilor preventive, menţionăm şi faptul că mai multe persoane, dintre cele avertizate de noi în acest an, s-au prezentat din proprie iniţiativă la sediul unităţii şi au făcut denunţuri scrise"[29]. Situaţia era similară şi la I.J. Satu Mare, în anul 1977, conform unui ofiţer de la acest inspectorat care activa în problema „tineret": „În majoritatea cazurilor, măsurile preventive aplicate, vizând stoparea degenerării unor fapte în acte antisociale, și-au dovedit eficienţa, unii din tinerii avertizaţi, dovedind că regretă faptele comise, și-au schimbat atitudinea şi comportarea, sesizându-ne despre intenţiile altor persoane

---

Alba arăta că „avertizările au fost efectuate la sediul şi sub acoperirea organelor de paşapoarte" (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 394, f. 65).

[28] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 265.

[29] Col. Dumitraşcu Neculai, lt.-col. Călian Liviu, *Aspecte ale muncii preventive în rândul tineretului și al cadrelor didactice*, în „Securitatea", nr. 4/1975, p. 28.

de a comite acte antisociale, fapt pentru care am considerat oportună recrutarea unora dintre ei"[30].

Un exemplu concret era oferit în 1970 de lt.-col. Mincu Gheorghe, şeful I.S.J. Argeş. Un elev din clasa a XII-a din Piteşti i-a trimis o scrisoare realizatorului Cornel Chiriac de la „Europa Liberă", în cadrul căreia îi mulţumea pentru «raza de lumină şi de speranţă pe care le-o aduce *Metronomul*», vorbind totodată despre «viaţa mohorâtă pe care o duce». Scrisoarea fiind interceptată de Securitate, ofiţerii au conchis că aceste pasaje demonstrau „atitudinea net duşmănoasă" a elevului şi au decis să intervină de urgenţă „pentru preîntâmpinarea extinderii unei astfel de atitudini în rândul tinerilor cu care cel în cauze venea în contact". Prin urmare, el a fost adus la sediul Securităţii, unde a fost avertizat chiar de „conducerea Inspectoratului". Foarte probabil timorat de această procedură şi desfăşurare de forţe, „elevul şi-a recunoscut faptele de care se făcea vinovat şi a solicitat să fie iertat, promiţând în acelaşi timp că pe viitor îşi va corecta întreaga atitudine şi comportare". Prin urmare, s-a trecut imediat la recrutarea lui ca informator, apoi „fiind folosit cu rezultate bune pe linia tineretului studios"[31].

Începând din anii '60, numărul avertizărilor avea să crească în mod constant. Dacă în anii 1963 şi 1964 au fost avertizate 1.600 persoane „care prin discuţii duşmănoase creau o atmosferă negativă în rândul persoanelor cu care veneau în contact"[32], numai în 1966 au fost avertizate 3.883 persoane „pentru activitatea duşmănoasă desfăşurată"[33]. La sfârşitul

---

[30] Lt. maj. Ster Gheorghe, *Acţiuni ferme pentru prevenirea, descoperirea şi sancţionarea infracţiunilor comise în rândul tinerilor*, în „Securitatea", nr. 1/1977, p. 37.

[31] Lt.-col. Mincu Gh., mr. Stancu I., *op. cit.*, p. 19.

[32] F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 654.

[33] Numărul celor avertizaţi în anul 1966 a fost prezentat de Vasile Patilineţ în şedinţa Colegiului M.A.I. din 8 februarie 1967, la care a participat şi Nicolae Ceauşescu, el citind o *Informare asupra unor probleme din activitatea organelor M.A.I.*, întocmită de Secţia pentru controlul muncii la M.F.A., M.A.I. şi Justiţie a C.C. al P.C.R. (A. Ilinca, L.M. Bejenaru, *op. cit.*, p. 388). Într-un raport al Serviciului „C" din anul 1968 se precizează însă faptul că în 1966 ar fi fost avertizate 4.443 persoane numai din rândul celor „anchetate în stare de libertate" (Florian Banu, *Continuitatea represiunii – arestările şi anchetele politice în intervalul 1965-1967*, în „Arhivele Securităţii", vol. II, Editura Nemira, Bucureşti, 2004, p. 368). Nu ştim ce date au avut la dispoziţie activiştii din subordinea lui Patilineţ, dar cert este faptul că nici unul dintre liderii Securităţii prezenţi la amintita şedinţă a Colegiului M.A.I. nu a oferit alte cifre.

deceniului şapte, în contextul în care activitatea represivă a Securităţii a fost intens criticată de conducerea partidului, numărul avertizărilor – ca de altfel al tuturor măsurilor represive – a scăzut brusc. Astfel, în 1967 au fost avertizate 1.600 persoane, iar în 1968 circa 1.800[34]. După acest foarte scurt *intermezzo*, numărul avertizărilor a revenit pe un trend ascendent. Astfel, în perioada 1 ianuarie 1969-30 iunie 1970 numărul celor avertizaţi s-a ridicat la 3.379 persoane (802 legionari, 431 P.N.Ţ. şi P.N.L., 405 foşti condamnaţi, 1.643 apolitici)[35] şi a crescut la 3.000 în anul 1971[36], ajungându-se la 5.516 avertizări în intervalul 1 ianuarie 1987-30 iunie 1988[37]. Creşterea continuă a numărului de avertizări anuale pe parcursul deceniilor opt şi nouă reiese şi dintr-un material publicat de col. Năstase Gheorghe, care susţine că în anul 1976 au fost avertizate cu 74,4% mai multe persoane faţă de anul 1975[38].

La 18 martie 1968, în contextul pregătirii Plenarei C.C. al P.C.R. din aprilie, când trebuia criticată activitatea represivă a lui Drăghici în fruntea M.A.I. şi în general a organelor de Securitate din perioada lui Gheorghiu-Dej, Serviciul „C" din C.S.S. a întocmit mai multe statistici privind măsurile luate de Securitate de-a lungul anilor. Din acestea, am extras datele privind avertizările efectuate în perioada 1965-1967, în rândul persoanelor „anchetate în stare de libertate"[39].

- în 1965 au fost avertizate 2.674 persoane:
  - fapte: „agitaţie duşmănoasă" 1.583; trimitere de anonime 299; activitate pe linie de culte-secte 241; „activitate naţionalistă" 229; tentativă de trecere a frontierei 92; „deţinere şi răspândire materiale interzise" 80; „favorizare infractor şi omisiune denunţ" 32; diversiune 14; „încercare de constituire în organizaţie subversivă" 30; alte „infracţiuni" 74;

---

[34] Conform vicepreşedintelui C.S.S., Constantin Stoica (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.331, f. 87).
[35] Un număr ridicat dintre aceştia – 724 – erau intelectuali, în această sumă fiind incluşi, ce-i drept, şi cei 131 de studenţi şi 90 de elevi (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.719, ff. 3-4).
[36] Conform raportului C.S.S. din 29 decembrie 1971, privind activitatea desfăşurată în acel an (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 12.591, f. 12).
[37] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 131.
[38] Col. Năstase Gheorghe, *Aspecte din activitatea de prevenire, descoperire şi neutralizare a acţiunilor întreprinse de elemente ostile din interior*, în „Securitatea", nr. 4/1976, p. 13.
[39] F. Banu, *op. cit.*, pp. 365-371.

➢ antecedente politice: apolitici 2.125; legionari 236; P.N.Ţ. 155; P.N.L. 107; alte „partide burgheze” 51;

➢ categorii sociale: ţărani 1.194; muncitori 875; funcţionari 583; „exploatatori” 22.

➢ în 1966 au fost avertizate 4.443 persoane:

➢ fapte: „agitaţie duşmănoasă” 1.981; culte-secte 1.363; trimitere de anonime 357; „manifestări naţionaliste” 257; acte preparatorii şi tentativă de trecere a frontierei 125; „favorizare infractor şi omisiune denunţ” 87; „deţinere şi răspândire materiale interzise” 85; „încercare de constituire în organizaţie subversivă” 53; diversiune 16; trădare de patrie 6; alte „infracţiuni” 114;

➢ antecedente politice: apolitici 3.656; legionari 343; P.N.Ţ. 240; P.N.L. 137; alte „partide burgheze” 67;

➢ categorii sociale: ţărani 2.143; muncitori 1.386; funcţionari 738; elevi-studenţi 161; „foşti exploatatori” 15.

➢ în 1967 au fost avertizate 1.608 persoane:

➢ fapte: „agitaţie duşmănoasă” 819; culte-secte 329; „manifestări naţionaliste” 208; anonime 117; tentativă de trecere a frontierei 51; „favorizare infractor şi omisiune denunţ” 28; „deţinere şi răspândire materiale interzise” 22; diversiune 2; alte „infracţiuni” 31;

➢ antecedente politice: apolitici 1.287; legionari 141; P.N.Ţ. 95; P.N.L. 51; alte „partide burgheze” 34;

➢ categorii sociale: ţărani 679; muncitori 576; funcţionari 247; elevi-studenţi 98; „foşti exploatatori” 8.

După cum putem vedea, în a doua jumătate a deceniului şapte, avertizarea a fost folosită pe larg şi cu succes şi în cazul cultelor legale şi ilegale. La o şedinţă din iulie 1967, şeful D.R.S. Suceava, lt.-col. Macri Emil, recunoştea că subordonaţii săi au comis inclusiv abuzuri în această direcţie: „Am avertizat multe elemente pentru activitate sectantă, nu pentru activitate contrarevoluţionară în cadrul sectei, ci pentru activitate mistico-religioasă, ca urmare a prinderii lor. Este adevărat că aceştia erau ilegali, dar nu este treaba noastră, a Securităţii, adică să-i avertizăm numai pentru activitate sectantă, ci pentru activitate duşmănoasă în cadrul sectei”[40]. La aceeaşi şedinţă, Vasile Patilineţ le-a cerut liderilor Securităţii să nu aplice această metodă pentru simpla manifestare a credinţei, chiar dacă era vorba despre cultele nerecunoscute de stat, ci doar pentru „activitatea ostilă” desfăşurată în cadrul acestora (crearea de disidenţe

[40] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.752, vol. 1, f. 100.

scoase de sub controlul regimului, respingerea intruziunilor Departamentului Cultelor, propagarea unor idei anticomuniste în domeniul religios etc.): „Trebuie să-i avertizăm nu că sunt sectanţi, ci că în cadrul sectelor duc acţiuni împotriva statului nostru”[41].

La începutul anilor ’70, avertizarea a reprezentat metoda folosită în mod predilect în cazul intelectualilor, inclusiv a celor din problema „artă-cultură”. Rata eşecurilor era însă înaltă, persoanele în cauză, beneficiind de un statut profesional ridicat şi de notorietate în ţară şi chiar în străinătate, nelăsându-se intimidate. Mai mult, unii dintre cei avertizaţi, precum a fost cazul lui Dumitru Ţepeneag, au expus public, la nivel internaţional, acţiunile represive ale Securităţii, fapt ce a creat greutăţi regimului în relaţiile externe. Din acest motiv, de la jumătatea deceniului opt avertizarea a fost folosită tot mai rar în mediul intelectual şi numai „în cazul unor elemente de la periferia sectoarelor de artă şi cultură, care nu se bucură de consideraţie în mediu, nu reprezintă valori recunoscute pe plan intern și extern”[42].

În anumite cazuri, când cei avertizaţi aveau o oarecare pregătire intelectuală şi mai ales nu le era frică de Securitate, avertizarea se putea transforma într-un adevărat coşmar pentru ofiţerul ce o transpunea în practică. Vom oferi și un exemplu. La 5 noiembrie 1982, mr. Moroșanu Emil, ofiţer la Serviciul I din S.M.B., a trecut la avertizarea lui Petru Raţiu (de 24 de ani, din Arad), student în anul III la Facultatea de Medicină Generală a I.M.F. București. Motivul l-a constituit faptul că, la 24 septembrie 1982, Raţiu s-a dus la Oficiul Juridic al Consiliului Popular al Sectorului 5 şi a cerut juriştilor de acolo „să-i prezinte legea care reglementează obligativitatea efectuării de către studenţi a muncilor agricole”. Cum o astfel de lege nu exista în România, cei în cauză au încercat să-i „explice că această acţiune se desfăşoară la nivelul întregii ţări și că la ea participă nu numai studenţii, ci întregul popor”, dar Raţiu le-a replicat că «viaţa în ţara aceasta trebuie condusă prin lege și nu prin hotărâri ale organelor de partid», deoarece «în ţară, rolul conducător nu-l are partidul, pe care nu-l cunoaşte, ci guvernul, care ar trebui să se ocupe de treburile interne și externe ale ţării». Rămași fără „argumente”, cele juridice lipsind oricum cu desăvârşire, juriştii Consiliului popular au dat dovadă de „simţ patriotic” și l-au denunţat imediat Securităţii. Peste o

[41] *Ibidem*.

[42] Florica Dobre (coord.), Elis Neagoe-Pleşa, Liviu Pleşa (eds.), *Securitatea. Structuri – cadre. Obiective şi metode*, vol. II, *1967-1989*, studiu introductiv de Elis Neagoe-Pleşa şi Liviu Pleşa, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2006, p. 529.

lună, după ce a finalizat cercetările informative asupra lui Raţiu, mr. Moroşanu a propus şefului Serviciului I să aprobe avertizarea studentului, „pentru a preveni inocularea ideilor sale şi în rândul altor studenţi". Şeful Serviciului I a înţeles că nu este un caz prea simplu, întrucât Petru Raţiu nu încălcase nici o lege, iar afirmaţiile sale erau corecte, astfel încât a fost de acord cu avertizarea, dar numai după ce „în prealabil se vor efectua cercetări temeinice împreună cu ofiţerul de cercetare penală". Nu ştim ce au înţeles ofiţerii de Securitate prin „cercetări temeinice", cert fiind faptul că peste doar câteva zile, la 4 noiembrie 1982, şeful S.M.B. aproba efectuarea avertizării, iar a doua zi s-a şi trecut la transpunerea ei în practică. Avertizarea s-a efectuat într-un cadru cât se poate de lărgit: mr. Moroşanu, colegul său cpt. Dan Gheorghe, întreg Biroul Comitetului P.C.R. din I.M.F., prorectorul cu sarcini educativ-ideologice al I.M.F., secretarul organizaţiei de partid din Facultatea de Medicină Generală, prodecanul Facultăţii de Medicină Generală şi alte trei cadre didactice (printre care şi profesorul de economie politică). Aşadar un total de peste 10 persoane. Cu toate acestea, Petru Raţiu nu s-a lăsat absolut deloc intimidat de toată această „cinstită adunare", ci – după cum recunoştea mr. Moroşanu – „s-a situat pe o poziţie necorespunzătoare, sfidând persoanele care erau de faţă şi având o atitudine obraznică, fiind pregătit dinainte cu răspunsurile pe care trebuia să le dea la întrebările puse". Mai mult, declaraţiile sale au fost chiar mai „duşmănoase" şi mai vehemente decât cele de la Oficiul Juridic: „Din toate învinuirile care i-au fost aduse, a recunoscut numai faptul că pentru el «hotărârile de partid nu au valoare de lege», afirmând, totodată, pe un ton sarcastic, că «De când directivele de partid au putere de lege în ţara noastră?»". În aceste condiţii, nu este deloc de mirare faptul că i-a dat cu tifla ofiţerului de Securitate în momentul în care acesta i-a cerut să semneze declaraţia de avertizare: „Când i s-a spus că trebuie să dea o declaraţie în acest sens, a afirmat că el nu dă nici o declaraţie, cu toate consecinţele care vor plana asupra sa, fiind dispus să le suporte cu curaj şi că, dacă conducerea I.M.F. vrea să-l exmatriculeze din facultate, nu are decât să o facă, pentru că el consideră că nu a greşit cu nimic". Pe raportul referitor la modul în care a decurs avertizarea, în care mr. Moroşanu n-a mai îndrăznit să mai propună nimic, şeful Serviciului I a cerut urmărirea informativă „a acestui element care se menţine pe poziţii ostile", iar şeful S.M.B. a pus următoarea

rezoluţie: „Ocupaţi-vă de acest caz. Să fie cercetat şi să-mi prezentaţi concluziile”[43].

În ultimul deceniu, ordinele Securităţii au stipulat ca în cazurile considerate mai deosebite (referitoare îndeosebi la intelectuali, membri ai minorităţilor naţionale şi religioase, străini, reprezentanţi ai cultelor), în care rata de eşec era înaltă sau exista pericolul apariţiei unor proteste externe, la organizarea şi aplicarea avertizării să participe, în mod direct, cadre din conducerea unităţilor de Securitate, şefii serviciilor informativ-operative, precum şi acei ofiţeri cu o bună pregătire juridică şi o mare experienţă în folosirea acestei metode.

În toamna anului 1988, dorind să prevină noi critici externe pe tema represiunii la care recurgea Securitatea asupra diverselor categorii de persoane, conducerea M.I. a ordonat că, din acel moment, aplicarea metodelor preventive deschise (printre care se număra şi avertizarea) faţă de anumite categorii de persoane urma să se facă doar în baza unui aviz emis de către Direcţia I sau de către Direcţia a VI-a. Era vorba despre manifestări şi acţiuni „naţionalist-fasciste şi iredentiste” comise de intelectuali, de membri ai clerului maghiar şi german, de cetăţeni străini şi de „elemente aflate în atenţia organizaţiilor şi grupărilor reacţionare din exterior”[44].

Avertizarea s-a aplicat şi în cazul participanţilor la acţiuni publice protestatare de amploare, ale căror fapte nu putuseră fi probate, astfel încât să fie obţinută condamnarea lor penală. Spre exemplu, în urma protestelor de la Motru au fost avertizate 13 persoane, care „prin atitudinea şi formele de manifestare au creat şi menţinut o atmosferă care a favorizat unele acte de nesupunere”, dar ale căror fapte concrete „nu au întrunit elementele constitutive ale unor infracţiuni”[45].

În aceste situaţii, în care atitudinile protestatare aveau motive vizibile, ce nemulţumeau un număr mult mai mare de persoane, fiind cauzate de proasta administrare şi crasa nepăsare organizatorică, Securitatea informa instituţiile abilitate şi organele de partid, cerând luarea unor măsuri pentru îmbunătăţirea situaţiei şi preîntâmpinarea reapariţiei unor manifestări similare. Spre exemplu, la 9 septembrie 1987, Securitatea din I.J. Alba a avertizat un număr de cinci sudori de la Sectorul minier Arieşeni al Întreprinderii de Metale Rare Bucureşti, care,

[43] A.C.N.S.A.S., fond Informativ, dosar nr. 211.311, ff. 56-59.

[44] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 263.

[45] Raluca Spiridon, *Revolta minerilor de la Motru din 19 octombrie 1981*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 5/2010, p. 188.

„nemulţumiţi de condiţiile de hrană şi cazare asigurate de unitate”, au intrat în grevă spontană şi „au îndemnat şi pe alţi muncitori să nu se mai prezinte la lucru”. După cum aveau să constate chiar şi organele de represiune, condiţiile acestora de viaţă erau într-adevăr foarte grele, fapt ce determinase eşecul parţial al avertizărilor (unul dintre muncitorii în cauză refuzase să reia lucrul, motiv pentru care „i-a fost desfăcut contractul de muncă”). În aceste condiţii, şeful Securităţii judeţene avea să sesizeze conducerea unităţii şi organele judeţene de partid „despre neajunsurile existente cu privire la hrana şi cazarea minerilor la Sectorul miner Arieşeni”[46]. Din nefericire însă, în România anchilozată birocratic a anilor ’80, astfel de informări aveau de prea puţine ori vreun efect pozitiv real.

După cum am văzut şi din exemplul anterior, metoda avertizării era departe de a fi infailibilă. Conform unui raport al M.A.I. din 1965, au existat cazuri în care, în pofida faptului că Securitatea avertizase aceeaşi persoană de mai multe ori, aceasta „a continuat să desfăşoare activitate potrivnică regimului democrat popular”[47]. De regulă, această situaţie apărea atunci când cel avertizat realiza faptul că Securitatea nu putea să ia nici o altă măsură legală împotriva lui şi că, de fapt, încerca doar să-l intimideze, fapt pentru care nu-şi schimba comportamentul[48]. Acestea erau cazurile cele mai dificile şi, după eşecul mai multor avertizări, se trecea la încercarea de temperare a persoanelor respective cu ajutorul unui complex de măsuri care vizau influenţarea pozitivă.

Din acest motiv, persoanele avertizate erau urmărite în continuare în mod calificat, pentru a se obţine certitudinea că avertizarea îşi atinsese scopul, în caz contrar trebuind să fie luate noi măsuri. În 1969, mr. Burac Ion, adjunct al şefului Serviciului I din I.S.M.B., susţinea că „unele elemente din această categorie, de avertizaţi, după un timp îşi dau din nou «arama pe faţă», ceea ce înseamnă că noi trebuie să îi avem în permanenţă în atenţie”[49]. În aceeaşi perioadă, în 1970, şeful I.S.J. Buzău, lt.-col. Lupu Vasile, era şi el de părere că „cei avertizaţi trebuie, de regulă,

---

[46] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 392, f. 52.

[47] F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 656.

[48] Spre exemplu, în 1968, avertizarea lui Petre Ţuţea a eşuat lamentabil, întrucât acesta nu doar că a precizat în scris că nu recunoaşte faptele imputate, dar a avut şi o reacţie virulentă la adresa ofiţerilor de Securitate prezenţi, arătându-se foarte ofensat de acuzele ce-i erau aduse (Luminiţa Banu, *Petre Ţuţea şi poliţia politică – de la arestare la avertizare*, în „Caietele C.N.S.A.S.”, nr. 1/2009, p. 143).

[49] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.332, vol. 1, f. 100.

controlaţi ulterior în mod temeinic, prin măsuri informative de durată", întrucât din cazuistica inspectoratului reieşea faptul că după cinci-şase luni unii din cei avertizaţi erau iarăși „semnalaţi cu manifestări duşmănoase". Mai mult, lt.-col. Lupu era de părere că urmărirea chiar trebuia intensificată imediat după aplicarea metodei, tocmai pentru a-i demonstra celui în cauză că Securitatea este cu ochii pe el și că singura lui soluţie este să adopte un comportament „corespunzător"[50].

Frecvenţa ridicată a utilizării avertizării nu avea cum să nu ducă la apariția unor abuzuri, prezente încă din anii '60. În deceniile șapte și opt, numeroase persoane au fost avertizate pentru comiterea unor banale neglijenţe în serviciu, domeniu ce nici măcar nu era de competenţa Securităţii. În aceeaşi perioadă, aproape orice critică sau nemulţumire exprimată de un fost deţinut politic, un fost legionar sau un fost membru al P.N.Ţ. şi P.N.L., indiferent cât ar fi fost de îndreptăţită, era urmată de avertizarea celui în cauză, din simplul motiv că făcea parte dintr-o categorie considerată aprioric a fi ostilă regimului[51]. Ulterior, aspectul se va remedia, iar numărul cazurilor de această natură va scădea sensibil.

În alte situaţii, abuzurile erau crase. Spre exemplu, la 1 aprilie 1968, I.S.J. Cluj a avertizat un tânăr etnic evreu pentru că îi spusese unui informator că a urmat o şcoală de rabini la Bucureşti, timp în care ar fi furnizat informaţii serviciilor de spionaj israeliene. Ofiţerii ce au propus, aprobat şi aplicat măsura – fără a cerceta măcar dacă cele afirmate erau reale – au ignorat cu totul şi faptul că „la dosarul acţiunii informative

---

[50] „Apreciem chiar că este necesar a se intensifica urmărirea lor imediat după avertizare. Pentru că această măsură obligă neapărat elementele respective să reacţioneze într-un fel, să-şi modifice linia activităţii, pentru a evita pe viitor să reintre în atenţia noastră directă" (lt.-col. Lupu Vasile, *Unele concluzii privind munca de prevenire a activităţii elementelor urmărite*, în „Securitatea", nr. 2/1970, p. 32).

[51] La 12 februarie 1968, I.S.J. Buzău l-a avertizat pe Pavel Benone, ţăran cooperator, fost membru P.N.Ţ., pentru că, fiind grav bolnav (cel în cauză a şi decedat la o lună după avertizare), era nemulţumit că preşedintele C.A.P. nu-i dădea o muncă mai uşoară, corespunzătoare stării sale de sănătate. La 25 aprilie 1968, I.S.J. Dâmboviţa l-a avertizat pe preotul Gheorghe Bădoiu, din Găeşti, fost legionar, pentru că afirmase că nu-i ajunge salariul şi că profesorii de la liceul din localitate dau note mici elevilor pentru a-i determina pe părinţii acestora să le facă daruri (col. Alexandrescu Gheorghe, *Discernământ în efectuarea avertizărilor*, în „Buletin intern", nr. 2/1968, p. 86).

exista un raport de expertiză medico-psihiatrică, din care reieșea că susnumitul suferă de schizofrenie”[52].

Într-un raport din anul 1977, col. Gheorghe Vasile, șeful Direcției a VI-a Cercetări penale, a criticat numărul ridicat de avertizări efectuate în rândul elevilor, de multe ori fără nici un motiv întemeiat, aducând ca exemplu cazul a patru eleve de 16 și 17 ani, din orașul Anina, care fuseseră avertizate doar pentru că trimiseseră la „Europa Liberă” o scrisoare adresată cântărețului Chris Roberts[53]. Cu toate acestea, practicile abuzive au continuat, același ofițer semnalând în anul următor faptul că „au fost avertizați minori sub 14 ani pentru fapte lipsite de pericol social și tineri numai pentru faptul că au audiat muzică «pop» înregistrată după emisiunile postului de radio «Europa Liberă»”[54].

În 1977, în încercarea de a normaliza pe cât posibil această situație, col. Gheorghe Vasile a propus modificarea ordinelor referitoare la avertizare, în sensul introducerii unor prevederi mai laxe în privința aplicării lor în cazul tinerilor și mai ales al minorilor. Astfel, minorii sub 14 ani urmau să nu mai fie avertizați și nici cuprinși în evidențele de Securitate, aceștia trebuind să fie încredințați părinților și profesorilor, pentru influențare pozitivă. Se permitea avertizarea minorilor cu vârste cuprinse între 14 și 18 ani, însă numai „în cazuri deosebite”. Metoda trebuia aplicată în prezența părinților sau a întreținătorilor legali, „cărora să li se atragă atenția asupra obligațiilor ce le revin cu privire la creșterea și educarea minorilor”. Măsura avea, așadar, un dublu rol represiv, atât împotriva tinerilor, cât și a părinților acestora. După avertizare, minorii din această categorie trebuiau „să fie supravegheați în mod activ timp de un an” și, dacă avea să se constate că se îndreptaseră, urmau să fie scoși din evidențe. Propunerile au fost aprobate prin Ordinul M.I. nr. 125/1977[55].

La începutul anilor ’70, conducerea Securității considera că de multe ori avertizarea fusese folosită atât de des și din cauza comodității ofițerilor de Securitate, care recurseseră la această metodă chiar și în cazurile în care o mai bună documentare a modului în care fusese încălcată legea de către persoanele vizate ar fi permis tragerea la răspundere penală a celor în cauză[56]. Spre exemplu, la Plenara C.C. al P.C.R. din 26-27 iunie 1967, Ion Stănescu, care în mai puțin de o lună va

[52] *Ibidem*, p. 87.
[53] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 4.
[54] *Ibidem*, f. 56.
[55] *Ibidem*, f. 6.
[56] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 11.719, f. 16.

deveni președintele C.S.S., declara: „Ceea ce este mai grav (...) avem cazuri și în regiunea noastră de elemente, şefi de garnizoană legionară, avertizaţi de două și de trei ori, eliberaţi din închisoare, care continuă să aibă manifestări și noi mai ne purtăm cu ei cu duhul blândeţii, tot îi avertizăm. Aş crede ca M.A.I. şi organele respective să fie mai ferme, pentru că cu asemenea elemente nu avem ce să facem, nu să-l avertizăm, ci să luăm măsuri mai ferme"[57]. Peste câteva lui, la 29 noiembrie 1968, Ion Stănescu trimitea tuturor organelor judeţene de Securitate un *Plan de măsuri privind intensificarea muncii de Securitate asupra elementelor ostile regimului nostru din sectoarele de presă, edituri, radio-tv și poligrafii*, în care erau prevăzute următoarele: „Vor fi avertizate, la organele de Securitate, acele elemente despre care s-a stabilit că desfășoară activităţi ostile sau intenţionează să întreprindă acţiuni care lezează interesele statului nostru (...) Dacă în urma avertizării efectuate cei în cauză nu vor înceta să acţioneze duşmănos se va trece la documentarea activităţii acestora în vederea tragerii lor la răspundere penală"[58].

De asemenea, la ședința Biroului Executiv al Consiliului de Conducere al M.I. din 11 februarie 1975, gen.-mr. Pleşiţă Nicolae a criticat acest aspect: „Se recurge cu multă ușurință la măsuri ineficiente și neadecvate faptelor cercetate în cadrul urmăririi penale, respectiv la avertizări, atenţionări etc. Citesc frecvent în materiale, în buletine, că pentru calomnii grave aduse la adresa orânduirii noastre, la adresa conducerii, unele elemente cu antecedente politice (legionari sau alt colorit politic) sunt doar avertizate (...) dar fapta lor trebuia să facă obiectul unor măsuri mult mai severe, până la trimiterea în instanță"[59]. În 1983, în revista „Securitatea", ofiţerilor li se atrăgea atenţia că „avertizarea sau punerea în dezbatere publică a unei persoane care a săvârșit o infracţiune, neurmată de tragerea la răspundere penală, constituie o încălcare a legalității noastre socialiste prin nepedepsirea unui infractor"[60].

Din punct de vedere legal, lucrurile exact așa și erau, mai ales după 1 ianuarie 1969, când a intrat în vigoare un nou Cod Penal. La art. 92 C.P. se prevedea că tragerea la răspundere penală pentru comiterea unei infracţiuni putea fi înlocuită cu măsuri de influenţare obştească numai pentru comiterea de fapte pedepsite cu maxim șase luni de închisoare.

[57] A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 99/1967, f. 92.
[58] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 9.249, vol. 2, f. 42.
[59] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 92, vol. 1, f. 225.
[60] Col. Onea M., cpt. Olaru A., *op. cit.*, p. 44.

Însă toate infracţiunile pentru care competenţa urmăririi penale era încredinţată Securităţii erau sancţionate cu pedepse penale mult mai mari. Prin urmare, în situaţiile în care ofiţerii de Securitate constatau comiterea unei infracţiuni era obligatorie trimiterea în judecată (desigur, dacă nu cumva constatau existenţa vreuneia dintre cauzele care înlăturau răspunderea penală), doar instanţa fiind abilitată să stabilească pedeapsa. Avertizarea putea fi însă aplicată ulterior, dar numai dacă instanţa de judecată dispunea scoaterea de sub urmărirea penală, încetarea procesului penal sau achitarea[61]. Dacă instanţa pronunţa o sentinţă de condamnare, organele de Securitate nu mai erau abilitate legal să aplice avertizarea pentru aceeaşi faptă.

În practică, după cum o atestă şi criticile exprimate de liderii Securităţii, lucrurile nu stăteau deloc aşa. Construirea unui caz care să poată fi înaintat cu succes în instanţă ar fi reclamat un efort mult mai susţinut din partea ofiţerului ce se ocupa de dosar, crescând totodată şi riscul de eşec, fapt pentru care era preferată utilizarea avertizării.

Nu erau rare nici cazurile în care ofiţerii de Securitate, criticaţi de şefi pentru nefinalizarea D.U.I.-urilor ce le aveau de multă vreme în lucru, recurgeau la denaturarea adevărului „pentru a putea obţine aprobarea luării măsurii de avertizare (...) în scopul închiderii acţiunii informative cu rezultate pozitive”[62]. Astfel, simpla exprimare a unor nemulţumiri era prezentată de aceşti ofiţeri ca fiind o manifestare injurioasă şi calomniatoare la adresa unor persoanelor din conducerea diverselor unităţi economice sau instituţii, ceea ce obliga Securitatea să intervină. Fenomenul nu era nou, el datând încă de la începutul folosirii metodei, ofiţerii sesizând rapid „avantajele” acestuia. La Conferinţa pe ţară a M.A.I. din 17 noiembrie 1964, Alexandru Drăghici critica această practică, ceea ce denotă faptul că ea era destul de răspândită: „În activitatea unor organe informative se mai manifestă tendinţa greşită de a ridica artificial numărul dosarelor închise prin rezultatele operative, propunând avertizarea celor urmăriţi, deşi din verificarea şi documentarea făcută rezultă evident că nu sunt fapte compromiţătoare”[63]. Faptul că Drăghici a lansat aceste acuze nu înseamnă că a şi făcut ceva pentru a remedia situaţia, ea rămânând neschimbată. La Plenara C.C. al P.C.R. din 26-27 iunie 1967, Grigore Răduică, viitorul prim-vicepreşedinte al C.S.S., era explicit: „tendinţa

---

[61] Lt.-col. Geaglă Ion, *Consideraţii privind esenţa şi regimul juridic al avertizărilor*, în „Securitatea”, nr. 3/1970, p. 80.

[62] Col. Alexandrescu Gh., *op. cit.*, p. 87.

[63] F. Dobre (coord.), *Securitatea...*, vol. I, p. 644.

aceasta de a fugi spre avertizări, de a se lua măsura cu ușurință de a se avertiza, se manifestă nu numai la centru, dar îndeosebi jos, de către acele organe care, pentru a umfla numărul celor avertizaţi, pentru a arăta că există activitate, pentru problemele relativ simple, care, în loc să fie puse în discuţia colectivului, sesizate colectivului şi să ia poziţie colectivul, este chemat cetățeanul la Securitate și avertizat"[64]. În 1968, în „Buletin intern", periodicul Securităţii, se critica fenomenul: „Unii ofiţeri, pentru a putea obține aprobarea luării măsurii de avertizare, au recurs la denaturarea adevărului, întocmind referate în care au trecut aspecte ireale, în scopul închiderii acţiunii informative cu rezultate pozitive"[65].

În alte situaţii, excesele aveau drept cauză dorinţa ofiţerului de a imprima activităţii un caracter represiv mai ridicat. Spre exemplu, în 1978 au fost avertizate chiar și acele persoane care depuseseră cerere de plecare definitivă din ţară, pentru simplul motiv că făcuseră solicitarea respectivă[66]. În 1988, S.M.B. a avertizat patru persoane „pentru faptul că

---

[64] Răduică era nemulțumit şi de faptul erau avertizaţi inclusiv membrii de partid: „În unele situaţii s-a ajuns să se aplice măsura avertizării chiar unor membrii de partid. Despre toate aceste cazuri au fost informate organele de partid, dar ele au acceptat cu uşurinţă propunerile lucrătorilor de Securitate şi astfel s-a ajuns ca unii membri de partid să fie chemaţi la Securitate şi avertizaţi pentru manifestări duşmănoase la adresa statului nostru, dar organizaţia de partid nu ştia nimic şi nu lua nici o măsură sau afla abia după avertizare că în mijlocul ei se găsește un duşman al statului nostru" (A.N.R., fond C.C. al P.C.R., Cancelarie, dosar nr. 99/1967, ff. 98-99).

[65] Ca exemple erau oferite două cazuri, de la I.S.J. Brăila şi I.S.J. Prahova, în care ofiţerii susţineau că cei avertizaţi ar fi adus injurii şi calomnii conducerii C.A.P., în timp ce în realitate nu făcuseră așa ceva, ei chiar agreând politica P.C.R., dar fiind nemulţumiţi că cei din conducerea C.A.P. erau incorecţi şi nu respectau legea (col. Alexandrescu Gh., *op. cit.*, p. 87).

[66] În cadrul unei şedinţe, un ofiţer din Direcţia Cercetări penale (mr. Tică Șerban) a criticat acest abuz, având chiar o exprimare democratică („omul e liber să adreseze cereri sau plângeri, şi eu, ca organ de Securitate, dacă am motive, nu le aprob"), fapt pentru care gen.-mr. Vlad Iulian l-a contrat imediat, susţinând că procedura trebuia continuată, întrucât „sunt unii care așa, chiar în modul acesta foarte pal, pot să creeze nişte situaţii prin influenţa pe care o au, faptul că pot să strângă în jurul lor alte persoane, influenţează alţi oameni şi asemenea chestiuni nu avem de ce să le încurajăm". Mr. Tică nu a abdicat însă de la opinia sa, reiterând-o: „Un cetăţean înaintează legal o cerere organului de Paşapoarte prin care cere emigrarea. Fie că lucrează sau nu lucrează într-un domeniu unde sunt concentrate date cu caracter secret, am constatat că se iau măsuri împotriva lui din momentul depunerii cererii. Personal consider că nu ar trebui să se ia măsuri

nu au adus la cunoştinţa organelor în drept despre intenţiile de plecare frauduloasă din ţară a unor persoane”, Direcţia a VI-a Cercetări penale fiind nevoită să recunoască faptul că măsura „este netemeinică, deoarece la infracţiunea prevăzută de art. 245 C.P. nu există omisiunea denunţării”[67]. De asemenea, după cum se arată într-un raport de control de la sfârşitul deceniului nouă, „majoritatea Securităţilor judeţene” continuau să dea avertizări chiar în cazurile ce ţineau de competenţa Miliţiei (huliganism, scandaluri făcute la beţie etc.). Aplicarea abuzivă a acestei metode preventive a continuat însă până la finalul regimului, fiind luată chiar şi faţă de cetăţenii străini aflaţi în România[68].

La o şedinţă din 1968, şeful I.S.J. Bihor, col. Ristea Gheorghe, practic sintetiza tipurile de avertizări aplicate defectuos: „Dacă analizăm numărul mare de avertizări [din judeţul Bihor – n.n.] (...) putem găsi elemente care pentru faptele lor trebuiau trimise în justiţie sau să fie demascate în public, cum putem găsi elemente, persoane, care au fost avertizate pentru fapte minore, persoane nemulţumite pentru o stare sau alta de lucruri şi care nu trebuiau avertizate”[69].

Nu în ultimul rând, erau comise numeroase erori privind conspirarea informatorilor folosiţi pentru a obţine datele concrete pe baza cărora apoi se efectua avertizarea. De regulă, astfel de situaţii se regăsesc mai ales în primul deceniu de aplicare a metodei, ulterior – după ce ordinele au atras în mod expres atenţia asupra acestei probleme şi după ce ofiţerii au căpătat experienţă – cazurile de deconspirare fiind mult mai rare. Pe lângă împrejurările în care ofiţerii au dat dovadă de o nepăsare crasă, pur şi simplu dezinteresându-se de conspirarea agenturii – celor avertizaţi fiindu-le astfel destul de uşor să-şi dea seama de la cine provin informaţiile – au existat şi alte proceduri care duceau, indirect, la suspicionarea agenţilor folosiţi. Spre exemplu, după avertizare şi închiderea dosarului de urmărire, ofiţerii nemaifiind interesaţi de caz nu mai dirijau agentura asupra celui avertizat, care însă imediat îşi punea

---

decât împotriva acelora care lucrează în obiective unde sunt concentrate date considerate secrete. Consider că prin depunerea cererii încă nu s-a hotărât situaţia lui, dacă i se dă sau nu aprobare. Se poate să nu se aprobe” (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 85, f. 89).

[67] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 128.

[68] Spre exemplu, în 1988, S.J. Satu Mare a avertizat mai mulţi străini pe motiv că încălcaseră legea vamală, chiar dacă împotriva acestora fuseseră luate deja măsurile legale (*ibidem*).

[69] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 87, f. 37.

întrebări de ce anumite persoane ce până atunci îl căutau cu insistență acum îl ignorau. În alte situații, încercările de conspirare aveau efecte negative neașteptate[70].

Este de reținut și faptul că, în pofida multitudinilor de ordine ale C.S.S., M.I. și D.S.S. privind aplicarea avertizării, în cuprinsul cărora era prevăzut destul de clar care era procedura ce trebuia urmată, ofițerii de Securitate continuau să o transpună în practică după bunul lor plac. Spre exemplu, într-un raport de control din 1988 se arăta că existau destul de multe cazuri în care se trecea la avertizări fără audierea prealabilă a persoanelor respective ori după ce se obținuseră declarații incomplete și recunoașteri formale, fără încadrare în timp și spațiu a „faptei antisociale", iar pe deasupra unele din aceste documente nu erau nici măcar datate sau avizate de ofițerii care efectuaseră avertizarea. Mai mult, controlul descoperise și situații în care fuseseră făcute avertizări „fără a exista aprobarea conducerii Securităților"[71].

Cu toate aceste eșecuri și limitări în ceea ce privește categoriile de persoane asupra cărora se putea aplica, avertizarea a fost cea mai eficientă metodă preventivă utilizată de Securitate în perioada regimului Ceaușescu. Mai ales în anii '80, după ce utilizarea ei a fost mult mai bine reglementată pe baza experiențelor din trecut, rata de succes a avertizărilor era foarte ridicată. Spre exemplu, în rapoartele informative zilnice trimise spre centru de Securitatea din I.J. Alba, în perioada 1976-1989, se regăsesc date privind efectuarea a sute de avertizări. Din analiza acestor informații reiese faptul că în cvasimajoritatea cazurilor (peste 90%) metoda a fost aplicată cu succes, cei avertizați recunoscând faptele sau atitudinile de care erau acuzați și angajându-se în scris că în viitor își vor remedia comportamentul și nu le vor mai repeta. Sunt aproape excepționale situațiile în care avertizarea a eșuat (cel avertizat nu și-a recunoscut faptele sau a refuzat să declare în scris că nu le va mai repeta).

[70] Lt.-col. Lupu Vasile prezenta în 1970 un astfel de caz de la I.S.J. Buzău: la avertizarea unui fost șef de cuib și fost condamnat, pentru a se conspirare informatorul care a dat informațiile cele mai valoroase, avertizatului i s-a spus că Securitatea știe că și alți prieteni ai lui au o „poziție dușmănoasă" față de regim, printre aceștia fiind indicat și informatorul; cel avertizat s-a dus imediat la informator și i-a spus c-a fost avertizat și că Securitatea îl urmărește și pe el, iar agentul s-a speriat și i-a interzis să mai aibă vreodată legături cu el, Securitatea pierzând astfel cea mai importantă sursă în caz (lt.-col. Lupu V., *op. cit.*, pp. 33-34).

[71] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 8.852, vol. 19, f. 129.

De asemenea, din aproape toate rapoartele privind eficienţa avertizărilor în timp reiese faptul că cei în cauză s-au conformat întru-totul celor declarate şi nu au mai ridicat probleme regimului comunist. Desigur, situaţia din judeţul Alba nu o putem generaliza la nivelul întregii ţări, rata eşecurilor fiind mai mare în anumite zone – de pildă în judeţele în care îşi desfăşura activitatea un număr mare de intelectuali, oameni de ştiinţă şi universitari (mai ales în marile centre universitare: Cluj, Timişoara, Iaşi, Bucureşti), care, după cum am văzut, erau mult mai dificil de avertizat. Cu toate acestea, metoda era foarte eficientă, ceea ce parţial şi explică motivul pentru care ofiţerii preferau s-o utilizeze, riscul de eşec fiind mult mai redus comparativ cu cel aferent altor metode (trimiterea în instanţă, demascarea/dezbaterea publică, punerea în discuţia colectivului etc.).

În încheiere, dorim să atragem atenţia şi asupra unui aspect care considerăm că merită să fie reliefat, şi anume faptul că de cele mai multe ori măsura represivă a avertizării era pusă în practică cu sprijinul şi colaborarea unor persoane exterioare Securităţii. Ne referim mai ales la acele persoane în prezenţa cărora ofiţerul efectua avertizarea, care, prin solidarizare cu ofiţerul de Securitate şi prin faptul că de regulă aveau un ascendent asupra celui avertizat (lideri de sindicat, secretari B.O.B., şefi ierarhici profesionali, activişti de partid şi de stat), măreau presiunea pe cel în cauză, ceea ce astfel creştea semnificativ şansele de succes în aplicarea efectivă a măsurii, de extrem de puţine ori avertizatul având curajul să adopte o atitudine deschisă de opoziţie. Din analiza noastră asupra cazurilor de avertizare cercetate rezultă faptul că, cu doar puţine excepţii, situaţiile în care cei avertizaţi au refuzat să recunoască acuzele pe care li le-au adus ofiţerii de Securitate au avut loc atunci când aceştia au trecut la aplicarea metodei fără participarea vreunei alte persoane. De altfel, cum deja am menţionat, tocmai rata de succes mult mai mare a avertizărilor efectuate în prezenţa altor persoane au determinat generalizarea acestei proceduri şi reducerea semnificativă a celor transpuse în practică fără alţi participanţi. Prin urmare, considerăm că aceste persoane nu pot fi exonerate de răspunderea implementării unor măsuri represive abuzive asupra unor cetăţeni ai României. Desigur, spre deosebire de informatori, persoanele amintite au acţionat la vedere, ceea ce nu le agravează culpa, dar aceasta nu înseamnă că trebuie trecut sub tăcere modul în care au acceptat să colaboreze cu Securitatea, sprijinind-o direct în aplicarea discreţionară a unei metode represive ilegale.

II. Sub lupa Securităţii

Florian **BANU**

„Navetişti” prin „Cortina de Fier”: Mihail Ţanţu şi Silviu Crăciunaş

„Commuters” through the "Iron Curtain": Mihail Ţanţu and Silviu Crăciunaş

In Romanian historiography the consideration that in the early years of the communist regime intelligence services applied mass terror, brutalizing political opponents and arresting guilty and innocent people, has been strengthened. A deeper study of the archives, however, allows for a more nuanced image of the work on the "invisible fronts" of the time. In this study we intend to bring to attention two cases of operative games and infiltrations initiated by the specialized bodies in Bucharest and carried out successfully in the space beyond the Iron Curtain. The two cases have valences, for example, and can serve as a reference in addressing the thorny problem of taking Romanian post-war exile under control, while being illustrative of what the force of modern information services was.

Etichete: Silviu Crăciunaş, Mihail Ţanţu, Securitate, paraşutişti, infiltrare, România, exil
Key-words: Silviu Crăciunaş, Mihail Ţanţu, Securitate, parachutists, infiltration, Romania, exile.

Moto:
Deseori, serviciile speciale au fost tentate
să organizeze operaţiuni pe care
morala le dezaprobă, iar legea le interzice
- *căci de aceea sunt făcute*.
Contele Alexandre de Marenches, 1985

În primii ani după instaurarea guvernului Groza la 6 martie 1945, P.C.R. s-a simţit ameninţat, deopotrivă, atât de inamicii interni (partidele politice tradiţionale, Mişcarea Legionară), cât şi de cei externi, aflaţi în tabăra „imperialismului anglo-american”. Ca urmare a acestei percepţii, activitatea serviciilor de informaţii a fost direcţionată spre *infiltrarea* şi *preluarea sub control* a tuturor formelor organizate de rezistenţă anticomunistă. Principalul instrument folosit a fost Serviciul Special de Informaţii (S.S.I.), care, în perioada 1945-1951, a colaborat cu structuri ale

Siguranţei şi apoi ale Securităţii, în scopul penetrării informative a organizaţiilor interne şi externe cu orientare anticomunistă.

În împrejurările tulburi ale primilor ani postbelici, când mulţi oameni aveau câte ceva de ascuns din trecutul lor recent (crime de război, colaborarea cu *Gestapo* sau/şi *Abwehr*, afaceri monstruoase cu furnituri pentru Armată, trafic de persoane etc.), selectarea unor *agenți de valoare* de către serviciile de informaţii era o operaţiune de mare artă, întrucât oferta era generoasă, dar posibilităţile de verificare a fidelităţii reale erau extrem de reduse. Totuși, atât S.S.I., cât și Securitatea au reușit câteva operaţiuni exemplare de capturare și „întoarcere” a unor oameni de excepţie, pe care i-au utilizat apoi în derularea unor operaţiuni complexe. Dintre aceste „cazuri”, ne-am oprit asupra a două, cu valenţe exemplificatoare: căpitanul de parașutiști Mihail Ţanţu și doctorul în drept Silviu Crăciunaş.

Căpitanul paraşutist Mihail Ţanţu a fost „un erou şi o victimă a celui de-al Doilea Război Mondial, un sacrificat pe roata istoriei”[1], un personaj de excepţie, cu o vocaţie nativă pentru munca informativă în condiţii de clandestinitate. Născut la 16 iulie 1914, la Ghermăneşti, jud. Bălţi, Mihail Ţanţu era fiul unui învățător, Vasile Ţanţu, cu puternice sentimente patriotice, implicat activ în realizarea unirii Basarabiei cu România, deputat în Sfatul Ţării de la Chişinău şi apoi deputat în primul parlament al României Mari.

Absolvent al Liceului Militar din Iași, al Şcolii Pregătitoare de Ofiţeri de la Bucureşti (1932) şi apoi al Şcolii de Ofiţeri Activi de Infanterie „Principele Carol” (1935), de la Sibiu, Mihail Ţanţu s-a remarcat de timpuriu ca un ofiţer energic, în căutarea perfecționării continue, un camarad și un comandant îndrăgit deopotrivă de superiori, camarazi și subalterni.

Ocuparea Basarabiei de către U.R.S.S. în iunie 1940 i-a dat tânărului ofiţer o grea lovitură: sovieticii i-au arestat și deportat pe toţi cei care făcuseră parte din Sfatul Ţării, dar, întrucât Vasile Ţanţu murise încă din 1937, răzbunarea s-a revărsat asupra celor doi fraţi ai lui Mihail, care au

[1] Mircea Tănase, *Căpitanul paraşutist Mihail Ţanţu. Faptele, mărturisirea şi osânda unui cavaler*, București, Editura Militară, 2015, p. 7. Această lucrare, realizată pe baza dosarelor întocmite pe numele lui Ţanţu, păstrate de Arhivele Militare Române şi Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, reprezintă cea mai bună analiză a activităţii legendarului ofițer român.

fost uciși. Ca urmare, pentru acesta nu au mai existat în lume decât două țeluri: să-și răzbune frații și să lupte pentru eliberarea Basarabiei!

În 10 iunie 1941, în cadrul Centrului de Instrucție al Aeronauticii de la Popești-Leordeni, a fost înființată prima companie de parașutiști din Armata Română, iar locotenentul Țanțu a fost printre primii ofițeri care au răspuns apelului de încadrare în această nouă unitate, care avea să se plaseze, în scurt timp, „în elita oștirii române”. De altfel, luptătorii din această unitate ar fi beneficiat, potrivit unor mărturii, de stagii de pregătire în școli militare din Germania, unde, pe lângă pregătirea de specialitate specifică trupelor de cercetare-diversiune, au urmat cursuri de arte marțiale sub conducerea unor instructori japonezi. Exact în această perioadă Adolf Hitler aprobase crearea unităților speciale de comando din cadrul *Waffen SS*, puse ulterior sub comanda celebrului *Obersturmbannführer* Otto Skorzeny[2], astfel că Armata Română se racorda la cele mai noi tehnici utilizate în operațiunile speciale.

După un stagiu pe Frontul de Est, unde a luptat în cadrul Diviziei I Vânători de Munte, fiind înaintat în 20 martie 1943 la gradul de căpitan[3], Țanțu a fost numit, în iunie 1944, la comanda unui *Detașament Operativ*, alcătuit din luptători parașutiști, cu care s-a remarcat în luptele purtate

[2] Date esențiale despre uimitoarea viață a lui Otto Skorzeny, în Otto Skorzeny, *My Commando Operations. The Memoirs of Hitler's Most Daring Commando*, translated from German by David Johnston, Schiffer Military History, Atglen, Pennsylvania (PA), 1995; John Foley, *Commando Extraordinary: Otto Skorzeny*, Weinfeld & Nicolson, London, 1998; Charles Whiting, *Skorzeny: The Most Dangerous Man in Europe*, Combined Publishing, Conshohocken, Pennsylvania (PA), 1998; Alexandru Popescu, *„Cel mai periculos om din Europa” – precursor al terorismului: Otto Skorzeny*, disponibil *on-line* la https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/cel-mai-periculos-om-din-europa-precursor-al-terorismului-otto-skorzeny

[3] În foaia sa calificativă pe anul 1943, aflată în dosarul personal păstrat la Arhivele Militare Române, se menționează că Mihai Țanțu s-a evidențiat mai ales în diferite acțiuni diversioniste cu „Plutonul de Misiuni Speciale”, „dovedind excepționale aptitudini în instruirea elementelor sale ca saboteuri, informatori și teroriști” – *apud* Victor Roncea, *Apriga și trista viață a fondatorului trupelor de comando românești, parașutistul basarabean Mihai Țanțu*, disponibil *on-line* la http://www.ziaristionline.ro/2011/10/04/inedit-apriga-si-trista-viata-a-fondatorului-trupelor-de-comando-romanesti-parasutistul-basarabean-mihai-tantu/

între 23 şi 28 august cu gruparea de forţe germane din zona Băneasa - Pipera – Herăstrău[4].

Intrarea României în sfera de influenţă sovietică şi perspectiva comunizării ţării l-au făcut pe tânărul căpitan să-şi caute locul în lupta ce se prefigura. Implicat în iarna 1944-1945 într-o tentativă, încă neelucidată pe deplin, de organizare a unui „23 august invers" (cazul „Schmidt – Stoicănescu"), căpitanul Ţanţu a devenit în scurt timp unul dintre obiectivele serviciilor de informaţii subordonate deja de către comunişti, astfel încât a fost nevoit să treacă în clandestinitate, pentru a evita soarta tragică a altor ofiţeri români, precum generalul Gheorghe Avramescu. Din februarie 1945, acţionează sub numele conspirativ „Codreanu Ernest".

Ţanţu nu se va mulţumi să se adăpostească, în aşteptarea unor vremuri mai bune, ci decide să se implice în acţiuni concrete, care l-au transformat într-un luptător declarat în favoarea unei cauze care se va dovedi, din nefericire, iremediabil pierdută. Mai precis, căpitanul paraşutist Mihail Ţanţu, convins că trebuie să-şi găsească o utilizare concretă, „pe măsura potenţialului şi convingerilor sale, de neacceptare a ocupaţiei sovietice şi de recuperare a Basarabiei"[5], şi-a pus cunoştinţele, forţa şi dăruirea în slujba aşa-numitei „Mişcări Naţionale de Rezistenţă", care tocmai se înfiripa. Într-o declaraţie din 4 iunie 1946, căpitanul sintetiza potenţialul său astfel: „Eu eram un tehnician şi, fără modestie, abil, priceput şi foarte potrivit unei acţiuni organizatorice. Aveam în spatele meu aproape întreaga unitate de paraşutişti. Oameni isteţi, bine instruiţi. Oameni care m-au iubit, pentru că mă confundam cu vederile lor, cu năzuinţele lor. Deşi nu eram comandantul unităţii, aveam un mare ascendent asupra ei. Aceşti cca. 1.000 de oameni ar fi răspuns oricând chemării mele, indiferent unde i-aş fi dus. Eu eram pentru ei «tătucul»"[6].

Totuşi, elanul, bunele intenţii şi adeziunea la unele principii generale („monarhism, constituţionalitate, dreptul proprietăţii private, libertatea individuală"[7]), care îi animau pe unii dintre aderenţi, nu pot suplini cunoştinţele de specialitate, astfel încât în scurt timp s-a vădit faptul că „Mişcarea Naţională de Rezistenţă" era puternic infiltrată de agenţi ai S.S.I. şi ai Corpului Detectivilor, astfel încât liderii şi membrii

[4] Mircea Tănase, *op. cit.*, pp. 53-56.
[5] *Ibidem*, p. 84.
[6] A.C.N.S.A.S., fond S.I.E., dosar nr. 6.842 (jachetă), vol. 1, f. 53.
[7] Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 108.

mişcării luptau cotidian pentru propria salvare a libertății sau chiar a vieţii.

Ca urmare a situaţiei lipsite de perspectivă în care se afla, Mihail Ţanţu a fost nevoit să părăsească în 18 aprilie 1946 Bucureştiul, refugiindu-se la conacul colonelului Mazilu, în satul Costești, comuna Răchiţi, de lângă Botoșani. Aici a fost arestat, la 23 mai 1946, de comisarul Pompilian C. Alexandru, din cadrul Corpului Detectivilor. Anchetat și judecat, a fost condamnat, în 18 noiembrie 1946, la 20 de ani de muncă silnică „pentru complot cu răzvrătire şi deţinere de muniţie”, ca făcând parte din organizaţia subversivă „Sumanele Negre”[8].

Odată condamnat, Ţanţu a trecut prin mai multe penitenciare (Oradea, Lugoj, Jilava, Aiud, Văcăreşti, Gherla, Iaşi), fiind supus permanent unui „supliment de cercetări”. În timpul acestei veritabile odisee concentraţionare are loc declicul psihologic care îl determină pe Ţanţu să schimbe tabăra. Mai precis, acesta acceptă să devină agent sub acoperire al Securității și primește misiunea de a se infiltra în structurile de rezistenţă anticomunistă pe cale de a se constitui în Occident, vizat direct fiind Serviciul de Informaţii al Militarilor Români din exil, organizat în Franţa de comandorul Mircea Opran[9]. Într-o declaraţie ulterioară, căpitanul recunoștea că „acceptasem de bună voie să lucrez alături de comuniști”. Cât este constrângere, tentaţie şi „bună voie” în deciziile unui deţinut este greu de spus!

Indiferent care a fost raţiunea care a stat la baza deciziei lui Țanțu, de a accepta propunerea făcută de Securitate (strategie de supravieţuire, schimbare de orientare politică, șantajarea sa cu represalii asupra membrilor familiei), cert rămâne doar faptul că ofițerul a acceptat noua misiune. Oricât de ciudată ar părea o astfel de „convertire”, trebuie subliniat că „întoarcerile” de acest tip au fost destul de numeroase şi în alte spaţii. De exemplu, cercetări recente indică faptul că „modelul” lui Ţanţu, celebrul Obersturmbannführer Otto Skorzeny, ar fi fost recrutat de

[8] *Ibidem,* p. 173.

[9] Mihail Opran, n. la 20 noiembrie 1908, la Craiova, era locotenent-comandor de aviaţie. Avea experienţă în munca informativă, întrucât colaborase la finele anilor '30 cu Mihail Moruzov, iar în timpul războiului făcuse parte din serviciul de informaţii al Statului Major al Aerului. Părăsise clandestin România în 1947, la bordul unui bombardier pilotat de Ioan Profir, refugiindu-se iniţial la Istanbul – Mihai Pelin, *Un veac de spionaj, contraspionaj și poliție politică,* București, Editura Elion, 2003, p. 206.

Mossad şi folosit pentru lichidarea savantului german Heinz Krug, în 11 septembrie 1962[10].

Odată intrat în jocul iniţiat de S.S.I. şi de Securitate, Mihail Ţanţu a trecut prin toate etapele de pregătire a unui „agent ilegal", construindu-i-se o legendă cât mai solidă, în măsură să reziste verificărilor multiple prin care treceau toţi cei veniţi de după „Cortina de Fier". După un instructaj minuţios şi însuşirea deplină a legendei şi a planurilor de deplasare şi de legătură, la 20 martie 1949 are loc „evadarea" lui Mihail Ţanţu (nume de cod „Voicu") din arestul Securităţii şi „marşrutizarea" sa spre Occident, pe ruta Budapesta – Viena – Innsbrück – Paris.

Trecerea în Ungaria se face cu sprijinul direct al Securităţii, Ţanţu fiind chiar însoţit în tren de un ofiţer conspirat ca diplomat român. De la Budapesta, drumul a fost continuat cu ajutorul unui tânăr evreu din cadrul legaţiei României la Budapesta. Acesta l-a introdus pe Ţanţu într-o filieră organizată de o grupare sionistă maghiară, care trimitea în mod regulat în Occident loturi de tineri evrei, prin Cehoslovacia. Pentru a face faţă împrejurărilor, paraşutistul, care trecea drept... evreu (îşi luase numele fictiv Schweiger Martin), a trebuit să înveţe „rugăciunea pâinii, ritualul de Vineri seara şi cel de Sâmbătă, cel al marilor sărbători religioase (Pesahul cu sederurile lui, Purimul etc.), comportarea într-o casă evreiască şi în templu"[11].

Pe perioada şederii la Budapesta (20 martie – 9 aprilie 1949), Ţanţu a avut grijă să stabilească mai multe contacte cu localnici (servitoare, chelneri), prezentându-se drept fugar din România, astfel încât eventualele verificări ale serviciilor occidentale de contrainformaţii să-i consolideze legenda.

Plecarea din Ungaria s-a realizat „în condiţii de perfectă organizare", iar un raport ulterior consemna faptul că „fizicul l-a ajutat pe M.Ţ. să treacă drept evreu pe lângă cei 16 companioni de drum şi şi-a câştigat prietenia acestora prin ajutorul efectiv pe care l-a dat pe tot parcursul, destul de dificil".

---

[10] Dan Raviv şi Yossi Melman, *The Strange Case of a Nazi Who Became an Israeli Hitman*, în „Haaretz", 27 martie 2016, disponibil *on-line* la http://www.haaretz.com/israel-news/1.711115

[11] Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 189.

Ajuns la Kosice, Ţanţu se vădește a fi un norocos, întrucât, cazat fiind la samaşul[12] templului evreiesc, constată că acesta era originar din Galiţia, astfel că vorbeşte cu el în limba rusă, evitând folosirea idișului, dialect pe care nu-l stăpânea!

Totuși, norocul nu l-a ţinut mult: transportat împreună cu un grup de 40 de evrei la frontiera cu Austria, Ţanţu a avut surpriza să constate că, în afară de controlul ceho-slovac, exista și unul propriu al evreilor: înainte de intrarea în camera vameșilor, fiecare trecea prin fața unui rabin, fiind pus să citească în ebraică din Talmud. Cei care nu știau citi erau trecuţi într-o cameră alăturată unde un doctor verifica dacă sunt circumciși! Evident, Ţanţu, alias Martin Schweiger, nu cunoştea nici ebraica, nu era nici circumcis! Ca urmare, izbucneşte scandalul şi paraşutistul este arestat de poliția ceho-slovacă. Ulterior a aflat cu stupoare că, dacă ar fi recunoscut dinainte că nu este evreu și ar fi înmânat o anume sumă de bani, rabinul ar fi admis drept ebraică mormăiala scoasă ca urmare a „citirii” Talmudului!

Interogat și torturat, Ţanţu continuă să susţină că este evreu, fiind reţinut în arest circa 45 de zile. În cele din urmă, în timpul unui interogatoriu cere să se comunice la Bucureşti că „Teodor Mazilu este arestat la Bratislava”. După zece zile este eliberat și i se indică să contacteze din nou Comitetul Evreiesc, promiţându-i-se sprijin la frontieră. Ţanţu, de teama unor noi complicaţii cu evreii, preferă să o contacteze pe o prostituată pe care o cunoscuse în închisoare și, cu ajutorul acesteia, ia legătura cu o călăuză care îl trece în Austria. Tot răul spre bine: aceste neplăceri i-au consolidat foarte mult legenda! În timpul unei vizite la Comitetul Evreiesc Ţanţu și-a ascuns actele personale într-o firidă din toaletă (unde vor fi găsite de agenţii trimiși să-i verifice spusele!), iar ulterior se va întâlni la Viena cu mai multe persoane din arest, persoane care-l văzuseră bătut de polițiștii slovaci! Concluzia lui Ţanţu: „câţiva pumni încasaţi nu strică cu nimic unei legende”[13]!

Ajuns la Viena, agentul se comportă conform instrucţiunilor: răbdare, tatonare! Se prezintă la Misiunea Catolică din Westbahnhof, de unde primește un bon pentru dormit într-un cămin, iar masa o lua la misiunile religioase baptistă și adventistă. Apoi urmează calea normală a

[12] Samaşul este în tradiţia iudaică o lumânare specială cu care se aprind lumânările din *hanuchia*, şfeşnicul ritualic, dar Ţanţu folosea termenul pentru a desemna un cleric evreu.

[13] Mircea Tănase, *op. cit.*, p. 194.

emigranţilor: se prezintă la poliţie şi la I.R.O. (Oficiul Internaţional al Refugiaţilor), de unde este îndrumat spre Serviciul de Informaţii American din Porzellangasse, care îl tratează conform procedurilor standard.

După ce contactează un grup de legionari stabiliţi la Viena, vestea sosirii faimosului căpitan de paraşutişti Ţanţu circulă cu repeziciune printre grupurile de români din Austria, astfel că de persoana sa se interesează simultan serviciul american, care realiza acum că avut o „pasăre rară” în mână, dar şi Biroul „Documentation” al serviciului francez de informaţii. În cele din urmă, francezii au câştig de cauză: îi procură acte austriece false şi îl expediază spre Innsbruck, unde ajunge pe 19 iunie 1949.

Aici, odată internat în lagărul de refugiaţi, este contactat de maiorul Blondel din serviciul francez de informaţii, este supus unei identificări (cu ajutorul comandorului av. Mureşan, care îl recunoaşte pe Ţanţu) şi încep tatonările reciproce.

Jucându-şi cu abilitate atuurile şi prezentând, la cerere, un plan detaliat asupra organizării unei rezistenţe anticomuniste şi a unei acţiuni informative în ţară, paraşutistul le câştigă încrederea ofiţerilor francezi, astfel încât în 20 iulie vin de la Paris maiorul Jores şi comandorul de aviaţie Opran Mihai, şef al unui aşa-numit „Serviciu Român de Contrainformaţii”. Discuţiile purtate duc la conturarea ideii de organizare pe teritoriul Franţei a unui serviciu de informaţii românesc, compus din oamenii de încredere din emigraţie, care să colaboreze cu serviciul francez!

În seara zilei de 6 august 1949, Mihail Ţanţu a ajuns la Paris la bordul unui avion francez, împreună cu unul din foştii săi subordonaţi, sergentul paraşutist Copilu Ştefan, recuperat din lagărul de refugiaţi de la Linz.

În Franţa, activitatea lui Ţanţu s-a structurat pe două paliere: pe de o parte, demersuri susţinute în cadrul diverselor grupuri ale emigraţiei române în favoarea creării unui serviciu de informaţii românesc şi al unificării eforturilor, iar pe de altă parte, un instructaj complet sub coordonarea ofiţerilor francezi de informaţii (transmisiuni radio, cerneluri simpatice, tehnică foto, cifru, curs de securitate, trageri cu armament individual, instrucţie practică de paraşutism, de zi şi de noapte, instrucţie de balizaj).

După câteva luni, în octombrie 1949, Ţanţu se hotărăşte să-i destăinuie comandorului Opran faptul că lucrează pentru serviciul de informaţii al României. Ulterior, el explica gestul său în următorii termeni:

„Atmosfera în care mă găseam mă câştigase de partea ei. Eram primit peste tot, eram adulat de emigraţia românească, eram considerat de tineret drept un erou de legendă. Cu câțiva dintre ei făcusem închisoare, cu alţii lucrasem în clandestinitate. Încet, încet, sufletește, am fost câştigat din nou de ei, de cei ce-i consideram buni dintre ei”.

La aceasta se adăugau o serie de alte fapte în măsură să-i flateze orgoliul căpitanului de paraşutişti: „Eram căutat de toate serviciile străine, care-mi făceau mereu propuneri. Serviciul francez îmi făcea mereu curte, pentru ca nu cumva să plec de la ei. În diverse chestiuni, făcea apel la mine ca specialist și ajunsesem să fiu considerat drept expert în problema românească”.

În sfârșit, dincolo de factorii amintiți, se adăugau rezultatele unui calcul pragmatic: „Relaţiile cu Rădescu, masa la care am luat parte, credinţa ce o căpătasem că noul efort european, Occidentul, va pune stavilă și va sfărâma comunismul, au format cheagul hotărârii mele”[14].

Odată schimbată tabăra, Ţanţu se implică puternic în edificarea unor structuri conspirative ale serviciului condus de comandorul Opran, încercând să impună acest serviciu ca un partener de dialog și colaborare cu serviciile secrete franceze și americane.

După o serie de pregătiri minuţioase, Ţanţu pleacă, în 25 mai 1950, spre România, într-o misiune complexă, cu obiective distincte, încredinţate atât de americani, cât și de serviciul francez și cel românesc. Misiunea avea rolul de a demonstra, după cum relata ulterior Ţanţu, „că acţionez după vederile Serviciului Secret român” şi că „am căpătat încrederea celor de la Paris care mi-au încredinţat o asemenea misiune”. Ca urmare, au fost concepute două rânduri de obiective: unele fictive, care urmau a fi dezvăluite serviciilor româneşti, şi unele reale, ce trebuiau îndeplinite în mod conspirativ. Cu sprijinul francezilor, a avut loc o pregătire minuţioasă a materialului care trebuia comunicat şi a misiunii care trebuia adusă la cunoştinţa serviciilor româneşti, spre dezinformare.

Înarmat cu acte false, cu 38 de seturi de instrucţiuni pe microfilm (câte opt pagini) pentru unii agenţi din România, cu sisteme de cifru,

[14] *Ibidem*, p. 298.

cerneală simpatică, revelatori chimici, un aparat de radio, suma de 250.000 de lei și multe adrese de contact, Țanțu a pornit spre țară. Trecerile peste frontiere au fost făcute cu ajutorul unor călăuze profesioniste, care dispuneau de contacte numeroase și erau în măsură să asigure și transportul cu trenul, autobuzul, taxiul pe teritoriile Austriei și Ungariei. Trecerea frontierei ungaro-române s-a făcut pedestru, cu ajutorul unei călăuze, apoi drumul de la Oradea la București a fost parcurs cu trenul. În Capitală, unde a ajuns în seara zilei de duminică, 25 iunie 1950, se cazează la o gazdă a călăuzei.

Peste două zile, Țanțu merge cu una dintre fetele care-l găzduiau la ștrandul Ministerului de Finanțe, de unde sună la numărul de telefon 1.21.61, pe care-l primise la plecarea din România ca posibilitate de contact, și anunță organele de securitate de revenirea în țară. În paralel, are o serie de contacte cu soția sa, cu unii foști parașutiști și cu elemente de legătură indicate de serviciul lui Opran.

„Jocul operativ" în care s-a angajat Țanțu, subestimând capacitatea contrainformativă a S.S.I. și a Securității, s-a încheiat rapid! Ultima zi de libertate a agentului se pare că a fost 7 iulie 1950: coroborând datele obținute de la alți agenți infiltrați în organizațiile românești și în serviciile de informații din Franța, cu cele culese de organele de contraspionaj despre acțiunile lui Țanțu în Capitală, ofițerii de securitate au sesizat jocul dublu al căpitanului.

Arestat și anchetat, acesta sfârșește prin a recunoaște faptul că a dezvăluit misiunea cu care a fost trimis în Franța și face apoi declarații amănunțite despre modul în care a fost pregătită reîntoarcerea sa în România și misiunile reale care îi fuseseră încredințate de francezi și americani:

„a) verificarea rezistenței active românești: grupuri; puncte sau regiuni; organizare, compunere; valoare combativă; posibilități de dezvoltare; posibilități de aprovizionare; dotare; grad de instruire; posibilități de instruire; realizarea legăturii cu exteriorul. (...)

b) verificarea valorii rezistenței pasive a populației; (...)

c) valoarea combativă a armatei, privită sub raportul stării de spirit:

- gradul de nemulțumire;

- situația vechilor cadre de ofițeri, rămași în armată;

- dacă se poate trage vreo concluzie asupra atitudinii armatei în cazul unui război;

- care ar fi atitudinea populaţiei în cazul unei mobilizări (neprezentări, dezertări, sabotare)".

La toate acestea, se adăuga, ca misiune secundară, crearea unei reţele informative redusă (minim opt oameni), care să lucreze pentru centrul informativ american de la Salzburg şi care să acopere, practic întreaga ţară: „a) Bucureşti şi împrejurimi; b) Ploieşti – Braşov (Valea Prahovei); c) Râmnicu Vâlcea – Sibiu (Valea Oltului); d) Craiova (Oltenia); e) Galaţi (Focşani – Brăila); f) Constanţa (Dobrogea); g) Timişoara (Banat); h) Cluj (Transilvania); i) Iași (Moldova)"[15].

„Trădarea" lui Ţanţu a fost aspru pedepsită de către ofiţerii care s-au văzut înşelaţi în aşteptările lor: paraşutistul a fost trimis din nou în închisoare pentru a-şi ispăşi pedeapsa de 20 de ani de muncă silnică". După perioada anchetei, în care a fost deținut în arestul Securității și apoi în penitenciarul Jilava, a fost trimis, la 6 septembrie 1952, la penitenciarul Aiud.

Intrat în universul penitenciar și supus regimului dur de detenție, Mihail Ţanţu s-a îmbolnăvit grav. Potrivit actelor medicale, în 1952 suferea de TBC pulmonar, icter şi periarterită nodală, în 1958 fişa medicală consemna TBC intestinal şi o enterocolită cronică, iar în 1961 era bolnav de TBC ganglionar. Totodată, suferea de parodontoză și își pierduse complet dantura, motiv pentru care familiei i se cerea să achite 338 de lei, costul protezelor dentare[16].

Pe parcursul detenţiei, Ţanţu a reuşit să păstreze secretul apostaziei sale şi a colaborării temporare cu Securitatea, astfel că imaginea sa în ochii celorlalţi deţinuţi politici a continuat să fie una a unui erou de legendă. Iată o evocare a unui fost deţinut din penitenciarul Aiud:

„Cu căpitanul Ţanţu m-am cunoscut mai bine când am lucrat la fabrică şi la corvoadă. Era originar din Basarabia şi a fost comandantul singurei companii de paraşutişti, care a luat parte la luptele din Răsărit [sic!]. Mic de statură, vânjos, foarte dinamic și, cum spune la sorcovă, «iute ca săgeata». A fost un minunat antrenor şi luptător de jiu-jitsu şi karate. Şi-a instruit soldaţii paraşutişti, ca şi pe ofiţerii subalterni, în practicarea acestor sporturi. Compania lui a fost mereu în atenţia comandantului armatei române şi socotită ca o unitate de elită. L-am văzut demonstrându-și măiestria într-o pauză la fabrică. A fost provocat de un deținut, care, având o înălțime neobișnuită și o constituție masivă,

[15] *Ibidem*, p. 237.
[16] *Ibidem*, p. 175.

l-a luat în zeflemea, invitându-l la o trântă. Ţanţu n-a aşteptat să-i zică a doua oară. S-a dus în faţa lui şi din două mişcări l-a aruncat la pământ, unde a rămas năucit, spre hazul copios al asistenţei. Totul s-a petrecut cu iuţeala fulgerului, nici n-am avut timp să vedem cum a procedat. Iniţial, căpitanul Ţanţu a fost condamnat, ca şi ceilalţi militari, drept criminal de război. Pe urmă însă, situaţia lui s-a complicat. De la Aiud, a fost dus la Bucureşti, la Ministerul de Interne, pentru un supliment de cercetări. Acolo a reuşit să evadeze şi a ajuns la Paris, unde s-a pus în serviciile spionajului străin şi, pentru vreo doi ani, a fost în ţară. Aici a fost prins şi adus înapoi la Aiud, unde a spus cum a evadat: la Ministerul de Interne, camera de anchetă nu era departe de celula lui, care se afla către colţ. De multe ori, anchetatorul, după ce termina ancheta, îl trimitea singur în celulă, fără gardian. În colțul de lângă celula lui, își lăsa o echipă de zidari găleţile, bidinelele şi hainele de lucru. Ispita a fost mare. Trecând pe lângă acestea, în drumul spre celulă, a luat cu el o găleată cu bidineaua în ea şi niște haine de lucru. Cu ochii spre vizetă, ca să vadă dacă vine gardianul, s-a îmbrăcat în grabă cu hainele. Și cu şapcă de zidar pe cap, iar în mână ducând găleata, a ieşit chiar pe uşa principală în stradă. Apoi a grăbit pasul și s-a dus la un prieten, iar de acolo a reușit să ajungă în străinătate. După doi ani, s-a reîntors în ţară şi a fost depistat şi arestat. Acum, la prima pedeapsă s-a adăugat şi cea de spionaj. Lotul acelora implicaţi în proces cu el a fost mare”[17].

Mihail Ţanţu a fost eliberat din detenţie în iulie 1964, prin graţierea restului de pedeapsă, conform Decretului Consiliului de Stat nr. 411/1964 pe baza căruia a fost eliberat ultimul mare lot de deţinuţi politici. Căpitanul paraşutist Mihail Ţanţu s-a stins din viaţă în august 1979, fiind înmormântat în ziua de 12 august, în cimitirul Cărămidarii de Jos din cartierul Berceni. Credinţa sa că „Occidentul va pune stavilă şi va sfărâma comunismul” a fost validată abia peste zece ani de la deces! Greșise în estimări cu câteva decenii! *Vae victis*!

Interesant este că unul dintre portretele realizate de către Ţanţu în lungile sale declaraţii este cel al unui personaj care se poate să fi avut un rol esenţial în depistarea de către Securitate a duplicităţii căpitanului!

„**Crăciunaş Silviu** – Semnalmente:

Vârsta: 36-37 ani

Talia: 1,78-1,80, bine făcut, solid, umeri largi

---

[17] Ion Antohe, *Răstigniri în România după Ialta*, București, Editura Albatros, 1995, p. 196.

Părul: castaniu roșcat, dat pe spate
Ochii: căprui, mici în raport cu fața
Tenul: roșcat
Fața: mare
Nasul: drept, proporționat
Bărbia: rotundă, buzele cărnoase
Fruntea: mare, cu lobii proeminenți
Semne particulare: nu am remarcat
Studii: doctor în drept sau științe economico-politice
Originea socială: burgheză
Ardelean
Limbi străine: vorbește germana, franceza, ungara
Caracteristici: în țară și în străinătate purta barbă olandeză

Totdeauna corect îmbrăcat, extrem de îngrijit, aproape pedant. Mâini fine, îngrijite feminin. Tip de dandy, cu gesturi din mâini moi. Umblă puțin legănat, cu pași mari. Are un sunet particular în voce, ceva puțin obișnuit, aparte.

Vorbește cu ușurință, volubil în discuții.

Foarte inteligent, cult. Nu bea, nu fumează, nu e afemeiat.

Politic, Crăciunaș a făcut parte din grupul Comăniciu Horațiu, fiind, împreună cu Costea și cu acesta, unul din promotorii acțiunii de contopire a Mișcării Legionare în Partidul Național Țărănesc.

Ieșit din țară, a venit cu formula politică «pentru moment, nu trebuie să existe legionari, național-țărăniști, socialiști sau altceva. Trebuie să fie numai anticomuniști». A luat parte la discuțiile din iulie 1949 de la Innsbruck cu Jores și Opran, căci această formulă se încadra în intențiile și vederile noii acțiuni franceze și românești”[18].

Dar dincolo de acest portret cine era, de fapt, Silviu Crăciunaș? Născut la 13 februarie 1916, la Miluani, jud. Sălaj, a urmat cursurile școlii primare din comuna natală, apoi liceul la Turda, Târgu Mureș și Cluj, obținând diploma de bacalaureat în 1933. După o tentativă de a urma Medicina, se înscrie la Facultatea de Drept a Universității din Cluj, ale cărei cursuri le absolvă în 1938. Doi ani mai târziu obține titlul de doctor în drept, științe economice și politice[19].

---

[18] A.C.N.S.A.S., fond S.I.E., dosar nr. 6.842 (jachetă), vol. 1, f. 208.

[19] Institutul Național pentru Memoria Exilului Românesc, *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaș*, ediție îngrijită de Dinu Zamfirescu, Dumitru

Prima „coliziune” dintre Crăciunaş şi aparatul informativ-represiv al statului român a avut loc în noaptea de 14-15 noiembrie 1938, la Sibiu, unde tânărul student este arestat pentru că transporta un pachet cu 300 de „manifeste cu caracter legionar”. Condamnat la nouă luni de închisoare, Crăciunaş a fost eliberat în iulie 1939.

Un incident aparent banal, o culpă minoră, o pedeapsă ispășită! Da, dar cu această ocazie lui Silviu Crăciunaş i s-a întocmit de către Siguranţă o „fișă”, or acesta este un act capital pentru omul modern. După cum remarca Valeriu Anania, după o arestare într-o împrejurare încă și mai inocentă, „atunci mi s-a făcut fișa: fișă cu nume și prenume, cu datele personale şi, mai ales, cu un calificativ politic precis: legionar. (...) Această fişă avea să mă urmărească de-a lungul unei vieţi, implacabilă, ca o fatalitate, într-un secol în care individul devine omul-fișă, omul-dosar, omul-cazier, omul-amprentă digitală. De acum, orice vei face va fi interpretat de stăpânire prin prisma fişei tale: prietenii pe care ţi-i faci, femeia pe care o iubeşti, slova pe care o scrii, casa în care intri, drumul pe care pribegești, gândul căruia îi dai rostire, rugăciunea pe care o îngâni, icoana la care te închini”.

Aceste reflecţii şi-au dovedit din plin temeinicia și în cazul lui Silviu Crăciunaş, mai cu seamă că acesta nu a căutat să se ţină departe de tumultul vieţii politice, ba chiar dimpotrivă. După Dictatul de la Viena, nedorind să trăiască sub ocupația horthystă, Crăciunaş a părăsit Clujul, iar Mişcarea Legionară, apreciind conduita sa de până atunci, îl numește șef al organizaţiei Neamţ. După rebeliunea legionară, prin intermediul lui Horaţiu Comăniciu, s-a apropiat de P.N.Ţ., activând în cercurile ţărăniste şi după 23 august 1944.

Odată cu instaurarea guvernului Groza, Silviu Crăciunaş se implică tot mai mult în activitatea a ceea ce era desemnată generic drept „mişcarea de rezistenţă anticomunistă”. „Specialitatea” sa consta în trecerile ilegale peste graniţă: își alcătuise o rețea de gazde în orașele mari, călăuze-intermediare pentru teritoriul naţional, călăuze de trecere peste frontiera româno-maghiară, o rețea de gazde pe teritoriul Ungariei şi oameni de legătură pe traseul către Viena. De serviciile reţelei lui Crăciunaş au beneficiat o serie de figuri de marcă ale opoziţiei politice:

Dobre şi Iulia Moldovan, studiu introductiv: Iulia Moldovan şi Dumitru Dobre, Bucureşti, Editura Militară, 2008, p. 16 (în continuare, se va cita *Urme pierdute*...).

Horaţiu Comăniciu, Sabin Manuilă, Ion Iliu, Romulus Boilă, Virgil Veniamin şi alţii[20].

Totuşi, ulciorul nu merge de multe ori la apă! Monitorizat de serviciile de informaţii şi de Siguranţă, Crăciunaş a fost arestat la 7 aprilie 1948, în timp ce se afla la Bucureşti. În timpul anchetei, acesta „a declarat, în mod sincer, activitatea şi legăturile sale din ţară şi străinătate”, astfel încât, pe baza acestor informaţii, au fost arestate „o serie de elemente legionare şi organizaţii subversive”[21]. De asemenea, Crăciunaş a declarat că „regretă activitatea sa legionară”, manifestându-şi dorinţa de „a se încadra în noua orânduire socială şi a ajuta organele noastre”.

Ca urmare a acestei disponibilităţi afişate, împletind tactica „băţului şi a morcovului”[22] cu lungi discuţii libere pe teme de marxism-leninism, anchetatorii îl determină pe Crăciunaş să accepte rolul de agent informator (nume de cod „Neagoe”).

La 12 noiembrie 1948 a fost pus în libertate şi a fost trimis să locuiască într-o casă conspirativă din cartierul Mântuleasa. Totodată, i s-a pus în vedere să lase să-i crească barbă! După o lună, pe 16 decembrie, i s-a propus să plece la Paris „pentru a cunoaşte activitatea fugarilor români de acolo”, iar acesta a acceptat, cu condiția ca soția sa, care rămânea în țară, să primească lunar suma de 2.000 de lei.

În intervalul ianuarie-februarie 1949 s-a desfăşurat programul de pregătire a agentului în vederea trimiterii în misiune: conceperea legendei, alegerea traseului de parcurs, instruirea asupra comportamentului ce trebuia adoptat, planul de legătură (adrese de corespondenţă, parole, folosirea cernelii simpatice), instructajul de pătrundere în grupările emigraţiei româneşti. În funcție de țara unde se va afla, agentul urma să poarte numele de cod „Ion”, „Jean”, „Johann” sau „John”.

Sarcinile primite la plecarea în misiune erau:

- de a reface legăturile cu „fugarii români”;
- de a ajunge un „vârf” în emigrația românească;

[20] *Ibidem*, p. 19.
[21] *Ibidem*, p. 84.
[22] Perspectiva unei condamnări la ani lungi de închisoare era însoțită de dovada „umanismului” organelor de anchetă, care i-au acordat soţiei lui Crăciunaş, arestată şi ea, tratament medical şi, ulterior, au trimis-o chiar într-o stațiune climaterică.

- de a pătrunde „în intimitatea vieţii şi a gândirii personalităţilor politice, economice, militare şi bisericeşti din emigraţia românească”, pentru a descoperi acţiunile planificate împotriva regimului de la Bucureşti;
- de a stabili relaţii de prietenie cu maiorul Bazil Raţiu, despre care Securitatea avea informaţii că ar lucra cu serviciile franceze şi americane de informaţii, pentru a procura informaţii despre planurile acestora;
- să construiască „un fir de drum clandestin” pe care să atragă interesul „reacţionarilor din străinătate, al Comitetului Naţional Român şi al imperialiştilor”.

Silviu Crăciunaş a părăsit România în seara zilei de 21 februarie 1949, cu ajutorul unei călăuze acoperite a Securităţii din Oradea, însoţit fiind de Maria Leibovici şi fiica acesteia, îndreptându-se spre capitala Ungariei. Şoni Leibovici, soţul Mariei, era un om de bază la Budapesta, facilitând plecarea fugarilor, reali şi închipuiţi, mai departe, spre Austria.

În cele patru zile petrecute la Budapesta, Crăciunaş a contactat un membru al rezidenţei româneşti, raportând asupra modului în care se desfăşura planul. Cu ajutorul unor călăuze, a ajuns la Viena în 27 martie. De remarcat faptul că, în cazul unor probleme deosebite ivite în timpul deplasării prin Ungaria, Crăciunaş avea la dispoziţie un număr de telefon al unui maior din Securitatea maghiară şi indicativul „Grigore”.

Ajuns la Viena, a luat legătura cu refugiaţii români, dar şi cu Oficiul Internaţional al Refugiaţilor şi cu serviciul francez de informaţii, prezentându-şi „cartea de vizită”, conform legendei stabilită în ţară.

Îndrumat spre Secţia „Persoane deplasate şi refugiate” de la Innsbruck, Crăciunaş ajunge aici la 13 mai 1949 şi se vede pus faţă în faţă cu de-acum cunoscutul maior Blondel, din serviciul francez de informaţii. Trecând cu brio prin verificările iniţiate de francezi şi prin interogatoriile şi chestionarele coordonate de legionarul Nicolae Tănase, Crăciunaş ajunge să ia legătura cu comandorul Opran, care îi promite sprijinul său pentru a ajunge la Paris, dar îi cere şi să ajute la trimiterea unor persoane în România, prin călăuzele pe care le cunoştea.

La 13 august 1949, Crăciunaş a ajuns la Paris, unde a luat rapid legătura cu Horaţiu Comăniciu, Ion Iliu şi maiorul Bazil Raţiu. Aureolat de meritele sale din anii 1945-1948, când a facilitat plecarea clandestină a atâtor lideri politici, agentul Securităţii reuşeşte să capete încrederea vârfurilor emigraţiei, devenind membru în Comitetul Executiv al P.N.Ţ.,

în *Comité d'Assistance aux Roumains* şi în Comitetul Franco-Român de Acţiune. Totodată, a stabilit relaţii cu generalul Nicolae Rădescu, Horia Sima, Mihai Fărcășanu, gral. Ion Gheorghe, gral. Puiu Petrescu. Potrivit planului de legătură, transmite în Centrală adresa sa din Paris, dar..., după cum consemna un raport, „organele noastre nu au putut lua legătura cu el”.

După numai o lună, i se propune de către Bazil Raţiu să plece într-o misiune în România, sub coordonarea Serviciului American de Informaţii din Austria. După ce acceptă misiunea, i se indică să plece la München, unde, odată ajuns în ziua de 12 noiembrie 1949, i se detaliază planul misiunii de către Raţiu şi americanii George Schrott şi Frank Wild.

În esenţă, era vorba despre crearea unui drum clandestin din Austria până în România, aducerea în Austria a unui „curier” care să asigure funcţionarea acestui traseu, dar și a doi telegrafişti, procurarea unui buletin de identitate românesc model nou. În ceea ce priveşte informaţiile care trebuia culese din România, acestea nu difereau prea mult de cele solicitate lui Țanțu: date despre situaţia de la frontiere, date despre situaţia politică, economică şi militară a României, stabilirea unei legături cu grupurile de rezistență din munți și o evaluare a acestora.

Crăciunaș a fost pus să semneze un angajament și i s-a promis că, la întoarcerea din misiune, va fi încadrat în Serviciul American de Informaţii. Plecarea spre România a avut loc în 8 decembrie 1949, iar în țară a ajuns la 21 martie 1950.

Sosit la Bucureşti, Crăciunaș a contactat organele de securitate, conform instrucţiunilor, şi a relatat pe larg asupra succesului misiunii sale. Rapoartele întocmite au fost extrem de detaliate, unul dintre acestea având nu mai puţin de 583 de pagini, dovadă elocventă nu numai a unei memorii prodigioase, dar și a unui spirit pătrunzător, în măsură să sesizeze importanța unor fapte și detalii aparent anoste[23].

Ofiţerii coordonatori au fost mulţumiţi de materialul informativ primit şi de sinceritatea cu care agentul a relatat despre misiunea primită din partea americanilor, astfel încât, după o perioadă de pregătire și creare a unei noi legende, Crăciunaș a fost trimis din nou în misiune la Budapesta, la 11 august 1950, pentru a pregăti canalul de trecere în Austria. Pe teritoriul Ungariei acesta a stabilit o serie de legături și a revenit în țară în 19 august, pentru a face ultimele pregătiri.

[23] *Ibidem*, p. 118.

Între timp, arestarea agentului „Voicu” (Mihail Ţanţu) a ridicat suspiciunea că, poate, nici „John” nu a spus chiar totul despre misiunile primite de la imperialişti! Arestat la 18 septembrie 1950, Crăciunaş a fost supus unei anchete dure, astfel încât „în urma unor măsuri brutale de constrângere la care a fost supus de organele care l-au anchetat, sus-numitul a declarat că a trădat şi că cele spuse în declaraţiile anterioare nu sunt reale”[24].

Câteva zile mai târziu, agentul a retractat declaraţiile cu privire la „trădarea” sa, explicând într-o amplă declaraţie că a încercat astfel să scape de torturi şi să-şi salveze familia, sperând că, odată trădarea recunoscută, va fi imediat executat!

Incapabili să discearnă realitatea, ofiţerii de securitate care se ocupau de acest caz l-au reţinut pe Silviu Crăciunaş timp de patru ani, pentru ca, într-un târziu, după ce s-a ajuns la concluzia că, într-adevăr, acesta nu a trădat, să i se organizeze, în septembrie 1954, „evadarea” din spitalul penitenciarului Suceava. Pe timpul detenţiei a fost folosit de Securitate ca „agent de cameră”, furnizând informaţii despre „aproximativ 13 cazuri de deţinuţi”, după cum singur recunoştea[25].

În intervalul 1954-1957, Crăciunaş a fost „ascuns” la diverse adrese, continuând colaborarea cu Securitatea, sub numele de cod „Victor”, pentru depistarea persoanelor dispuse să sprijine acţiunile contra regimului şi pregătindu-se, în paralel, pentru o nouă misiune în străinătate.

În septembrie 1957 agentul ajunge din nou în Occident, trece cu bine de toate verificările contrainformative, beneficiind, pe lângă legenda minuţios construită[26], de un atu imbatabil: sănătatea sa zdruncinată serios de anchete şi de perioada detenţiei. De altfel, merită amintit că Silviu Crăciunaş a propus el însuşi să nu i se facă nici un tratament în România, întrucât problemele sale grave de sănătate vor constitui „o probă evidentă, pe care o voi băga astfel sub ochii americanilor despre autenticitatea evadării mele şi a vieţii ascunse şi izolate pe care am dus-o după evadare”[27]!

---

[24] *Ibidem*, p. 92.

[25] *Ibidem*, p. 248.

[26] La ambasada S.U.A. din Viena a depus, în 7 iunie 1958, o dare de seamă asupra activităţii sale dintre 1949-1957 de nu mai puţin de 270 de pagini!

[27] *Ibidem*, p. 30.

În scurt timp, Silviu Crăciunaş a devenit o figură de primă clasă a exilului românesc anticomunist, reuşind să fie ales chiar vicepreşedinte al Asociaţiei Culturale a Românilor din Anglia (ACARDA), condusă de Ion Raţiu.

Fără a mai insista asupra tribulaţiilor de „luptător anticomunist" ale lui Silviu Crăciunaş, vom menţiona doar că autoritatea sa a fost definitiv consolidată odată cu apariţia volumului *The Lost Footsteps*, la editura londoneză Collins-Harvill Press, în anul 1961. Volumul lui Crăciunaş s-a bucurat de peste 120 de cronici şi articole elogioase şi a fost tradus în numeroase ţări (S.U.A., Franţa, Suedia, Finlanda, Danemarca, Norvegia, Spania, Olanda, Elveţia, Liban), ca o lucrare ce dezvăluia ororile comunismului prin pana unui scriitor care le trăise pe propria piele.

Stabilit în Anglia, după un *intermezzo* în Spania (1977-1987), Crăciunaş a fost folosit de Securitate până în anii '80, iar asupra abilităţii sale excepţionale de a lucra conspirativ stă mărturie faptul că nimănui nu i-a trecut prin minte să-l suspecteze ca agent comunist.

După 1989 agentul „Victor" a devenit cunoscut şi publicului larg din România, atât prin traducerea cărţii sale din 1961, cât şi prin publicarea unor volume şi studii elogioase la adresa sa. Chiar şi istoricul englez Dennis Deletant prezenta în iulie 1999, la simpozionul Memorialului de la Sighetu Marmaţiei, o comunicare despre Silviu Crăciunaş extrem de elogioasă[28]! Adevărul despre acesta a putut fi scos la iveală numai după ce dosarele Securităţii au devenit accesibile cercetării istorice, prin crearea Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, în urma muncii asidue a cercetătorilor Dinu Zamfirescu, Dumitru Dobre şi Iulia Moldovan, autorii volumului intitulat, în mod inspirat, *Urme pierdute, urme regăsite. Cazul Silviu Crăciunaş.*

Silviu Crăciunaş s-a stins din viaţă, la Hove, pe coasta de sud a Angliei, la 1 februarie 1998, în urma unei insuficienţe cardiace. Era sfârșitul unei cariere de agent secret de peste patru decenii! Deși, în cazul reconstituirii vieţii unui agent dublu, ca şi în scrierea istoriei, în general, este greu să susţii că nu vor apare informaţii noi, în măsură să schimbe radical perspectiva, în stadiul actual al documentării „loialitatea lui Crăciunaş faţă de regimul comunist este indubitabilă"[29].

---

[28] Dennis Deletant, *Silviu Crăciunaş (13 februarie 1914 – 1 februarie 1998). Fragmente dintr-o biografie*, în „Analele Sighet 6", Bucureşti, Fundaţia Academia Civică, 1999, pp. 490-495.

[29] *Urme pierdute...*, p. 61.

Mihail Ţanţu și Silviu Crăciunaş reprezintă, așadar, două cazuri exemplificatoare pentru maniera în care serviciile de informaţii comuniste au reușit, chiar în primii lor ani de funcţionare, să recruteze, să instruiască şi să dirijeze agenţi capabili să penetreze organizaţii şi cercuri occidentale, să treacă cu brio de verificările organelor de contraspionaj adverse, să se angajeze în jocuri operative complexe și să furnizeze informaţii preţioase pentru autorităţile de la București. Câţi astfel de agenţi vor mai fi fost trimişi în misiune în cei peste 40 de ani de existenţă a regimului comunist vom afla numai la capătul unei cercetări minuţioase a uriașei arhive a acestor servicii!

Adrian Nicolae **PETCU**

Biserica Ortodoxă Română de la Paris în primii ai ani exilului (1945-1950)[1]

The Romanian Orthodox Church in Paris in the first years of exile (1945-1950)

The topic of the Romanian church exile is still a great challenge for the historians of the recent past. It is a complex topic both through the sequence of events and facts and through the often partisan literature that had emerged during the four decades of exile. Regarding religious life in exile, the case of the Romanian Church in Paris is a special chapter that requires careful analysis both from the sources of the archive of the former Securitate and those preserved in the West that make the nowadays researcher to confront with a vast documentary horizon, but also with many hermeneutical obstacles. In our approach we tried to make a chronicle of the events and facts that took place at the Romanian Church in Paris between 1945 and 1950 so that we could draw a picture of how the administrative rift appeared in relation to the Bucharest government and the canonical rift appeared in relation to the Romanian Patriarchy.

Etichete: Biserica Română din Paris, exil, Visarion Puiu, Martinian Ivanovici, Comitetul Național Român

Key-words: Romanian Church in Paris, exile, Visarion Puiu, Martinian Ivanovici, Romanian National Committee.

Tema Bisericii Române de la Paris este una de importanță majoră pentru cunoașterea și înțelegerea exilului românesc și fundamentală pentru scrierea trecutului bisericesc recent. Însă, această temă este insuficient cercetată și diseminată în conștiința publică. Complexitatea ei datorată evenimentelor care o constituie și contextului politic în care s-a consumat, alături de accesul restrictiv la documente, presupune un demers istoriografic dificil. De asemenea, literatura extrem de bogată și subiectivă deopotrivă face din această temă o problemă istoriografică cronofagă.

În demersul de față ne propunem să schițăm evenimentele și să prezentăm personalitățile care au marcat istoria Bisericii Române de pe

[1] Comunicare prezentată în cadrul manifestărilor „Zilele Catedralei", organizate de Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale, în zilele de 4-5 noiembrie 2017, la Paris, cu prilejul aniversării a 135 de ani de la cumpărarea și a 125 de ani de la sfințirea Bisericii românești de pe strada Jean de Beauvais 9bis. Astăzi, acest lăcaș de cult este catedrala Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale.

strada Jean de Beauvais 9bis, din Paris, în primii ani ai exilului românesc, adică în perioada 1945-1950. Pentru acestă perioadă de timp putem distinge trei etape cronologice, distincte prin evenimente, prin evoluţia comunităţii româneşti pariziene din exil, dar şi în funcţie de relaţiile cu guvernul de la Bucureşti. Cele trei etape pe care le propunem sunt: 1) 1945-1948, de separare faţă de reprezentantul puterii comuniste de la Bucureşti, adică Legaţia română din Paris; 2) 1948-1949, a declaraţiei de independenţă în raport cu autorităţile române; 3) 1949-1950, de constituire a unei entităţi bisericeşti care să răspundă nevoilor exilului românesc în contextul unui Război Rece, care anunţa iminentul război împotriva Sovietelor.

În anul 1945, superior al Bisericii Române de la Paris era arhimandritul Teofil Ionescu. Acesta era numit din februarie 1939, de către Miron Cristea, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în înţelegere cu Ministerul Cultelor, prin Ministerul Afacerilor Externe, deoarece lăcaşul de cult de pe strada Jean de Beauvais era proprietatea Statului Român. Acest statut al bisericii româneşti din capitala franceză a fost respectat până în anul 1946.

Dar, până la primele tensiuni cu Legaţia României de la Paris, de remarcat sunt câteva evenimente. La 20 iunie 1945, mitropolitul Visarion Puiu, aflat în oraşul austriac Kitzbühel, în spaţiul ocupat de armata franceză, înainta o solicitare arhimandritului Teofil pentru venirea la Paris, în intenţia de a pune pe picioare „Episcopia românilor din străinătate", pe care o înfiinţase câteva luni mai devreme, în perioada existenţei statului german[2]. La 29 august 1945, arhimandritul Teofil Ionescu înainta ministrului român de la Paris o adresă, prin care solicita ca Ministerul Afacerilor Străine din România să faciliteze venirea mitropolitului Visarion la Paris, cu titlul „provizoriu", până la „aşteptarea unor condiţiuni mai prielnice de a se întoarce în ţară"[3]. Precizarea arhimandritului de la finalul adresei nu era întâmplătoare, deoarece în această perioadă se făceau repatrieri numeroase, dar şi pentru a-l convinge pe diplomatul român de necesitatea aducerii mitropolitului la Paris. Mitropolitul nu a mai venit, pentru motive pe care, deocamdată, nu

[2] ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, f. 3. Pentru amănunte privind condiţiile înfiinţării acestei eparhii, a se vedea Adrian Nicolae Petcu, *Mitropolitul Visarion Puiu în Croaţia şi Austria. Începutul exilului*, în vol. „Euharistirion Patriarhului Daniel al României", coord. † Varlaam, Episcop-vicar patriarhal, şi Prof. Emilian Popescu, Bucureşti, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2011, pp. 614-640.

[3] ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, f. 5.

le-am identificat în arhive. Însă, putem spune că mutarea sa va fi fost blocată din țară, în urma verificărilor făcute de către autoritățile române, după solicitarea formulată de ministrul român de la Paris către centrala Ministerului Afacerilor Externe.

Tot în 1945 se mai întâmplă ceva. În țară, ministru al Cultelor era preotul Constantin Burducea, provenit din cercul politic al liderului comunist Petre Constantinescu-Iași. Însă, Burducea devenise deja un ministru incapabil, deoarece dovedise lipsă de elementară cultură politică. Din astfel de motive, nu de puține ori, se afla în tensiune cu primul-ministru Petru Groza. Înainte de previzibilul eșec de la congresul preoților democrați, din 16-17 octombrie 1945, ministrul Burducea începuse să se pună la adăpost față de o eventuală demitere. La 9 octombrie 1945, prin decizie ministerială, a hotărât trimiterea cumnatului său, Traian Popescu, ca dirijor al corului, și a fiului său, pe un post de cântăreț, la Biserica Română de la Paris. Pentru a obține acordul lui Groza, Burducea l-a numit inclusiv pe arhimandritul Vasile Vasilache pe postul de superior[4]. Vasilache era considerat de către patriarhul Nicodim Munteanu drept un candidat la episcopat, lucru pe care liderii comuniști nu-l acceptau, deoarece acesta se afla în relație permanentă cu Casa Regală. Însă, numirile trebuiau să aibă și acordul Patriarhului Nicodim. Întâistătătorul român a semnat deciziile cu excepția arhimandritului Vasilache.

Însă, plecarea rudelor lui Burducea la Paris s-a amânat, deoarece, în urma grevei regale, guvernul Groza nu era recunoscut de către aliații din Apus și, prin urmare, nu se acordau vize de călătorie[5]. Ulterior, la 2 noiembrie 1945, se pare că însuși patriarhul Nicodim ar fi semnat o decizie de revocare a arhimandritului Teofil Ionescu, fără a numi însă un alt preot în locul acestuia. Decizia a fost luată în pripă, probabil pentru a-l păstra în țară pe arhimandritul Vasilache[6]. La 5 noiembrie 1945, ordinul de revocare din funcție a lui Teofil Ionescu este transmis din nou prin Legația de la Paris. Arhimandritul Teofil refuză pe motiv că el nu poate închide biserica, deoarece trebuie să o predea unui alt slujitor, care să deservească colonia românească din Paris[7]. La 24 ianuarie 1946 ordinul este reiterat se

---

[4] Dudu Velicu, *Biserica Ortodoxă Română. Însemnări zilnice*, vol. I (1945-1947), ed. îngr. Alina Pavelescu, București, 2004, p. 50.

[5] Cei doi se pare că au plecat la Paris după martie 1946.

[6] Aurel Sergiu Marinescu, *O contribuție la istoria exilului românesc*, vol. IV (Biserica Ortodoxă Română în străinătate, în exil, în diasporă), București, Editura Vremea, 2004, p. 137.

[7] *Ibidem*.

pare, semnat tot de către patriarhul Nicodim. Arhimandritul Teofil refuză din nou, motivat[8].

După recunoaşterea guvernului Groza (5 februarie 1946), în mediul preoţesc bucureştean circula zvonul că ministrul Burducea urma să plece la Paris în locul arhimandritului Vasilache. Informaţia era reală. La 8 februarie 1946, fără acordul prealabil al patriarhului Nicodim, ministrul Burducea semnase şi trimisese spre publicare la „Monitorul oficial" decizia prin care se numea superior la Biserica Română de la Paris. A doua zi, în urma intervenţiei lui Emil Bodnăraş, decizia lui Burducea a fost revocată în timpul unei audienţe la primul-ministru Petru Groza[9].

Astfel, locul de superior al Bisericii Româneşti de la Paris era disputat în mediul bucureştean şi nu neapărat din dorinţa numirii unui slujitor adecvat, ci ca rezultat al unor măsuri exclusiv de natură politică.

După rezolvarea crizei guvernamentale, la Paris, ministru al României a fost numit profesorul Simion Stoilov. Între timp, la 22 martie 1946, arhimandritul Teofil Ionescu înainta o solicitare Legaţiei Române de la Paris pentru acordarea unei vize pe paşaport cu precizarea „pentru America de nord", deoarece era invitat în Statele Unite, pentru a participa la sesiunea unui comitet al Consiliului Mondial al Bisericilor, după ce în februarie 1946 asistase la lucrările aceluiaşi for interreligios de la Geneva, ca asistent al mitropolitului Ghermanos de Londra, exarh al Patriarhiei Ecumenice. Totodată, Teofil îşi manifesta dorinţa de a merge la Vatra, sediul Episcopiei Române din America, adăugând el: „conform îndatoririlor canonice"[10]. Teofil Ionescu a obţinut viza, plecând astfel în America. Pe lângă participarea la sesiunea ecumenică şi vizitarea sediului românesc de, arhimandritul Teofil s-a întâlnit cu preotul Nicolae Neamţu Marin, de la parohia românească din New York, căruia i-a dat o serie de informaţii privind destinul teritoriilor româneşti Basarabia şi Bucovina, ajunse sub ocupaţie sovietică. Acesta, la rândul lui, a dat materialele congresmenului american de Michigan, Georges Dondero, care, la 29 martie 1946, a ţinut un discurs la Washington, în care se referea inclusiv la drepturile statului român asupra celor două provincii istorice ocupate de către sovietici[11]. Evident că discursul nu a fost bine primit, mai ales de către ministrul român de la Paris, Stoilov, care făcea parte din comisia

---

[8] *Ibidem*, pp. 138-139.

[9] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, pp. 101, 104-105, 111-112; *Ibidem*, vol. 2 (1948-1959), 2005, pp. 143-144.

[10] ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, f. 26.

[11] *Ibidem*, f. 14.

română pentru negocierea Tratatului de pace. De asemenea, la 2 iulie 1946, către Legaţia Română de la Paris era trimis un denunţ, din care rezulta că arhimandritul Teofil Ionescu ar fi scris „articole fasciste" în publicaţia bisericească „Vestitorul" şi ar fi ţinut „predici fasciste" în timpul ocupaţiei naziste, toate acestea împreună cu Jean Miloae, acum directorul ziarului în limba franceză „România independentă", în care publica articole „antisovietice și antiguvernamentale"[12]. Chiar dacă informaţiile nu se confirmau[13], denunţul era perfect pentru epurarea arhimandritului Teofil, văzut acum ca un veritabil „colaboraţionist nazist". În consecinţă, la 10 august 1946, ministrul Stoilov a luat decizia unilaterală de a-l demite „provizoriu" pe superiorul Bisericii din Paris[14]. Pentru a-și justifica măsura arbitrară, alături de informaţiile din denunţ, la 17 august 1946 ministrul român trimitea în centrala ministerului un adevărat rechizitoriu împotriva arhimandritului Teofil, pe care îl învinuia inclusiv de „atitudini imorale": că ar fi plecat în America fără să anunțe Legația, că și-ar fi însușit sume de bani necuvenite și că nu mai convocase consiliul parohial de multă vreme[15]. La 20 august 1946, documentele ministrului Stoilov, ajunse la Emil Bodnăraș, secretarul general de la Președinția Consiliului de Miniștri, au fost trimise la Serviciul Special de Informații, cu rezoluția lui Petru Groza: „Ministerul Cultelor, pentru a lua imediat măsuri de rechemare"[16].

Din acest moment, Teofil Ionescu a devenit indezirabil pentru autorităţile comuniste de la Bucureşti, mai ales că era arătat ca unul care protestase, alături de români şi francezi, contra guvernului român în faţa Senatului francez[17]. În locul său, până la o nouă numire, de la 20 august, în slujire provizorie, a fost numit preotul Vasile Boldeanu, venit recent din Germania. A doua zi, Patriarhul Nicodim ar fi semnat decizia de numire a lui Boldeanu. Însă, la 27 august, Boldeanu a refuzat numirea, considerând că arhimandritul Teofil era cel mai indrituit să ocupe postul de superior al Bisericii Române din Paris.

[12] *Ibidem*, f. 5.
[13] În urma consultării publicaţiei „Vestitorul", în biblioteca Bisericii Române de la Paris, am constatat că arhimandritul Teofil nu publicase materiale cu caracter profascist sau pronazist.
[14] *Ibidem*, f. 27.
[15] ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, ff. 12-13; Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 168.
[16] ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 72, vol. 1, ff. 15, 16, 18.
[17] *Ibidem*, f. 23.

Observăm că numirea noului superior al Bisericii Române de la Paris era determinată de serviciile de informaţii din România, aflate sub conducerea lui Emil Bodnăraş. La 17 octombrie 1946, în mediul religios bucureştean se spunea că noul superior numit de către Patriarhul Nicodim era Arhimandritul Martinian Ivanovici. Acesta era din zona Sucevei, fiind considerat unul dintre candidaţii eligibili pentru postul de Mitropolit al Bucovinei de Sud, în contrapartidă cu Arhiereul Emilian Antal, locţiitor al scaunului mitropolitan. Ambele feţe bisericești făceau parte din Partidul Naţional Popular, condus de Petre Constantinescu-Iași, și îl curtau permanent pe Emil Bodnăraş[18]. Altfel spus, Bodnăraş a preferat să-l păstreze pe Antal ca un candidat sigur pentru scaunul eparhial de la Suceava, iar pe Ivanovici să-l trimită la Paris, pentru a avea un element de încredere într-un centru spiritual al românilor din străinătate ce părea să scape din mâinile autorităţilor comuniste. În această logică politică, la 14 ianuarie 1947, prin ministrul Stoilov, autorităţile române cereau preotului Vasile Boldeanu să evacueze locuinţa pe care o ocupa în casa parohială a bisericii din Jean de Beauvais, deoarece nu figura în bugetul Ministerului Cultelor[19].

În schimb, arhimandritul Teofil va fi rechemat în ţară, punându-i-se la dispoziţie transport gratuit, pe care însă îl va refuza. El va pleca în America, unde va lucra ca redactor la publicaţia „Solia" și va sluji la paraclisul de la sediul Episcopiei, de la Vatra. Treptat, el își va consolida poziţia, încât va deveni un candidat eligibil pentru demnitatea de episcop-vicar, care să suplinească scaunul lăsat liber de către Episcopul Policarp Moruşca[20].

După o scurtă perioadă de timp de slujire la Paris, în noiembrie 1948, prin decizie ministerială, arhimandritul Ivanovici era rechemat în ţară. Măsura va fi fost luată în urma solicitărilor Mitropolitului Justinian Marina al Moldovei la guvern, încă din octombrie 1947, pentru ca Ivanovici să ocupe scaunul eparhial de la Suceava[21]. Solicitarea de chemare

[18] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, pp. 187-188. Ivanovici a plecat pe 24 noiembrie la Paris (*Ibidem*, p. 198).

[19] Jean Miloe, *La riposte aux attaques du Gouvernement Roumain contre l`Église Roumaine de Paris*, Paris, 1976, p. 18; A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 141-142. O luna mai târziu, preotul Boldeanu s-a mutat pe rue de la Clef 31, din arondismentul V al Parisului (*Ibidem*).

[20] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 1, p. 212. În ţară au fost rechemate și rudele fostului ministru C. Burducea, se pare fără știrea Patriarhului Nicodim (*Ibidem*, pp. 241-242).

[21] *Ibidem*, pp. 272, 289; *Ibidem*, vol. 2, pp. 10, 12.

în ţară va fi reiterată în februarie şi martie 1948. Însă, Martinian Ivanovici a refuzat să se întoarcă, deşi îşi dovedise fidelitatea faţă de regimul de la Bucureşti, mai ales prin predica ţinută şi Tedeum-ul săvârşit de Anul Nou pentru Înaltul Prezidiu al MAN[22], fapte pe care le comunicase inclusiv mitropolitului Justinian Marina[23]. De altfel, în iulie 1947 Ivanovici fusese propus Sinodului de la Bucureşti de către ministrul Stoilov, pentru demnitatea de mitrofor, cerere rămasă în suspensie în aceea vreme[24]. Însă, arhimandritul Ivanovici a refuzat să revină în ţară, probabil şi pentru faptul că nu reuşise să ocupe postul de eparhiot al Sucevei. Mai mult decât atât, conform procesului verbal al Consiliului parohial al bisericii din Paris, din 11 martie 1948, motivând că este demis, fără să fie numit un înlocuitor, pentru ca astfel legaţia română să poată închide biserica și să o transforme în dispensar sau muzeu, Ivanovici a declarat că s-a văzut nevoit să refuze cererea autorităţilor române[25].

Totuși, în martie 1948, superior al Bisericii Române din Paris era numit preotul Constantin Staicu, consilier la Arhiepiscopia Bucureştilor şi paroh la Biserica „Sf. Nicolae”-Vlădica din Bucureşti. Totodată, acesta era numit consilier de presă la Legaţia Română de la Paris. Iniţial, preotul Staicu a refuzat, deoarece Ministerul Cultelor nu îi aproba deplasarea la Paris împreună cu familia[26]. Totuşi, la 27 martie 1948 printr-o telegramă trimisă de la Cabinetul patriarhal, semnată de către Mitropolitul Justinian, locotenent de Patriarh, către Legaţia Română de la Paris, se cerea arhimandritului Ivanovici „să se prezinte în ţară, până la 20 aprilie”, solicitându-se totodată „asigurarea inventarului bunurilor din biserică până la sosirea preotului Constantin Staicu, noul titular”[27].

Arhimandritul Ivanovici a refuzat din nou cererea autorităţilor comuniste din ţară, declarând separarea Bisericii de la Paris faţă de Legaţia română, după cum aflăm din raportul ministrului Stoilov către ministrul Afacerilor Externe, Ana Pauker, din data de 6 mai 1948: „Fostul superior al Bisericii, arhimandritul Martinian Ivanovici, rechemat în ţară după cererea mea în urma incidentelor de la 1 ianuarie, asupra cărora v-am raportat la timp[28], după ce a refuzat să se înapoieze în ţară, a luat în

[22] Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 145.
[23] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 53.
[24] *Ibidem*, p. 81.
[25] J. Miloe, *op. cit.*, p. 19.
[26] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 42.
[27] AMAE, fond Problema 217-Franţa5a, dosar Biserica Ortodoxă Română din Franţa, f. nenum.
[28] În stadiul actual al cercetărilor nu ştim la ce „incidente” se face referire.

public atitudine direct ostilă față de guvern în ziua de duminică, 18 aprilie, în timpul slujbei religioase. După informaţiile mele, în faţa publicului adunat în Biserică, fostul superior al Bisericii a declarat că a rupt relaţiile cu oficialitatea română din Paris şi că rămâne credincios fostului rege Mihai. Afirmând în mod mincinos că prin noua Constituţie Biserica ar fi despărţită de stat, domnia sa a anunţat constituirea unui consiliu parohial, format, de altfel, numai din foşti legionari şi din elemente făţiş duşmănoase față de guvernul român și că împreună cu acest consiliu va conduce și va administra Biserica. În ziua de luni, 19 aprilie (în ziua de 20 aprilie având să expire ultimul termen pe care Ministerul Cultelor şi Patriarhia îl acordase părintelui Ivanovici, pentru înapoierea sa în ţară sub sancţiunea «destituirii») am trimis la Biserică pe un reprezentant al Legaţiei cu ordinul scris de a lua în primire toată averea mobilă şi imobilă a Bisericii, proprietatea statului român. Fostul superior al Bisericii a refuzat să predea și, cu consiliul parohial instalat de Domnia sa ad-hoc, a declarat că va dispune de Biserică. În fața acestei situaţii, am prezentat la 21 aprilie la Ministerul de externe francez, prin secretarul său general, ambasadorul Chauval, o notă al cărui text vi se trimite prin acest curier. Nota subliniază faptul că Biserica română este biserică de stat și că imobilul bisericii este proprietatea statului român. În notă se cere categoric ca Legaţia să fie repusă în posesiunea acestui imobil, predându-i-se cheile după evacuare și sigilarea localului de către autoritățile franceze.

Cu toate că am insistat asupra urgentei măsuri de luat (numai 10 zile despărţindu-ne atunci de sărbătoarea Paştilor, arătând și inconvenientul deosebit de a lăsa pe un grup de rebeli să dispună de Biserica statului român, tocmai în această împrejurare), nota cu răspunsul guvernului francez a fost primită tocmai în ziua de 1 mai și este mai mult decât evazivă. În textul acelei note, pe care vi-l trimit tot prin acest curier, veţi vedea că se vorbește de «Associations Cultuelles», adică asociaţie cu caracter confesional, de cult religios, care nu există și nici nu a existat vreodată în colonia română din Paris, iar pe de altă parte, se sugerează evaziv apelul la tribunalul civil. Cazul acesta și, în special, răspunsul cuprins în nota guvernului francez, va face desigur din partea dumneavoastră obiectul întregii atenţiuni pe care-l comportă guvernul, având să ia hotărârea pe care o va crede de cuviință.

În calitatea mea de reprezentant al guvernului român la Paris îmi permit, însă a propune următoarele:

I. Cu privire la fostul superior al bisericii române, arhimandritul Martinian Ivanovici, destituirea sa imediată și, eventual, retragerea naționalității;

II. În chestiunea atitudinii luate de guvernul francez manifestată prin Nota sa de răspuns, socot, cum am sugerat și prin telegrama mea, că ar fi necesar un avertisment categoric, prin care să se anunțe represalii prin luare de măsuri analoge față de proprietățile franceze din țară, în cazul dacă statul român nu este repus îndată în drepturile sale de proprietar asupra bisericii române și a imobilului dependent din rue Jean de Beauvais nr. 9bis. Având în vedere efectul pe care l-ar produce asupra coloniei române din Paris o cedare din partea noastră a drepturilor noastre asupra Bisericii, socot că prestigiul României și al guvernului RPR ar fi grav atins printr-o asemenea cedare.

Odată ce Biserica, cu imobilul dependent (în care actualmente locuiesc, introduși de arhimandritul Ivanovici, elemente străine de biserică și absolut dușmănoase nouă) ar fi reintrat în stăpânirea guvernului român, ar trebui serios avizat asupra viitorului acestei instituții. Dacă nu vrem ca ea să devină un focar de propagandă în contra guvernului RPR, foarte serioase măsuri vor fi necesare. Când momentul va fi venit, îmi voi permite a vă face propuneri în acest sens”[29].

Gestul lui Ivanovici a determinat separarea Bisericii Române de pe strada Jean de Beauvais, din punct de vedere administrativ, de autoritățile române și, canonic, față de Sinodul Bisericii Ortodoxe Române. La 18 aprilie 1948 s-a format un consiliu parohial, constituit din reprezentanți ai partidelor istorice, ai legionarilor, ai neutrilor politici și ai Frontului Național, care activau în mediul exilului românesc parizian[30].

La 2 iunie 1948, în mediul religios bucureștean se vehicula ideea conform căreia Biserica Română din Paris devenise independentă față de Legația Română, în urma acțiunii unor „legionari veniți din Germania” și crearea unui alt comitet parohial[31]. Prin urmare, în țară, deja se formase o imagine distorsionată asupra celor întâmplate la Biserica Română din Paris.

Dar se revenim la Biserica Română din Paris. În mai 1948, la Biserica din Jean de Beauvais sosea Arhimandritul Ștefan Lucaciu, fost spiritual și profesor la academiile teologice din Oradea și Arad (1940-1941, 1943-1947) și fost stareț al Mănăstirii Hodoș-Bodrog (din decembrie

---

[29] Idem, fond Problema 70-71, Franța, vol. 11, f. nenum.

[30] Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 147, 175.

[31] Dudu Velicu, *op. cit.*, vol. 2, p. 73.

1947)[32]. În februarie 1948, el reuşise să fugă din ţară şi, după un periplu prin Salzburg și Hanovra, fusese primit în casa parohială a Bisericii Române de către preotul Vasile Boldeanu. Cu un an înainte, Arhimandritul Ştefan discutase cu un trimis al preotului Boldeanu la Arad despre organizarea bisericească a românilor din exil, pe ideea Eparhiei înfiinţată de către mitropolitul Visarion Puiu. Pentru aplicarea acestei idei, Boldeanu şi Lucaciu s-au gândit să-i aducă la Paris inclusiv pe unii ierarhi şi profesori din ţară, precum episcopii Nicolae Popovici sau Andrei Magieru și profesorii Dumitru Stăniloae sau Teodor M. Popescu. Aplicarea acestui plan nu a mai fost posibilă, mai ales că episcopii şi profesorii vizaţi refuzaseră să meargă în exil. La Paris, arhimandritul Lucaciu a primit sarcina de a organiza cantina destinată românilor aflaţi în trecere spre America. La puţin timp, acesta ajunge chiar superior al bisericii româneşti, ales de către membrii exilului românesc[33], se pare, în urma recunoașterii de către autoritățile franceze a „Asociaţiei pentru practicarea cultului", cu sediul în biserica din Jean de Beauvais.

Alături de ceilalţi clerici români, Lucaciu continuă să slujească şi să activeze în rândul refugiaţilor, inclusiv prin activităţi de denunţare a politicii comuniste din ţară. O menţiune pasageră din arhiva lui Sergiu Grosu ne dezvăluie importanţa pe care arhimandritul Ştefan Lucaciu va fi avut-o în exilul românesc de la Paris: „La 12 octombrie 1948, la Arhiepiscopia din Paris, în numele Consiliului parohial al Bisericii ortodoxe române din Paris, într-o alocuţiune pronunţată în faţa cardinalului Tisserant, Arhimandritul Ştefan Lucaciu a denunţat maşinaţiunile guvernului român împotriva Bisericii creştine şi în special împotriva Bisericilor surori, Biserica romano-catolică şi Biserica greco-catolică: «Biserica ortodoxă română din Paris, bucurându-se de libertatea de exprimare și considerându-se reprezentanta Bisericii ortodoxe române în ansamblul ei, având sub protecţie spirituală pe toţi cei de dincolo de cortina de fier, se simte îndreptăţită să protesteze în maniera cea mai hotărâtă contra abuzurilor şi ofenselor la care a recurs regimul comunist din România. Oportunismul religios de care dă dovadă astăzi regimul

[32] Pentru detalii biografice, a se vedea Adrian Nicolae Petcu, *Arhimandritul Ştefan Lucaciu în vâltoarea exilului românesc (1948-1962)*, în „Biserica şi Şcoala", an XCVII (97), serie nouă, nr. 7, iulie 2016, Arad, pp. 3-4.

[33] ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 2336, ff. 15, 20-21; Idem, fond Penal, dosar nr. 7727, vol. 1, f. 36v; Ştefan Lucaciu, *Episcopia Misionară ortodoxă română din cele două Americi şi ţările de apus ale Europei faţă de erezia samosfeată rusească*, [f.l.], 1956, pp. 16, 67.

comunist se va îndrepta cu furie, mâine, către Biserica ortodoxă pe care înţelege să o transforme în prezent, în platformă politică pentru îndeplinirea scopurilor lui politice. În calitate de **părinte spiritual al întregii comunităţi ortodoxe române de dincolo de cortina de fier** [sublinierea noastră, n.n.], adresez Eminenţei voastre rugămintea de a transmite Preafericitului părinte Papa Pius al XII-lea hotărârea noastră de a nu recunoaşte niciodată actele arbitrare săvârşite de regimul comunist din România contra fraţilor noştri romano-catolici şi greco-catolici. Dorinţa pe care ne-o exprimăm hotărât este ca, alături de bisericile surori, să apărăm idealurile tradiţionale din ţara noastră care îşi trag vigoarea din credinţa în Iisus Hristos»"[34].

Aşadar, gestul arhimandritului Ştefan Lucaciu se încadra perfect în opţiunile românilor din exilul parizian, cu un discurs împotriva regimului de la Bucureşti ţinut în faţa cardinalului Eugen Tisserant, secretar al Congregaţiei pentru Bisericile orientale şi un important actor al Vaticanului de la începutul Războiului Rece, dar şi în faţa arhiepiscopului de Paris, Emmanuel Suhard, un cunoscut anticomunist. Totodată, conform documentului susmenţionat, Lucaciu apare ca „părinte spiritual al întregii comunităţi ortodoxe române de dincolo de cortina de fier", rol pe care, probabil, şi l-a arogat, dar care presupune importanţa pe care o manifesta în acel moment pentru viitorul exilului românesc[35]. Probabil va fi ajuns superior al Bisericii româneşti din Paris, mai ales în contextul recunoaşterii asociaţiei cultuale, care potrivit legislaţiei franceze, gira activitatea cultică ce se desfăşura la Biserica românească pariziană.

Câştigarea acestui statut pentru comunitatea românească din capitala franceză s-a obţinut după o intensă activitate diplomatică marcată de tensiuni între România şi Franţa. Faţă de refuzul autorităţilor franceze de a permite preluarea Bisericii Române din Paris din strada Jean de Beauvais, în contrapartidă autorităţile comuniste au ripostat prin naţionalizarea, la 3 noiembrie 1948, a sanatoriului Congregaţiei „Saint Vincent de Paul" din Bucureşti. Statul francez, prin legaţia de la Bucureşti, încercase să transcripţioneze acest aşezământ de la Congregaţia franceză,

---

[34] http://www.procesulcomunismului.com/marturii/fonduri/grosu/calendpersec/docs/cap10.htm (consultat la 10.08.2015). Textul ar putea avea şi câteva interpolări.

[35] Tot în 1948, preoţii Ioan Truţă şi Vasile Haţegan, din Episcopia ortodoxă română din America (care declaraseră autonomia faţă de Patriarhia Română), s-au aflat la Paris, în căutarea unor candidaţi pentru postul de arhiereu-vicar, aceştia găsindu-l potrivit, se pare, chiar pe arhimandritul Ştefan Lucaciu (ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 2336, f. 21).

însă partea română nu acceptase, pe motiv că dosarul nu era complet. În schimb, capela sanatoriului, „Sacre Couer”, a ajuns totuşi în posesia statului francez, unde în continuare a slujit preotul belgian lazarist François van der Jonckheyd[36]. Aşa se face că, la 12 noiembrie 1948, membrii comunităţii româneşti de la Paris depuneau statutul asociaţiei cultuale la Tribunalul Civil al Senei. La 22 noiembrie, statutul a fost recunoscut de către statul francez. Astfel, Biserica Română de la Paris devenea a exilului. Printre altele, în statut se prevedea ca asociaţia să susţină activitatea cultică din biserică, membri fiind cei care aveau cel puţin şase luni de şedere în Franţa sau mai puţin, dar cu recomandarea altor doi membri. Asociaţia era condusă de o epitropie formată din cinci persoane şi un consiliu parohial din 12 persoane, ambele alese de adunarea parohială pe o perioadă de trei ani. Preşedintele asociaţiei era superior de drept al bisericii[37].

Cu toată influenţa de care dispunea, arhimandritul Lucaciu nu va rezista convulsiilor pe care exilul parizian le cunoştea. Pentru a se menţine în Biserica română de la Paris, încă din toamna anului 1948, Lucaciu a căutat susţinere politică în rândul ţărăniştilor, la grupul condus de Romulus Boilă-Virgil Veniamin. Totuşi, a fost nevoit să plece din str. Jean de Beauvais, instalându-se într-o rezidenţă din oraşul Issy les Moulineaux (la limita sud-vestică a Parisului), unde o vreme a slujit la capela românească din acest oraş. Totodată, şi-a continuat activitatea caritabilă în mijlocul românilor, considerând că mai poate face ceva pentru exilul românesc şi împotriva regimului comunist de la Bucureşti[38].

Tensiunile dintre clericii români aflaţi la Biserica Română de la Paris s-au acutizat tot mai mult, din cauza atitudinii dictatoriale promovate de către arhimandritul Ivanovici. De pildă, în august 1949, acesta le cerea preoţilor care locuiau în casa parohială să plece[39]. La momentul respectiv, la Paris se aflau preoţii: Martinian Ivanovici, Radu Graţian, Ştefan Lucaciu, Vasile Boldeanu şi Gheorghe Preda.

---

[36] AMAE, fond Problema 217-Franţa 5a, dosar Biserica Ortodoxă Română din Franţa, f. nenum.
[37] Ovidiu Bozgan, *Biserica ortodoxă română din Paris în anii postbelici*, în vol. „Studii de Istoria Bisericii”, Editura Universităţii din Bucureşti, 2000, p. 53, nota 9.
[38] În februarie 1955, arhimandritul Ştefan Lucaciu a plecat în America, la o parohie din eparhia condusă de episcopul Valerian Trifa, pe care îl va contesta apoi într-o carte publicată în 1956 (ACNSAS, fond SIE, dosar nr. 2336, ff. 15, 61, 82; Ştefan Lucaciu, *op. cit., passim*).
[39] Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 175.

Însă, Martinian Ivanovici nu admitea ca lăcaşul de cult din Jean de Beauvais să devină centrul spiritual al românilor aflaţi în Paris, unde să se ofere inclusiv asistenţă caritabilă. Având de partea sa consiliul parohial, Ivanovici refuza cu obstinaţie să se dedice românilor exilaţi, aşa cum înţelegeau ceilalţi preoţi să o facă. Totodată, se pare că Ivanovici îşi dorea să ajungă episcop cu sediul în biserica de pe Jean de Beauvais, în această perioadă începând să strângă semnături de susţinere de la mai mulţi români aflaţi în Paris[40]. Tensiunea dintre Ivanovici şi ceilalţi clerici a atins cote înalte, după 18 august 1949, când acesta l-a pomenit pe fostul rege Carol al II-lea în timpul Liturghiei, după ce îl cununase religios cu Elena Lupescu, la Estoril.

Pentru restabilirea păcii în Biserica de pe Jean de Beauvais, preotul Vasile Boldeanu şi alţi membri ai comunităţii româneşti au recurs la gestul aducerii mitropolitului Visarion Puiu la Paris[41]. La 25 august 1949, Mitropolitul Visarion Puiu ajungea în capitala franceză, adus de către Octavian Vuia şi Alexandru Blaga de la Lugano, din Elveţia. Tot pentru aducerea mitropolitului la Paris, un sprijin a venit şi din partea cardinalului Tisserant. Mitropolitul şi-a stabilit domiciliul pe strada Babylon, nr. 32 din arondismentul 7 al Parisului (atunci mănăstirea Fraternité Sacerdotale, astăzi Secretariatul General al Guvernului francez).

După sosirea în Paris, mitropolitul i-a convocat pe toţi preoţii români. Primul gând al mitropolitului a fost de împăcare a preoţilor, cerând lui Martinian Ivanovici ca, în ziua de 4 septembrie, să slujească solemn împreună în Biserica Română din Paris şi să anunţe mutarea Eparhiei românilor din străinătate în capitala franceză[42]. Pentru a-şi masca refuzul, Ivanovici a afirmat că nu poate face aşa ceva fără acordul consiliului parohial. Mitropolitul a înţeles refuzul lui Ivanovici, dându-i totuşi un termen de gândire de câteva ore. Practic, Ivanovici nu era de acord să pună biserica din strada Jean de Beauvais la dispoziţia eparhiei

---

[40] ABORP, dosar 1/1949, f. nenum.

[41] A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 35, 178.

[42] Se pare că, în cursul anului 1948, mitropolitul Visarion mai avusese o tentativă de a veni la Paris, după cum îi va mărturisi preotului grec Constantin Moraitakis, fost aprocrisiarh al Patriarhiei Ecumenice la Bucureşti, dar refuzase invitaţia „din cauza situaţiei politice din Franţa şi a românilor răi de acolo” (*Preotul Constantin E. Moraitakis. Viaţa şi opera sa după documente inedite publicate şi comentate de Euripide C. Moraitakis*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004, doc. 1, p. 191). De asemenea, mitropolitul Visarion purtase o corespondenţă cu arhimandritul Ivanovici la 9 decembrie 1948 şi la 28 februarie 1949 (cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 39-40, 178, 181-182).

conduse de către Mitropolitul Visarion. În aceeși zi, la inițiativa lui Vasile Boldeanu, toți preoții au mers în biserică, unde au îngenuncheat și și-au cerut iertare reciproc.

După expirarea termenului, Ivanovici s-a prezentat din nou la mitropolit cu același răspuns negativ. În replică, mitropolitul i-a spus că, dacă nu acceptă comuniunea de slujire, îl sancționează canonic. În mentalul colectiv al exilului românesc s-a inseminat ideea conform căreia în acest moment mitropolitul Visarion l-ar fi caterisit pe arhimandritul Ivanovici. Nu știm în ce a constat sancțiunea mitropolitului, dar este clar faptul că bătrânul ierarh nu a acceptat atitudinea de refuz manifestată de către arhimandritul Ivanovici. În realitate, însă, caterisirea arhimandritului Ivanovici a fost dată de către mitropolitul Visarion o lună mai târziu.

Acest conflict de ordin canonic a avut urmări nebănuite pentru viitorul comunității românești din Paris. Fără știrea mitropolitului, în ziua de 4 septembrie 1949, un grup de legionari veniți din Germania au intrat în biserică și, după terminarea Liturghiei, în prezența lui Ivanovici, au citit documentul privind sancțiunea canonică, cerându-i astfel cheile, arhiva și sigiliul parohiei. Ivanovici a refuzat. Atunci legionarii au intrat în altar și l-au dezbrăcat pe Ivanovici de veștmintele liturgice. În acest fel, legionarii considerau că puneau în aplicare măsura canonică asupra lui Martinian Ivanovici. În biserică s-a produs o busculadă, situație care mai apoi a determinat închiderea lăcașului de cult sub protecția poliției franceze[43]. În realitate, a fost vorba de o acțiune brutală de acaparare a bisericii din partea grupului legionar, care dorea să se impună în comunitatea românească din Paris, folosind autoritatea bisericească a mitropolitului Visarion Puiu.

Totuși, în privința acestui episod găsim o serie de amănunte interesante, nu neapărat edulcorate, dar contaminate în viziunea ideologică a autorităților comuniste de la București, în raportul însărcinatului cu afaceri român la Paris, din 12 octombrie 1949, în care spunea:

„I. În ziua de 4 septembrie a.c. la terminarea slujbei religioase, la biserica ortodoxă română din Paris, din strada Jean de Beauvais, un grup de credincioși, în realitate membri ai Gărzii de fier, au invadat biserica. Ei s-au apropiat de arhimandritul Martinian Ivanovici, căruia i-au citit o declarație a mitropolitului Visarion Puiu prin care îi cerea să predea cheile bisericii și postul său preotului Radu Grațian, un slujitor care după

[43] *Ibidem*, pp. 41-42.

declaraţia lui Ivanovici ar fi hirotonit ilegal în Germania. Pretextul acestei acţiuni a grupului gardist condus de Horia Sima ar fi faptul că Ivanovici a oficiat la Lisabona căsătoria religioasă a fostului rege Carol cu dna Lupescu. Refuzul lui Ivanovici de a părăsi biserica şi a de preda cheile a dat naștere unei încăierări între grupurile din biserică în cursul căreia a fost lovit și Ivanovici. În cele din urmă, biserica a fost ocupată de gardiști, care s-au baricadat înăuntru. După ce Ivanovici s-a refugiat în locuinţa sa, o parte a grupului gardiștilor l-a urmărit, a forţat uşa şi i-au cotrobăit apartamentul. Sesizată, poliţia franceză a luat numai act de acest incident, fără a interveni. În duminica următoare (11 septembrie 1949), conform ordinului Ministerului de Interne francez, comisariatul Cartierului Latin a închis biserica. «Asociaţia culturală [sic!] română» şi «Asociaţia combatanţilor voluntari români» s-au adresat la 13 septembrie 1949 Tribunalului Civil al Senei, pentru a obţine redeschiderea bisericii. Tribunalul a numit pe domnul [Jacob] Wiell administrator judiciar cu misiunea de a asigura exerciţiul cultului în această biserică. [...] După îndepărtarea lui Ivanovici, Graţian Radu, reprezentantul Gărzii de fier, care deţine cheile, îndeplineşte în mod provizoriu funcţiunile bisericești.

Grupul român, de acord cu legile franceze, a hotărât pentru 2 octombrie alegerea unui nou arhimandrit [superior, n.n.].

II. Presa franceză a relatat acest fapt și mai toate ziarele au comentat și au urmărit desfășurarea evenimentelor. În comentariile presei, în general, se scoate în evidenţă, în mod fals, aspectul politic al incidentului, arătând pe mitropolitul Visarion Puiu şi grupul lui ca partizani ai Gărzii de fier de sub conducerea lui Horia Sima, iar pe arhimandritul Ivanovici ca pe un om independent, care nu face politică şi care în 1948 a rupt relaţiile cu Legaţia RPR din Paris şi guvernul român de la Bucureşti. Ziarul «L`Humanité» din 9 curent comentează incidentul, scoţând în evidenţă atitudinea autorităţilor franceze faţă de fasciști.

III. În legătură cu cele de mai sus, s-ar putea publica în ziarele progresiste și reviste («L`Humanité», «Ce Soir», «Action» etc) câteva articole semnate de ziariști francezi cu următoarea temă: În ziua de 2 octombrie s-a hotărât să se facă alegerea preotului, care să conducă biserica ortodoxă română din Paris. Această zi coincide cu ziua internaţională a păcii. În legătură cu aceasta, se poate scoate în evidenţă, odată mai mult, atitudinea autorităţilor franceze faţă de fasciştii români care, pe teritoriul Franţei, umblă în voie, îşi au publicaţiile lor şi se dedau la acte de huliganism, provocând incidente cu alte grupuri de trădători și fasciști, în timp ce cetăţenii români democraţi sunt expulzaţi, iar publicaţiile progresiste sunt interzise fără motiv. Se mai poate scoate în

evidenţă că, în fond, incidentul de la biserica română din Paris este provocat de o luptă ce se dă între două grupuri de trădători. Prin provocări, precum cel petrecut la biserica din Paris, aceştia urmăresc întărirea rămăşiţelor fasciste fugite din România de teama răspunderilor şi care și-au găsit un refugiu binevoitor pe teritoriul Franţei sub oblăduirea autorităţilor franceze"[44]. Desigur că ultima parte a raportului reflectă cât se poate de bine modul în care autoritățile comuniste de la București, prin legaţia de la Paris, înțelegeau să manipuleze și să distorsioneze problematica bisericii din capitala franceză, strategie pe care o vor aplica de-a lungul a câtorva decenii de lupte pentru acapararea lăcaşului de cult.

Alături de încercarea de pacificare a comunității românești de pe Jean de Beauvais, mitropolitul Visarion venise la Paris și cu gândul de a pune pe picioare „Episcopia românilor din Străinătate", pe care o înființase în ianuarie 1945, în Austria[45]. Venise de la sanatoriul din Lungano, după ce, cu sprijinul preotului Moraitakis, încercase să plece într-o mănăstire de pe insula Cipru, dar în iulie 1949 nu primise viză de la autoritățile britanice de ocupaţie. Motivul: mitropolitul refuzase să meargă la Londra, pentru a gira eparhia înființată la 10 aprilie 1949, la Salzburg, și al cărei titular fusese ales preotul Vasile Leu[46]. Mitropolitul susţinea într-o scrisoare către preotul Moraitakis că responsabil pentru eșecul plecării sale în Cipru era preotul Leu, pentru că nu-i dăduse binecuvântarea și acordul de a-l numi unicul ierarh al românilor din exil[47].

De altfel, încă din aprilie 1949, mitropolitul se gândea ca Eparhia sa să o atârne canonic de Patriarhia Ecumenică sau de cea a Ierusalimului, în acest sens rugându-l pe prietenul său, preotul Moraitakis, să tatoneze cu demnitarii din aceste două scaune apostolice[48]. Încercările mitropolitului Visarion de atârnare canonică erau justificate, deoarece, după separarea comunității românești din Paris de Patriarhia Română, era nevoie de o oblăduire eparhială. Din acest motiv, mitropolitul va intra în conflict canonic cu locotenentul de episcop Vasile Leu, sprijinit de

---

[44] AMAE, fond Problema 70-71, Franţa, vol. 11, f. nenum.

[45] În acest sens, a se vedea Adrian Nicolae Petcu, *Mitropolitul Visarion Puiu și organizarea bisericească a românilor din exil*, în „Valori pășcănene", an I, nr. 2, decembrie 2006, pp. 24-33.

[46] *Preotul Constantin Moraitakis*, doc. 11, pp. 203-204; *Ibidem*, doc. 18, p. 213; mai înainte, mitropolitul încercase să plece în America, pentru a rezolva vacanța eparhială care împlinise 10 ani. Le fel, autoritățile americane s-au opus, spunând mitropolitul, din cauza „piedicilor puse de agenții români" (*Ibidem*).

[47] *Ibidem*, doc. 13, p. 205.

[48] *Ibidem*, doc. 9, p. 201.

Biserica Anglicană şi de Consiliul Mondial al Bisericilor. Însă, Vasile Leu şi prietenul său, Florian Gâldău, aveau probleme de ordin moral și politic. Mitropolitul Visarion știa foarte bine că Leu fusese inspector în Ministerul Cultelor din guvernul Petru Groza, din acest motiv catalogându-l „comunist”[49].

Prin urmare, principalul obstacol de care s-a lovit mitropolitul Visarion în activitatea sa la Paris a fost prezenţa acestui așa-zis episcop Vasile Leu, care își aroga jurisdicţia canonică asupra comunităţilor românești din Apusul Europei. Leu era susţinut inclusiv de Comitetul Naţional Român. Practic, în acest moment se crease un conflict de ordin canonic pe aceeași jurisdicţie bisericească. Conflictul începuse în mai 1949, când Leu îl vizitase pe mitropolit la Lugano, pentru a-l convinge să-i cedeze jurisidicţia și să-i gireze eparhia înfiinţată cu o lună înainte la Salzburg. Totodată, Leu încercase să-l ia pe mitropolitul Visarion la Londra, pentru a avea siguranţa că bătrânul ierarh nu-i va pune în pericol opera de organizare eparhială[50].

Cu toate acestea, la 9 septembrie 1949 mitropolitul Visarion reușea să înregistreze „Eparhia românilor din străinătate”, cu sediul la Biserica Română din Paris, ca asociaţie cultuală, în conformitate cu legislaţia franceză[51]. De asemenea, mitropolitul a făcut cunoscut Regelui Mihai mutarea acestei eparhii la Paris, dar Casa Regală a împins responsabilitatea problemei către Comitetul Naţional Român, considerat guvernul român din exil[52]. Astfel, CNR-ul s-a folosit de autoritatea pe care o avea pentru a submina activitatea mitropolitului Visarion Puiu şi a o gira pe cea a psedudo-episcopului Vasile Leu. Din aest motiv, Leu și-a permis să afişeze pe uşa bisericii româneşti din Jean de Beauvais anunţul că în data de 13 octombrie 1949 va săvârşi parastasul pentru defunctul Gheorghe Niculescu-Buzeşti, deoarece era convins că biserica va fi

[49] *Ibidem*, doc. 10, p. 202.

[50] A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 34. Conform unui memoriu scris în decembrie 1949 de către Florian Gâldău, se pare că la 5 septembrie 1949 a existat un plan al grupului Leu-Gâldău de a-l lua de la Paris pe mitropolitul Visarion și a-l duce la Londra (*Ibidem*, pp. 43-44). După refuzul mitropolitului și de această dată, cei doi clerici, Leu și Gâldău, au lansat în exil o campanie de calomnii, prin care se susţinea că bătrânul ierarh ar fi paralizat și, deci, neputincios pentru a conduce o eparhie (*Ibidem*).

[51] O. Bozgan, *op. cit.*, p. 58; A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 198. Statutul asociaţiei a fost publicată în „Journal Officiel de la Republique Française”, nr. 240, luni și marţi, 10-11 octombrie 1949, p. 10251 (cf. *Ibidem*).

[52] A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 196-198.

deschisă în urma intervenţiilor reprezentanţilor CNR din Paris la oficialităţile statului francez. Slujba de parastas s-a ţinut la data stabilită, însă în absenţa preotului Vasile Boldeanu şi a corului (susţinători ai mitropolitului Visarion), iar după puţin timp poliţia franceză a sigilat din nou lăcaşul de cult[53].

După închiderea Bisericii din Jean de Beauvais a urmat o amplă campanie de denigrare la adresa mitropolitului Visarion, pornită dinspre lideri ai CNR-ului şi dinspre cei doi clerici Leu-Gâldău. Cei din CNR considerau că mitropolitul era susţinut de către membrii Gărzii de Fier şi că dorea să-şi impună în mediul exilului românesc o eparhie creată pe teritoriul Germaniei naziste, de aici fiind doar un pas pentru a-l considera „colaboraţionist nazist". Totodată, pseudo-episcopul Leu a lansat în mediul exilului românesc falsa idee că mitropolitul avea în vedere organizarea eparhiei pentru ca mai apoi să o alipească Romei[54]. De altfel, o astfel de idee o răspândea Leu în mediul exilului românesc încă din august 1949[55]. Mai grav este faptul că etichetele de acest gen, în fond calomnii, l-au urmărit permanent pe mitropolit până la sfârşitul vieţii. Se pare că, din cauza acestei campanii de calomnii, cei doi clerici au fost caterisiţi de către mitropolitul Visarion, decizie pe care ar fi anunţat-o în primul număr al „Buletinului Eparhiei Românilor din Străinătate", apărut în octombrie 1949, la Paris[56]. Totodată, la 20 octombrie 1949, arhimandritul Martinian Ivanovici a fost caterisit pe o perioadă de trei ani de către mitropolitul Visarion, pentru „schismă administrativă şi nesocotirea autorităţii chiriarhale"[57].

Însă, tulburările de la Biserica Română din Paris erau atent monitorizate inclusiv la Consiliul Ecumenic al Bisericilor de la Geneva. La 28 septembrie 1949, secretarul general al acestui for, reverendul Visser`t Hooft, îi cerea lui Raoul Bossy, reprezentant al organizaţiei CAROMAN (Comitetul de Ajutorare a Românilor Refugiaţi), să meargă la Paris, pentru ca împreună cu membrii CNR-ului să rezolve această problemă. Potrivit lui Bossy, se preconiza „numirea unui nou paroh apolitic şi neutru în Rue Jean de Beauvais şi desemnarea unui episcop al românilor ortodocşi din Apus". Însă, soluţia era greu de aplicat, deoarece Bossy era de părere că

---

53 *Ibidem*, p. 56.

54 *Ibidem*, pp. 55, 56.

55 Raoul Bossy, *Jurnal (2 noiembrie 1940-9 iulie 1969)*, ediţie îngrijită de Ion Mamina, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2001, p. 393.

56 Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 56.

57 ABORP, dosar 1/1949, f. nenum.

mitropolitul Visarion Puiu, văzut ca fost membru al guvernului simist din exil, era susţinut de legionari, dar mai ales de Vatican și de guvernul francez, în special de ministrul de externe Robert Schuman. În această dispută se afla noul-ales Victor Leu, cunoscut „candidat al anglicanilor", oaspete în Anglia al arhiepiscopului Canterbury şi susţinut de Consiliul Ecumenic. Prin urmare, potrivit lui Bossy, „este deci o rivalitate între Vatican și Consiliul Ecumenic, între Arhiepiscopia din Paris și cea din Canterbury, între Paris și Londra, între legionari și «partidele democratice»"[58]. De altfel, la 2 octombrie, însuși reverendul Brandreth de la Biserica Anglicană din Paris (rue Auguste Vacquerie 7) susţinea că mitropolitul Visarion „ar fi deja catolic și ar purta reverende papistășești" și că ar fi refuzat să-l viziteze pe arhiepiscopul de Canterbury, deși primise viza engleză[59]. Pe de altă parte, cu toată susţinerea pe care o avea, Leu se confrunta cu piedici la hirotonire, venite dinspre mitropolitul Gherman de la Londra, exarh al Patriarhiei Ecumenice.

La 3 octombrie 1949, Bossy s-a întâlnit cu generalul Rădescu la Paris, unde printre altele au discutat și problema bisericii românești. Potrivit lui Bossy, Rădescu era de părere ca preotul Ivanovici să nu mai rămână la biserica din Jean de Beauvais, gândindu-se să fie numit Florian Gâldău, pe care însă Leu și-l dorea permanent la Londra. Un alt nume vehiculat de Rădescu a fost cel al lui Emilian Vasilovschi, fost slujitor al capelei românești de la Berlin, în timp ce Bossy l-a propus pe Ioan Surducan. În schimb, Rădescu a spus despre Surducan că era „un popă de ţară", deci incompatibil pentru Paris. Cât priveşte Episcopia, Rădescu ar fi afirmat: „să se descurce popii între dânșii", mai ales că „nu vrea război deschis cu legionarii"[60].

A doua zi, 4 octombrie, la o întâlnire cu mai mulţi lideri ai exilului românesc de la Paris, Bossy întâmpină opoziţia lui George Răutu, membru al consiliului parohial, care pleda pentru păstrarea lui Ivanovici, deoarece îl considera „om cinstit", susţinând totodată că orice slujitor de pe Jean de Beauvais urma să fie doborât de către legionari, dacă nu ar fi fost omul lor[61]. Altfel spus, Răutu încerca să creeze imaginea unui pericol legionar care plana asupra bisericii românești.

Vedem că părerile erau împărţite între liderii exilului parizian, între soluţia Leu și Ivanovici sau chiar prin aducerea preotului Ioan Truţă

[58] R. Bossy, *op. cit.*, p. 394.
[59] *Ibidem*, pp. 394-395.
[60] *Ibidem*, pp. 396-397.
[61] *Ibidem*, p. 397.

din America, la sugestia lui Virgil Venimin, orice pentru excluderea mitropolitului Visarion, pe care Bossy totuși nu-l considera trecut la catolicism[62]. Chiar și Regele Mihai a fost întrebat asupra unei soluţii viabile. Însă, monarhul considera că problema este de competenţa Comitetului Naţional Român din America[63].

Cu toate acestea, mitropolitul Visarion Puiu avea susţinători în rândurile comunităţii din Paris, care îi mustra pe reprezentanţii CNR, pentru atitudinile lor politicianiste. De pildă, în toamna anului 1949, în ziarul „L`Action Roumaine", care apărea la Paris, se arăta politicienilor din CNR că Biserica Română de pe Jean de Beauvais ajunsese un veritabil „bastion al partidelor dvs și din problema religioasă un articol electoral". Se considera că, prin manifestările de opoziţie faţă de organizarea unei eparhii a românilor din străinătate cu sediul la Paris, politicienii din CNR și din alte structuri similare din exil făceau jocurile bolșevicilor de la București („Trebuie oare, pentru a fi bun democrat, să fi trădat în prealabil ca bolșevic?") [64].

De asemenea, preotul Vasile Boldeanu era convins că mitropolitul Visarion Puiu era ierarhul în jurul căruia exilul bisericesc românesc trebuia să se organizeze. Din acest motiv, la 2 noiembrie 1949 el a mers la Geneva, la Consiliul Ecumenic, pentru a pleda în favoarea acestuia, arătând totodată statutul necanonic al episcopului ales Victor Leu[65].

În toată această perioadă, biserica românească de pe Jean de Beauvais a rămas închisă. În urma unei decizii a Tribunalului Civil al Senei, trebuia ca în data de 11 noiembrie 1949 să se aleagă un nou consiliu parohial, sub supravegherea reprezentanţilor statului francez. Alegerile au fost amânate pentru 23 noiembrie, apoi *sine die*, deoarece un grup de români, apropiat de fostul consiliu parohial, la cererea CNR-ului, a protestat la autorităţile franceze în faţa așa-ziselor încercări ale mitropolitului Visarion și ale susţinătorilor săi de a produce un nou scandal[66]. Din acest motiv, la 12 noiembrie 1949, mitropolitul scria preotului Constantin Moraitakis cum la Paris „a găsit o colonie română foarte amestecată. Deși văd toţi că nu fac nici o politică, totuși am piedici

[62] *Ibidem*, p. 398
[63] *Ibidem*, p. 399.
[64] Cf. A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 171.
[65] R. Bossy, *op. cit.*, p. 399.
[66] A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 55.

din partea englezilor, a legației sovietice [probabil a RPR, n.n.] și a diverșilor necredincioși politicieni de ieri, din țară”[67].

În cele din urmă, problema bisericească de la Paris va fi tranșată tot la nivelul Casei Regale. La 10 ianuarie 1950, Bossy este chemat de către Regina-Mamă Elena la Lausanne, pentru discutarea principalelor probleme ale exilului românesc. În problema bisericească, Bossy notează în memoriile sale cum Regina Elena „nu admite un moment unirea cu Roma, de aceea nu acceptă ideea unei eparhii conduse de Visarion Puiu. Fiul ei simte la fel. [...] Mă întreabă cum am putea ieși din impasul în care ne aflăm. Îi propun formula mea: cu patriarhul ecumenic «primus inter pares» al patriarhilor ortodocși, constatând că biserica ortodoxă română din exil a rămas fără păstor, să-i desemneze un episcop sau locotenent de episcop. Regina pare de acord, mai ales când îi spun că patriarhul Athenagoras este cetățean american și a păstorit 20 ani în Statele Unite. Va vorbi cu Mihai în acest sens”[68].

Se pare că ideea lui Bossy a prins contur, deoarece, în februarie 1950, secretarul general al Consiliului Ecumenic ar fi discutat cu patriarhul ecumenic, care se arătase dispus să ia sub ascultare Biserica românească, dacă Regele Mihai și CNR-ul i-ar fi cerut. La fel susținea și mitropolitul Ghermanos al Londrei, după ce românii de la Paris ar fi cerut intrarea sub omoforul Constantinopolului[69].

Totodată, campania împotriva mitropolitului în exil continua, în scopul eliminării defintive din cercurile exilului parizian. La începutul anului 1950, Constantin Vişoianu va iniția o campanie de denigrare, pe motiv că mitropolitul nu era autorizat nici de CNR, nici de Rege să înființeze vreo mitropolie în exil, că nu mai avea nici o calitate bisericească, în urma caterisirii și că în vremea războiului ar fi deținut funcția de membru al guvernului simist de la Viena. La fel se exprima și George Răut, membru al „Asociației cultuale Române din Paris”, sub egida căreia funcționase biserica din Jean de Beauvais, la 13 ianuarie 1950, când intervenea la Ministerul Afacerilor Externe francez împotriva bătrânului ierarh[70].

Alături de marginalizarea la care era supus de către liderii CNR-ului, tot la începutul anului 1950 mitropolitul Visarion Puiu a mai primit o lovitură. Considerat instigatorul tulburărilor de la Biserica Română din

[67] *Preotul Constantin Moraitakis*, doc. 13, p. 205.
[68] R. Bossy, *op. cit.*, p. 402.
[69] *Ibidem*, p. 403.
[70] A.S. Marinescu, *op. cit.*, pp. 163-166.

Paris şi văzut ca un potenţial inamic al regimului comunist de la Bucureşti în opera de organizare bisericească din apusul Europei, în urma presiunilor venite dinspre mediul politic, la 28 februarie 1950 a fost caterisit de către Sinodul BOR[71]. Lovitura dată mitropolitului a fost mare, deoarece, astfel, el își pierdea comuniunea euharistică cu scaunele apostolice, care se aflau în afara lagărului socialist şi adoptaseră o poziţie prudentă în raporturile cu Bisericile ortodoxe din statele comuniste.

Cu toată susținerea pe care o avea din partea membrilor comunităţi româneşti dornici să aibă un lăcaş de cult în care slujbele să se desfăşoare potrivit tipicului bisericesc şi în spirit irenic, în februarie 1950 mitropolitul Visarion a fost obligat de către autorităţile franceze să părăsească Parisul, cu interdicţia de a mai reveni în Île-de-France și în departamentele împrejmuitoare. Astfel, el a ajuns în sudul Franţei. La 18 martie 1950, de la Cannes, mitropolitul Visarion scria preotului Vasile Boldeanu că nu va trimite o pastorală la sărbătoarea Paştilor, deoarece cea de Anul Nou nu fusese publicată. De asemenea, bătrânul ierarh afirma că nu era dispus să se mai întoarcă la Paris, pe motiv că „nu-i poate binecuvânta" pe cei care au permis închiderea bisericii, chiar dacă o vor redeschide și îi vor obliga „pe cei trei popi ticăloşi" să evacueze casa parohială[72]. De la 1 octombrie 1950 a fost găzduit într-o abaţie catolică din Thèoule-sur-Mer, la 10 km de Cannes[73].

La Paris, Biserica românească a fost deschisă cu acordul administratorului judiciar Jacob Wiell doar pentru anumite solemnităţi religioase. De pildă, la hramul Sfinţilor Arhangheli din anul 1950, în biserică a slujit preotul Martinian Ivanovici, în prezenţa a aproximativ 90 de persoane[74].

Biserica română a fost redeschisă abia în aprilie 1951, la praznicul Paştilor, ca slujitor al bisericii fiind numit preotul Virgil Pârvănescu. Acest slujitor fusese ales la Biserica românească de pe Jean de Beauvais la insistenţele CNR-ului, după ce organizaţia Caroman, condusă de Raoul Bossy, intervenise la Crucea roșie iugoslavă, pentru a-l elibera din lagăr[75].

Ulterior, la 30 martie 1952 au avut loc alegeri, în urma cărora au rezultat cinci epitropi: Mircea Eliade, Nicolae Dianu, Leon Negruzzi,

---

[71] „BOR", nr. 3-6, martie-iunie 1950, pp. 296-297.

[72] Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie (1944-1963)*, vol. 1, Paşcani, Editura Moldopress, 2002, doc. 11, pp. 112-113.

[73] *Ibidem*, doc. 16, pp. 119-120.

[74] *Ibidem*, doc. 14, p. 117

[75] R. Bossy, *op. cit.*, p. 419.

Eftimie Gherman şi Ion Stăncescu, ca secretar. Astfel, Biserica românească din Jean de Beauvais a fost redeschisă cultului permanent[76].

În urma acestei reconstituiri de fapte şi evenimente pe care Biserica Română de la Paris le-a cunoscut în primii ani de după al Doilea Război Mondial, am putea spune că statutul lăcaşului de cult a fost disputat într-un context extrem de nefavorabil, cauzat începerii Războiului Rece, între un regim politic ateist şi un exil fracţionat între diverse interese partinice, care practic le moştenea din ţară şi, în mod evident, aducea deservicii unei vieţi religioase normale. Fireşte că demersul de faţă nu se pretinde unul exhaustiv, ci este doar debutul unei cercetări, care se va desfăşura inclusiv prin consultarea arhivelor păstrate la Biserica Română de la Paris şi a celor provenite de la Comitetul Naţional Român din Statele Unite.

[76] A.S. Marinescu, *op. cit.*, p. 174.

Radu Ştefan **VERGATTI**
Cristina Narcisa **VERGATTI**

Ultimul decan al baroului Dolj: avocatul Eliodor E. Vergatti[1] (1886-1957) - o comemorare -

The last dean of the Dolj bar: lawyer Eliodor E. Vergatti (1886-1957) - a commemoration -

In this study are presented aspects of the life of the last dean of the Dolj Bar, lawyer Eliodor E. Vergatti. The information comes from the family documents, National Archives, and the follow-up files currently in the CNSAS, relating to the last two years of his life and his death. We wanted to highlight in this short article the personality of the last decan of the Doljean Bar, a remarkable figure for Romanian law and culture, commemorating it 60 years after its tragic disappearance.

Etichete: avocat, viață politică, fișă personală, Securitate
Keywords: lawyer, political life, personal file, Security

Imediat după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, în Craiova, pe str. Unirii, pe terasa Cofetăriei Borănescu, stătea un grup de avocaţi vârstnici din oraş, punând ţara la cale. Între ei se găseau Săvoiu, Popilian, Fortunescu, Vergatti. Cel din urmă era un om cu părul alb, cu ochi căprui profunzi, cu ten smead, buze pline, arcuite într-un surâs permanent.

Nu era prea înalt, dar impunea prin statură, vorbea tare, avea o voce răsunătoare, al cărei timbru putea fi recunoscut uşor de la depărtare. Era una dintre calităţile care-l făceau să fie apreciat între avocaţii craioveni. Glasul lui răsunase când îşi văzuse nepotul, pe Radu[2], trecând pe stradă de la şcoală spre casă. Îl chemă pentru a-i oferi o prăjitură „Di Granda". Îi făcea plăcere, căci era fiul nepotului său, avocatul bucureştean Alexandru Vergatti[3]. De multe ori îi povestea băieţelului despre tatăl său şi-i spunea

---

[1] Eliodor E. Vergatti, ca şi tatăl său senatorul Eliodor I Vergatti, figurează în text şi, uneori şi în Monitoare Oficiale şi în dosarele CNSAS, alte acte oficiale utilizate în prezentul text cu mai multe grafii: Eliodor sau Eleodor, Vergatu, Vergatti sau Vergati.

[2] Unul dintre cei doi autori ai articolului de față, Radu Ștefan Vergatti (n. 10 decembrie 1937). Bunicul său Ioan (Jean) Vergatti era frate cu avocatul Eliodor E. Vergatti.

[3] Avocatul Alexandru Vergatti (1911-1996) era fiul lui Ioan (Jean) Vergatti şi vom

că-i dorește să devină și el avocat.

Pasiunea pentru profesie a lui Eliodor E. Vergatti era de înțeles. Descindea dintr-o veche familie de avocați olteni. Strămoșii lor din fostul județ Romanați, din Caracal, făceau parte din categoria socială a boierimii, descinzând direct din boierimea care-l înconjura pe Matei Basarab (1632-1654). În veacul al XVIII-lea: *„Cea mai mare parte din domnii fanarioți și cea mai mare parte din familiile ce'i însoçiau la venirea lor în principate nu erau Greci, cum îi numesc unii chronicari, ci Italieni (Mavro-cordatti, Mauro (Cozoni), Vergatti, Lapatti, Calligari, Lahovari, Pardicari, Ventura, Cosadini, Sordoni, Plaghiano, Morusi, Carussi, Coressi, Verussi, Derussi, Leventi, Cerlenti, Cincu, Geni, Notara și alții") sèu Români din Macedonia (Vlahuți, Darvari, Dissescu, Țéva, Musicu, Goga, Moscuna, Ciomaga, Cianaca, Boscu, Castrișu, Aurelu, Duca, Verghi, Giuvara, Dumba, Patciura, Bardaca, Viliu, Tulea, Venetti și alții) după cum ne-o spune semnificațiunea și terminațiunea numelui lor. Dér atât cei d'ântâiu cât și cei din urmă erau greciți: naționalitatea lor sburase cu ocasiunea crescerii lor prin șcólele grecesci din Constantinopole*"[4].

Fie că Ion Brezoianu – autorul citatului – are dreptate sau nu, în mod sigur o parte dintre familiile menționate de el erau net românești, chiar împământenite, cu sentimente profund românești.

În anul 1795 familia Vergatti se găsește menționată în scris ca familia Vărgatu, între ctitorii Bisericii Domnești din Caracal (fostul Județ Romanați) cu hramul Intrarea în Biserică. În aceeași calitate, în aceeași perioadă, vor fi întâlniți și ca epitropi în Balș.

Unul dintre membrii ei a plecat la studii în orașul italian Padova. Acolo numele a fost menționat ca Vergatti. Fiind aplecat spre studiu, și-a obținut repede diploma de licență în științe juridice.

Ioan Vergatu (Vergatti) a revenit în Principatul Dunărean al Valahiei. A început să practice avocatura în Oltenia. Era o epocă frământată între revoluția condusă de Tudor Vladimirescu (1821) și războiul ruso-turc (1828-1829) încheiat prin pacea de la Edirne (august 1829). Ca urmare a tratatului de pace, până la achitarea despăgubirilor de război, rușii au ocupat Principatele Dunărene. Au impus aici o administrație militară în frunte cu generalul Pavel Kisseleff. Acesta, pentru a guverna în mod

---

vorbi pe scurt despre ei mai târziu în textul de față.

[4] Ioan Brezoianu, *Vechile Instituțiuni ale României (1327-1866), cu un appendice estras din mai mult de ua sută chrisobuli, spre limpedirea chronologiei a domnitorior Țĕrrei românesci, pe secolii XIV, XV și XVI*, Typ. Stefan Mihălescu, București, 1882, p. 116-117.

eficace, a impus un ansamblu de norme numite Regulamente Organice.

Prin articolele 224-226 din Regulamentul Organic pentru Țara Românească s-au reglementat și aspecte legate de cei care puteau să practice profesiunea de avocat. Astfel, aceştia trebuiau să-şi înscrie numele în condica cancelariei Departamentului Dreptății și puteau practica după ce primeau o așa-numită carte de slobozenie[5].

Ca urmare, imediat s-au precizat numele acelora care aveau dreptul să practice profesia de avocat.[6]

Între avocații de pe lângă Divanurile ot Craiova s-a aflat și Ioan Vergatti. S-a remarcat ca un avocat extrem de activ. A participat la o serie de procese mari pentru grănițuirea moşiilor. Pot da aici ca exemplu procesul între familiile Obedeanu și Berindey. Avocatul Ion Vergatti a fost reprezentantul familiei Obedeanu și a câştigat procesele. Pe lângă ocupația de avocat, el mai practica și negoțul, ca bogasier. Dintr-un document din 12 ianuarie 1835 de la Arhivele Naționale, Serviciul Județean Dolj aflăm că a cumpărat un loc de casă în orașul Caracal și o vie a fraților Scarlat și Alexandru Murgășanu, 10 stânjeni de moșie în hotarul Slăveni, cu suma de 1150 lei[7]. Aflăm din nou știri despre el dintr-o carte de judecată a Judecătoriei Județului Romanați, într-o pricină privind cumpărarea de mai sus. Jalba era formulată de Alecu Murgășanu care cerea drept de protimissis asupra locului pe care i-l vânduse lui Enache Bogasierul Vărgatu (= Ianache/Ioan Vergatti)[8].

Ca urmare a vieții sale înțelepte, care l-a făcut să se afirme în Craiova și în întreaga Oltenie, în octombrie 1846, domnul George Bibescu (1842-1848) i-a emis diploma pentru rangul boieresc de pitar[9], la 24

---

[5] Colecțiunea vechilor legiuiri administrative sub conducerea profesorilor Paul Negulescu și George Alexianu, *Regulamentele Organice ale Valahiei și Moldovei*, vol. I, Întreprinderile Eminescu S.A., Bucureşti, 1944, p. 107.

[6] Lista primilor 22 avocați care țineau de Divanul de București a fost publicată în „Gazeta Oficială" a Principatului Valahiei din 30 septembrie 1830. În finalul acestei Porunci a Marelui Logofăt al Dreptății (atunci Iordache Golescu), se făcea mențiunea: *Iar pentru ceilalți pe la celelalte județe la Divanurile ot Craiova mai in urmă se vor face cunoscuți prin Gazetă*.

[7] Arhivele Naționale, Serviciul județean Dolj, colecția Documente, pachetul CCCXXXVI/4, semnalat de dl. prof. Dinică Ciobotea, căruia-i mulțumim și pe această cale.

[8] Idem, pach. CCCXXXIV/5.

[9] *„Noi, Gheorghie Dimitrie Bibescu, Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn și Stăpânitor a toată Țara Românească, Având în vedere suma slujbelor ce a săvârșit Ioan Vergatu, precum și Artic. VI din legiuirea rangurilor, am bine-voit și l'am*

octombrie 1846. A fost și o recunoaștere a meritelor lui personale și o reîntărire a rangului de familie boierească existentă, întrucât *„membrii familiilor vechi boierești sunt trecuți direct la pitari, iar oamenii noi la conțopiști”*[10].

El a putut astfel, printr-o viață de muncă, să deschidă poarta reușitei pentru fiul său, Eliodor Vergatti, pe care-l vom numi Eliodor I (28 martie 1838 - ? 1900). Și acesta s-a dedicat tot avocaturii. Mergea pe un drum bătătorit. La 22 mai 1865 avocatul Eliodor Vergatti i-a apărat în instanță pe moșnenii Soreni, din Valea lui Soare[11].

A fost avocat de curaj, căci a început procesul pentru moșneni în anul 1862, în preajma promulgării legii secularizării averilor mănăstirești (1863) și a înfăpturii reformei rurale (1864) din timpul domniei lui Al. I. Cuza (1859-1866).

Din anul 1871, Eliodor I va intra în viața politică în gruparea care se situa în jurul lui Ion C. Brătianu. A fost unul dintre participanții la întrunirea de la Mazar-pașa, unde s-a format Partidul Liberal[12].

înălțat în rang de Pitar, cu carile s-a trecut și în Arhondologie. Drept-aceia, spre a fi șciut și cunoscut la toți de obșce sub putirea acestui rang, ii s-a dat această a Noastră Domnească Diplomă încredințată cu a Noastră mare pecete și iscălitură. În Orașul Bucureșci scaunul Domniei Noastre, în a douăzeci și patrulea zi a lunei Octomvrie, anul mântuirii una mie opt sute patruzeci și șase, în al patrulea an al Domniei Noastre. (urmează semnăturile domnului, secretarului statului, n.n.*) S-a trecut în Condica Secretariatului Statului sub nr. 2349*” (cf. Diploma de reconfirmare a boieriei lui Ioan Vergatti (Vărgatu), emisă în temeiul art. VI din Legea Rangurilor înregistrată la Secretariatul Cancelariei Domnești a Țării Românești sub nr. 2346 din 24 octombrie 1846 (aflată în arhiva familiei), semnată de domnul Gheorghe Dimitrie Bibescu (1842-1848); A se vedea și mențiunea în Arhondologie la Paul Cernovodeanu, Irina Gavrilă, *Arhondologiile Țării Românești de la 1837*, Muzeul Brăilei, Ed. Istros, Brăila, 2002, p. 167. Practic, a fost o reconfirmare a rangului de veche familie boierească existentă.

[10] *Ibidem*, p. 11.

[11] Cf. „Bulletinulu Curții de Cassațiune și de Justiția a Principateloru Unite Române”, tom. IV, Annulu 1865, no. 112, p. 232-234 (reprodus după volumul primit la 1 mai 1926 de Biblioteca Facultății de Drept Harvard (Harvard Law School Library).

[12] Între ianuarie-mai 1875, în casele fostului maior englez Stephen Lakeman (numit Mazar pașa), în București, s-au întrunit fruntașii liberalilor care la 24 mai 1875 au declarat constituit Partidul Liberal (cf. Gheorghe Platon, V. Russu, Gh. Iacob, *Cum s-a înfăptuit România Modernă: o perspectivă asupra strategiei dezvoltării*, Editura Universității Al. I. Cuza, Iași, 1993, p. 131).

După ce în anul 1869 figurează ca membru al societăţii Transilvania[13], doi ani mai târziu, în anul 1871 a fost ales deputat și din 1879 senator.

Ca membru al adunării parlamentare a României, la 9 mai 1877 a fost unul dintre cei 79 oameni politici români care au votat independenţa României[14].

S-a afirmat în viaţa politică a ţării ca reprezentant al aripii liberale progresiste. Dovadă în acest sens sunt foarte numeroasele luări de cuvânt în parlament[15], răspunsuri la mesajul tronului[16], propuneri legislative[17] etc.

Din ceea ce a avut ca zestre soţia sa Matilda (născută Gheţoiu, cu care s-a căsătorit la 31 ianuarie 1869) și din banii pe care i-a putut aduna din munca de avocat a avut posibilitatea să cumpere, printre altele, moșia Gorgănașu din marginea orașului Balş[18]. Ea a ţinut foarte mult să aibă o moşie acolo deoarece familia avea un mic conac și era una din ctitorele bisericii locale.

Din căsătoria cu Matilda Vergatti s-au născut patru copii:

- Zenobia, născută în 1869, măritată cu profesorul universitar de silvicultură Petre Antonescu;
- Dimitrie (Mitiuţă), născut în 1873
- Ioan (Jean) Vergatti, născut în 1876
- Eliodor (al II-lea), născut la 1 februarie 1886

Singurul fiu care i-a mers pe urme a fost mezinul Eliodor.

Îl voi numi Eliodor II (sau Eliodor E.) Vergatti pentru a fi mai

[13] Cf. „Transilvania, Fói'a Asociatiunei transilvane pentru litaratur'a romana și cultur'a poporului romanu", Brasiovu, Anulu II, Nr. 8, 15 aprilie 1869, p. 91.

[14] Cf. George D. Nicolescu, *Parlamentul Român 1866-1901. Biografii și portrete*, I. V. Socecu, București, 1903, p. 298. Lista participanţilor a fost publicată în ordine alfabetică.

[15] *Ibidem*, p. 241, 298, 321, 374; „Tribuna Poporului", Anul III, nr. 57, marţi 23 martie/4 aprilie 1899, p. 2 (aceasta din urmă este probabil una dintre ultimele luări de cuvânt în parlament înainte ca Eliodor I Vergatti să moară).

[16] Cf. *Cuventarea Domnului Eliodor Vergati, Senatorul Col. II de Romanaţî Cu ocaziunea respunsului la Mesagiul Tronului în ședintia Senatului de la 21 Decembrie 1896*, Tip. N. I. Macavei & Comp., Craiova, 1896.

[17] Spre exemplu, „Revista israelită", Anul II, No. 4, 15 martie 1887, (București), p. 94, în care este menționat Senatorul Eliodor Vergatti care a făcut o serie de amendamente pragmatice la Legea de împământenire cu dispensă de stagiu.

[18] Cf. ANIC, Col. Hotărnicii 1700-1915, Inv. 2470, Hotărnicia Moșiei Gorgănașu a lui Eliodor Vergatti, 1870, 6 f.; Astăzi, fosta sa moșie Gorgănașu este cuprinsă în teritoriul orașului Balș.

ușor de urmărit.

În anul 1906, la vârsta de 20 ani, Eliodor II a absolvit Facultatea de Drept a Universității din București. La 9 august 1907 s-a înscris în Baroul Dolj, cu sediul în Craiova[19].

De la începutul carierei avocatul Eliodor E. Vergatti a făcut impresie bună, inclusiv prin susținerea de conferințe în fața avocaților, magistraților și a publicului craiovean[20].

A continuat să lucreze pe linia afirmării în viața publică din Craiova și a scris constant în reviste de specialitate, cum au fost Justiția Olteană, Justiția Craiovei etc.

Completarea imaginii de om activ a realizat-o avocatul Eliodor E. Vergatti prin intrarea sa în viața politică. Nu a mers pe linia deschisă de tatăl său, un liberal convins, apropiat de Ion I. C. Brătianu. Eliodor E. Vergatti s-a înscris inițial în gruparea politică a conservatorilor în frunte cu Alexandru Marghiloman[21]. A rămas membru al acesteia până când s-a autodesființat, apoi reorientându-se, a mers pe linia trasată de tatăl său. A aderat la Partidul Liberal, aripa Ion I. C. Brătianu. Constant s-a pronunțat împotriva nou apărutei mișcări comuniste. O privea ca pe o acțiune politică falimentară, care îmbrăca dorințe și planuri politice ale Rusiei de a cuceri întreaga Europă și apoi lumea. Practic, se reluau ideile irealiste ale lui Karl Marx de a se ajunge la revoluția mondială. Eliodor II nu a crezut în asemenea fantasmagorie și a combătut-o.

Poziția sa, credința profundă în Dumnezeu, care l-a animat toată viața, au făcut ca în anul 1914 să fie numit epitrop al marii biserici Madona Dudu din Craiova. A fost și șeful contenciosului acestei biserici, poziție din care a demisionat în anul 1947[22], când a fost și exclus din barou de comuniști.

În vederea întăririi prestigiului și a reputației de seriozitate în societate, în anul 1912 s-a însurat cu Elena Ecaterina Murgășanu (numită în

---

[19] Cf. George Mil. Demetrescu, *Istoria Baroului Dolj de la 1864-1928*, ed. II, text îngrijit și postfață de Bianca Maria Carmen Predescu, Ed. Aius, Craiova, 2015, p. 327, 337.

[20] Spre exemplu conferința *Retractul litigios se poate exercita și de reclamant într-o acțiune în revendicare?*, Conferință susținută la Baroul Dolj la 11 ianuarie 1909 (*ibidem*, p. 146).

[21] Cf. *Manifestația conservatorilor doljeni*, în ziarul Protestarea, Anul I, No. 16, Duminecă 14 Septembrie 1915, p. 2.

[22] În 1947 a demisionat din poziția de șef al contenciosului Bisericii Madona Dudu din Craiova (cf. „Monitorul Oficial” nr. 248/27 octombrie 1947, p. 9602).

familie Lineta) – și ea dintr-o veche familie olteană boierească. Din căsătoria lor aveau să rezulte doi copii: un băiat, Lelius Vergatti, născut în anul 1912 și o fată Elena Vergatti, născută în anul 1914, din păcate moartă în 1920, bolnavă de tuberculoză.

În timpul Primului Război Mondial Eliodor E. Vergatti a fost mobilizat în grupul de ofiţeri care lucra în domeniul administrativ. A fost greu încercat de pierderea fratelui său major Ioan (Jean) Vergatti[23]. Acesta a pierit în 1918, când însoţea al doilea transport al tezaurului Regatului României în Rusia. Eliodor știa că Ioan Vergatti, care lucra în Corpul de Control al Băncii Naţionale a României, se opusese să se ducă al doilea transport în Rusia. Cuvântul lui nu a fost ascultat[24].

În perioada interbelică prestigiul lui Eliodor E. Vergatti a sporit. În anul 1928 a participat la Congresul Naţional al Avocaţilor ale cărui lucrări s-au desfăşurat la Craiova. În cadrul lui a luat de mai multe ori cuvântul. Totodată a fost unul dintre avocaţii care au pledat împotriva comunismului. În această situaţie i-a avut adversari pe Lucreţiu Pătrăşcanu şi pe cumnatul acestuia Petre Pandrea. Saga familiei spune că în anul 1936 la Craiova, Eliodor E. Vergatti a refuzat să pledeze în procesul Anei Pauker şi al tovarăşilor ei. L-a recomandat pe avocatul procomunist Radu Olteanu[25], o rudă îndepărtată a sa.

---

[23] Cf. Cristian Păunescu, Brândușa Costache, *Funcționari B.N.R. În primul război mondial – Jurnalul de front al lui Ștefan Constantinescu,* www.bnr.ro/DocumentInformation.aspx?idDocument=22072&directLink=1, (consultat 1 iulie 2017).

[24] Eliodor E. Vergatti a scris o carte despre modul în care s-a decis transportarea tezarului României în Rusia. El a relatat o serie de amănunte pe care le știa de la fratele său, era șeful Corpul de Control al Băncii Naționale. Din păcate, faptele reale descrise de Eliodor în legătură cu tezaurul nu se mai găsesc și nici nu au fost publicate în alte cărți de specialitate. Lucrarea lui Eliodor a fost distrusă odată cu alte hârtii din arhivele lui (cf. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 16). Mulțumim pe această cale distinsei doamnei director Laura Stancu de la CNSAS și tuturor membrilor acestei instituții pentru eforturile lor de a ne îndruma în cercetare.

[25] Despre avocatul Radu Olteanu în *Istoria jurnalismului în România în date, Enciclopedie cronologică*, volum coordonat de Marian Petcu, Ed. Polirom, București, Iași, 2012, p. 1936 (unde avem date despre activitatea comunistă a avocatului Radu Olteanu, care era redactor responsabil al publicaţiei "Buletinul Grupului Avocaţilor Democraţi" editată sub îndrumarea P.C.R., interzisă după 31 martie 1936; tot despre activitatea lui Radu Olteanu în calitate de avocat al personalităților comuniste, v. *Dan A. Lăzărescu, Confesiuni. Dialoguri realizate de*

Cu un an înainte, în 1935, la 19 octombrie și respectiv 9 noiembrie, fusese adoptată o decizie Baroului Dolj de instituire a unei taxe de solidaritate. Aceasta ar fi urmat să se aplice onorariilor percepute de avocaţi pentru serviciile de notariat, drept o cale de redresare a situaţiei financiare a multor avocaţi loviţi de criza dintre anii 1929-1933.

Măsura a fost considerată drept „comunistă” de o mare parte a avocaţilor, nu doar din Baroul Dolj. Însă, având în vedere că acesta din urmă adoptase hotărârea de impunere a taxei de solidaritate, câţiva avocaţi fruntași din Baroul Dolj au decis să atace în instanţă măsura. Unul dintre ei a fost Eliodor E. Vergati[26]. Ca urmare, Uniunea Avocaţilor din România a decis să intervină, interzicând astfel de măsuri sindicaliste la nivelul întregii ţări.

În acei ani interbelici Eliodor E. Vergatti, divorțat de Lineta Murgășanu, s-a recăsătorit cu Clemence Măinescu. Din această a doua căsătorie s-a născut în anul 1922 un băiat, pe care l-a botezat tot Eliodor (alintat Licuţă[27]). Şi noua soţie făcea parte dintr-o veche familie boierească olteană, înrudită cu neamurile Oteteleşanu, Argetoianu şi Tătărăscu[28].

În anul 1930 Eliodor E. Vergatti a avut o satisfacţie, căci fiul său major Lelius din prima căsătorie a promovat examenul de bacalaureat și a reușit al 13-lea la şcoala de ofiţeri D. A. Sturdza din Craiova[29]. Acesta se va remarca între camarazii lui, dovadă în acest sens fiind faptul că în anul 1941, când România a intrat în război împotriva URSS, militarii artileriști din regimentul în care se găsea Lelius Vergatti au declarat: „*Când regimentul de artilerie din care făcea parte pleacă pe front, căpitanul Vergatti – comandantul bateriei a 6-a – își vede răsplătită munca și atitudinea sa prin cuvintele: Cu domnul Căpitan Vergatti mergem oriunde, fără frică. Și, în adevăr, Căpitanul Vergatti nu se dezminte. În cotul Donului,*

Radu Ţoancă, Ed. Hestia, Oradea, 1997, p. 162; Robert Levy, *Ana Pauker: The Rise and Fall of a Jewish Communist*, University of California Press, Berkley, London, 2001, p. 287.

[26] Cf. M. Duţu, *O istorie a avocaturii române: De la origini până la Primul Război Mondial*, vol. 1, Ed. Economică, Bucureşti, 2001, p. 306.

[27] A trăit între anii 1922-1999. A făcut și el obiectul urmăririi de către Securitate (cf. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, ff. 29-30).

[28] Cf. ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 4.

[29] Cf. R. Șt. Vergatti, *Un erou ofițer român de artilerie în luptele de la Cotul Donului - Lelius Vergatti*, în vol. *Sfinți, eroi și martiri, Sesiunea națională de comunicări științifice, ed. I, Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, 9-13 septembrie 2015*, Editura Muzeului Militar Naţional Regele Ferdinand I, Craiova, 2015, p. 358-363.

la observatorul său înaintat, el stă neclintit zi și noapte, împreună cu câțiva dintre ostașii săi devotați”[30]. Din nefericire, la 19 septembrie 1942, Lelius a murit eroic în luptele de la Cotul Donului. A fost răsplătit cu decorația Mihai Viteazul[31].

Continuitatea avocaturii în familie nu s-a făcut prin băieții lui Eliodor E. Vergatti, ci prin nepotul său de frate, Alexandru Vergatti, fiul lui Ioan E. Vergatti. Alexandru Vergatti a ajuns un strălucit avocat pledant, o speranță a dreptului penal. Meritele sale profesionale au făcut ca în scurt timp, la propunerea lui Istrate Micescu, să fie ales prodecan al Baroului Ilfov. A plecat pe front și a luptat și el în Al Doilea Război Mondial, la Cotul Donului. Imediat după venirea regimului comunist, însă, în decembrie 1944, a fost înscris pe lista primilor 25 avocați excluși din Baroul Ilfov[32].

Avocatul Eliodor II Vergati nu a putut pleca pe front, ca fiul și nepotul său. Datorită limitei de vârstă a fost trecut în retragere din cadrele armatei[33]. Și-a continuat cariera de avocat în Craiova.

La 15 martie 1946 Ministerul Justiției i-a confirmat alegerea ca decan al Baroului Dolj[34].

Avea să fie ultimul decan al acestui barou înainte de desființarea tuturor baroului din țară. În această calitate, între altele, a adoptat un regulament pentru funcționarea bibliotecii baroului. Era necesar. Mulți împrumutau cărți și nu le mai restituiau[35].

În 22 iunie 1947 a fost numit șef al contenciosului Epitropiei Bisericii Madona Dudu din Craiova[36]. Din această poziție avea să demisioneze însă foarte repede, la 19 septembrie 1947[37].

Eliodor II Vergati trecea în acele zile printr-o perioadă extrem de

[30] Gh. Buzatu și colaboratorii (eds.), *Mareșalul Antonescu în fața istoriei*,vol. IV, Editura B.A.I., Iași, 1995, p. 450.

[31] Cf. R. Șt. Vergatti, *Un erou ofițer român de artilerie în luptele de la Cotul Donului – Lelius Vergatti*, *loc. cit*., p. 358-363; Slt. rez. Tudosie Ion, *Un eroic contraatac*, în revista „Sentinela”, An III, nr. 52, 27 Decemvrie 1942, Număr special de Crăciun, p. 5.

[32] „Scânteia”, 10 ianuarie 1945.

[33] „Monitor Oficial” nr. 33 din 9 februarie 1942, p. 870.

[34] Cf. *Istoria Baroului Dolj în documente (1911-1957)*, publ. de Baroul Dolj și Institutul de Studii Socio-Umane C. S. Nicolăescu-Plopșor, ediție îngrijită de dr. Șerban Pătrașcu, cuvânt înainte de Lucian Bernd Săuleanu decanul Baroului Dolj, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 35, 60.

[35] *Ibidem*, p. 316-318.

[36] „Monitor Oficial” nr. 165 din 22 iunie 1947, p. 6397.

[37] „Monitor Oficial” nr. 248 din 27 octombrie 1947, p. 2602.

grea. Ea era întunecată pentru întreg statul român, inclusiv pentru avocaţi, căci se făceau epurări ale acestora. Ele începuseră încă din anul 1944[38]. Desfiinţarea Barourilor, crearea Colectivelor de Avocaţi[39], a dus la epurarea expresă sau tacită a o serie de avocaţi de frunte[40]. Pe listele Colectivului de Avocaţi din Județul Dolj nu mai figurează și numele de Eliodor Vergatti după desființarea Baroului Dolj. De aici se poate conchide că acest om, care a fost ultimul decan al Baroului Dolj, unul dintre faimoșii avocaţi craioveni, a fost împiedicat să-și mai practice meseria.

În anul 1950, Eliodor E. Vergati a fost arestat. Motivul l-a reprezentat posesia şi vânzarea unor monede din aur, pentru a avea din ce să trăiască. A fost închis, anchetat şi condamnat la 5 ani. Nu a efectuat întreaga pedeapsă, ci a beneficiat de o grațiere[41].

Însă situaţia lui avea să se înrăutățească dramatic, să fie din nou arestat și să moară în detenție, fără a fi fost judecat și condamnat.

La 11 noiembrie 1956 a fost arestat, de data aceasta preventiv, sub acuzaţia de instigare publică. La 3 ianuarie 1957 a fost mutat în penitenciar. Nu a fost judecat și nici condamnat. Avea să-și găsească sfârșitul în Penitenciarul Craiova, la data de 26 ianuarie 1957.

Din dosarele sale aflate la CNSAS rezultă că cel puţin începând cu anul 1955 era sistematic și tenace urmărit[42].

---

[38] În urma ordinului ministrului justiţiei, comunistul Lucrețiu Pătrășcanu, a fost alcătuită o primă listă cu 25 avocați din Baroul Ilfov care trebuiau excluși. Între cei aflaţi pe această listă erau menţionaţi în mod special: I. V. Gruia, Istrate Micescu, Al. Constant, Horia Cosmovici, Petre Pogonat, Coty Stoicescu, Tr. Dumitriu-Șoimu, Vintilă Georoceanu, Alexandru Vergatti, Radu Budișteanu, Titus Dragoș, Ovid Vlădescu, Ion Nedelescu, Horaţiu Comaniciu (cf. *Micescu, Gruia & Comp.*, publ. în „Scânteia", 10 ianuarie 1945).

[39] Cf. Legea nr. 3 din 17 ianuarie 1948 pentru desființarea Barourilor și înființarea Colegiilor de avocați, publ. în „Monitor Oficial" nr. 15 din 17 ianuarie 1948.

[40] Prin Decizia nr. 4050 a Ministrului Justiției, publ. în „Monitorul Oficial" nr. 103 din 6 mai 1948, p. 4092-4095, se stabilea un număr maxim de 2-3 avocați pentru fiecare judecătorie, rar mai mult de 5, ceea ce reprezenta implicit eliminarea celor care nu erau agreați de PCR.

[41] Cf. Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc (IICCMER), Biblioteca Represiunii, Fișă matricolă penală privind pe Vergati Eleodor (Vergatti Eliodor) în IICMER http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/V/V%2002.%20Vasile%20-%20Viktorin/Vergati%20Eleodor/P2310964.JPG, consultat 1 iulie 2016.

[42] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 4, unde se precizează: „*Din*

La 18 mai 1956, Serviciul 3 din M.A.I. Direcţia Regională Craiova a Securităţii redactase o amplă „Fişe (sic!) personală" asupra lui Eliodor E. Vergatti.

Din aceasta aflăm că organele de Securitate îl încadraseră drept „*fiu de chiabur*", deşi într-un alt document, anume fişa sa matricolă penală, se notase că la data arestării preventive originea socială a lui Eliodor era „mic burgez", iar „*în prezent pensionar*", averea sa fiind reprezentată de „*una casă*"[43].

Se mai preciza în fişa personală întocmită de Securitate la 18 mai 1956 că „*rudele sale apropiate au făcut parte din clasa exploatatoare, în frunte cu marele moşier şi ministru de finanţe Alexandru Marghiloman (...). În anul 1927 venind ca primar al oraşului Craiova Nolică Tătărescu*[44] *(fratele*

---

consultarea arhivei Serviciului „C" Bucureşti, cât şi din materialele pe care le deţinem, rezultă următoarele (...)"; prin urmare, exista deja o arhivă despre el în anul 1955. Serviciul C (indicativ UM 0123/E, sub care a activat între anii 1953-1967, iar care între 1967-1972 a avut indicativul UM 0768) reprezenta unitatea centrală a Securităţii cu profil de muncă: evidenţă (cf. CNSAS, *Index de termeni şi abrevieri cu utilizare frecventă în documentele Securităţii*, în http://www.cnsas.ro/documente/arhiva/Dictionar%20termeni.pdf, consultat 1 iulie 2017).

[43] Cf. (IICCMER), Biblioteca Represiunii, Fişă matricolă penală privind pe Vergati Eleodor (Vergatti Eliodor), în http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/V/V%2002.%20Vasile%20-%20Viktorin/Vergati%20Eleodor/P2310964.JPG, consultat 1 iulie 2016. În anul 1955 casa sa era situată în Craiova, pe Str. Zoltan Simion, nr. 4 (astăzi se numeşte str. Mircea Vodă). Anterior avusese o casă în Str. Hurez (Horez), nr. 5, unde era şi cabinetul lui de avocatură (cf. Act constitutiv al Băncii de Întreprinderi şi Economii Craiova, în „Monitor Oficial" nr. 225 din 13 octombrie 1925, p. 11520; „Monitor Oficial" nr. 105 din 15 mai 1928, p. 6407).

[44] Nolică Tătărescu se numea de fapt Emanuel (Emanoil) Tătărescu (1892-1981) şi era frate mai mic al premierului Gheorghe Tătărescu. În dosarul de la CNSAS al lui Eliodor Vergatti figurează în general cu grafia Tătărăscu. Emanoil (Nolică) Tătărescu a studiat la Şcoala Fiilor de Militari din Craiova şi la Şcoala Superioară de Război. A îmbrăţişat cariera militară, ajungând la gradul de colonel. În anul 1921 a demisionat din armată. A fost fondatorul şi directorul Editurii Scrisul Românesc şi a Institutului de Arte Grafice din Craiova. A fost şi primar al oraşului între 1927-1928, membru P.N.L. Închis între anii 1950-1955 în temeiul ordinului general de arestare a foştilor demnitari şi eliberat la 15 august 1955, în baza „*aprobării personale a prim-locţiitorului de ministru Gheorghe Pintilie*" (cf. Cf. (IICCMER), Biblioteca Represiunii, Fişă matricolă penală privind pe Tătărăscu Emanuel, în

lui Guță Tătărăscu[45]), fostul director al tipografiei „Scrisul Românesc", acesta fiind nepot după soția lui[46] (Vergati) (...) "[47].

Pe urmele lui Eliodor E. Vergatti erau mai mulţi informatori folosiţi de Securitate – agentul „Ivan Tudor" (care semna uneori „Iovan Tudor"), agentul „Mureş", agentul „Calafat" etc.

Cel cu numele de cod „agentul Ivan Tudor" relata într-o notă informativă din 18 septembrie 1955 următoarele:

„Dobrian Ilie i-a comunicat ultimele știri ale săptămânii pe care le-a adus Vergatti Eliodor și anume: URSS de teama SUA va pune în libertate criminali de război, că la Sinaia s-au făcut unele evacuări, întrucât se va face un centru internațional care va supraveghea alegerile din România ce vor avea loc în curând"[48].

Tot agentul „Ivan Tudor" transmitea coordonatorilor săi din Securitate că la 1 octombrie 1955, în casa aceluiaşi lt. col. Dobrian Ilie, Eliodor Vergatti comitea noi imprudenţe:

„Printre alte discuții cu caracter politic a spus (Eliodor II Vergatti, n.n.): *Rușii nu au bomba atomică și nici pe cea cu hidrogen și se bazează pe mulțime și nu pe tăria armelor pe care le posedă. În continuare a mai spus că el cunoaște că 2 evrei care au vrut să treacă granița în R.P.R.* (probabil au vrut să plece din RPR, nu în RPR, n.n.), *au fost prinși în Oradea, de unde puși într-o mașină au dispărut, din care unul a scăpat, iar celălalt a murit în*

---

http://www.biblioteca-represiunii.ro/Fise%20matricole%20penale%20-%20detinuti%20politici/T/T%2004.%20Tataranu%20-%20Tenu/Tatarascu%20Emanuel/P1150345.JPG, consultat 1 iulie 2017; Sorin Popescu, *Frații Tătărescu*, în „Gorjeanul", 24 aprilie 2012, http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:HmPnzt5BwoAJ:www.gorjeanul.ro/cultura-2/fratii-tatarescu+&cd=1&hl=ro&ct=clnk&gl=ro#.WWCp5YSGPIV, consultat 1 iulie 2017).

[45] Gheorghe Tătărescu (1886-1957), om politic liberal, fost premier al României în mai multe rânduri. În anul 1924, împreună cu Gheorghe Mârzescu, a dat Legea de interzicere a Partidului Comunist din România, motivând că acesta milita pentru dezmembrarea României Mari. După anul 1945 a colaborat cu noua putere politică instalată de comunişti. Această situaţie a făcut să ajungă în detenţie, între anii 1950-1955. La eliberarea sa, în anul 1955, a fost numit în fruntea Societăţii România pentru recuperarea emigraţiei. Fiind foarte bolnav la ieşirea din închisoare, a murit la relativ puţin timp mai apoi în anul 1957.

[46] Familia Tătărescu era rudă cu familia Vergatti prin intermediul celei de a doua soţii a lui Eliodor, Clemence născută Măinescu.

[47] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 4.

[48] *Ibidem*, f. 5.

închisoare și că cel scăpat trebuie să-i mulțumească lui (lui Eliodor, n.n.) *și că după eliberare a plecat în Palestina*”[49].

Același informator relata la 9 noiembrie 1955 că cinci zile mai devreme, vizitând tot pe fostul Lt. Col. Dobrian Ilie a găsit la el, printre alții, pe Eliodor Vergatti. Acesta a fost cel care *„a deschis discuțiile cu caracter politic*”, spunând că *„americanii sunt complect pregătiți și nu așteaptă decât momentul de a începe o ofensivă, al cărei rezultat ar fi favorabil americanilor*”[50].

Alt informator, denumit în dosare agentul „Calafat”, din ale cărui relatări înțelegem că avusese o profesie juridice, cel mai probabil chiar avocat epurat și el, scria într-o notă informativă din 23 octombrie 1955 că întâlnindu-se cu Eliodor II Vergatti, acesta *„s-a exprimat față de sursă: Ai răbdare, fiindcă în cel mult o lună două vei fi iar în barou și toate se vor termina cu bine”. Vergati, văzând pe sursă neîncrezător, ia* (sic!) *spus: Văd că ești din cei descurajați, dar nu trebue să mai fii, din contra ar trebui să te menajezi și să reie legăturile de prietenie cu foști colegi și cu lumea bună, fiindcă în curând o să avem nevoie de oameni ca tine, pentru roluri importante și te sfătuesc să nu-ți mai faci vreo iluzie cu privire la legionari, care aceștia nu vor mai juca nici un rol în viitor. De aceia, chiar în ultimul timp cei mai mulți dintre ei au trecut și trec la țărăniști, socialiști și liberali. Eu care te-am apreciat și alții de aceeași părere cu mine, am vrea să te avem la noi la liberali, așa că gândește-te și să-mi spui. În continuare Vergati Eliodor a arătat că sovieticii până la urmă vor ceda și că la noi, pentru un moment, cred că se va remania guvernul* (cu, n.n.) *Tătărescu sau alții. În barou va trebui să intrăm (...).*”[51].

În ziua de 29 octombrie, la orele 18,30, conform înțelegerii cu cel urmărit și așa cum fusese instruit de Securitate, agentul „Calafat” s-a întâlnit din nou cu Eliodor Vergatti. Acestuia i-a spus că s-a gândit și că s-a hotărât să treacă la liberali, dar numai în cazul că va constata *„ceva serios și organizat*” și dacă are garanția că nu se află. *„Față de aceasta, Vergati Eleodor i-a răspuns: Nu trebuie să ai nici o teamă. Noi nu lucrăm cu acte sau semnături, că nu este încă timpul. / Ne regrupăm pe cunoștințe și prieteni, fără a întreprinde ceva acum, care să primejduiască pe tine sau pe noi. / Deocamdată atâta avem de făcut, ca pe prietenii sau cunoscuții noștri, să-i convingem că în curând totul se va schimba și se vor face alegeri, deci să*

[49] *Ibidem*.
[50] *Ibidem*, f. 4.
[51] *Ibidem*.

se țină tari, ca la momentul potrivit să apară ca forță politică serioasă"[52].

Așa cum rezultă din Fișa Personală întocmită de Securitate, în ziua următoare, 30 octombrie 1955, tot într-o vizită la Dobrian Ilie, s-au întâlnit Eliodor Vergati, *„Popescu Ion – reacționar notoriu, fostul Cpt. Voinea și agentul „Ivan Tudor". Ca prim punct al discuțiilor a fost conferința celor 4 miniștri dela Geneva*[53], *unde* (Eliodor Vergati, n.n.) *arăta că felul cum au pus problema cei 3 miniștri capitaliști*[54], *sunt largi perspective de a ne scăpa de ruși și comuniști, dând totodată o serie de amănunte dușmănoase*. (...) *Dobrian a spus că este de aceiaș părere și că rușii vor ocupa* (accepta, n.n.) *până în cele din urmă punctele de vedere a celor 3 puteri. Voinea și complectat de Popescu a spus că ei nu mai cred absolut nimic din toate acestea, că rușii nu vor ceda de bună voe și că numai un război care este foarte apropiat va pune capăt acestei situații. Vergatti i-a combătut spunând că nu au dreptate și că el vede schimbări și în situația internă a țării (RPR), lucru* (cu, n.n.) *care l-a pus în cunoștință un fost avocat Aznavorian din București; în continuare a spus că el nu se grăbește cu scoaterea drepturilor de pensie, întrucât el vrea să mai profeseze avocatura, fiind convins că se va schimba regimul și va fi din nou în barou.*

La plecare a fost condus de agentul „Ivan Tudor" căruia i-a promis că-i va aranja pensia, că după ce el (Vergati) va fi primit (din nou, n.n.) *în barou, va aranja mai multe și să aibă încredere în el*."[55]

În ziua de 12 noiembrie 1955 orele 17, agentul „Calafat", s-a întâlnit iar cu Eliodor Vergati, care i-a spus: *„Trebuie să fim complect liniștiți încă o vreme, până se va preciza situația care nu se poate ca până la urmă să* (nu, n.n.) *fie favorabilă*"[56].

Eliodor Vergatti i-a mai spus agentului că urma să meargă la București.

---

[52] *Ibidem*, f. 6-7.

[53] Discuțiile se referă la Conferința Miniștrilor de externe ai „celor patru mari" de la Geneva din octombrie-noiembrie 1955: USA, URSS, Anglia, Franța.

[54] Cei trei miniștri de externe ai marilor puteri occidentale au elaborat un document conținând 17 puncte. Acestea puneau accent pe *„un mai liber schimb de informații și idei între Vest și Est*". Însă, în mod previzibil, Viaceslav M. Molotov, ministrul de externe sovietic, a replicat că URSS este interesată doar de *„suveranitatea și neamestecul în treburile interne*" , astfel încât documentul nu a putut fi adoptat (cf. Stephan Kieninger, *Dynamic Detente, The United States and Europe, 1964-1975*, Lexington Books, 2016, p. 8).

[55] ACNSAS, fond Informativ, dosar nr. 795023, f. 5.

[56] *Ibidem*.

Această călătorie avea să suscite interesul organelor de securitate din Craiova, care au fost informate de agentul „Ivan Tudor" despre ce a relatat Eliodor Vergatti îndată ce a revenit de la București:

*„În ziua de 13.XI.1955 Dobrian Ilie a fost vizitat de agentul nostru „Ivan Tudor", care ne semnalează că în afara sa au mai venit la Dobrian: Vergati Eleodor și Popescu Ion, care au luat parte la discuțiile cu caracter politic puse (*duse, n.n.) *de Vergati Eleodor. După unele discuții cu caracter familiar, Vergati a spus că a fost la București și că a vizitat la domiciliu pe Tătărescu, fost prim ministru, care îi este prieten. Vergati a declarat că Gh. Tătărăscu se menține foarte bine și că nu mai locuiește unde a locuit, având altă locuință. În aceiași zi Gh. Tătărăscu a mai fost vizitat și de un ziarist american, care a luat acestuia un interviu ce a fost dat și la radio. Vergati a spus că în curând* (Tătărescu, n.n.) *va veni ca președinte al consiliului de miniștri și că la guvern va veni deocamdată tot cu populația comunistă și fiind prieten cu el, Tătărăscu i-a solicitat concursul când va veni la putere, ceiace Vergati a spus că a acceptat. Vergati a mai spus că în București au plecat toți sovieticii, rămânând numai experți, tehnicieni și conducători de întreprinderi și instituții, care în majoritate va avea soarta lui Von Kilinger și a armatei sale, în plus a mai relatat că lui tov. Gh. Gheorghiu Dej îi este mare teamă de o schimbare a regimului și că el este de fapt un manechin.*

Popescu Ion, care era de față a spus că el are deja lista făcută și nu așteaptă decât o schimbare pentru a se răsbuna și că el nu așteaptă nimic bun de la comuniști.

În legătură cu retragerea trupelor sovietice din Austria, Vergati a spus că aci comuniști după plecarea sovieticilor au fost aruncați pe ferești și schinghiuiți cu toate garanțiile date de guvernul Austriei.

Soția lui Dobrian Ilie, întrebându-l pe Vergati E. ce cunoaște despre cazul dela Geneva, acesta i-a spus că citind într-o revistă franceză Paris Soir și într-un articol francez al ziarului (indescifrabil, n.n.) *se arată că vor ajunge la o înțelegere în ultima zi, aceasta pentru a nu da frâu liber instinctului de răzbunare care predomină pe mulți și se caută ca în mod lent să se treacă de la o situație la alta, fără perturbări. Ar fi un dezastru dacă s-ar produce o schimbare bruscă, care ar fi mai dezastruoasă decât un război.*

În ziua de 27.XII.1955, Vergati Eleodor, din nou a vizitat pe Dobrian Ilie (...). La o întrebare a sursei („Ivan Teodor", n. n.) *puse lui Vergati de unde a cunoscut adresa lui Gh. Tătărăscu, acesta i-a răspuns: Tătărăscu a trimis aici în Craiova imediat după eliberarea lui pe un anume Burla, care a fost la Scrisul Românesc și acesta l-a înștiințat și pe el* (pe Eliodor Vergatti, n.n.) *și că având de discutat cu Tătărăscu mai multe probleme intime s-a*

deplasat la București."[57]

Ulterior, agentul „Ivan Tudor" și agentul „Mureș" adăugau:

„Vergati în continuare a mai spus că în deplasarea sa la București, s-a întâlnit cu mai mulți foști generali, printre care a citat pe Cartianu, Catruț (alteori apare Cotruț, n.n.) *și Lăcătușu, care fiecare și-a dat părerile următoare:*

Cartianu i-a spus că anul acesta categoric se va face război, iar Cotruț i-a spus că abia peste 3 ani, când nemții vor fi complectamente echipați și instruiți și că după spusele lor e ceva, în plus agentul „Mureș" spune că generalul Lăcătușu a spus că în primăvara aceasta (1956) e gata.

În plus Vergati a mai spus: Titel Petrescu este orb complectamente și că în urma scrisorii ce a publicat-o în ziar a primit o invitație din Italia, să participe la un congres, însă el nu se poate duce, fiincă cele arătate de el în acea scrisoare publicată nu sunt adevărate și nu le poate susține, fiindcă pentru acest articol a fost plătit, așa cum au fost plătite și voturile comuniștilor din Franța, prin vânzarea aurului către ruși și au băgat antenele lor și care pentru propaganda lor dispun de fonduri imense.

Vergati a mai spus că la București toată lumea este sigură de război și toți se întreabă pe unde va purcede atacul germanilor, fiindcă e mai mult ca sigur că Germanii vor ataca. Acum la București nimeni nu mai are teamă de ruși, care sunt acum puși la punct, nemaifiindu-le frică nimănui de ei.

În București (Eliodor Vergatti, n.n.) *a văzut pe mai multe străzi oameni morți împușcați în ceafă... unii spuneau că sunt spărgători, alții spuneau că sunt membri de partid care au trădat partidul și au fost executați.... și eu* (Eliodor Vergatti, n.n.) *cred că alta era situația: că erau foști membri de partid*."[58]

Despre întâlnirea lui Eliodor Vergati cu Constantin Titel-Petrescu și despre alți oameni politici – Gh. Tătărescu – agentul „Ivan Tudor" a trebuit să mai dea o amplă notă informativă locotenentului de securitate Cosac Dumitru. Nota informativă a fost redactată în casa de întâlnire „Floricel" și în ea agentul „Ivan Tudor" consemna:

„La 10 iunie a.c. (1956, n.n.) *la orele 18,30 a venit la Dobrian Ilie din str. Bartok Bella nr. 12, numitul Eliodor Vergati care a spus că în acea dimineață a venit de la București unde a stat două zile (...) l-am întrebat ce vești mai aduce de la București și a spus că l-a văzut pe Titel Petrescu, pe*

[57] *Ibidem*, ff. 5-7.
[58] *Ibidem*, f. 6.

avocatul ... (lipsă în text, n.n.) *și pe Emanoil Tătărăscu* (...). *L-am întrebat pe Vergatti ce face Titel Petrescu, că se svonise că e rău. Mi-a răspuns că nu este adevărat și că este perfect sănătos, însă.....* (omisiune în text, n.n.) *deoarece nu și-a putut aranja drepturile la pensie, neaprobându-i-se aceasta. A spus că a vorbit și cu....*(omisiune în text, n.n.) *căruia i s-a dat pensia și nu știe pe ce criteriu s-au bazat când i-au dat-o acestuia și lui Titel Petrescu, nu. L-am întrebat dacă a vorbit și cu Gheorghe Tătărăscu și a spus că nu a vorbit cu acesta, însă a vorbit cu fratele lui Emanoil, care i-a spus că Gheorghe Tătărăscu primește în prezent o sumă de 12.000 lei de la guvern drept pensie și că acesta are să formeze în curând un guvern format din generali și din oameni camuflați ai regimului*”[59].

Rezoluția pusă pe această notă informativă dispune:

„Stabiliți ce l-a determinat pe Vergatti E. să viziteze pe susnumiții și cu cine a mai fost în vizită ”[60].

Într-o altă discuție nechibzuită a lui Eliodor E. Vergatti redată de același agent într-o notă informativă din 18 decembrie 1955, fostul decan spunea că americanii *„se bazează pe Germani și Japonezi, iar războiul care va avea loc va fi atomic și că occidentalii se bazează numai pe baza* (sic!) *unui război atomic. La discuția agentului* („Ivan Tudor”, n.n.)*, că el nu vede un război, din moment ce au fost admise 16 țări în ONU, Vergati a spus că aceasta nu e nimic decât o manevră a URSS, fiincă în curând ONU nu va mai juca niciun rol.*

În continuare a spus că marele ROBIN (Marele Rabin, n.n.) *al evreilor a ținut un discurs în care a înfierat politica comunistă și care a arătat că coreligionarii săi ruși și (din) țările comuniste sunt subjugați și că acesta în discursul său a precizat că numai un război poate aduce lucrurile la normal.* ”[61]

Apoi, la 30 decembrie 1955, agentul „Ivan Tudor” comunica Securității că Eliodor Vergatti îi spusese, în contextul motivelor care vor putea duce la schimbarea regimului: „*Congresul P.M.R.-ului a luat o serie de măsuri drastice de majorarea impozitelor la țărani, măsuri menite să grăbească colectivizarea, aplicând impozite exagerate*”[62].

Așa cum informa agentul „Mureș” la 29 ianuarie 1956: „*Tot Vergati a spus că a ascultat radio Bon în nemțește și că nemții au declarat că ei vor face unificarea între 5-15 februarie 1956, chiar cu riscul deslănțuirii*

[59] *Ibidem*, f. 15.
[60] *Ibidem*, f. 16.
[61] *Ibidem*, f. 5.
[62] *Ibidem*, f. 5.

celui de al III-lea război mondial.”[63]

Agentul „Ivan Tudor” arăta însă că *„Vergati a avut o rezervă față de agentul „Mureș”, cu care nu a mai avut astfel de discuții”*[64].

Dar Eliodor Vergati nu bănuia că majoritatea interlocutorilor săi sunt agenţi ai Securităţii, cu misiunea să-l urmărească.

Situaţia aceasta este ciudată, căci el fusese avocat, avusese de-a face cu mulţi şi feluriţi oameni şi putea şi trebuia să judece calitatea fiecăruia dintre ei... ceea ce iată că nu a mai făcut.

Este cu atât mai bizar, cu cât era de oarecare notorietate că este urmărit.

Astfel, așa cum rezultă dintr-o notă informativă din 13 ianuarie 1956, predată locotenentului de securitate Cosac D., agentul „Mureş” scria că a stat de vorbă cu un negustor Antici din str. K. Marx nr. 10 despre Eliodor Vergati:

„Antici mi-a spus că Vergati este un om cu greutate, care mâine poimâine are un cuvânt greu de spus. Că Vergatti este cam supravegheat de Miliție și Securitate și că se ferește de a sta de vorbă prea mult cu cineva. Eu (agentul „Mureş”, n.n.) *i-am spus lui Antici că de mine nu are de ce să se ferească pentru că suntem din aceeași categorie și suferim împreună și Antici mi-a răspuns că Vergati are o impresie bună despre mine, că văd lucrurile bine”*[65].

Dealtfel, tot informatorilor care-l urmăreau le-a relatat Eliodor Vergatti că *„în prezent lucrează la un manuscris intitulat „Viaţa din închisorile de azi”, pe care-l va difuza după schimbarea regimului.”*[66].

De aceea, agentul „Ivan Tudor” a primit și sarcina de a afla mai multe informaţii despre aceste scrieri subversive ale lui Eliodor. Astfel, agentul a ajuns să redacteze o amplă notă informativă în casa conspirativă „Steaua” a Securităţii, pe care o predat-o locotenentului Dobre Alex:

„Având sarcina să stabilesc conţinutul politic al scrierilor numitului Vergatti Eliodor din Str. Simion Zoltan nr. 4, sub pretextul că-i repar o măsuță, am luat legătura cu acesta în ziua de 19 iulie a.c. (1956, n.n.). *Printre alte discuţii am ajuns să discutăm şi problema scrierilor lui despre care mi-a mai vorbit și altă dată. Mi-a vorbit că nu toate au caracter politic și că numai o parte din acestea pe care nu le ține acasă (în Craiova) și*

[63] *Ibidem*, f. 7.
[64] *Ibidem*.
[65] *Ibidem*, f. 18.
[66] *Ibidem*, f. 7.

că le-a trimis la Bucureşti printr-un cumnat al lui fost colonel cu domiciliu în Bucureşti. Scrierile cu conținut politic despre care mi-a vorbit se intitulează:

- Schițe, Clipe și Anecdote de actualitate, care cuprinde trei volume. În această scriere Vergatti Eliodor reprezintă în mod ironic diferite vizite făcute de conducătorii sovietici în alte state și de conducătorii altor state în Uniunea Sovietică în scopul stabilirei relațiilor diplomatice cu diferite state. De asemeni tot în aceste volume el mai arată felul în care a fost transportat tezaurul țărei noastre în 1916-1917 în URSS și felul cum a fost restituit. (...)

- Un alt volum intitulat Cum am petrecut în închisoare în timpul regimului comunist sub ocupația rusească.

- Mi-a mai vorbit despre o scriere a lui (piesă de teatru) intitulată Comuniștii, din care nu mi-a citit, însă mi-a spus unele fragmente. În acest volum descrie viața sub regimul comunist reprezentând societatea lipsită de conducere și de oameni speciali și lipsiți de cultură (...)"[67].

Prin urmare, la percheziția efectuată în 11 noiembrie 1956 acasă la Eliodor Vergatti se știa sigur că urma să fie acuzat de încălcarea art. 327 alin. 3 Cod penal, deoarece așa cum indicaseră informatorii, aveau să se găsească suficiente probe că fostul decan al Baroului Dolj a redactat și deținut la domiciliul său „*scrieri cu conținut dușmănos la adresa regimului democratic popular din R.P.R.*". Așa precizează Ordonanța de punere sub învinuire din 30 noiembrie 1956, emisă de anchetatorul penal de Securitate din cadrul Unității Militare 0113 a Ministerului Afacerilor Interne în dosarul nr. 229/1956, s-a dispus imediat arestarea preventivă a lui Eliodor Vergatti[68].

Procesul verbal de distrugere a corpurilor delicte ridicate la percheziție[69] și care au stat la baza acuzației de redactare și deținere de scrieri cu conținut dușmănos, menționează că la Eliodor s-au găsit următoarele:

„1) Trei caete ce reprezintă alegerea de primar.

2) Șase caete ce conține piesa Americanismul.

3) 21 scrisori și cărți poștale, plus două plicuri goale.

4) Un dosar ce conține sentința 205 privind pe Vergati Eleodor, precum și două cereri compuse din 6 file.

---

[67] *Ibidem*, f. 16.
[68] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 052646, vol. 1, f. 26.
[69] *Ibidem*, vol. 2, f. 19.

5) 23 file scrise conţinând diferite scrieri şi un brevet regele Carol I (probabil semnat de către Regele Carol I, n.n.*)*[70].

Cartea Codul Comercial Român şi cele două buletine ale barourilor avocaţilor se află ataşate la dosarul de anchetă"[71].

Pe aceste volume, *Codul Comercial Român* şi *Buletinele Barourilor*, se regăsesc adnotări privind evenimente de politică externă şi internă, scrise de mână de Eliodor E. Vergatti în spaţiile albe de pe marginile filelor.

Evident, aceste adnotări, realizate după venirea comuniştilor la putere, au fost considerate „*scrieri cu conţinut duşmănos*", deoarece s-a luat decizia să nu fie distruse nici măcar după ce acţiunea penală încetase prin deces.

Articolul 327 al Codului Penal (1936), pentru care fusese arestat Eliodor, fusese modificat în anul 1948[72].

Noua formă dispunea, la art.327 alineatul 3 – pentru a cărui încălcare a fost arestat Eliodor Vergatti: „*Oricine, prin orice mijloace, va întreprinde sau va încerca sa întreprindă o acţiune împotriva inviolabilităţii persoanei Regelui* (sic!)*, ori a formei de guvernământ democratice, precum şi oricine prin orice mijloace va agita sau va încerca să facă agitaţiuni din care ar putea să rezulte un pericol pentru siguranţa Statului astfel cum sunt prevăzute prin legi, se vor pedepsi dela 5 la 10 ani închisoare corecţională*."[73]

Mult mai târziu, chiar mult mai târziu faţă de anul 1989, prin Legea nr. 221 din 2009, condamnările definitive pronunţate în temeiul acestui text, articolul 327 din Codul penal din 1936 cu modificările şi completările ulterioare, au fost declarate condamnări cu caracter politic. Însă au fost declarate aşa doar condamnările pronunţate în baza unor hotărâri definitive, nu şi actele de urmărire penală, arestările preventive etc., situaţii în care s-au regăsit foarte multe persoane. Deci nu se poate spune că s-ar fi făcut o reparaţie integrală.

Eliodor E. Vergatti nu a mai apucat să fie condamnat definitiv. Nici măcar judecat de o instanţă.

La 10 ianuarie 1957 s-a comunicat Direcţiei Regionale Craiova a M.A.I. de către Procuratura militară Craiova că mandatul de arestare

---

[70] Obiectele menţionate între punctele 1-5 au fost distruse de Securitate, potrivit procesului verbal (*ibidem*).
[71] *Ibidem*.
[72] Modificat prin Legea nr. 5/19 ianuarie 1948, publ. în. M. Of. nr. 15 din 19 ianuarie 1948.
[73] *Ibidem*.

preventivă se prelungea pentru intervalul 14 ianuarie – 13 februarie 1957[74].

Însă Eliodor E. Vergatti avea să se stingă în penitenciar înainte de expirarea arestării preventive.

Așa cum se constată laconic în Ordonanța de încetare a procesului penal din 30 ianuarie 1957, anchetatorul penal de securitate scria:

„În perioada de arest preventiv, Vergatti Eliodor s-a îmbolnăvit de erizipel al capului, iar în urma referatului medicului UM 0113 Craiova în care opinia pentru internare în staționarul Penitenciarului Craiova, boala fiind molipsitoare, cel în cauză a fost depus la 3 ianuarie 1957 la Penitenciar pentru tratament medical (...) iar în 26.01.1957 a încetat din viață din cauza bolii de care suferea, pentru acest motiv dispun încetarea procesului penal"[75].

Din certificatul de moarte și de autopsie rezultă că a decesul s-a produs în special din cauza septicemiei, fiind afectat și de alte boli și total neîngrijit din punct de vedere medical.

Foarte probabil a murit chinuit, bătut, având în vedere că se menționează la autopsie că s-au găsit leziuni ale capului, la ceafă[76]. Este foarte probabil ca acestea să-i fi fost provocate de anchetatori în timpul interogatoriilor. În orice caz, ele, netratate, au provocat cel puţin infecţia generalizată care a dus la moarte, dacă nu cumva chiar leziunile care i-au fost făcute la cap au dus la sfârșitul lui[77].

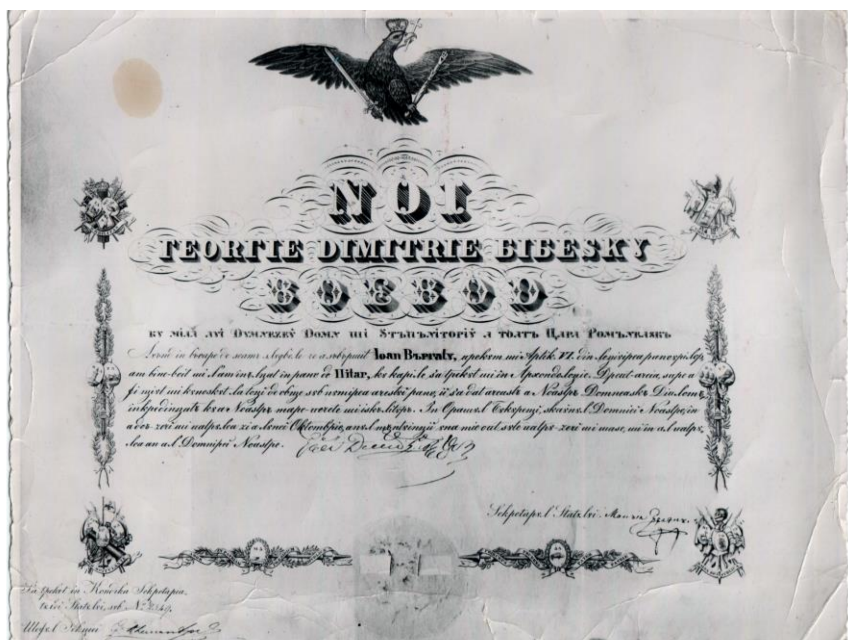
Am prezentat în rândurile anterioare aspecte din viaţa ultimului decan al Baroului Dolj, avocatul Eliodor E. Vergatti. Am scris cuvintele de mai sus bazându-ne pe informații provenite din actele familiei, precum și pe cele extrase din arhivele naționale și din dosarele de urmărire aflate în prezent la C.N.S.A.S., referitoare la ultimii doi ani ai vieţii sale și la moartea sa. Am dorit și dorim ca prin acest scurt articol să punem în lumină personalitatea ultimului decan al Baroului Doljean, figură remarcabilă pentru avocatura și cultura din România, comemorându-l la 60 de ani de la tragica sa dispariţie. Din fericire, astăzi putem considera că profesia de avocat nu s-a stins de tot în neam: ea mai continuată în familia Vergatti prin co-autoarea articolului de față, dr. Cristina Narcisa Vergatti, soția profesorului universitar Radu Stefan Vergatti[78]. Acestuia din urmă i-a fost

[74] ACNSAS, fond Penal, dosar nr. 052646, vol. 1, f. 14.
[75] *Ibidem*, ff. 3-4.
[76] *Ibidem,* f. 8.
[77] În medicină se arată că erizipelul nu duce la deces decât rarisim.
[78] A se vedea *infra*, nota nr. 3.

interzis să aibă o carieră juridică, din păcate, plătind originea sa socială, care a reprezentat o piedică de netrecut în timpul regimului comunist.

Lista ilustrațiilor:

1. Diploma de reconfirmare a boieriei lui Ioan Vergatti (Vărgatu), emisă în temeiul art. VI din Legea Rangurilor înregistrată la Secretariatul Cancelariei Domnești a Țării Românești sub nr. 2346 din 24 octombrie 1846 (aflată în arhiva familiei), semnată de domnul Gheorghe Dimitrie Bibescu (1842-1848).

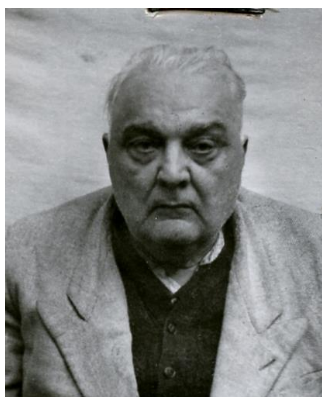
NOI

ΓEORΓIE DIMITRIE BIBESKY

2. Eliodor Ioan Vergatti (Eliodor I Vergatti), (1838-?1900) avocat și senator, unul dintre semnatarii Declarației de Independență a României (1877). Fotografie din arhiva familiei

3. Eliodor E. Vergatti (Eliodor II Vergatti), (1886-1957) avocat și om politic conservator, ulterior liberal, ultimul decan al Baroului Dolj înainte de desființare, ultima sa fotografie – 11 noiembrie 1956 (fotografie din ACNSAS, fond Penal dosar nr. 052646, f. 3 copertă).

Raluca **SPIRIDON**
Luminița **BANU**

Anul 1977: Reformele Puterii şi opoziția societății româneşti

1977: Power Reforms and the Opposition of the Romanian society

In the papers about the manifestations of dissatisfaction and contestation of the communist regime in Romania, 1977 is mentioned almost invariably. Nevertheless, the attention of historians focused almost exclusively on two issues: the phenomenon of dissidence (the famous cases of Paul Goma and Vlad Georgescu) and the miners' strike in the Jiu Valley in August 1977. Without neglecting the impact of Charter 77 in Romanian intellectual environments, this article aims to examine several aspects of the Romanian society's opposition to the extreme ideology operated by the political power of the time on the occasion of the celebration of the centenary of the Independence of Romania on May 10, 1977, the conduct of the Writers' Union Congress (May 26-27, 1977), the adoption of the CC of P.C.R. concerning the abolition of the State Committee for Press and Prints (25 June 1977), the fundamental restructuring of the organization and functioning of the vocational, high school and university education (12 July 1977), but especially the impact of the transition from a series of indirect economic and social pressures, tacitly imposed, to a specific legislative framework.

Our analysis, mainly based on the documentary sources of the CNSAS archive, corroborated with documents from the National Archives funds, led us to the idea that the 1977 Year, by crystallising a wider opposition and creating a growing gap between the governors and society, needs to be more carefully evaluated, being a real "milestone" in the evolution of the communist regime in Romania.

Etichete: impactul Cartei 77; ideologizarea extremă; celebrarea centenarului Independenței României; Congresului Uniunii Scriitorilor; restructurarea învățământului; desființarea cenzurii; cristalizarea opoziției societății.

Keywords: the impact of Charter 77; extreme ideology; the celebration of the centenary of Romania's Independence; The Writers' Union Congress; restructuring of education; abolition of censorship; crystallizing the opposition of society.

În lucrările dedicate manifestărilor de nemulțumire și contestare a regimului comunist din România, anul 1977 se regăsește menționat

aproape invariabil. Totuşi, atenţia istoricilor s-a focalizat aproape exclusiv pe două subiecte: impactul Cartei 77 în mediile intelectuale româneşti (celebrele cazuri Paul Goma și Vlad Georgescu) și greva minerilor din Valea Jiului din august 1977. Subiecte importante, fără îndoială, dar care au pus în umbră, pe nedrept, în opinia noastră, multiple aspecte de opoziţie faţă de ideologizarea extremă pe care Puterea încerca să o impună tuturor domeniilor de activitate din societatea românească.

Astfel, consultarea istoriografiei ne-a condus la concluzia că reacţiile societăţii faţă de aspecte precum celebrarea Centenarului Independenţei României – 10 mai 1977, desfășurarea Congresului Uniunii Scriitorilor (26-27 mai 1977), adoptarea Hotărârii C.C. al P.C.R. privind desfiinţarea Comitetului de Stat pentru Presă şi Tipărituri (25 iunie 1977), a suitei de măsuri privind organizarea și funcţionarea învățământului profesional, liceal şi universitar (12 iulie 1977), dar mai ales impactul trecerii de la o serie de presiuni economico-sociale indirecte, impuse în mod tacit, la un cadru legislativ concret[1], reprezintă aspecte mai puţin studiate şi valorizate.

Articolul nostru îşi propune a se opri îndeosebi asupra acestor probleme, adesea trecute cu vederea sau amintite doar tangenţial fără a neglija fenomenul disidenţei din România, care beneficiază în prezent de lucrări solide, precum cele semnate de Cristina Petrescu[2], volum esenţial în fixarea cadrului conceptual, sau de Ana-Maria Cătănuş[3], care propune în lucrarea sa o tipologie a fenomenului, prin punerea acestuia în strânsă legătură cu ceea ce se întâmplase în blocul sovietic.

Demersul nostru a fost realizat, în principal, pe baza surselor istorice ale arhivei C.N.S.A.S., coroborate cu documente din fondurile Arhivelor Naţionale, în condiţiile în care trecerea timpului face tot mai dificilă reconstituirea stărilor de spirit generate de aceste măsuri prin interviuri de istorie orală.

[1] Avem în vedere în special Legea nr. 3 „privind pensia de asigurări sociale” (30 iulie 1977) și Decretul nr. 237 „privind stabilirea unor măsuri ca urmare a raţionalizării numărului de personal din centralele industriale, întreprinderi, instituții social-culturale și alte unităţi socialiste de stat sau obștești”, ambele destinate măririi fondului de acumulare.

[2] Cristina Petrescu, *From Robin Hood to Don Quixote. Resistance and Dissent in Communist Romania*, București, Editura Enciclopedică, 2013.

[3] Ana-Maria Cătănuș, *Vocaţia libertăţii. Forme de disidență în România anilor 1970-1980*, Bucureşti, Academia Română – Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, 2014.

1. Impactul Cartei 77 în mediul intelectual românesc

Născută din inițiativa unui grup de intelectuali cehoslovaci, Carta 77, fără a face apel la contestarea ordinii constituționale, încerca să sensibilizeze opinia publică în privința respectării drepturilor omului și cetățeanului în interiorul legilor interne și acordurilor internaționale deja existente.

În cazul României, mai puțin cunoscute și oarecum puse în umbră de acțiunea curajoasă a lui Paul Goma de a trimite o scrisoare lui Pavel Kochut (unul dintre inițiatorii Cartei 77), sunt criticile formulate în anul 1977 de mai mulți scriitori, cu privire la lipsa de libertate de exprimare, situație care se regăsea, în opinia lor, nu doar în România, ci în toate statele socialiste. Or, aceste critici nu au fost unele punctuale, aleatorii, ci s-au constituit într-un veritabil fenomen social, prin frecvența și diseminarea lor, fiind, prin urmare, atent consemnate de Securitate. Astfel, un amplu raport realizat de ofițerii de securitate care monitorizau mediile scriitoricești surprinde următoarele atitudini:

„Henrich Wald, cercetător științific la Institutul de etnologie și dialectologie, Nicolae Tertulian, conferențiar la Facultatea de filologie a Universității din București, Georgeta Horodincă, scriitoare, redactor la Studioul „Animafilm" au discutat despre posibilitățile solidarizării unor intelectuali români cu acțiunea celor din R.S. Cehoslovacia. Au făcut chiar referiri la eventualitatea trimiterii unei scrisori pe adresa conducerii de partid și de stat din țara noastră, prin care să se exprime acordul față de acțiunile intelectualilor cehi, ori expedierea unor scrisori, dramaturgului Pavel Kochut. Cei în cauză consideră că asemenea scrisori ar putea fi semnate și de alți intelectuali între care au amintit pe scriitorii Geo Bogza, Geo Dumitrescu, Nicolae Breban, Alexandru Ivasiuc și profesorul Nicolae Belu.

Scriitorul Cezar Ivănescu opina că «situația din Cehoslovacia va influența și situația de la noi și desigur va fi un pas spre liberalizare». Este de părere că «cei care au redactat Carta 77 au în multe privințe dreptate». Tot el a mai afirmat:«la noi nu există o mișcare de asemenea amploare, deoarece scriitorii sunt dezbinați».

Scriitorul Barbu Cioculescu este de părere că «poziția scriitorilor români este cu totul alta decât a scriitorilor cehi, așa că posibilitatea unei reacții asemănătoare n-ar putea să fie luată în discuție, dar se pune totuși problema eliminării restricțiilor culturale ce s-au manifestat la noi în ultimii ani, fapt ce a produs neîndoielnic o nemulțumire a scriitorilor

români». Tot el consideră că «această Cartă va avea o mare semnificaţie la recenta Conferinţă a statelor europene cu privire la aplicarea clauzelor Tratatului de la Helsinki, deoarece nu poate să existe destindere europeană fără a se ţine seama de libertatea de exprimare a omului și, totodată, fără a se ţine seama de dreptul firesc al omului de a-și dezvolta vocaţia spirituală”[4].

Din această perspectivă, se poate aprecia că o solidarizare a scriitorilor în faţa lipsei de libertăţi nu era imposibilă, așa cum, de altfel, se temea și Securitatea. A lipsit, poate, o personalitate validată de recunoașterea internă și externă a capitalului său cultural, la care s-a adăugat orientarea breslei scriitoricești mai cu seamă spre propriile nemulţumiri, generate de statutul material și de lupta cu forurile de cenzură[5].

2. Celebrarea Centenarului Independenţei României – 10 mai 1977

Faţă de celebrarea Centenarului Independenţei României la 10 mai 1977 autorităţile comuniste au avut o grijă deosebită, organizând manifestări și spectacole festive. Moment de mare impact în istoria oricărei naţiuni, câștigarea independenţei de stat nu ar fi trebuit, la prima vedere, să aibă conotaţii politice în contemporaneitatea anului 1977. Totuși, întrucât într-un regim totalitar nu există acţiune publică fără încărcătură politică, nici sărbătorirea centenarului independenţei nu a făcut excepţie, atât Puterea, cât și contestatarii acesteia, încercând

[4] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 39, f. 100-100v.

[5] Anul 1977 debuta cu valorizarea acţiunilor lui Virgil Tănase și Paul Goma în faţa cercului vicios al cenzurii. Conform unei Note din 2 februarie 1977 a Inspectoratului de Securitate București, „imediat după ce a fost pus la curent cu aceste probleme [iniţiativa intelectualilor cehi de a milita pentru respectarea drepturilor omului și cetăţeanului *n.n.*] de către Virgil Tănase, aflat la Paris, Paul Goma a întocmit o moţiune de adeziune la «Charta drepturilor omului», pe care a expediat-o în străinătate. *Scriitorul Nicolae Breban a mărturisit că, în situaţia în care nu-i va apare ultima sa carte, în circa două săptămâni, va trimite și el o moţiune la cauza scriitorilor din Cehoslovacia, Ungaria și Polonia*”. Virgil Tănase, deja, își lansase la Paris, cartea „*Portret de bărbat cosind în peisaj marin*”, scoasă ilegal din ţară în anul 1973 și, pentru a cita un punct de vedere al unui critic literar și anume Ion Negoiţescu, proza sa nu avea nimic politic, acesta neînţelegând cum „noi care suntem o cultură fără valoare, ne permitem luxul de a da cu piciorul, fără ezitări, unor talente care puteau consolida literatura română” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 39, f. 38-38v.

acumularea unui capital politic. De această dată, lupta s-a dat, cum era și firesc, pe tărâmul istoriei.

Un fapt rămas într-o zonă a secretului, care explică, fie şi parţial, coexistenţa reconsiderării rolurilor avute de regele Carol I și I.C. Brătianu în acest moment istoric[6], cu politizarea excesivă a celebrării acestui eveniment, este reprezentat de eforturile fraţilor Ion și Dan Brătianu, fiii lui Constantin I.C. Brătianu pentru recunoașterea meritelor bunicului lor, I.C. Brătianu.

Aceştia intenţionau să trimită un substanţial memoriu șefului statului, Nicolae Ceaușescu, și, în situaţia în care nu vor primi un răspuns satisfăcător, plănuiau să se adreseze postului de radio „Europa Liberă"[7].

Redactată în jurul datei de 24 februarie 1977, scrisoarea destinată acestui post de radio propunea deschiderea unei rubrici permanente intitulată „Adevărul din ultimul secol al istoriei românilor" sau „Cei 100 ani despre care nu se spune adevărul", prin care să fie evocate meritele familiei Brătianu în perioada 1848-1944. Fără a putea documenta foarte bine mecanismul decizional pus în mișcare pentru a anihila intenţiile fraţilor Ion și Dan Brătianu, cert este că, în faţa eventualității ca cei doi să se adreseze „Europei Libere", iar Ion Brătianu să intre în legătură cu Paul Goma, s-a decis influenţarea pozitivă a celor doi. Acţiunea urma a se desfășura prin Ion Popescu-Puţuri, directorul Institutului de studii istorice și social politice de pe lângă C.C. al P.C.R., întrucât contactarea lor de către organele Ministerului de Interne era considerată inoportună și ineficientă, cunoscută fiind aversiunea celor doi fraţi față de ofițerii de Securitate[8].

Materializată la 1 martie 1977, încercarea directorului Institutului de studii istorice și social politice de pe lângă C.C. al P.C.R. de a obtura eforturile acestora, sub motivaţia puerilă că „sovieticii s-ar supăra grozav dacă ar fi evidenţiate meritele familiei lor", a provocat o nemulţumire și mai mare, precipitând decizia fraţilor Brătianu de a se adresa, cu toate riscurile, Ambasadei Sovietice[9].

---

[6] În paginile „Scânteii", primele articole, dedicate acestui eveniment apar la 11 ianuarie 1977. La această dată, în articolul intitulat *Independenţa patriei – cucerire istorică a poporului român* se regăsesc doar citate din Nicolae Bălcescu, George Bariţiu, Dimitrie Bolintineanu, Mihail Kogălniceanu („Scânteia", nr. 10 697 din 11 ianuarie 1977, p. 3).

[7] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 39, f. 135 – 135v.

[8] *Ibidem*, f. 178.

[9] *Ibidem*, f. 174.

În cele din urmă, pe de o parte Securitatea sfârşeşte prin a acţiona cu duritate pentru a preveni trimiterea de scrisori către „Europa Liberă”, respectiv Ambasada U.R.S.S., iar pe de altă parte, apariţia în revista „Magazin Istoric” (numărul din aprilie 1977) a articolului *O misiune română în Crimeea* şi a altor articole dedicate lui Ion C. Brătianu a creat satisfacţii nepoţilor săi şi a stins nemulţumirile acestora. În rândurile expediate la Paris, ginerelui său, Alexandru Misirliu, Dan Brătianu scria: „Aici s-a serbat cu un fast extraordinar aniversarea a 100 de ani de la independenţă şi pentru prima dată preşedintele nostru l-a citat pe I.C. Brătianu înaintea lui Kogălniceanu. Faptul a produs senzaţie şi constituie un început încurajator”[10].

Concesiile făcute de regim, prin re-evaluarea rolului jucat de vechea clasă politică în obţinerea independenţei de stat, și reacţiile pozitive, de satisfacţie, ale posibililor contestatari par să justifice cunoscutul aforism al lui Napoleon Bonaparte, conform căruia „istoria este versiunea evenimentelor trecute asupra cărora oamenii s-au pus de acord”.

2. Conferinţa Naţională a Scriitorilor din 26-27 mai 1977

Așa cum am arătat deja, mediile oamenilor de cultură erau într-o adevărată efervescenţă în primele luni ale anului 1977, pe fondul ecourilor acţiunilor iniţiate de intelectualii din Cehoslovacia și a iniţiativelor contestatare ale lui Paul Goma și Vlad Georgescu. Ca urmare, convocarea forului suprem de dezbatere a problemelor breslei scriitoricești a provocat o vie animaţie în rândul acestora, dar și îngrijorarea forurilor de partid și a Securităţii.

Ca o etapă premergătoare, Conferinţa Naţională a Scriitorilor a fost precedată de adunarea generală a Asociaţiei Scriitorilor din București din 22 aprilie 1977, ce reunea 65% din totalul membrilor titulari ai breslei scriitoricești.

Atitudinile cristalizate și opiniile exprimate cu ocazia acestui eveniment sunt deosebit de grăitoare pentru starea de spirit a unui segment important al intelectualităţii românești din epocă. Ca urmare, conferinţa este importantă pentru istoric din cel puţin două motive. În primul rând, prin intermediul monitorizărilor efectuate de Securitate cu acest prilej poate fi cunoscută îndeaproape starea de spirit a scriitorilor

---

[10] *Ibidem*, f. 245.

înaintea desfășurării Conferinței Naționale. Apoi, foarte semnificativ pentru noile raporturi de putere ce se doreau a fi instaurate, acum a avut loc o primă încercare a conducerii Consiliului Culturii și Educației Socialiste de a impune Asociației, fără consultarea membrilor săi, lista candidaților care urmau să fie aleși cu ocazia Conferinței Naționale în Consiliul de Conducere al Uniunii.

În ceea ce privește starea de spirit, mare parte a nemulțumirilor se cristalizaseră, potrivit documentelor, în jurul spațiului tot mai limitat al afirmării literare, mai precis, erau denunțate permanent practicile birocratice ale forurilor de cenzură, remunerația insuficientă primită ca drept de autor, numărul mic al revistelor literare, indicația ca scriitorii pensionabili să-și exprime opțiunea, fie pentru pensie de la Uniunea Scriitorilor, fie pentru pensie de la stat, alături de imposibilitatea ca aceasta din urmă să fie completată cu cea de la Uniune[11].

Din Buletinele întocmite de Direcția I a D.S.S. pentru conducerea superioară de partid, Nicolae Ceaușescu cunoștea foarte bine aceste stări de spirit exprimate în diverse cercuri în preajma Adunării Generale a scriitorilor din București[12]. O dovadă în acest sens o constituie mesajul său liniștitor de la Conferința Națională[13], mai ales în privința aspectelor sus-

---

[11] Notă din 25 mai 1977 în A.C.N.S.A.S, fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, f. 149v.

[12] Nota nr. 0068446 din 23 mai 1977 privind comentariile înregistrate după Adunarea Generală a Asociației Scriitorilor din București poartă și rezoluția olografă referitoare la înaintarea a câte un exemplar către: Nicolae Ceaușescu, Cornel Burtică, Dumitru Popescu, Ion Stănescu, Miu Dobrescu (Idem, dosar nr. 118, vol. 3, fila 375). Pentru Conferința Națională a Scriitorilor sau „Acțiunea Lira" este elaborat un plan care, alături de măsurile informativ-operative intrate deja în uzanța supravegherii unui astfel de eveniment, a dispus organizarea de către Direcția a-I-a a unui dispecerat care a centralizat toate informațiile, în vederea exploatării lor operative, dar mai ales, avea misiunea ca împreună cu Centrul de Documentare și Informare să întocmească Buletinele destinate conducerii superioare de partid și de stat în perioada 22 – 28 iunie 1977 (*Ibidem*, ff. 163-164).

[13] În „Cuvântarea Secretarului General al Partidului cu prilejul Conferinței Naționale a Scriitorilor", unele dintre primele precizări concrete au invocat recentele, de atunci, Hotărâri ale C.C. al P.C.R. cu privire la sporirea retribuției reale cu 30% în cincinalul 1976-1980, față de 18-20% cât era prevăzut în Directivele Congresului al XI-lea, dar și, creșterea, în paralel, a pensiilor. Producția de carte era plasată într-o evoluție ascendentă, față de anul 1949, ca element de limitare, prin contrast, a ostilității auditoriului („Scânteia", nr. 10 814 din 27 mai 1977).

menţionate, mai puţin a celor ideologice[14]. Desigur, acesta trebuie privită drept o concesie de moment, în măsura în care evenimentul se produce pe fondul ultimelor reflexe ale „Mișcării Goma"[15]. Alături de păstrarea aparenţelor privind respectarea drepturilor omului și cetăţeanului și, în strânsă legătură cu aceasta, pentru Nicolae Ceaușescu era la fel de importantă, mai ales în interior, evitarea, pe cât posibil, a identificării altor scriitori cu experienţele cenzurale ale nepublicabilului Paul Goma și a radicalizării acestora în fața restrângerii unor drepturi.

Ca urmare a informaţiilor oferite de Securitate, lipsa de ecou a „Mișcării Goma" în rândurile confraţilor săi era la fel de bine cunoscută conducătorului partidului și statului, mulţi dintre aceștia considerându-l pe Paul Goma drept un scriitor lipsit de valoare literară, ceea ce explică nu doar referinţele negative asupra sa, dar și *crescendo*-ul acestora.

În aceeași Conferinţă Naţională, Nicolae Ceaușescu a invocat necesitatea dezvoltării patriotismului revoluţionar în raport cu aspiraţia la o viață ușoară, al cărei preț este, adesea, trădarea de patrie, rolul societății și al colectivelor de muncă în combaterea abaterilor, pentru ca, la final, să afirme tranșant că „împotriva uscăturilor trebuie să acţionăm, să le înlăturăm"[16].

Desigur, astfel de afirmaţii tranșante nu veneau „din senin". La o cercetare atentă a măsurilor derulate până atunci în domeniul cultural, se

---

[14] O imagine completă asupra raporturilor ideologice dintre autorități și scriitori realizează Cristian Vasile în studiul *Sub presiunea unui rechizitoriu ideologic: Literatura română la finele anilor 1970. Câteva considerații*, în Academia Română, Institutul de Istorie „Nicolae Iorga", „Revista Istorică", nr. 3-4 (mai-august), București, Editura Academiei Române, București, 2015, pp. 333-344.

[15] Istoricul Cristian Vasile consideră că, alături de protestele externe, eliberarea din detenție a lui Paul Goma la 6 mai 1977 a avut în vedere și păstrarea aparenţelor în preajma apropiatei Conferințe Naţionale a Scriitorilor. Fapt mai puţin cunoscut, pretextul pentru amânarea acesteia pentru sfârșitul lunii mai, fără a exclude și o ultimă încercare de domolire a mediului literar, a avut la bază invocarea propunerilor lui Eugen Barbu privind un nou statut al scriitorilor și un nou mecanism de administrare a fondurilor Uniunii, propuneri făcute în cadrul unei întâlniri din data de 21 aprilie 1977 între conducerea superioară de partid și membri ai Biroului Uniunii Scriitorilor. Cum notele întocmite de fosta Securitate abundă în surprinderea reacţiilor scriitorilor față de aceste propuneri, se poate conchide că atenția acestora era axată mai degrabă asupra propriei condiții, decât asupra cazului Goma (A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, ff. 24-26).

[16] „Scânteia", nr. 10 814 din 27 mai 1977.

poate observa că bazele cursului dogmatic, ce avea să fie intensificat în etapa următoare, au fost puse cu mult înainte de Conferinţa Naţională din 26-27 mai 1977 și au fost dublate de restricţii de tot felul, începând chiar cu prima parte a anilor 1970.

Așa cum arătam, un al doilea motiv pentru care conferinţa trebuie studiată cu atenţie îl reprezintă faptul că, în cursul desfășurării sale, rezistenţa scriitorilor a înlăturat, cel puţin pentru moment, întărirea controlului politic.

Altfel spus, profitând de mesajul liniștitor adresat de Nicolae Ceaușescu participanţilor, participanţii la lucrări au reușit să impună menţinerea unui sistem electiv pentru desemnarea conducerii. Ca urmare, această conferinţă a fost ultima în care membrii Consiliului de Conducere al Uniunii Scriitorilor au fost aleși prin votul delegaţilor. Mai mult decât atât, în urma unei propuneri făcută de Dan Deșliu, unii scriitori, membri ai C.C. ai P.C.R., au fost excluși din organele de lucru ale Uniunii[17].

---

[17] Potrivit Notei nr. 001890 din 27 mai 1977, „poetul Dan Deşliu a propus eliminarea din prezidiu a acelor scriitori care nu au mandat de delegat, referindu-se la aceia care au fost propuși numai pentru că ar ocupa funcţii de conducere în aparatul de partid și de stat. A făcut apel la aplicarea principiului democraţiei și rolul suveran al adunării generale și nu al impunerii din afară. A fost susţinut de poeţii Ion Nicolescu, Ion Gheorghe, Dorin Tudoran, Sânziana Pop, Nicolae Dragoş, prin luări de cuvânt sau intervenţii din sală. În aceeași ordine de idei, scriitorul Geo Bogza a cerut să se pună la vot propunerea făcută de Dan Deşliu și să se extindă și asupra tuturor organelor de lucru ale Conferinţei. Încercările președintelui Uniunii Scriitorilor, Virgil Teodorescu, de a menţine listele de propuneri iniţiale nu au dat rezultate, sala votând, aproape în unanimitate, propunerile lui Den Deșliu și Geo Bogza. Unii scriitori apreciază că propunerile făcute au avut ca scop eliminarea din prezidiu și din organele de lucru a scriitorilor Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Ion Dodu Bălan, Ion Popescu Puţuri și a altora, care nu au fost aleși ca delegaţi la Conferinţă. Un alt incident s-a produs în momentul în care s-a pus la vot aprobarea Comisiei de propuneri pentru organele de conducere ale Uniunii Scriitorilor, când prozatorul Mircea Micu și-a exprimat temerea că aceștia se vor autopropune, poetul Ion Gheorghe a cerut micșorarea numărului lor cu o treime, iar alţi scriitori au solicitat alegerea membrilor acestei comisii în cadrul lucrărilor, prin vot. Numai intervenţia lui Geo Bogza a reușit să liniștească atmosfera, acesta explicând că, de fapt, comisia este emanaţia secţiilor care au avut sarcina de a delega reprezentanţi în Comisia de propuneri. [...] Participanţii au apreciat prin aplauze cuvântul poetului Nichita Stănescu, când acesta a făcut referiri la: «apariţia unor cazuri artificiale din rândul scriitorilor, deoarece aceștia creează problematici, dar, în realitate, vinovaţi de cazuri sunt cei care în loc să muncească, păzesc munca altora» sau «mai avem

Toate acestea ne determină să conchidem că, desfăşurată în contextul anului 1977, Conferinţa Naţională din 26-27 mai 1977 a avut o semnificaţie aparte, marcând o victorie tactică a scriitorilor în fața Puterii şi suspendând, pentru moment, deteriorarea relaţiei dintre Partid şi scriitori.

4. Hotărârea C.C. al P.C.R. privind desființarea Comitetului de Stat pentru Presă şi Tipărituri (25 iunie 1977)

La Conferinţa Naţională a Scriitorilor din 26-27 mai 1977, Nicolae Ceaușescu nu face referiri explicite în privința cenzurii. Au fost invocate, ca formă democratică de analiză și dezbatere, cenaclurile literare, ceea ce a lăsat impresia participanţilor că „legea dreptului de autor și mărirea tirajului publicaţiilor nu au făcut obiectul cuvântării și i-a determinat să concluzioneze că aceste probleme n-ar fi în atenţia forurilor competente”[18].

În fapt, la respectiva conferință Nicolae Ceaușescu a ocolit abil o tratare în detaliu a problemei complexe a mecanismelor de cenzură, întrucât ar fi însemnat să recunoască relativismul deciziilor în domeniul editorial.

Deselor reorganizări din domeniul editurilor și presei petrecute începând cu anii '70 li se adăugau aspecte particulare, caracteristice unei realităţi în care resursele editoriale au fost limitate constant.

O notă din 29 iunie 1977 consemna imediat după Conferința Scriitorilor nemulţumirile scriitorilor, deoarece erau înlăturaţi sau amânaţi în momentul întocmirii planurilor editoriale, „prioritate având cei cu relații”. În fapt, scriitori precum Eugen Barbu, Adrian Păunescu, Dinu Săraru obţineau aprobări pentru continuări de tiraje, ceea ce conducea la diminuarea fondului nescriptic al editurilor, astfel încât acestea erau nevoite fie să remunereze alți scriitori cu sume minime, fie să nu-i mai poată publica[19].

Evoluţia Direcţiei Generale a Presei şi Tipăriturilor merită o analiză aparte, în primul rând pentru că instituția a depins, mai ales după preluarea puterii de către Nicolae Ceaușescu, indestructibil de fluxurile și refluxurile ideologice, fiind un barometru exact al evoluțiilor ideologice. Ca urmare, chiar dacă imaginea globală este aceea a diminuării activității

prea puțin de trăit pentru a putea fi taxaţi ca necinstiți»” - A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, f. 160-160v.

[18]Idem, dosar nr. 118, vol. 3, f. 113.

[19] *Ibidem*, ff. 188-189.

sale, instituţia trebuie privită în contextul politic diferit în care-și exercita atribuţiile.

Apoi, instituţiile subordonate cenzurii în domeniul cărţii nu și-au propus a-i demonstra inutilitatea, pur și simplu, dimpotrivă, controlul ideologic se înăsprește, mai ales după 1971, iar organizarea cenzurii se multiplică în dispunerea sa pe verticală, așa cum este ea descrisă de Monica Lovinescu, de la prima vamă, editura însăși, până la „Consiliul Zeilor” (Comitetul Central) la care soseau manuscrisele aflate în litigiu[20].

Pe de altă parte, existenţa Direcţiei Generale a Presei și Tipăriturilor nu poate fi separată de cadrul general al constrângerilor bugetare care afectau întreg spaţiul cultural. Chiar în momentul desfiinţării Direcţiei Generale a Presei și Tipăriturilor se efectuau reduceri de personal în sistemul editorial, sub masca reorganizărilor[21], după ce, cu doi ani înainte, acestea afectaseră deja 45% din angajaţii acestuia[22].

Totodată, din punctul nostru de vedere, Hotărârea C.C. al P.C.R. privind desfiinţarea Comitetului de Stat pentru Presă și Tipărituri (25 iunie 1977) trebuie privită și în dinamica înregistrată în plan internaţional după 1975, și anume relansarea periodică de către Occident a unor adevărate cruciade pentru apărarea drepturilor omului, acţiuni cărora regimul politic de la București le opunea, total inadecvat, revenirea la un program transformist de creare a unei lumi noi după modelul clasic marxist, axat pe rolul proletariatului drept clasă conducătoare, program camuflat inabil prin unele măsuri precum „desfiinţarea” cenzurii.

Post-factum, având în vedere reconfigurarea ulterioară a mecanismelor de editare, sigur că Hotărârea C.C. al P.C.R. în privinţa desfiinţării Comitetului de Stat pentru Presă și Tipărituri nu a echivalat cu dispariţia cenzurii. Reacţiile de moment ale scriitorilor după desfiinţarea instituţiei sunt însă surprinzătoare, dominate de un raţionalism plin de scepticism, reliefând mai degrabă o mentalitate îndreptată spre ordine decât una neconformistă.

Există un fel de unanimitate evidentă în afirmarea respingerii arbitrariului celor care ar fi urmat să exercite cenzura, în asemenea măsură încât, paradoxal, valorizează instituţia tocmai desfiinţată. Iată câteva exemple extrase din multitudinea de note și rapoarte informative întocmite de Securitate pe acest subiect:

---

[20] Monica Lovinescu, *O istorie a literaturii române pe unde scurte, 1960-2000*, București, Editura Humanitas, 2014, p. 141.

[21] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, ff. 313-314.

[22] *Ibidem*, vol. 39, f. 45.

„Spre deosebire de lectorii de la C.P.T., redactorii din edituri nu au aceeaşi competenţă profesională şi nici posibilităţi de informare asupra unor probleme politico-ideologice curente” (Aurel Martin, director general adjunct al Centralei editoriale şi Teodor Vîrgolici, redactor şef al Editurii „Minerva”); „desfiinţarea C.P.T. este de natură să creeze mari greutăţi scriitorilor, deși, chiar unii dintre ei au cerut-o. Până acum – spune el – exista garanţia că lectura finală a manuscriselor era făcută de oameni orientaţi politic, competenţi și neutri” (Gheorghe Pituţ); „sunt îngrijorat cu privire la prevederea care stipulează că editurile vor da viza de tipar, deoarece deși conducerea este colectivă, răspunderea pentru puritatea ideologică a unei cărţi va cădea în sarcina redactorului sau a directorului” (Valeriu Râpeanu); „cum se vor discuta cărţile în Comitetul Oamenilor Muncii, din care fac parte și oameni fără pregătire de specialitate” (Cornel Popescu, redactor şef la Editura „Cartea Românească”); „o cenzură între confraţi ar fi mult mai gravă, dată fiind incompetența, invidiile și subiectivismul ce s-ar dezlănțui cu aceste ocazii, mai ales că niciodată scriitorii nu au avut diferende cu Direcţia Presei, ci cu organele intermediare, formate tocmai din scriitori care făceau parte din partide adverse sau din găști ce foloseau scaunul administrativ pentru politica lor de gaşcă” (Dinu Săraru); „preconizatele măsuri nu ar fi utile, în sensul că, de teama unor greşeli ideologice, editurile nu vor da avizul, iar lucrările vor aștepta mulţi ani până vor putea apare” (Alecu Ivan Ghilia)[23].

Evident, nu doar teama de incompetenţă și omniprezenta fugă de răspundere erau de natură a-i îngrijora pe scriitori. Neliniști la fel de intense le provoca și spectrul plătirii unor poliţe personale și al intensificării războaielor fratricide din breaslă:

„Procesul tipăririi unei cărţi va dura circa 10 ani, ceea ce înseamnă că nimeni nu va mai publica nimic. Dacă o carte a mea trebuie să fie citită de Marin Preda, ea va apare după moartea mea” și „actualul sistem al consiliilor de conducere la edituri, ziare, reviste, Uniunea Scriitorilor este o utopie şi nu poate fi aplicabil. Uniunea nu este un organism de dezbatere, se vor ridica scriitori împotriva scriitorilor” (Fănuș Neagu)[24].

---

[23] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 40, ff. 289-290.

[24] *Ibidem*, vol. 42, f. 12 v. Evoluțiile ulterioare ale raporturilor dintre scriitorii care ocupau funcţii de redactor de editură și scriitorii dornici să-și publice creațiile au fost ambigue, fiind marcate tocmai de o domnie a arbitrariului. De exemplu, Ana Blandiana considera că „acești scriitori, o bună parte din ei cel puțin, deși erau redactori de editură, aveau aceleași sentimente și aceeași poziţie estetică și politică cu scriitorul care venea și le aducea manuscrisul. Și atunci începea să

Unanimă era și opinia că, prin noile mecanisme de avizare, lucrurile vor fi foarte mult tergiversate: „așa cum sunt preconizate consiliile de conducere ale editurilor, vor fi organisme greoaie care nu se vor putea întruni în plen decât rareori, ajungându-se la o colaborare prin corespondenţă” (Gheorghe Zarafu, Editura „Ion Creangă”); „nu s-a clarificat care va fi raportul între edituri și uniunile de creaţie – editurile beletristice vor primi manuscrise numai de la Uniunea Scriitorilor sau și de la asociaţiile scriitorilor din ţară? iar dacă editura nu va mai avea posibilitatea de a discuta direct cu autorul manuscrisului, ci prin intermediul cenaclurilor sau asociaţiilor, va conduce la mari întârzieri și la diminuarea răspunderii” (Alexandru Georgescu și Delia Damirescu de la aceeași editură)[25]; „actuala formă de cenzură este inaplicabilă, apoi, cum se poate citi un roman în cenaclu?, Tot editurile vor dispune, prin director, ca și până acum, iar membrii consiliilor vor afla că romanul este bun, dacă directorul spune că e bun. În orice caz, termenul de apariţie a cărţii a fost lungit prin noile hotărâri, însă, problema nu trebuie să îngrijoreze, deoarece foștii ostași ai partidului, cenzorii, vor reuși să introducă din nou cenzura, fiindcă este imposibil să agonizeze o instituţie care de fapt este tânără și viguroasă și care, de altfel, continuă să existe” (Nina Cassian)[26].

Prezentarea temerilor individuale și colective ocupă un loc important în notele întocmite de fosta Securitate, iar un punct de vedere precum cel al lui Titus Popovici este mai degrabă o excepţie: „scriitorul nu trebuie să fie îngrijorat de noile dispoziţii privind desfiinţarea cenzurii, înfiinţarea consiliilor de conducere din edituri, deoarece, această situaţie va dura doar un an – un an și jumătate și se va reintra în normal, deoarece nu se poate ca aceste organisme să acopere cărţile scriitorilor”[27].

Nu în ultimul rând, sincopa instituţională a funcţionării cenzurii, nu avea cum să nu producă efecte de moment. Așa se face că în memoria

---

funcţioneze un fel de complicitate între scriitor și redactor, împotriva cenzurii”. Pe de altă parte, un specialist precum Nicholas Harrison, referindu-se la această „complicitate”, ajungea la concluzia că „în unele ţări din blocul de est mesajele subversive din operele autorilor vis-à-vis de politica guvernului «s-au dovedit a fi mai degrabă colaborare decât rezistenţă»” – *apud Instituția cenzurii comuniste în România. 1949-1977*, vol. I, ediţie, prefaţă și note de Liliana Corobca, Oradea, Editura Ratio et Revelatio, 2014, p. 21.

[25] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 42, f. 118.

[26] *Ibidem*, f. 242.

[27] *Ibidem*, f. 12.

unor scriitori și istorici, scurta perioadă de tranziție de până la începutul anului 1978, rămâne drept una în care „anumite reviste au scăpat controlului «cenzurii de după cenzură»”[28].

La fel de adevărat este și faptul că, în anumite situații punctuale, s-a acționat imediat, ceea ce denotă că performanța organizatorică a unui sistem puternic ierarhizat și îndelung rodat era remarcabilă, chiar în lipsa uneia dintre verigile sale. La 5 august 1977, în urma unor verificări C.F.I., Centrala Editorială dispunea, prin intermediul conducerii Editurii Univers, rezilierea contractului cu traducătorul Paul Danielopol și implicit amânarea publicării *Originii miturilor* de Mircea Eliade, lucrare aflată pe lista secretariatului C.C. al P.C.R. pentru a vedea lumina tiparului în acel an[29].

Într-un mod asemănător, o dispoziție a Consiliului Educației și Culturii Socialiste din jurul datei de 1 octombrie 1977 solicita redactorilor Serviciului de sinteze și coordonare tematică a Centralei editoriale și directorilor de edituri identificarea lucrărilor referitoare la monumente cu caracter religios și retragerea acestora din librării și planuri editoriale, în final, totalul titlurilor propuse ridicându-se la 178, din care 141 erau editate iar 37 se aflau în lucru[30].

Așadar, cenzura nu era imposibilă în acest interval de tranziție în care contau doar aparențele. Mai mult decât atât, nu riscăm să exagerăm în susținerea afirmației că Nicolae Ceaușescu nu a abdicat nici o clipă de la controlul exercitat asupra informației. Propunerile pentru modificarea unor acte normative, decurgând din aplicarea hotărârii cu privire la activitatea de informare a opiniei publice din cadrul Ședinței Biroului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 11 octombrie 1977 anunțau penalizări juridice, solicitare făcută chiar de șeful statului, numai că, spre deosebire de alte legislații practicate „în toată lumea”, ideea de prejudiciu adus politicii interne și externe era atât de largă încât permitea suspendarea oricărei publicații. Apoi, problema răspunderii structurilor redacționale este reluată din plin, alături de colegiul de redacție care funcționa pe lângă fiecare publicație constituindu-se un consiliu de conducere, acesta din urmă format doar din personalul acestora.

Evident, plasat peste toate acestea se regăsea Consiliul Culturii și Educației Socialiste, cu o activitate, pe alocuri, recalibrată, înglobând alături de îndrumarea ideologică, responsabilitatea planului editorial și

[28] Vasile Cristian, *op. cit.*, p. 338.
[29] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13 339, vol. 42, ff. 84.
[30] *Ibidem*, ff. 300-302.

implicit a cenzurii[31]. Toate aceste precondiţii cu rol în asigurarea controlului fiind îndeplinite, legal, existenţa Comitetului pentru presă şi tipărituri a încetat la 26 decembrie 1977, când a fost publicat Decretul nr. 472 al Consiliului de Stat[32].

5. Reorganizarea învăţământului profesional, liceal şi universitar

În cazul reorganizării învăţământului din anul 1977, studiile de istorie recentă au evidenţiat, de regulă, acele aspecte care compun excepţionalismul său: limitarea drastică a disciplinelor umaniste și politehnizarea învăţământului liceal şi superior[33]. Aceste aspecte, incontestabile, ridică însă câteva probleme, cum ar fi analizarea atentă a evoluţiei economiei României, care necesita anumite specializări și perfecţionări, sau a evoluţiei explozive din anii anteriori a specializărilor umaniste la nivel liceal. Totodată, reacţiile părinţilor, ale studenţilor şi elevilor, ale corpului didactic și, în general, a oamenilor de cultură, au fost insuficient puse în lumină.

De asemenea, mai gravă decât limitarea anumitor discipline sau a introducerii unor perioade compacte de practică (însoțită de o diminuare a timpului de studiu pentru acele materii ce asigurau pregătirea generală) ni se pare a fi organizarea învăţământului liceal pe două trepte. Sistemul de organizare a selecţiei pentru treapta a II-a a eliminat, nu de puţine ori,

---

[31] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 113/1977, ff. 51-52; vezi și „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România", nr. 127 din 28 noiembrie 1977, p. 2.

[32] „Buletinul Oficial al Republicii Socialiste România", nr. 138 din 26 decembrie 1977, p.4. În paralel, pentru a pune de acord desființarea Comitetului pentru presă și tipărituri cu menţinerea controlului asupra informaţiei au fost emise și Decretul nr. 471 al Consiliului de Stat pentru modificarea Legii Presei în R.S.R. (Legea nr. 4/1974); Decretul nr. 473 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcţionarea Radioteleviziunii Române și Decretul nr. 474 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcţionarea Agenţiei Române de Presă – Agerpress - *ibidem*.

[33] Trebuie subliniat faptul că măsurile iniţiate în 1977 nu au fost deloc o surpriză. Încă de la Congresul al XI-lea al P.C.R. (25-28 noiembrie 1974) Nicolae Ceaușescu anunţase că dezvoltarea economiei impune o adaptare a sistemului de învăţământ astfel că, în viitor, liceele industriale și agricole „urmează să cuprindă cel puţin 70% din numărul total al elevilor" – Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul dezvoltării societăţii socialiste multilateral dezvoltate*, vol. XI, Editura Politică, București, 1975, p. 63.

tocmai pe acei elevi care, în urma examenului de admitere la liceu – treapta I, intrau la anumite profile cu medii mai mari decât elevii repartizaţi, în ordinea mediilor, la profilele următoare, mai puţin atrăgătoare.

5.1. Învățământ liceal sau învățământ profesional?

La fel ca multe alte măsuri legislative, adoptarea unui nou act legislativ care să reglementeze învăţământul liceal și cel profesional a fost precedată de ample controale în teritoriu și de o analiză minuţioasă a rezultatelor obţinute. De exemplu, într-o sinteză a raportului întocmit de Ministerul Educaţiei și Învăţământului asupra activităţii desfăşurate în anul școlar și universitar 1976-1977 se reţineau următoarele deficienţe:

„lipsa de concordanţă între structura reţelei de învăţământ liceal și superior şi necesarul forţei de muncă; insuficienta legare de practică, de producţie, de cercetare a unor cadre didactice, a conţinutului lecţiilor, a manualelor şcolare şi a cursurilor universitare; instruirea practică a elevilor și studenţilor în unele școli și facultăţi s-a desfăşurat la un nivel scăzut; puţine cadre din producţie, din cercetare, din activul de partid și de stat au fost atrase la activitățile desfășurate în unitățile de învățământ; o parte a cadrelor didactice de științe sociale nu cunosc nemijlocit activitatea concretă din unităţile economice, în conţinutul unor lecţii la aceste discipline s-au menţinut numeroase teze teoretico-abstracte; unele cadre didactice de la celelalte discipline cuprinse în planurile de învăţământ n-au reuşit ca, odată cu transmiterea cunoştinţelor de specialitate, să contribuie în măsura cuvenită la formarea unor convingeri materialist-științifice despre viață, la educarea patriotică și revoluționară a elevilor și studenţilor; nu s-a asigurat întotdeauna un climat de muncă și disciplină, un înalt spirit de exigenţă revoluţionară în toate unităţile de învăţământ”[34].

Pornind de la astfel de constatări, restructurarea și organizarea învăţământului liceal – așa cum o relevă stenograma ședinţei Biroului Permanent al C.C. al P.C.R. din ziua de 6 iunie 1977 - a fost gândită pe o structură profund ierarhică, amintind de principiile pe care taylorismul încerca să le impună în organizarea industrială în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Învăţământul liceal urma a fi organizat pe „tipuri și profiluri”, în funcţie de necesităţile de pregătire a forţei de muncă, potrivit planului de

[34] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Propagandă și Agitaţie, dosar nr. 2/1977, ff. 62-63.

dezvoltare economico-socială a ţării. Erau avute în vedere următoarele tipuri de licee:

a) Licee industriale;
b) Licee agronomice şi silvice
c) Licee economice şi de drept administrativ;
d) Licee sanitare;
e) Licee de matematică-fizică;
f) Licee de ştiinţe ale naturii;
g) Licee pedagogice;
h) Licee de filologie-istorie;
i) Licee de artă.

Învăţământul liceal se organiza pe trepte: treapta I, parte integrantă în învăţământul obligatoriu de 10 ani, cuprindea clasele a IX-a şi a X-a, în vreme ce treapta a II-a cuprindea clasele a XI-a şi a XII-a pentru învăţământul de zi și clasele XI-XIII, pentru învăţământul seral[35].

Reglementarea învăţământului liceal pe două trepte de calificare era rezumată de Cornel Burtică, în respectiva şedinţă, astfel: „s-a mers pe principiul că în 10 ani el poate să înveţe anumite meserii de bază. Dar pentru a deveni muncitor cu înaltă calificare, fie urmează liceul treapta a-II-a, fie şcoala profesională. Asta a fost ideea. Urmând liceul, în afara faptului că este calificat, are dreptul la învăţământ superior, iar dacă urmează şcoala profesională are meserie şi pe urmă poate urma liceul la seral. Acesta a fost principiul pe care s-a mers”[36].

Nota explicativă care a însoţit Decretul nr. 207 din 12 iulie 1977 „privind organizarea şi funcţionarea învăţământului liceal”[37] furnizează date precise în privinţa restructurării reţelei liceelor. Din cele 414 licee real-umaniste, 152 au fost transformate în licee industriale, 44 în licee agro-industriale, 99 în licee de matematică-fizică, 30 în licee pedagogice şi de ştiinţe social-filologice, 1 liceu economic de contabilitate şi comerţ, 30 urmau să fie comasate cu alte licee, iar 58 să fie transformate în filiale ale liceelor industriale şi agro-industriale, numai cu treapta I[38].

În total, pentru anul 1977/1978, urmau să funcţioneze 969 licee, plus patru licee militare şi 19 licee pentru deficienţi recuperabili şi minori

---

[35] Trecerea la organizarea învăţământului liceal pe două trepte a fost stabilită în şedinţa Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 13 aprilie 1976.
[36] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 64/1977, f. 126.
[37] „Buletinul Oficial”, nr. 67, 12 iulie 1977.
[38] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 64/1977, f. 27.

cu tulburări de comportament. O situație comparativă cu anul școlar 1976/1977, cuprinsă în același document, se prezenta astfel[39]:

1976-1977		**1977-1978**	
Total licee, dintre care	1075	Total licee, dintre care	969
Licee industriale	427	Licee industriale	571
Licee agroindustriale	89	Licee agroindustriale și silvice	137
Licee silvice	5		
Licee economice de contabilitate și comerț	48	Licee economice de contabilitate și comerț	40
Licee sanitare	23	Licee sanitare	23
Licee real-umaniste	414	Licee de matematică-fizică	197
Licee pedagogice	41	Licee pedagogice și de științe sociale-filologice	69
Licee de artă	28	Licee de artă	22

Se adaugă acestor statistici și faptul că structura noilor planuri de învățământ prevedea ca *disciplinele tehnice și tehnologice* să primească o pondere de 36-47%; *instruirea practică* să reprezinte 1/3 din totalul orelor (în treapta I, câte 11 săptămâni anual, iar în treapta a II-a câte 13 săptămâni anual), în timp ce pentru *disciplinele care asigurau pregătirea generală* fusese prevăzută o pondere de 25-32%[40].

Primele noastre observații sunt legate de ponderea disciplinelor tehnice și tehnologice, care atingea 36-47%, deoarece în cursul perioadelor de pregătire generală, cumulate, ca număr de ore, acestea nu au ajuns niciodată la procentul sus-menționat.

Pe de altă parte, aceeași notă explicativă ne oferă o sumă esențială de date, care, nuanțate, ne îngăduie, fie și în cadrul abstract al raportărilor statistice, introducerea ca obiect al analizei noastre a destinelor

[39] *Ibidem*, f. 126 v.
[40] *Ibidem*, f. 82.

individuale prinse în rigoarea implacabilă a acestei restructurări în trepte profesionale, nu de educaţie.

În anul şcolar 1976/1977 urmau să absolve treapta I de liceu (clasele IX-X) un număr de 240.000 elevi, repartizaţi astfel: pentru continuarea studiilor liceale în urma treptei a-II-a de liceu 125.000 elevi (52%); pentru învățământ profesional 87.000 (36,2%); în producție 28.000 (11,8%). Era prevăzută și posibilitatea de a urma cursuri serale - pentru 60.000 elevi - sau fără frecvență, pentru 19.000[41].

În fapt, liceele funcţionau, conform noului decret, cu două sau trei profiluri. În acest context, din punctul nostru de vedere, un element care trebuie evidenţiat este reprezentat de un anumit regres vocaţional şi social pe care îl implica o astfel de organizare a educaţiei pe criterii profesionale. De pildă, un liceu de chimie industrială, pornea în clasa a-IX-a cu un număr de 2 clase profil electrotehnic, 3 clase profil mecanic și 5 clase profil chimie industrială. Conform planului de şcolarizare, în treapta a-II-a de liceu rămâneau 1 clasă profil electrotehnic, 2 clase de mecanică și, în cel mai bun caz, 3 clase de chimie industrială. În foarte multe cazuri, în primele două clase cu profil electrotehnic se intra în urma examenului de admitere în liceu cu mediile cele mai mari, pentru ca înjumătățirea operată de treapta a-II-a de liceu, pe baza unui concurs, să elimine de la cursurile liceale de zi o parte a acestor dintre cei mai buni elevi. Situaţia devenea şi mai dramatică în privinţa liceelor sanitare, foarte solicitate în perioadă, la care se intra cu medii dintre cele mai mari.

Totuși, sistemul fusese gândit pornindu-se de la două premise corecte: în primul rând, elevii înscrişi în treapta I la un profil considerat bun urmau să fie motivaţi suplimentar pentru ca, în urma concursului de admitere în treapta a II-a, să-și păstreze locul. În acest fel, finalizarea liceului la profilurile cele mai solicitate era posibilă doar pentru elevii care dovedeau că depun interes constant pentru pregătirea în respectiva meserie.

În al doilea rând, se dorea acordarea unei a doua șanse tinerilor care, din varii motive, nu putuseră să urmeze clasele a IX-a și a X-a la liceul unde ar fi dorit[42]. Ca atare, la concursul de admitere în treapta a II-a

---

[41] *Ibidem*, f. 78.

[42] În 13 aprilie 1976, când s-a stabilit introducerea treptei a II-a, în momentul discutării posibilității schimbării profilului sau chiar a liceului, Nicolae Ceaușescu a insistat pentru aceasta: „...să păstrăm ideea aceasta, ca să poată să meargă unde vrea, dar să dea concurs, examen", A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 42/1976, f. 45

se puteau înscrie toţi tinerii absolvenţi ai clasei a X-a de liceu sau care posedau studii echivalente, cu condiţia de a nu fi depăşit vârsta de 19 ani. Cei care își schimbau profilul erau obligaţi să susţină în prealabil unele examene de diferenţă pentru materiile de specialitate.

Planul de şcolarizare pentru clasa a IX-a (treapta I) şi pentru clasa a XI-a (treapta a II-a) al anului şcolar 1977/1978 reconfirmă spiritul acestui moment și punerea în prim-plan a restructurării pe trepte profesionale:

Planul de școlarizare la învățământul liceal pentru anul școlar 1977 – 1978	Clasa a-IX-a	Clasa a-XI-a
A. Învățământ de zi	310.000	125.000
1. Licee industriale	231.000	71.700
2. Licee agro-industriale și silvice	36.000	13.000
3. Licee economice de contabilitate și comerț	10.300	5.400
4. Licee sanitare	3.000	1.500
5. Licee de matematică-fizică	18.000	-
6. Licee pedagogice și de științe sociale-filologice	10.500	3.000
7. Licee de artă	1.200	1.400
8. Clase real-umaniste în lichidare	-	29.000
B. Învățământul seral	40.000	60.000
C. Învățământul fără frecvență	16.000	19.000
D. Învățământ pentru deficienți recuperabili și minori cu tulburări de comportament	530	280[43]

Se adaugă și anumite interdicţii cu efecte în marcarea definitivă a regresului parcursului educaţional, deoarece la învăţământul liceal seral şi fără frecvenţă se puteau înscrie persoanele care indiferent de vârstă îndeplineau condiţiile de studii, dar mai ales erau încadrate în producţie obligatoriu sau, cum afirma însuşi Nicolae Ceauşescu, după clasa a X-a, când se învăţa la şcoala profesională, nu se putea face şi liceul[44].

[43] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 64/1977, f. 186.
[44] *Ibidem*, f. 28.

Faţă de pregătirea echilibrată pe care o asigurase Legea Învăţământului din 13 mai 1968, noua organizare ierarhică pe trepte şi profile cu finalitate profesională poate fi considerată, dintr-o anumită perspectivă, ca fiind una regresivă. Totuşi, în mod paradoxal, după mutaţiile legislative din 1977, planurile de învăţământ foarte bine structurate în privinţa disciplinelor care asigurau pregătirea generală, o solidă disciplină a procesului de învăţământ, presiunea pe care o exercita nevoia promovării treptei a doua de liceu, aspiraţia tot mai largă de înscriere în învăţământul superior şi, nu în ultimul rând, sprijinul familial pentru desăvârşirea prin educaţie au condus la formarea unor generaţii orientate spre performanţă şi spre a reuşi.

5.2. Evoluția specializărilor din învățământul superior

Izvoare ale istoriei instituționale – stenogramele ședințelor Biroului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. din 6 iunie 1977 și din 21 iunie 1977 sunt în mod direct rodul momentelor de încordare deosebită din cadrul discuţiilor ce au însoţit deplasarea de accent a învăţământului superior spre profilele industriale.

Rezultate ale acestui moment, ele devin revelatoare, în egală măsură, nu atât pentru o imagine de ansamblu a învăţământului universitar[45], cât pentru selectivitatea restructurării acestuia și opțiunile personale exprimate de Nicolae Ceaușescu cu acest prilej.

În optica unei analize asupra evoluției învățământului tehnico-ingineresc este cazul să ne aplecăm asupra faptului că, pentru momentul 1977, uşoara sa creştere nu a fost lipsită de un anume suport real, din perspectiva preconizatei creşteri a investiţiilor și a mecanizării proceselor de producţie. Supărat pe reducerea numărului de specialiști de la 22.500 la 21.000 pentru anul universitar 1977-1978 (scăderea era pusă pe seama numărului de subingineri de la 9.570 la 7.035)[46], Nicolae Ceaușescu opta pentru o creştere încă ponderată, având în vedere pragul de la care se pornea, şi anume pentru şcolarizarea unui număr de 15.500 ingineri şi 8.500 subingineri, însumând un total de 24.000[47]. Singura rezervă

---

[45] Acestea nu ne spun nimic, de pildă, despre învățământul agricol, care nu punea probleme deosebite - *ibidem*, f. 38v.

[46] *Ibidem*, f. 35 v.

[47] *Ibidem*, f. 38. Această creștere anunța direcțiile viitoare de evoluție, concretizate în anii '80 în depășirea considerabilă a procentului de peste 50% studenți înscriși în această zonă a învățământului superior, cu precizarea că la

exprimată de Nicolae Ceaușescu în privința măririi cu orice preţ a numărului de studenţi în învăţământul ingineresc a fost renunţarea, chiar înainte de 1977, la școlarizarea în sistem de fără frecvenţă, deoarece nu au fost atinse rezultatele scontate.

În acest context, merită amintită poziţia lui Paul Niculescu-Mizil care, dornic să se alinieze propunerii formulată de Nicolae Ceaușescu cu privire la creșterea numărului de ingineri și subingineri, lansa ca adevăr indestructibil solicitările maximale care ar fi venit din partea ministerelor, când de fapt cifrele de școlarizare fuseseră stabilite, în amănunt, cu fiecare dintre acestea și în strânsă legătură cu previziunile Comitetului de Stat al Planificării.

Totodată, reorganizarea învăţământului superior survenită în 1977 consacra definitiv substituirea tehnicianului, absolvent de studii postliceale, cu subinginerul. Până în 1977, prin intermediul şcolilor postliceale erau pregătiţi tehnicieni ca segment profesional intermediar între muncitorul din producție și inginer, cu rezerva că, în practica occidentală, de la care fusese preluat modelul, inginerul era direcţionat exclusiv cercetării şi, spre deosebire de cazul românesc, aproape deloc producţiei.

Pe de altă parte, cum principalele repere ale cursului ce avea să fie urmat de învăţământul superior se regăsesc în cele două izvoare de istorie instituţională, menţionate la începutul acestui subcapitol, ne putem îngădui măcar schițarea acestora. Evident, liniile de forță ale restructurării au fost trasate de secretarul general al P.C.R., prin intervenţiile avute în ședințele amintite şi observaţiile formulate asupra materialelor supuse dezbaterii.

Ele dezvăluie un Nicolae Ceaușescu nu lipsit de inteligenţă şi abilitate în a-și susţine punctele de vedere, cu remarci pe jumătate ironice în a face reproşuri, aflat într-o permanentă și dublă contrapunere.

1. *Multiplicarea specializărilor*, vizibilă, de pildă, în cazul interesului manifestat pentru asigurarea necesarului de specialişti, acolo unde raportarea la ceea ce se întâmplase în economiile dezvoltate (inovaţii în domenii precum fizica nucleară sau biochimie) era nemulţumitoare, dar şi *reducerea nomenclatorului profilelor din învățământul superior.*

Apoi, nu puţine au fost situaţiile în care Nicolae Ceaușescu se dovedea a fi depășit de crearea, deja, a noi direcţii de înaltă tehnologie,

atingerea unui astfel de procent a contribuit și diminuarea drastică a cifrei de școlarizare la alte specializări.

care necesitau o anume perfecţionare, cu un câmp restrâns de activitate, un exemplu elocvent fiind punerea în discuţie a încadrării inginerilor energeticieni la Ministerul Transporturilor:

„Tov. Nicolae Ceaușescu:

Eu am o întrebare. Căile ferate, drumurile și podurile la cine sunt?

Tov. Suzana Gâdea:

La Ministerul Transporturilor.

Tov. Nicolae Ceaușescu:

De ce trebuie la căi ferate, poduri și drumuri energeticieni?

Tov: Traian Dudaş:

Tovarăşe secretar general, noi avem căi ferate electrificate și avem nevoie de ingineri care să se ocupe, adică avem nevoie de ingineri energeticieni"[48].

2. *Mărirea cifrei de școlarizare pentru disciplinele tehnico-inginerești,* dar și *ostilitatea fățișă*, mergând până la epurare, față de specializările socio-umane și artistice. Între aceste extreme erau ajustate gradual cifrele de școlarizare pentru învățământul economic, unde se propunea o reducere de 500-600 economiști, dintr-un total de 5.100[49], și a celor din domeniul medical, de la 2.760 la 2.000, în acest din urmă caz Nicolae Ceaușescu fiind cel care nu a acceptat o reducere bruscă și a stabilit că mai mult decât aceasta, nu se poate merge[50].

În cazul specializărilor socio-umane, atitudinea lui Nicolae Ceaușescu a fost inflexibilă. Invocând cvasiblocarea posturilor unde puteau fi încadraţi absolvenţii, lipsa de încărcătură ideologică a unor specializări (sociologia) sau absenţa unei finalităţi practice în cazul altora (psihologia), Ceaușescu a pledat pentru adoptarea propunerilor de desfiinţare a acestora, ignorând argumentele contrare[51].

Discuţiile din cadrul Biroului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. (6 iunie 1977) care au decis soarta lor, ilustrează cu o precizie aproape cinică, o voinţă imperturbabilă a Secretarului General al Partidului de a le lichida, pe fondul unei sistematizări cât mai complete a tuturor

---

[48] *Ibidem*, f. 51 v.
[49] *Ibidem*, f. 39.
[50] *Ibidem*, f. 40.
[51] Elocvent pentru acest aspect, conform aceleiași Stenograme a ședinței din 6 iunie 1977, rămâne dialogul dintre șeful statului și Cornel Burtică: „Tov. Nicolae Ceaușescu: Fiecare profesor trebuie să fie un pedagog. Profesorul de istorie trebuie să fie un pedagog. Tov. Cornel Burtică: Ca să fie trebuie să fi învățat cândva [pedagogie de la profesori cu această specializare *n. n.*] (*Ibidem*, f. 46).

subprofesiilor, numite submeserii, dar mai ales a dimensiunii socio-umane și artistice a învățământului[52].

Într-o oarecare măsură, modificări substanțiale se produc și în cazul învățământului superior artistic sau muzical, menținut, dar foarte drastic uniformizat:

„Tov. Nicolae Ceaușescu: La educație fizică s-a redus? Bine.

La desen, la muzică văd că rămâneți fermi!

Tov. Suzana Gâdea:

Aici se pregătesc profesorii de muzică pentru liceele pedagogice.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Aici văd că mai avem o dată muzica, este de două ori. Este și mai jos muzica, este de două ori. Este și mai jos muzică, la învățământul artistic. Unificați-le dragă, de ce se face, de două ori muzică. Să fie o singură muzică....! Muzica cu durata de 3 ani și apoi, iar muzică. Nu se poate asta.

Tov. Suzana Gâdea: Este la Conservator.

Tov. Nicolae Ceaușescu: 260 nu sunt numai în București la Conservator.

Tov. Cornel Burtică: București, Cluj, Iași.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Toți să fie în cadrul Conservatorului. Și dacă avem nevoie de câțiva profesori de muzică nu pot fi luați din aceștia?! De ce trebuie să fărâmițăm în două locuri. Trebuie unit în Conservator și nu fac o altă școală de muzica.

Tov. Suzana Gâdea: Sunt la institutele pedagogice de 3 ani.

Tov. Nicolae Ceaușescu: Tot muzică învață la muzică! Și de acolo unii merg și devin artiști și compozitori, pentru că nu toți pot să devină artiști, compozitori și restul pot să predea muzica. De altfel, toți marii muzicieni ar trebui să fie și profesori [....].

Tov. Elena Ceaușescu: Și la desen este la fel.

Tov. Suzana Gâdea: Ies profesori de desen.

Tov. Nicolae Ceaușescu: În fond, și aici trebuie să fie la fel. Sigur, din punct de vedere al desenului tehnic sunt specialiști, și cei de la arte plastice trebuie să fie și profesor și, sigur, mai departe pot să picteze. Noi am îngustat baza ca să le dăm de lucru. Toți scriitorii care au terminat „Litere și filozofie” trebuie să fie și profesori, să predea limba română, să fie pedagogi și, totodată, să și scrie, pentru că așa era și în trecut. Noi i-am făcut să nu facă nimic, i-am făcut niște oameni care nu fac nimic. Am făcut alte școli, mai slabe, unde pregătim oameni și îi pregătim prost.

[52] *Ibidem*, ff. 44 v-47.

Trebuie unit și muzica și desenul, într-un singur loc și văzut în raport de aceasta”[53].

Oarecum surprinzătoare îi apare șefului statului reducerea cifrei de școlarizare la Filologie, în urma cumulării a două măsuri cu efect în eliberarea din posturi a unui număr însemnat de cadre didactice și anume: fixarea duratei de studiu pentru învăţământul liceal la 4 ani (până atunci existau unele licee de profil în care durata de studiu atingea 5 ani) şi majorarea normei didactice[54].

Pentru a putea face o judecată valabilă asupra afirmării celor două tendinţe opuse – multiplicarea specializărilor, dar și reducerea sau chiar lichidarea unora dintre ele - trebuie să privim cu atenţie raţiunile invocate pentru restructurare, dar mai ales efectele avute de aceste modificări în anii următori. Analiza acestor elemente, însoţită de plasarea mutaţiilor din sistemul educaţional în contextul evoluţiilor generale ale societăţii româneşti de la finele anilor ’70, ne conduce la concluzia că restructurarea majoră a învăţământului superior în 1977 a fost dominată de strădania de a controla din ce în ce mai bine, de la centru, toate aspectele vieţii universitare până în cele mai mici detalii şi mai puţin de necesitatea reală de a ameliora pregătirea viitoarelor cadre necesare economiei naţionale.

Propunerile privind perfecţionarea nomenclatorului de specializări în învăţământul superior, organizarea unor unităţi de învăţământ şi a cadrelor, începând cu anul universitar 1977-1978 permit, de asemenea, o apreciere asupra reconfigurării spaţiului universitar. În termeni generali, „numărul specializărilor s-a redus de la 155 la 112, din care 23 la învăţământul de 3 ani, grupate în 36 profile”[55].

Modificări majore se înregistrau la specializarea *Istorie* unde era generalizată dubla specializare, istorie-geografie, istorie – o limbă străină, în timp ce la Universitatea din Bucureşti erau unite Facultăţile de Istorie şi Filozofie, după modelul celor din Cluj și Iași. *Sociologia* era absorbită în cadrul *Filozofiei*, cu recomandarea ca la alte specializări din alte profile să se asigure cunoştinţe sociologice de bază[56].

---

[53] *Ibidem*, ff. 49v-50.

[54] *Ibidem*, f. 47v.

[55] *Ibidem*, 189.

[56] În propunerile formulate de Ministerul Educației și Învăţământului se cerea: „Să se lărgească profilul specializării „istorie”, în așa fel încât absolvenții să poată preda istoria, cunoştinţe social-politice, Constituţia R.S. România, noţiuni despre stat și drept, precum și geografie sau o limbă străină, generalizându-se astfel dubla specializare. Pregătirea în acest domeniu să se realizeze numai prin durata

Psihologia şi *Pedagogia* intrau în lichidare ca materii distincte urmând ca pregătirea psihologilor să fie lăsată pe seama cursurilor postuniversitare de 1 an sau 1 an și jumătate, ulterior prin doctorat. Singura concesie făcută necesităţii de a forma profesori de pedagogie pentru liceele pedagogice şi şcolile speciale a fost recomandarea ca formarea acestora să se facă printr-o specializare unică.

Diversificarea profilului filologic de la Universitatea din Bucureşti, unde existau patru facultăţi de profil (limba şi literatura română, limbi şi literaturi slave, limbi și literaturi clasice și orientale, limbi și literaturi romanice) este supusă aceleiași direcţii unificatoare, în final, rezultând doar două facultăţi: Facultatea de limbă şi literatură română şi Facultatea de limbi străine. În alte cazuri, cum ar fi „Arta și metodologia spectacolului", specializare din cadrul Institutului de Teatru și Artă Cinematografică, care pregătea critici de artă sau secretari literari pentru teatre, s-a procedat la desfiinţarea integrală.

În acest tablou negativ al „comasărilor" se mai înscrie și renunţarea la „Pediatrie" ca specializare de sine stătătoare, distinctă față de „Medicina generală", pregătirea în această ramură a medicinii urmând să se facă în anii IV și V de studiu. O mutaţie a căror efecte noi nu o putem aprecia sau evalua a constat în deplasarea pregătirii celor care urmau să activeze în cadrul comerţului exterior, de la nivel universitar (Academia de studii economice din Bucureşti) la cel postuniversitar (în cadrul Academiei „Ştefan Gheorghiu"), cu lărgirea bazei de selecţionare a cursanţilor către absolvenţii tuturor instituțiilor de învățământ superior (ingineri, economişti, jurişti).

După toate aceste modificări, scăpat vigilenței cercetătorilor, *Raportul cu privire la organizarea, desfășurarea și rezultatele concursului de admitere în învățământul superior pentru anul universitar 1977-1978* este un exemplu extraordinar pentru reevaluarea, atât a rolului jucat de factorul politico-ideologic și a limitelor sale, cât și a societății însăși.

Respectivul concurs a reprezentat momentul culminant și cel mai semnificativ al verificării capacităţilor individuale prin concurs și al

de 4 ani și să se concentreze într-un număr restrâns de instituții de învățământ superior (universitățile din București, Cluj-Napoca, Iași; Institutul de învățământ superior din Sibiu; Institutul pedagogic din Suceava), în funcție de fondul de cadre și de nevoile de specialiști. Facultăţile de istorie și filozofie, ca și institutul de filozofie, integrat în actuala facultate de filozofie de la Universitatea din București, să aibă dublă subordonare, față de Academia „Ștefan Gheorghiu" și de Ministerul Educației și Învățământului" – *ibidem*, f. 191-192.

introducerii ca obiect de examen a unei discipline tehnologice în funcţie de profil, posibil mult prea puţin atrăgătoare şi aprofundată ca materie de studiu în anii de liceu. Efectul cumulat al celor două cerinţe a condus la un rezultat mult sub aşteptările conducerii de partid şi de stat, din analiza rezultatelor obţinute reieşind că „numărul celor cu pregătire slabă este foarte mare, 57% din totalul candidaţilor obţinând medii sub 5.00, 23% între 5.00 – 6.99 și 20% între 7 și 10, procentele cele mai mari de medii mici și foarte mici înregistrându-se la învățământul superior tehnic”[57].

Era un semnal cât se poate de clar că doar modificarea nomenclatorului profilelor și specializărilor în învăţământul liceal şi superior nu putea constitui un suport de dezvoltare dacă nu era însoţită de măsuri care să contribuie la îmbunătăţirea procesul de învăţământ.

Important de precizat, lipsa de realism a proiectelor de „politehnizare” cu orice preţ a învăţământului, promovate de puterea politică în paralel cu creşterea ponderii pregătirii practice, a fost destul de rapid evidențiată de evoluţiile ulterioare. Astfel, s-a dovedit că o serie de discipline tehnologice nu puteau fi aprofundate fără cunoștințe solide în domeniul matematicii şi fizicii. În consecinţă, s-a trecut la revizuirea manualelor şcolare, atât în privinţa cantităţii şi calităţii informaţiei, dar şi a ponderii care revenea dezvoltării capacităţii de gândire. Acest proces a fost însoţit de o diminuare a ponderii disciplinelor tehnice în planul de învăţământ, dar şi de o intensificare a activităţii inspectoratelor şcolare.

Alte propuneri, care au însoţit respectivul raport, au vizat integrarea cât mai cuprinzătoare în facultăţile tehnice şi introducerea unei anume coerenţe în organizarea concursurilor de admitere. În privinţa primului aspect, recomandarea esenţială a fost aceea ca examenele să fie organizate pe facultăţi, nu pe specializări sau secţii, deoarece unele erau considerate neatractive, rămânând cu locuri neocupate. Pe de altă parte, fără a se renunţa la disciplinele tehnologice sau de specialitate, s-a optat doar pentru probe scrise, singura excepţie constituind-o învăţământul filologic, unde proba orală avea rol eliminatoriu. Tot în sensul asigurării unei anumite coerenţe şi egalităţi de şanse, subiectele de concurs, stabilite de Ministerul Educaţiei, urmau să fie comune pentru toate centrele universitare, alături de simplificarea modului de notare şi evaluare a candidaţilor.

[57] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 120/1977, f. 55v.

Datorită interesului istoric prezentat de această amplă și complexă restructurare a sistemului de învățământ[58], am considerat necesar să precizăm care au fost diferitele aspecte ale acestui parcurs, bazele de la care s-a pornit, fără a ignora grija acută a conducerii de partid și de stat (în fapt a lui Nicolae Ceaușescu) pentru finalitatea practică a îmbunătățirii componentelor sale în acest ultim moment-cheie.

5.3 Reacții față de restructurarea sistemului de învățământ

Întrucât modificările operate în domeniul învățământului nu au vizat doar *formele,* ci și *conținuturile* programelor și manualelor, reacțiile societății s-au extins și în acest domeniu. Astfel, în urma dezbaterii publice a noii programe pentru limba și literatura română în învățământul liceal și universitar, *feedback*-ul specialiștilor a fost mai mult decât negativ.

E de la sine înțeles că măsuri atât de radicale nu aveau cum să nu producă efecte imediate, fiind înregistrate reacții atât în rândul profesorilor universitari, cât și, mai ales, în rândul elevilor, studenților și părinților. În jurul datei de 27 iunie 1977, prof. Paul Popescu Neveanu, înainta deja un memoriu la secția de profil din C.C. al P.C.R., la îndemnul prof. Emil Verza, însă opoziția sa a luat o formă, mai degrabă, individuală, în măsura în care alți profesori universitari (acad. prof. Alexandru Roșca și acad. V. Pavelcu) nu s-au raliat la ideea de a forma o delegație care să susțină învățământul psihologic în fața puterii politice[59].

Reținerea acestora trebuie privită prin prisma intensificării supravegherii de către Securitate a obiectivelor și mediilor din „problema tineret-învățământ", supraveghere concretizată prin întocmirea unei cantități impresionante de rapoarte și informări pentru decidentul politic.

Astfel, la 28 iulie 1977, Securitatea avertiza conducerea partidului că „unele cadre didactice universitare, critici literari și alți specialiști în

[58] Vezi pe larg, Decretul nr. 207 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcționarea învățământului liceal; Decretul nr. 208 al Consiliului de Stat privind organizarea și funcționarea învățământului profesional; Decretul nr. 209 al Consiliului de Stat pentru modificarea anexelor nr. 1 și 2 la Decretul nr. 147/1974 privind nomenclatorul profilelor și specializărilor din învățământul superior, precum și din instituțiile și facultățile din sistemul Ministerului Educației; Decretul prezidențial privind aprobarea liceelor, a planurilor de școlarizare pentru învățământul liceal, școlile profesionale și școlile de maiștri, publicate în „Buletinul Oficial", Partea I-a, nr. 67 din 12 iulie 1977, pp. 12-60.

[59] A.C.N.S.A.S., fond Documentar, dosar nr. 13.339, vol. 40, ff. 319-319v.

domeniul filologiei exprimă diferite opinii critice la adresa actualei programe”[60]. Astfel, directorul Muzeului Literaturii Române din București, scriitorul Alexandru Oprea, susținea că „programa ar fi în contradicţie cu documentele de partid, care cer să se acorde o mai mare atenţie limbii şi literaturii naţionale”. În opinia acestuia, era inadmisibil ca programa „să nu acorde atenţie revistei «Viaţa Românească» şi presei muncitorești dintre cele două războaie mondiale, care a fost cea mai activă presă din întreaga Europă în lupta împotriva fascismului”. De asemenea, Alexandru Oprea considera „de neconceput” ca în programă „să nu figureze Nicolae Bălcescu, figură centrală a mișcării revoluționare și D. Bolintineanu, poetul patriot”.

Criticând faptul că programa ar omite prezentarea culturii române vechi, criticul literar Dan Zamfirescu, un adept entuziast al protocronismului, considera că „procedând în felul acesta, noi vom apare ca un popor de cultură numai din secolul al XIII-lea, adică cu două secole în urma bulgarilor și ungurilor”.

Raportarea lui Zamfirescu la situaţia existentă în alte state socialiste nu era singulară. Nemulţumit pentru faptul că „în timp ce savanţii polonezi sunt preocupaţi în mod deosebit de cultura veche din considerente patriotice, noi o scoatem până și din manualele școlare”, profesorul universitar I.C. Chiţimia era de părere că, prin reforma plănuită, România se va situa pe ultimul loc între ţările socialiste în privinţa predării și literaturii naționale în școală”.

Potrivit informaţiilor obţinute de Securitate, critici similare au formulat şi profesorii universitari Al. Dima, Al. Piru şi M. Novicov, care considerau că „prin noua reformă ‚învățământul liceal umanist este practic desfiinţat, România situându-se pe ultimul loc între ţările socialiste sub aspectul politicii faţă de limba şi literatura naţională”.

Comentată extrem de negativ a fost și măsura luată de Ministerul Educației și Învăţământului de a se interzice cadrelor didactice deplasări în străinătate în timpul anului universitar, pentru participări la diverse congrese, conferinţe şi simpozioane internaţionale, ca urmare a primirii unor invitaţii personale. În rândul cadrelor didactice se făceau aprecieri că, din moment ce cheltuielile erau suportate de organizatori, interdicţia impusă nu pornea de la considerente de economisire a valutei, ci „are ca bază lipsa de încredere în oameni”. Profesorii universitari Zoe Dumitrescu-Buşulenga, Dumitru Păcurariu, Romul Munteanu, Pompiliu

[60] Idem, dosar nr. 16.302, vol. 17, f. 79.

Marcea şi Boris Cazacu susţineau, pe bună dreptate, că „absenţa de la asemenea întâlniri duce la izolarea de mişcarea de idei din lume, la sărăcia de informaţii, având de suferit atât prestigiul ţării noastre, cât şi dezvoltarea ştiinţelor”[61].

Apropierea începerii anului şcolar a dus la acutizarea nemulţumirilor, aşa cum reiese din materialele întocmite de Securitate pentru uzul conducerii partidului. Astfel, la începutul lunii septembrie, rapoartele Securităţii subliniau că „reprofilările din învăţământul mediu – transformarea liceelor real-umaniste în licee de specialitate – precum şi reducerea numărului de locuri de la unele facultăţi fac (...) obiectul unor comentarii de nemulţumire din partea părinţilor elevilor afectaţi de aceste măsuri şi a cadrelor didactice, care nu-şi mai pot păstra catedrele”.

Îngrijorări provoca și informația că „unii dintre părinţii elevilor de la şcolile de muzică și licee real-umaniste, acuzând faptul că nu s-a avut în vedere din timp corelarea învăţământului cu nevoile de perspectivă ale societăţii noastre, şi-au exprimat intenţia de a se adresa cu memorii conducerii de partid și de stat”.

Preconizata restructurare a circa 30.000 posturi, din care 900 în învăţământul superior, stârnise o adevărată furtună în rândul cadrelor didactice, ecourile negative captate de Securitate fiind foarte numeroase. Astfel, academicianul Vasile Pavelcu, decanul Facultăţii de Filozofie – Ion Todosescu, şi profesorii Paul Popescu Neveanu şi Emil Verza apreciau desfiinţarea secţiei de psihologie din învăţământul universitar drept „o greşeală politică, cu consecinţe negative incalculabile”[62]. La rându-i, profesorul doctor Ivanciu Nicolae Văleanu califica într-o discuţie măsura comasării unor facultăţi din cadrul Academiei de Ştiinţe Economice drept „antiintelectuală”, susţinând că în rândul cadrelor didactice ar exista o profundă nemulţumire determinată de aceste reorganizări.

Un impact deosebit de negativ au avut măsurile de reorganizare în judeţele în care funcţionau instituţii de învăţământ cu limba de predare maghiară, comentariile negative fiind exteriorizate „sub forma unor manifestări cu caracter naţionalist”. Măsurile de tehnicizare a învăţământului erau apreciate ca „făcând parte dintr-o pretinsă acţiune de deznaţionalizare şi asimilare a maghiarilor din România”. După cum consemna, cu îngrijorare, Securitatea, „în cercurile unor intelectuali de naţionalitate maghiară, care susţin asemenea idei, s-a exprimat şi intenţia întocmirii unor memorii, care să fie adresate prin «reprezentanţii lor

[61] *Ibidem*, ff. 76-77.
[62] *Ibidem*.

politici» Preşedintelui R.S. România, încercându-se astfel – zic ei – «salvarea învăţământului minoritar»"[63]. Mergând chiar mai departe, publicistul pensionar clujean Edgar Balogh ar fi cerut unor intelectuali din R.P. Ungară să facă, la rândul lor, intervenţii în acest sens pe lângă guvernul maghiar.

Odată cu începerea noului an universitar, manifestările studenţilor capătă forme colective de protest direct. Cea mai vehementă s-a materializat în cadrul unei şedinţe din 20 octombrie 1977, la care au participat decanul Facultăţii de Istorie-Filozofie, alături de Pavel Apostol, director general în Ministerul Educaţiei și Învăţământului, și 300 de studenţi ai anilor II, III, şi IV din secţii de psihologie, pedagogie şi sociologie, unii dintre ei cu funcţii de conducere în Asociaţia Studenţilor Comuniști.

Cum nu s-au dat răspunsuri care să-i satisfacă, mai ales că nu se acceptase de către Ministerul Educaţiei și Învăţământului continuarea în lichidare a respectivelor secţii, studenţii anului IV au decis înaintarea unui memoriu către *conducerea superioară de partid* și neprezentarea la cursuri, cu începere de luni, 24 octombrie 1977. Așadar, la doar două luni de la greva minerilor, larg comentată pe plan internaţional, conducerea regimului se vedea confruntată cu perspectiva deloc plăcută a unei greve studenţești! Fără îndoială că tensiunile apărute în universitățile românești în toamna lui 1956 erau încă proaspete în mintea multora dintre liderii partidului!

În final, prin *măsuri preventive* și *prelucrări politice* cu fiecare an de studiu în parte, protestele s-au diminuat gradual[64] şi nu au depășit cadrul restrâns al Facultăţii de istorie-filozofie, unde fuseseră repartizaţi studenţii de la secţiile desfiinţate[65].

Pe de altă parte, cel puţin pentru sociologie, s-a admis totuşi ca studenţii anilor III şi IV să-şi continue studiile la această specializare, în timp ce studenţii anului II au fost încadraţi și înscriși la filozofie[66].

---

[63] *Ibidem.*

[64] Dintr-o notă informativă, datată 3 noiembrie 1977, reiese că circa 150 de studenţi, adică jumătate din cei 300 ai anilor II, III și IV, între care erau menţionaţi cu precădere, Mircea Kivu, Dan Costescu și Dorin Necșuliu nu abandonaseră intenţia de a înainta către C.C. al P.C.R. un memoriu - *ibidem*, vol. 41, f. 68.

[65] *Ibidem*, ff. 68-68v.

[66] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R., Secţia Cancelarie, dosar nr. 64/1977, ff. 190-191.

Concluzii

Analiza noastră, deşi limitată la câteva aspecte ale cristalizării unei opoziţii tot mai largi și la evidenţierea faliei din ce în ce mai largi dintre guvernanţi și societate, ne-a condus la ideea că anul 1977 trebuie mult mai atent evaluat, constituindu-se într-o veritabilă „piatră de hotar" în evoluţia regimului comunist din România.

Desigur, această afirmaţie nu are caracter de premieră. Istoricul american de origine română Stephen Fischer-Galaţi considera că „nu greșim dacă afirmăm că până în 1977 majoritatea românilor a considerat tolerabilă conducerea lui Ceaușescu", respingând, totodată, ca nefondate unele exagerări post-comuniste cu privire la disidenţa românească („Ar fi eronat să luăm drept bune părerile revizioniste ale intelectualilor români, conform cărora ei au opus rezistență cultului personalității și politicii lui Ceaușescu după 1974"[67]).

Istoricul britanic Dennis Deletant remarca, de asemenea, că „la câteva luni după acțiunea personală a lui Goma, Ceaușescu s-a confruntat cu prima manifestare serioasă de protest colectiv împotriva politicii sale economice"[68].

Pe aceeași linie de abordare se plasează și o lucrare mai recentă despre declinul final al regimului comunist, autorul sesizând semnificația deosebită a anului 1977, ca moment al generalizării nemulțumirilor și al manifestării deschise, prin acțiuni colective: „…anul 1977 a reprezentat anul în care s-a produs trecerea de la revolta și acțiunile individuale (cazul Paul Goma), la revolta și acțiunea colectivă (greva minerilor din Valea Jiului)"[69]. Deși nu analizează și alte forme de manifestare a nemulțumirilor colective (memorii, petiții), focalizându-se pe „cazul Goma" și greva minerilor, analiza respectivă surprinde corect mutarea centrului de greutate al opoziției față de regim, de la *acțiuni izolate* ale

[67] Stephen Fischer-Galaţi, *România în secolul al XX-lea*, traducere de Manuela Macarie, cuvânt înainte de Kurt W. Treptow, Iași, Institutul European, 1998, p. 223.

[68] Dennis Deletant, *Ceaușescu și Securitatea. Constrângere și disidență în România anilor 1965-1989*, traducere Georgeta Ciocâltea, București, Editura Humanitas, 1998, p. 231.

[69] Institutul Revoluției Române din Decembrie 1989, Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securității, *„Amorsarea" Revoluției. România anilor '80 văzută prin ochii Securității*, studiu introductiv, selecția documentelor și indice de nume Florian Banu, Târgoviște, Editura „Cetatea de Scaun", 2012, p. 40.

unor intelectuali, spre *mișcări de protest* ale unor categorii largi de cetățeni[70].

Totuși, niciunul dintre autorii amintiți nu au analizat atent extinderea nemulţumirilor legate de aspectele economice și cele ţinând de drepturile şi libertăţile fundamentale ale omului în rândul unor categorii sociale precum profesorii, elevii şi studenţii. Ba, dacă luăm în calcul ecourile Legii nr. 29 din 28 octombrie 1977, „privind normele de adresare în relaţiile dintre cetăţenii Republicii Socialiste România", prin care se impunea folosirea formulelor de adresare „tovarăş" sau „tovarăşă", „cetăţean" şi „cetăţeană", sau reacţiile profund negative faţă de noua ofensivă a „educaţiei materialist-ştiinţific" şi a ateismului, se poate afirma, fără teama de a greși, că Puterea a reușit în anul 1977 să-și antagonizeze pături largi ale populaţiei.

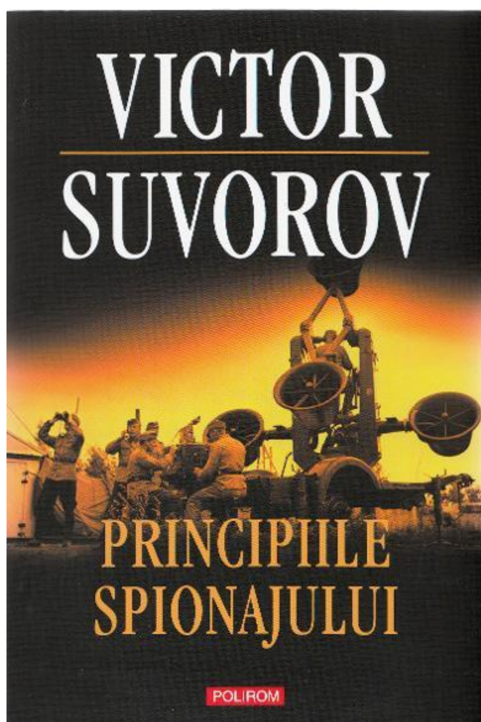
Ca urmare, cercetătorii interesaţi în realizarea unei periodizări a regimului comunist din România trebuie să ia în calcul „candidatura" anului 1977, ca element de demarcaţie pentru ultima etapă de existenţă a regimului: etapa în care utopia comunistă și-a vădit pe deplin limitele, etapa în care numărul celor care mai credeau în superioritatea orânduirii socialiste s-a diminuat drastic, în paralel cu intensificarea gesturilor de protest, cu extinderea fenomenului disidenţei și cu alienarea clasei muncitoare de suprastructura politică ce pretindea că-i reprezintă interesele. Ne exprimăm convingerea că extinderea cercetărilor în fondurile arhivistice recent intrate în circuitul cercetării va permite în viitor obţinerea unor noi argumente în sprijinul acestei ipoteze, argumente provenind în special din analiza stărilor de spirit și al formelor atipice de rezistenţă tacită.

---

70 „Dacă acțiunea lui Goma putea fi tratată cu suficiență de către regim, venind din partea unui intelectual, ba și fost deținut politic, contestarea măsurilor economice impuse țării de către un segment important al proletariatului, reprezentat teoretic de P.C.R., a căpătat o cu totul altă dimensiune" – *ibidem*.

III. Recenzii. Note de lectură

Victor Suvorov, *Principiile spionajului. Cum funcționa cea mai puternică și cea mai închisă organizație de spionaj a secolului XX*, traducere de Maria Serghe, Iaşi-Bucureşti, Editura Polirom, 2016, 361 p.

Defectorul sovietic Vladimir Bogdanovici Rezun, fost ofiţer al Direcţiei Generale de Informaţii a Ministerului Apărării din U.R.S.S. până în anul 1978, când a dezertat în Marea Britanie, este binecunoscut cititorilor din România sub pseudonimul Victor Suvorov, numele cu care și-a semnat cărţile publicate în Occident după schimbarea taberei[1]. Deși prima sa carte, *Eliberatorul*, parţial autobiografică, a fost publicată încă în 1981 la editura londoneză Hamish Hamilton Ltd., cititorii români au luat cunoștință de scrierile fostului ofiţer sovietic abia în 1993[2], dar a devenit cu adevărat cunoscut în anul 1995, când editura Polirom publica una dintre cele mai controversate cărţi ale sale: *Spărgătorul de gheață: cine a declanșat al doilea război mondial? Mărturia unui spion condamnat la moarte*, în traducerea lui Radu Părpăuță.

Ulterior, lucrările lui Victor Suvorov au apărut pe piața românească într-un ritm impresionant, bucurându-se de succes datorită stilului atrăgător și perspectivelor inedite de abordare a unor fenomene și

---

[1] Se pare că editorul britanic a cerut ca autorul să-şi aleagă un nume rusesc nu mai lung de trei silabe şi care să poată fi asociat de către cititorul occidental cu istoria militară. Atenţia lui Rezun s-a îndreptat, firesc, am spune, spre Aleksandr Vasilievici Suvorov, al patrulea generalisim rus (al cincilea şi ultimul a fost I.V. Stalin), unul dintre puţinii generali din istorie care nu a pierdut nici o bătălie.

[2] În acest an a fost publicată lucrarea semnată V. Suvorov, *Cenușă fără epoleți. Romanul unui spion*, versiunea românească Laurenţiu Checiceş, București, Editura Elit Comentator, 1993, 348 p.

personalităţi istorice. Astfel, în 1997 erau publicate lucrările *Ultima republică: de ce a pierdut Uniunea Sovietică al Doilea Război Mondial?* (editura Polirom) şi *Acvarium: cenușă fără epoleți* (editura Elit), urmate în 1998 de *Ziua „M”: când a început al Doilea Război Mondial,* iar în anul 2000 de publicarea volumului *Epurarea: de ce a decapitat Stalin armata?,* ambele apărute la Polirom. După unele reeditări ale titlurilor deja traduse, în anul 2010 editura Polirom a reluat publicarea scrierilor lui Rezun într-un ritm susţinut: *Ultima Republică,* vol. 1-2 (2010), *Spetnaz: istoria secretă a Forțelor Speciale Sovietice* (2011), *O să vă îngropăm: cronica măreţului deceniu* (2012), *Sinuciderea: de ce a atacat Hitler Uniunea Sovietică?* (2012), *Eliberatorul* (2013), *Umbra victoriei* (2013), *Fiasco: ultima bătălie a mareșalului Jukov* (2014).

Notorietatea de care se bucură Victor Suvorov (inclusiv în România!) i-a fost adusă, fără îndoială, de nesfârșitele dezbateri declanșate de publicarea volumului *Icebreaker. Who Started the Second World War?* (Hamish Hamilton, 1990). În această lucrare, publicată în perioada în care U.R.S.S. era în plin proces de disoluţie, defectorul sovietic susţinea că Stalin urma să atace Germania nazistă la 6 iulie 1941, cu doar două săptămâni mai târziu decât declanșarea Operaţiunii „Barbarossa”, scopul urmărit fiind acela de a extinde socialismul în zonele dominate la acea vreme de naziști. Teza sa, deși nu era absolut originală, iar multe dintre argumentele oferite erau fragile, a fost îmbrățișată rapid de segmente largi ale mass-media, obișnuită de ceva vreme cu ideea că U.R.S.S. nu era nimic altceva decât „imperiul răului”. Discuţiile *pro* și *contra* ideii „spărgătorului de gheață”, potențate de unele documente desecretizate de arhivele ex-sovietice, nu s-au încheiat în anumite cercuri nici astăzi, la aproape trei decenii de la apariţia volumului!

În schimb, mult mai puţin cunoscute și analizate sunt contribuţiile lui Suvorov la istoriografia serviciilor speciale sovietice. Deși a publicat volumele *Inside Soviet Military Intelligence* (Hamish Hamilton, 1984), *Inside the Soviet Army* (Berkley Books, 1984), precum şi *Aquarium: The Career and Defection of a Soviet Military Spy* (Hamish Hamilton, 1985), Suvorov nu a reușit să reţină atenţia publicului ca istoric „de *intelligence*” în aceeași măsură în care a făcut-o ca istoric militar al celui de-al Doilea Război Mondial.

Fără a fi ignorate de public și de presă, cărţile sale despre spionajul militar sovietic nu au fost considerate o revelaţie, fiind reţinute mai degrabă pentru aspectele senzaţionale pe care le aducea în atenție. De

exemplu, David Wise, în articolul său „31.000 Assassins”, publicat în „New York Times”, la 28 octombrie 1984, scurtă vreme după lansarea în S.U.A. a lucrării *Inside Soviet Military Intelligence*, reţinea faptul că sovieticii ar fi avut 31.200 de ucigaşi antrenaţi să elimine liderii politici şi militari occidentali, în caz de conflict, precum şi faptul că cei mai mulţi cosmonauţi sovietici foloseau aproape jumătate din timpul petrecut în spaţiu îndeplinind misiuni ale G.R.U.[3]

Această situaţie este oarecum paradoxală[4], întrucât, spre deosebire de problemele celui de-al Doilea Război Mondial, Suvorov cunoscuse direct, din interior, sistemul sovietic de spionaj militar, fiind familiarizat cu numeroase aspecte ţinând de organizarea şi funcţionarea acestuia. În demonstrarea competenţei sale asupra subiectului şi a faptului că avem de-a face cu un *insider* sunt suficiente câteva repere biografice.

Vladimir Bogdanovici Rezun s-a născut în 20 aprilie 1947, în Barabash, regiunea Primorsky, în Extremul Orient, într-o familie ruso-ucraineană. În perioada 1958-1963 a studiat la Voronej pe Don, într-una din şcolile militare „Alexandru Suvorov”, create cu începere din decembrie 1943 în numeroase regiuni ale U.R.S.S., apoi şi-a continuat pregătirea în oraşul Kalinin (actualmente Tver). Între anii 1965-1968 a urmat cursurile Şcolii Superioare de Comandă pentru Arme Întrunite „Mihail Frunze”, din Kiev (a nu se confunda cu academia militară cu acelaşi nume din Moscova!) şi, după absolvire, a fost repartizat la Regimentul 145 Infanterie Motorizată din Districtul Militar Ucraina Subcarpatică. Cu această unitate, a participat în august 1968 la invadarea Cehoslovaciei (episod relatat în volumul *Eliberatorul*), iar în anii 1970-1971 a servit în Cartierul

---

[3] http://www.nytimes.com/1984/10/28/books/31000-assassins.html?mcubz=0 ; vezi şi rezervele pe care John Barron, specialist în istoria serviciilor secrete sovietice, le formula în prezentarea volumului *Inside the Aquarium. The Making of a Top Soviet Spy*, publicată în 11 mai 1986: „...I do not think that the G.R.U. is quite the all-conquering apparatus one might infer” - http://www.nytimes.com/1986/05/11/books/red-in-tooth-and-claw.html?mcubz=0

[4] Plasând apariţia volumelor în contextul Războiului Rece şi ţinând seama de vehemenţa cu care defectorul sovietic îşi blama ţara, unele reticenţe în lectura volumelor sale sunt, totuşi, de înţeles. Cu alte cuvinte, probabil că mulţi dintre cititori îşi formulau aceeaşi întrebare ca şi sus-amintitul David Wise: „How much is true? And how much is part of the endless game playing between the United States and Soviet intelligence services?”.

General al Districtului Militar Volga. De aici a fost transferat la Compania Independentă de Cercetare-Diversiune 808 (*Spetsnaz*).

În perioada 1971-1974 a urmat cursurile Academiei Militare Diplomatice, iar la absolvire a fost trimis la post în Elveţia, ca ofiţer de informaţii militare (G.R.U.), cu gradul de căpitan. *Acoperirea* era de funcţionar sovietic la reprezentanța Organizaţiei Naţiunilor Unite din Geneva. Contactul direct cu Occidentul a dus la prăbușirea sistemului de referință al proaspătului spion militar, astfel că, la 31 de ani, acesta a decis să treacă în tabăra adversarului. La 10 iunie 1978 a fost „extras" din Elveţia de serviciile speciale britanice, împreună cu soţia și cei doi copii. Stabilit în Regatul Unit, Rezun a lucrat ca analist de *intelligence* și lector.

Așadar, o carieră de ofiţer întinsă pe un deceniu, interval de timp în care Rezun a parcurs ceea ce avea să numească, în volumul pe care-l prezentăm aici, „scăriţa": străbaterea, pas cu pas, a drumului de la *spionajul operativ* la *spionajul strategic*.

Prin urmare, competenţa autorului asupra subiectului abordat este indiscutabilă, dar apare întrebarea dacă recentul său volum aduce lucruri noi în raport cu volumele precedente și dacă optica autorului este astăzi mai puţin deformată de bătăliile ideologice ale perioadei Războiului Rece.

Într-un interviu acordat revistei ucrainene „Gordon Boulevard", din 24 noiembrie 2015, Victor Suvorov susține că a început să lucreze la cartea *Principiile spionajului* nici mai devreme, nici mai târziu decât „pe 13 iunie 1978, a treia zi după ce am fugit în Marea Britanie", dar noii săi șefi l-au direcţionat spre alt subiect: „a fost o sarcină mai importantă – să scriem o carte despre anul 1941". După 37 de ani, vechile planuri au fost reluate, Suvorov urmărind ca prin noul volum, destinat unui public cât mai larg, „să vă explic cum este organizat spionajul militar, ce informaţii vânează, cum extrage, evaluează și verifică datele, cum recrutează și cum oferă consiliere practică viitorilor spioni"[5].

Altfel spus, autorul își dorea ca prin publicarea viitorului volum să ofere „un manual real pentru viitori spioni", convins fiind că „principiile spionajului sunt eterne și nu s-au schimbat încă din timpul Imperiului Roman, al Egiptului antic și al Babilonului". Dacă intenţia a fost realizată,

[5] http://bulvar.com.ua/gazeta/archive/s99_/byvshij-sotrudnik-rezidentury-gru-sssr-v-zheneve-bezhavshij-v-velikobritaniju-pisatel-viktor-suvorov-%C2%ABvojna-bez%C2%A0pobedy%C2%A0%E2%80%94-eto-porazhenie-no%C2%A0v%C2%A0takuju-vojnu-vvjazalsja-putin-v%C2%A0sirii.-on%C2%A0durak-emu-konets%C2%BB.html

vom vedea în paginile următoare.

În ce priveşte optica autorului, acesta nu a încetat nici o clipă să se considere un defector aflat sub spectrul pedepsei capitale, susţinând totuşi că „nu mi-am schimbat patria, dar nu am confundat regimul criminal cu patria mea”. De altfel, Suvorov îi explică interlocutoarei sale, Natalia Dvali, și de ce nu poartă niciodată telefon mobil: „...pentru că știu că purtarea unui telefon mobil înseamnă semnalarea mea peste tot. E periculos. Orice satelit va calcula unde și când eram. Luptătorul pentru independenţa Ceceniei, generalul Dudayev, pe care l-am respectat foarte mult, a fost ucis în timpul unei convorbiri telefonice. (...) Eu nu port telefon, folosesc doar acele mijloace de comunicare aflate sub controlul meu personal”. Precauţiile probabil că nu sunt gratuite, Suvorov continuând să fie unul dintre cei mai vehemenţi critici ai preşedintelui Federaţiei Ruse, Vladimir Putin. În ce priveşte posibila sa conlucrare cu serviciile secrete britanice, poziția lui Suvorov este interesantă: „Lăsaţi-i să spună, nu văd rostul de a nega. Cel care crede în acest lucru, nu va fi convins. Dacă cuiva îi place să creadă că sunt agent MI6, te rog!”.

Scris la Bristol și publicat la jumătatea anului 2016 direct în limba rusă, cu titlul *ОСНОВЫ ШПИОНАЖА. Как работала самая могущественная и самая закрытая разведывательная организация XX века*, (Издательство «Добрая книга», 2016), cel mai recent volum al lui Suvorov reprezintă un veritabil pas înainte, în raport cu lucrările anterioare consacrate aceluiași subiect.

Lucrarea, structurată pe 32 de capitole și o anexă - *Sfaturi pentru un începător*- (asupra căreia ne vom opri în mod special), poate fi împărţită în trei mari părţi. Prima dintre acestea (reunind opt capitole) se referă la spionajul militar ca instituţie (necesitatea spionajului militar, distinct de cel al K.G.B., structura G.R.U., palierele spionajului militar - tactic, operațional și strategic, precum și la principala instituție de învățământ pentru ofițerii G.R.U. - Academia Diplomatică Militară).

Cea de-a doua parte a *Principiilor de spionaj*, cea mai consistentă (cap. 9 – 29), descrie selectarea și pregătirea ofițerilor G.R.U., cursurile pe care aceştia le urmează, structura rezidențelor legale și ilegale stabilite peste hotare, prioritățile serviciului militar de informaţii al U.R.S.S. și cooperarea acestuia cu structuri similare din statele membre ale Tratatului de la Varșovia, conducerea G.R.U. și transformările intervenite în lumea spionajului militar după dispariţia lumii bi-polare.

Ultima parte a volumului este consacrată descrierii structurii și

misiunilor încredinţate unităţilor DSp., mai cunoscute sub acronimul *Spetsnaz G.R.U.* Suvorov insistă în mod special asupra agenturii DSp. și a tacticii acestor unităţi, o adevărată elită a forţelor militare sovietice.

Așa cum am menționat deja, în prima parte a volumului Suvorov examinează diferențele dintre spionajul militar (G.R.U.) și Comitetul de Securitate al Statului (K.G.B.), argumentând pe larg necesitatea existenţei mai multor servicii de informaţii în cadrul unui stat și subliniind faptul că „monopolul este distructiv în orice afacere. Pe fronturile secrete ale războiului invizibil, monopolul nu este numai distructiv, dar reprezintă un pericol mortal atât pentru ţară, cât și pentru conducătorii ei” (p. 12).

Odată stabilite necesitatea şi importanţa spionajului militar, autorul precizează că, „fără a cunoaște structura și principiile organizării forţelor armate, ne va fi imposibil să înţelegem cum funcţionează spionajul militar” (p. 29) şi arată că, asemenea clasificării artei militare în ansamblu, spionajul, ca modalitate de asigurare a acţiunilor militare, se clasifică în „spionaj tactic, operativ și strategic”.

Mai exact, în Uniunea Sovietică **nivelul tactic** era asigurat de organele și subunitățile de spionaj ale companiilor, batalioanelor, regimentelor şi diviziilor. Merită reţinută informaţia că, la acest nivel, informaţiile erau obţinute preponderent de companiile de cercetare în adâncime (CA), care „nu se deosebeau practic cu nimic de subunităţile DSp” (Destinaţie Specială), acţionând în spatele frontului inamic pe o adâncime de 30-100 de km. De asemenea, semnificativă ni se pare şi afirmaţia că, la nivelul cercetării tactice, „în Uniunea Sovietică activau aproximativ 95.000 de militari” (p. 43), cifră care ar trebui să dea de gândit celor care îndrăgesc ideea că în timpul revoluției din România, din anul 1989, nu mai puţin de 30.000 de „turişti” sovietici şi-ar fi găsit de lucru prin ţara noastră!

Nivelul operativ era reprezentat de spionajul efectuat „la nivelul corpurilor de armate, al armatelor de arme întrunite, de tancuri şi aeriene, al regiunilor militare, al flotelor, iar pe timp de război și de la nivelul fronturilor” (p. 50). Şi în paginile dedicate spionajului operativ se găsesc informaţii care i-ar putea îndemna la reflecţie pe cei care iau în calcul zeci de mii de „turişti” sovietici implicaţi în răsturnarea lui Nicolae Ceaușescu. Astfel, potrivit datelor furnizate de Suvorov, „împotriva Germaniei de Vest acţionau agenţi din şase centre de spionaj, din 15 până la 18 puncte de informaţii ale armatelor, plus şase puncte de informaţii DSp; în plus, şase brigăzi DSp și până la 15-20 de companii separate DSp (ceea ce însemna

8.000 – 16.000 de asasini de elită) erau gata în orice moment să declanşeze operaţiuni de spionaj și diversiune pe teritoriul acestei ţări” (p. 59).

Spionajul strategic era efectuat prin Direcţia Generală de Informaţii a Marelui Stat Major al Armatei Sovietice (G.R.U. – GŞ), structurată pe subunităţi de obţinere a informaţiilor, de prelucrare a acestora și auxiliare, căci, după cum remarca Suvorov, „spionajul seamănă cu munca de făurire a bijuteriilor”, săpăturile şi căutarea pietrelor preţioase fiind urmate de şlefuirea acestora pentru a le da strălucire (p. 67).

Detaliile organizării G.R.U. le lăsăm pe seama cititorilor, dar reţinem faptul că, în perioada anilor ’60-’70, G.R.U. avea 12 direcţii. Dintre acestea, un interes aparte pentru cititorul român îl prezintă Direcţia a V-a, care acţiona pe teritoriul Uniunii Sovietice şi al ţărilor membre ale Tratatului de la Varşovia (deci, şi în România!), precum şi Direcţia a VI-a, care se ocupa cu spionajul radio și radiotehnic. Activitatea acestei din urmă direcţii ar putea fi interesantă pentru istoricii români preocupaţi de o deslușire a misterelor „războiului electronic” desfăşurat în decembrie 1989 deasupra României, având în vedere că „pe teritoriul Uniunii Sovietice şi al ţărilor Tratatului de la Varşovia erau desfășurate multe unităţi de spionaj radio și radiotehnic, care aparţineau tot Direcţiei a VI-a” (p. 69).

Din amplul expozeu privind organizarea G.R.U. nu am dori decât să mai reţinem că Secţia I (*Pașapoarte*), pentru a-și îndeplini misiunile, „studia ordinea acordării şi îndeplinirii formalităţilor pentru eliberarea pașapoartelor în toate ţările lumii şi poseda o uriașă colecție de pașapoarte, cărţi de identitate, permise de conducere auto, documente militare, autorizaţii, adeverinţe, bilete de tren, de avion şi de vapor” (p. 79). Pentru a sprijini activitatea de contrafacere a documentelor, în fiecare an ofiţerii G.R.U. „cumpărau din toate ţările lumii cerneală, hârtie, formulare, plicuri, clame şi alte mărfuri de birotică şi rechizite pe care le expediau acestei secţii”. Ca urmare, „dacă, de exemplu, trebuiau să falsifice un testament din anul 1955, angajaţii secţiei luau hârtie sau formular cu antet din 1955 şi completau pe el textul cu un toc din pană de gâscă din 1955, muiat în cerneală din anul 1955”.

Ultimele consideraţii referitoare la organizarea G.R.U. au în vedere sistemul de pregătire al ofiţerilor prin Academia Militară Diplomatică a Armatei Sovietice (numită, în jargon, „Conservatorul”). Instituţia era structurată pe trei facultăţi, cu durata de trei ani (urmaţi de un an de

practică): prima şi a doua pregăteau agenţii pentru spionajul strategic, care urmau să acţioneze sub acoperire civilă şi militar-diplomatică, cea de-a treia facultate îi instruia pe agenţii destinaţi spionajului operativ, iar Facultatea a Patra (sau Specială) era rezervată instruirii cetățenilor străini care urmau să-și desfășoare activitatea în spionajul militar al țărilor prietene (p. 81).

Pregătirea cursanţilor străini se făcea în puncte de instruire separate, după naționalitatea acestora, fără posibilitatea ca studenţii să interacţioneze cu cei din altă ţară. Potrivit lui Suvorov, „o anumită perioadă, la academie au fost pregătiţi și tovarăși români, apoi ai noștri s-au certat cu România, iar pregătirea cadrelor pentru spionajul militar român a încetat” (p. 251). Aserțiunea fostului ofițer este confirmată de documentele românești, potrivit cărora acest sistem de pregătire a fost întrerupt în anul 1963.

La finalul studiilor, „fraţii noștri de arme (...) primeau diplome, se întorceau acasă și se angajau la ambasade, la aparatele atașaţilor militari, la reprezentanţe comerciale şi la alte instituţii care serveau drept acoperire. Lucrau eficient, atât pentru ţările lor, cât și pentru Uniunea Sovietică” (p. 251).

Deşi prima parte a volumului oferă o serie de date de interes istoric cert, după cum am încercat, succint, să arătăm, cea de-a doua parte a *Principiilor de spionaj* ni se pare de o valoare incontestabil superioară, întrucât face referire la aspecte cu valoare perenă în activitatea de *intelligence*: selectarea, instruirea, promovarea, acoperirea, metodele de lucru ale ofițerilor angrenaţi în operaţiuni de spionaj.

Suvorov identifică două căi de acces la spionajul strategic: *liftul* și *scărița*. Așa-numitul *lift* funcţiona pe principiul monitorizării atente a unui ofițer, din indiferent ce armă, timp de mai mulți ani, de către ofițeri-recrutori ai G.R.U., apoi convocarea acestuia la Moscova pentru o serie de teste, probe și convorbiri, după care, dacă le trecea cu *brio*, era înscris la una dintre cele trei facultăţi ale Academiei Militare Diplomatice. *Scărița* presupunea înscrierea la vârsta de 18 ani într-una din instituţiile de învăţământ superior militar, care pregătea cadre pentru spionajul de nivel tactic, și apoi parcurgerea etapelor de la nivelul companiei de cercetare a unui regiment de cercetare, până la direcţia de informaţii a statului-major al unei regiuni militare, urmată, ca o încununare, de admiterea la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice.

Candidaţii potriviţi pentru G.R.U. erau persoane care îndeplineau

cumulativ o serie de criterii: stabilitate ideologică şi loialitate, apartenenţa la PCUS, lipsa contactelor cu străinii, absenţa materialelor compromiţătoare referitoare la rude, nici un fel de semne de alcoolism, deviere sau depravare sexuală, absenţa semnelor particulare şi a defectelor de vorbire. Ca o notă aparte, spre deosebire de K.G.B., „nu erau admişi în organizaţie copiii celor care ocupau funcţii înalte în partid şi în orice alte organizaţii sovietice, nici copiii ofiţerilor G.R.U., indiferent de posturile pe care le ocupau aceștia" (p. 89).

În ce privește examenele și testele pe care trebuiau să le treacă candidaţii atent selecţionaţi, acestea „începeau efectiv din pragul uşii. Pune-ţi geamantanul în colţ şi răspunde, răspunde, răspunde". Examenele erau istovitoare („un om normal nu îşi poate imagina acele examene"), fiind vorba, practic, de „un interogatoriu extenuant care dura ore în şir, câteva zile la rând, cu repetarea aceloraşi întrebări de câte cinci, zece şi mai multe ori. Era un test al rezistenţei, al calmului, al capacității de gândire logică și de analiză, de asimilare a unui material nou, fără a-l uita pe cel vechi" (p. 90).

Potrivit lui Suvorov, „miile de întrebări din cele mai diverse sfere ale cunoașterii umane", adresate de examinatori experimentaţi, aveau un scop, la prima vedere, straniu: „înainte de orice, ei încercau să stabilească prezenţa sau absenţa simțului umorului". În opinia psihologilor sovietici (pe care o împărtășim!), „omul fără simțul umorului, chiar dacă la prima vedere pare foarte inteligent, este în realitate un prostănac".

Alte elemente atipice de diferenţiere a candidaţilor erau reprezentate de apetitul acestora pentru povestirile științifico-fantastice și pentru... jocul cu plastilina! Oamenii de știință au ajuns la concluzia că „persoanele care la vârsta şcolară (şi mai târziu) au citit literatură științifico-fantastică depășeau nivelul de inteligență al celor de aceeași vârstă", iar „experienţele au demonstrat că modelatul plastilinei impulsiona puternic dezvoltarea copiilor", contribuind la dezvoltarea unei gândiri spaţiale mult mai precise. Ca urmare, unul dintre teste consta în punerea candidatului să modeleze una dintre armele cu care era familiarizat, de exemplu modelarea unui tanc sau a unui avion.

Odată admiși, viitorii ofiţeri de spionaj erau supuși unei pregătiri intense, care presupunea, practic, comprimarea unei programe „pentru zece ani la numai trei ani". Accentul deosebit se punea pe pregătirea de strategie militară, secondată de pregătirea de limbi străine (două limbi străine, dintre care una, obligatoriu, engleza). Studiul limbilor străine se

făcea pe grupe de doi-trei cursanţi, zilnic fiind alocate primele două sau patru ore de studiu. În programă se regăseau materii precum FACS („Forţele Armate ale Statelor Capitaliste”), LA (Legătura cu agenţii), CS (Contraspionaj), TO (Tehnică Operativă), IRI (Istoria Relaţiilor Internaţionale), SMS (Spionaj Militar Strategic). Desigur, nu lipseau cursuri de istoria artei militare, de etichetă diplomatică și de filozofie marxist-leninistă. Alături de teorie, studenţii făceau și multă practică, primind misiuni concrete de recrutare a unor persoane, de obţinere a unor documente secrete din diverse obiective strategice.

Pe lângă informaţiile referitoare la *sistemul de selectare și pregătire* (multe elemente ale acestuia fiind, probabil, încă actuale și utilizate și de alte state), deosebit de interesante ni s-au părut consideraţiile pe marginea *sistemului de acoperire* a spionilor.

Mai întâi, am reţinut că „nu există acoperire necorespunzătoare, ci doar spioni necorespunzători” (p. 110). Cu alte cuvinte, istoria spionajului arată că spionii deosebit de abili (poate și norocoși!) au obţinut informaţii extrem de preţioase chiar sub ochii contraspionajului advers. O clasificare a modalităţilor diverse de acoperire ar cuprinde două categorii mari: *acoperirea transparentă* și *acoperirea adâncă*. Din prima categorie făceau parte funcţii de acoperire precum atașat militar, naval sau aero, adjuncţii acestora, personalul diplomatic, în genere, dar și alte categorii de reprezentanţi oficiali ai statului în străinătate (personalul *Aeroflot*, TASS etc.).

Acoperirea adâncă era cea oferită așa-numiţilor *spioni ilegali*, pregătiţi în cea mai deplină conspirativitate. Potrivit lui Suvorov, „pentru acest tip de activitate erau antrenate numai cupluri căsătorite” (p. 120), selecţia lor fiind mult mai strictă decât cea pentru admiterea la Academia Militară Diplomatică, iar instruirea făcându-se după „o programă individuală de pregătire, care ţinea cont de cunoștinţele lor, de caracterul activităţii și misiunilor pe care urmau să le execute” (p. 123).

Nu insistăm asupra unor aspecte deosebit de interesante din pregătirea și activitatea ilegalilor, precum elaborarea *legendei principale* (falsa poveste a vieţii) și a *legendei de rezervă* sau îndeplinirea *stagiului clandestin*, pentru a reţine doar două aspecte interesante privind *infiltrarea* și *legalizarea* acestora în spaţiul-ţintă.

Astfel, în pofida a ceea ce se crede în mod curent, „odată cu apariţia computerelor, procesul intrării în legalitate a devenit chiar mai simplu”, căci, spune Suvorov, „cu ajutorul computerelor se fură astăzi

cantităţi uriaşe de informaţii şi sume astronomice, deci nu e mare lucru să introduci într-o bază de date un oarecare Rodrigo și pe tânăra lui soție, Isabella” (p. 129). Pe de altă parte, „după căderea regimurilor comuniste, lumea a devenit mai liberă. A început o nouă migraţie a popoarelor, iar amploarea acestui proces va creşte continuu. Orice clandestin se poate pierde uşor în aceste fluxuri de emigranţi” (p. 130). La fel ca şi orice terorist, am adăuga noi, după cum au demonstrat-o evenimentele sângeroase din ultimii ani.

Nu încheiem rândurile consacrate *ilegalilor* fără a reţine faptul că „cea mai bună acoperire pentru spionii clandestini au fost dintotdeauna profesiile libere: de exemplu, jurnalist independent sau pictor” (p. 132).

Între *acoperirea transparentă* și *acoperirea adâncă* exista un gen de acoperire „destul de rar întâlnit”: *cârtița*. Persoanele din această categorie, foarte puţine la număr, erau selectate din rândul candidaţilor la Prima Facultate a Academiei Militare Diplomatice, fiind reţinuţi acei care îi depăşeau „cu mult pe toţi ceilalţi candidaţi ca nivel de cunoștințe”. Aceste persoane nu erau admise în academie, fiind îndreptate spre alte instituţii prestigioase de învățământ superior civil și urmând, în paralel, cursuri individuale, „sub conducerea celor mai experimentaţi instructori”, pentru a pătrunde tainele meseriei de spion. La final, viitoarea „cârtiță” susţinea un examen individual de absolvire a cursurilor complete ale Academiei Diplomatice Militare (p. 135). Cârtițele erau trimise să lucreze exclusiv în capitalele de maximă importanţă pentru spionajul militar.

Nu mai puţin interesante şi pline de informaţii inedite sunt capitolele dedicate de Suvorov problemelor ţinând de *principiile și metodele recrutării* agenţilor (agentul era „un străin recrutat”), constituirea *rețelelor de agenți*, tipologia reţelelor, sistemele de legătură și de dirijare a acestora. Capitolele 16-22, care tratează aceste aspecte, se citesc efectiv pe nerăsuflate şi conţin, în opinia noastră, date de certă valoare pentru orice cititor care urmăreşte dobândirea unei minime culturi de *intelligence*.

Deosebit de interesante sunt şi informaţiile privitoare la relaţia dintre „Comisia Prezidiului de Miniștri al U.R.S.S. pe probleme militare” și G.R.U., fiind detaliate modalităţile prin care necesităţile industriei militare sovietice erau comunicate spionajului militar. Potrivit lui Suvorov, exista chiar o centralizare a tuturor problemelor care trebuiau soluţionate prin spionaj, rezultatul fiind „o carte groasă, de dimensiunile unei cărţi de telefon, care ajungea la toate reţelele diplomatice ale G.R.U.,

unde era păstrată de cifratorul-şef".

Nu mai puţin fascinante sunt detaliile privind cooperarea dintre G.R.U. şi „fraţii de arme" pentru soluţionarea problemelor incluse în respectiva „carte de comenzi". Autorul nu ezită să susţină că şi spionajul românesc a contribuit din plin la elucidarea unor aspecte de interes pentru complexul militar-industrial sovietic, în pofida relaţiilor politice reci dintre cele două state. Acest lucru ar fi fost posibil în cadrul relaţiilor comerciale dintre U.R.S.S. şi ţările-satelit, acestora din urmă fiindu-le sugerată următoarea modalitate de plată a importurilor: „Aici aveţi nota de plată pentru tot ce aţi primit. Puteţi să achitaţi cu mărfurile *voastre* sau cu *secretele* altora" (p. 252).

Aceste afirmaţii ne amintesc de scandalul declanşat în Franţa în anul 1986, când contraspionajul francez a depistat, graţie unei crize de gelozie a uneia dintre „protagoniste", o reţea de spionaj în care erau implicate două femei, Ludmilla Varyguine, de origine sovietică, şi Antonetta Manole („Nina"), de naţionalitate română, reţea care viza obţinerea de informaţii despre motorul criogenic, propulsor al celei de-a treia trepte a rachetei europene de lansare „Ariane", construit la Vernon[6]. Potrivit informaţiilor publicate de presa franceză, „spionii erau probabil manipulaţi de Securitate", iar aceasta „transmitea mai departe informaţiile privind racheta *Ariane* omologilor sovietici". Dacă între Securitate şi K.G.B. existau astfel de relaţii, de ce să nu fi colaborat, pe anumite paliere, și Direcţia de Informaţii a Armatei (D.I.A.) cu G.R.U.?

De asemenea, trebuie remarcat capitolul consacrat „Unchiului Petea", *recte* Piotr Ivanovici Ivașutin, omul care a condus spionajul militar sovietic timp de aproape un sfert de veac (1963-1986). Dintre datele de interes, reţinem că, potrivit lui Suvorov, la sfârşitul lui august 1944, generalul-maior Ivașutin a participat, în calitate de șef al ŞMERŞ pe Frontul de Sud-Vest, „la negocierile cu regele Mihai al României privind ieşirea ţării din războiul dus alături de Germania şi trecerea de partea Uniunii Sovietice", primind, pe 13 septembrie 1944, ca răsplată, Ordinul „V.I. Lenin", iar pe 25 septembrie fiind înaintat la gradul de general-locotenent (p. 310).

Partea rezervată structurii şi misiunilor încredinţate unităţilor DSp. (*Spetsnaz G.R.U.*), fără a fi lipsită de interes, nu aduce, totuși, prea

[6] *Des épouses à hauts risques (Mirele cu risc ridicat)*, în „Le Figaro", 23 ianuarie 1987, şi *Ariane: le roman d'espionnage tourne au vaudeville (Ariane: romanul de spionaj se transformă în vodevil)*, în „Libération", 23 martie 1987.

multe lucruri noi în raport cu lucrările consacrate anterior acestei forţe de elită. Vom reţine aici, tot pentru uzul celor interesaţi în elucidarea enigmei turiştilor sovietici din decembrie 1989, doar una dintre metodele folosite de *Spetsnaz* pentru pătrunderea pe teritoriul inamicului: „Grupuri de «turiști» sovietici puteau sosi în capitala inamicului, cazându-se la hotel chiar în centrul orașului. Armele pentru ei puteau fi amplasate din timp în ascunzători de către ofiţerii G.R.U. care se dădeau drept diplomaţi, jurnalişti, reprezentanţi ai Ministerului Comerţului Exterior etc.”. (p. 346).

Așa cum am arătat anterior, de un interes aparte ni s-a părut anexa intitulată *Sfaturi pentru un începător*, de fapt o expunere succintă a principiilor psihologice fundamentale pe care se bazează activitatea de spionaj şi a instrumentelor esenţiale din arsenalul spionului de oriunde şi de oricând. Îndemnuri laconice, precum *Zâmbeşte, Privește-i pe oameni în ochi, Fii punctual, Respectă oamenii,* sunt urmate de explicaţii logice și de exemple concludente ale folosirii cu succes a unor astfel de „tertipuri”. Desigur, nu lipsesc nici îndemnuri la fel de „telegrafice”, dar cu o tentă „profesională” mult accentuată: *Nu nota nimic, Nu întrerupe, Nu trebuie să ai la tine nici o servietă, Predă banii în plic, iar plicul într-un ziar* ș.a.m.d. După ultimul sfat (*Fii fericit!*), anexa se încheie cu o urare semnificativă: *Recrutări reușite!*

După atâtea aspecte pozitive ale lucrării, ne vedem nevoiţi să consemnăm şi un aspect care, după părerea noastră, impietează asupra discursului profesionist. Suvorov, obişnuit vreme îndelungată să scrie în termeni plăcuţi „beneficiarului” occidental, nu se poate desprinde de obiceiul de a-și presăra textul cu ironii la adresa sistemului sovietic și al conducătorilor acestuia, neezitând să taxeze dur anumite laturi ale spionajului care vin în contradicţie cu normele moralei și eticii. Astfel, dacă ironizarea principiului comunist „de la fiecare după posibilităţi, fiecăruia după necesităţi”[7] aduce un zâmbet, o afirmaţie precum „G.R.U. are tot ce vrei. Tot, în afară de conștiință” (p. 353) ridică un semn de întrebare asupra profesionalismului celui care pretinde că se ocupă de istoria spionajului!

Totuși, cititorul poate trece uşor peste acest „tribut” pe care Suvorov a ţinut să-l plătească celor care i-au sprijinit „transplantarea” în

---

[7] „Dacă numai soţiei mele Taniușka i s-ar permite să-și acopere nevoile materiale după necesități, va ruina economia oricărui stat, vă garantez” (p. 91).

Occident și să rețină nenumăratele informații interesante ale volumului, printre care se numără și cele privind viitorul spionajului. Astfel, potrivit autorului, „pe fronturile războiului secret nu trebuie să ne așteptăm la acalmie", întrucât am intrat „în mileniul în care nu numai puterea unui stat, ci și a fiecărui om în parte este dată de informațiile pe care le posedă" (p. 316). Ca urmare, „în fața spionilor, de stat sau particulari, se deschid orizonturi nesfârșite", iar „organizațiile de spionaj private vor prinde puteri și se vor dezvolta vertiginos". Iată, așadar, o confirmare (venită de la un *insider*) a predicției strălucite făcută cu două decenii mai devreme de futurologul american Alvin Toffler: „Suntem pe cale să asistăm la o fuziune a afacerilor informative private și guvernamentale pe o scară nemaivăzută în economiile capitaliste. (...) Linia de demarcație dintre spionajul public și cel privat va continua să devină tot mai difuză"[8].

Demnă de reținut, datorită unor confirmări recente din cotidianul românesc, ni s-a părut și aserțiunea conform căreia „o afacere tenebroasă destul de răspândită este strângerea de materiale compromițătoare despre toți cei care fură și comercializarea acestor date. Se vând ca pâinea caldă. Această activitate își poate găsi acoperire, de exemplu, în lupta împotriva corupției" (p. 316)[9].

La capătul lecturii, concluzia finală ar putea fi aceea că autorul nu era departe de adevăr când, la puțin timp după ce lucrarea sa a văzut lumina tiparului, afirma: „cred că această carte este bună nu numai pentru spioni, ci pentru orice persoană inteligentă care este interesată de lumea

---

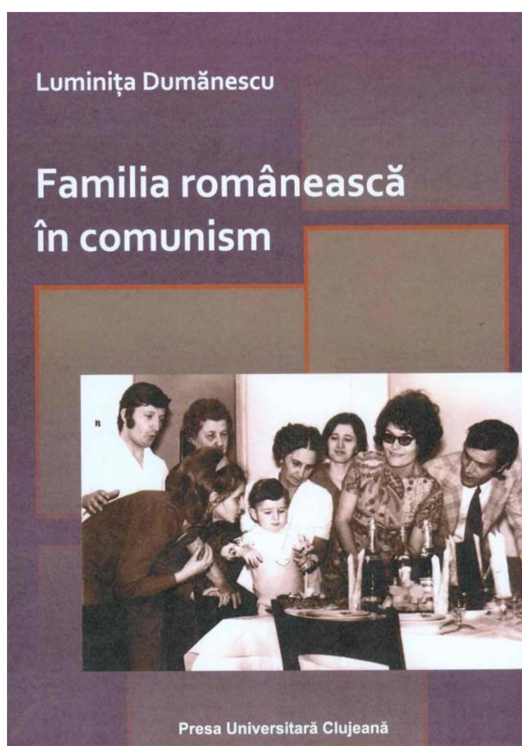
[8] Alvin Toffler, *Powershift. Puterea în mișcare*, traducere din limba engleză de Mihnea Columbeanu, București, Editura Antet, 1995, p. 312-313.

[9] De exemplu, în aprilie 2016 izbucnea în România ceea ce presa a denumit „scandalul *Black Cube*". Potrivit declarațiilor lui Dan Zorella, fost ofițer Mossad și director al agenției „Black Cube", firma sa, „care lucrează în zeci de state ale lumii", a fost contactată de Daniel Dragomir, fost ofițer SRI, care le-a cerut să adune material informativ despre Laura Codruța Kovesi, procuror-șef al Direcției Naționale Anticorupție (verificarea declarațiilor de avere, verificarea unei suspiciuni de mită primită prin intermediul tatălui șamd). Tariful convenit inițial între părți ar fi fost de 300.000 de lire sterline, pentru două luni de investigații, și o primă de succes de 750.000 de lire - http://evz.ro/black-cube-document-evz.html?&page=2 ; Faptul că operațiunea din România este departe de a fi ceva ieșit din comun este dovedit, indirect, de mențiunea existentă pe saitul firmei Black Cube, potrivit căreia specialiștii săi în *intelligence* au derulat cu succes operațiuni în „peste 70 de țări" - https://www.blackcube.com/case-studies/

războiului secret, de securitate”[10].

Florian Banu

Luminița Dumănescu, *Familia românească în comunism*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2012, 250 p.

Lucrarea reprezintă rezultatul studiilor postdoctorale derulate în cadrul programului POSDRU „Programe postdoctorale pentru dezvoltare durabilă într-o societate bazată pe cunoaștere” în perioada septembrie 2010 – august 2012.

Volumul este structurat pe cinci capitole și conține un rezumat consistent în limba engleză, ceea ce conferă vizibilitate lucrării pe plan internațional. Opul este încă de la început provocator prin tema propusă, dar și prin felul în care este interpretată științific. Abordarea pluridisciplinară constituie un element distinct al lucrării și conferă temei o valoare suplimentară.

Așa cum aflăm încă din partea introductivă, chintesența volumului este dată de cele 1092 de chestionare sociologice privind calitatea vieții, întocmite la începutul anilor 1980, desprăfuite și valorificate de

---

[10] Viktor Suvorov, *Nici un satelit nu poate înlocui un spion bun*, interviu din 10 februarie 2016 acordat unei agenții ucrainene de știri, disponibil la http://politkuhnya.info/intervyu/viktor-suvorov-nikakoi-sputnik-ne-zamenit-horoshego-shpiona.html

cercetătoarea clujeană. Primul capitol s-a axat pe cadrul juridic al vieţii de familie, prin prezentarea codului și a legislaţiei omonime din 1865 până în zilele noastre. Perioada de interes, adică cea totalitară, este redată sub forma unei dualităţi existente la nivelul măsurilor legislative specifice; astfel, pe de o parte s-au produs mutaţii în ceea ce a însemnat mediul de vieţuire, dar pe de altă parte s-a încercat menţinerea instituţiei familiei tradiţionale, ca entitate principală a societăţii private. Dintre toate actele emise de instituţiile vremii, cu siguranţă Codul familiei a fost actul fundamental; prin felul în care a fost conceput și prin numeroasele sale prevederi și-a păstrat valabilitatea până în zilele noastre. Actualitatea acestuia este explicată prin câteva trăsături (funcţii) care au imprimat familiei continuitate în pofida vechimii ei ca instituţie: cea economică, cea sexuală și reproductivă, educaţională sau de păstrare a identităţii culturale.

În opinia autoarei, și subscriu întru-totul, consacrarea principiului egalităţii femeii cu bărbatul în privinţa tuturor aspectelor căsătoriei a contribuit la „ruperea” tradiţiei supremaţiei soţului în familie, a bărbatului în viaţa privată; cu toate acestea, procesul a fost lent și s-a resimţit mai mult în anii 1970-1980, îndeosebi în mediul urban.

Un alt aspect urmărit, însă producător de efecte negative, a fost acela al asigurării protecţiei familiale și îndeplinirea funcţiilor esenţiale: de perpetuare, de creștere, educare și formare iniţială a noilor generaţii. Influenţa nefastă s-a resimţit prin amestecul instituţiilor în viaţa intimă și prin valorizarea familiilor foarte numeroase, modelul de urmat în anii regimului totalitar. Pe segmentul deciziilor protecţioniste s-a numărat și cea privind înfiinţarea grădiniţelor sezoniere de copii, pentru sprijinirea mamelor din mediul rural pe perioada muncilor agricole (HCM nr. 368/1956); de menţionat că hotărârea era o urmare firească a organizării respectivelor unităţi școlare temporare încă din vara anului 1948 (523 de unităţi au funcţionat pe perioada lunilor iunie-august 1948)[11]. De asemenea, s-a subliniat influenţa asupra natalităţii exercitată de deciziile politico-administrative ale epocii.

Contribuţia statului în procesul de creștere demografică s-a materializat atât prin acordarea unor stimulente financiare, cât și prin adoptarea unor măsuri coercitive (interzicerea avortului). Poziţia cercetătoarei faţă de prohibiţia respectivei metode contraceptive este

[11] A.N.I.C., fond M.A.I.-D.A.S., dosar nr. 65/1948, ff. 105, 108, 134-143.

salutară, evidenţiind existenţa acesteia şi în alte acte legislative ante-comuniste, contrabalansând propaganda furibundă din spaţiul public postdecembrist faţă de politicile pronataliste ale partidului-stat.

Prin emiterea decretului nr. 770 din 1 octombrie 1966, aşa cum a notat autoarea, s- a adus României faima de ţara cu cea mai severă şi mai aberantă politică reproductivă din Europa. De altfel, cercetătoarea a nuanţat raportul ruptură/continuitate, fiindcă „această măsură – luată strict sub raport legislativ și nu din perspectiva efectelor pe care le-a antrenat – readuce politica oficială a statului român la momentul 1937, când se legitima avortul eugenic și medical. În acelaşi timp, tocmai prin consecinţele grave asupra vieţii normale a indivizilor antrenate de această legislaţie restrictivă, momentul 1966 capătă statutul particular de caz unicat în istoria familie din România (și din Europa)" (p. 64).

Capitolul al doilea insistă asupra dezarticulării familiei tradiţionale în comunism (enunțarea unor teorii demografice, schimbările familiale în comunism, mobilitatea spaţială şi schimbarea socio-profesională între generaţii). S-a pornit de la premisa conform căreia perioada socialistă a „săpat" la temelia familiei tradiţionale în România, iar fenomenele de industrializare şi urbanizare au contribuit la naşterea unor noi tipuri familiare. Totodată s-a arătat că întreg ansamblul de măsuri referitor la familie (întemeierea unui cămin la o vârstă mai scăzută, sprijin material pentru creșterea natalității și instituirea unor penalități pentru întârzierea procesului, vezi taxa pe celibat) s-a regăsit, în intensităţi variabile, în majoritatea statelor blocului socialist.

Consistenţa capitolului este asigurată de datele cuprinse în cadrul eşantionului format din cele 1092 de persoane (din care 83% locuiau în mediul urban) şi interpretarea acestora. Analiza se referă la ponderea grupelor de vârste în eșantion, populaţia după vârstă și sex, structura socio-profesională, prezenţa în funcţii de conducere, domiciliul actual în funcţie de locul de naştere ori la momentul stabilirii, distribuţia pe vârste în mediul de locuire în funcţie de locul de provenienţă, ocupaţia respondenţilor faţă de ocupaţia declarată a părinţilor.

Mutaţiile produse în societatea românească se reflectă fidel în modelele folosite în volum; astfel, peste 60% dintre respondenţi s-au născut în mediul rural, iar în lumea satului o parte dintre locuitori (nu depăşea 18-20% din totalul populaţiei) proveneau din aşezările urbane (cea mai mare parte era formată din intelectualii şi funcţionarii care primeau locuri de muncă la ţară). O altă constatare se referă la afluxul

semnificativ către citadele. Explicaţiile fenomenului sunt cunoscute, dar merită apreciat efortul autoarei de a imprima o viziune personală, pornind de la construirea de cămine pentru studenţi şi elevi şi ajungând până la căminele de nefamilişti sau locuinţele de stat acordate muncitorilor căsătoriţi, membri de partid şi de sindicat. Gradul de confort nemaiîntâlnit şi facilităţile pentru creşterea copiilor erau motive suficiente pentru începerea demersurilor în vederea dobândirii unei locuinţe din fondurile locative de stat.

Exodul tinerilor spre oraş, pentru studii sau cursuri de calificare, a provocat două consecinţe: prima se referă la diminuarea autorităţii familiale în privinţa alegerii partenerului şi a doua evidenţiază fenomenul de reaşezare a pieţei maritale. De altfel, sistemul educaţional şi-a adus aportul la fenomenul de emancipare a femeilor, influenţând viziunea asupra întemeierii unei familii (apariţia homogamiei socio-profesionale şi închiderea anumitor grupuri sociale). Cel mai vizibil rezultat a fost excluderea, pe scară largă, a potenţialelor mezalianţe. Fenomenul a fost prezent atât în rândul intelectualilor, cât şi în rândul celor cu nivel de educaţie mai scăzut (agricultori); muncitorimea, chiar şi în condiţiile îmbrăţişării modelului evocat, a continuat să contribuie semnificativ la interacţiunea cu celelalte categorii sociale (funcţionari, lucrători comerciali sau muncitori necalificaţi).

În eşantionul folosit de Luminiţa Dumănescu, homogamia şi exogamia socio-profesională sunt problematizate în capitolul al treilea. Astfel, muncitorii s-au căsătorit în proporţie de 50% cu muncitori, iar restul de 50% în proporţii mai mari sau mai mici cu toate celelalte grupe ocupaţionale, în timp ce cadrele superioare (medici sau profesori universitari) au încheiat alianţe matrimoniale între ei şi într-un procent foarte scăzut cu cadre medii. Un alt segment al populaţiei, casnicele alcătuiau mariaje într-o majoritate covârşitoare cu muncitori, agricultori sau salariaţi ai întreprinderilor agricole de stat ori ai staţiunilor de maşini agricole. Singrafa a cercetat cu atenţie şi comportamentul matrimonial al românilor în comunism, principalele direcţii fiind: actul căsătoriei în comunism, comportamentul reproductiv şi dimensiunea familiei în comunism, dar şi problema divorţialităţii.

Un lucru demn de constatat este faptul că fondarea unei familii prin căsătorie a fost domeniul în care intervenţia statului a fost cvasi-inexistentă; în plus, toate schimbările societale din anii totalitarismului nu au slăbit unitatea familiei, dimpotrivă au întărit-o şi i-au conferit mai

multă soliditate. O remarcă inspirată este aceea că indivizii „au transferat în spaţiul privat, intim, în sânul familiei, tot ce nu le-a fost permis în spaţiul public!” (p. 107).

Continuitatea unei familii este asigurată de natalitate, fiind surprinse câteva aspecte ale comportamentului reproductiv, recognoscibil în anii regimului totalitar. O interpretare a datelor statistice ale vremii arată că între anii 1948-1956, când avorturile erau interzise, s-a consemnat o creștere a numărului de nou-născuţi vii (29,5‰), însă după liberalizarea întreruperilor de sarcină, în decurs de 10 ani, s-a înregistrat o scădere dramatică (14,3‰). Pe acest fond, limitarea drastică a străpelilor prin Decretul nr. 770/1 octombrie 1966 a fost soluţia cea mai facilă; cu toate acestea scrutătoarea clujeană a sesizat că nu erau interzise metodele contraceptive (măsura a fost impusă în 1985, când pragul natalităţii atinsese un minim istoric 14‰). Prin tradiţie şi pondere, în mediul rural, numărul parturiţiilor era superior celui urban, totuși în ultimul deceniu ceaușist s-a inversat ierarhia. Cauzele le putem intui, în cadrul volumului nu sunt menţionate, şi ne gândim la creșterea populaţiei citadine fertile, la vârsta medie crescândă în lumea satului, dar și la exercitarea unui control mai strict, în orașe, asupra întreruperilor de sarcină.

O altă abordare a vizat dimensiunea familiei; conform datelor eșantionului, indiferent de domiciliu, familia nucleară era majoritară (peste 65% din respondenţi au afirmat că familiile lor erau formate numai din părinţi sau părinţi şi copiii lor), iar familiile fără copii locuiau, într-o măsură covârșitoare, singure.

Lucrarea s-a complinit prin analiza modalităţilor de locuire, a viziunilor statului totalitar cu privire la locuinţă şi la practica locuirii. Modelul de locuire „est-european”, menţionat de istoriografia occidentală în anii 1990, bazat pe câteva caracteristici comune (statul unic proprietar și distribuitor, planificarea centralizată a producţiei, utilităţile furnizate gratuit pe perioada locuirii și excluderea mecanismelor de piaţă și a proprietăţii private) nu s-a regăsit, întru-totul, în România totalitară. Autoarea a emis mai multe judecăţi, în parte fundamentate pe legislaţia privind construcţiile de blocuri și locuinţe particulare, remarcând unele diferenţe majore faţă de celelalte state din spatele Cortinei de Fier. Sectorul privat a fost tolerat și încurajat, iar întreprinderile și persoanele fizice au fost impulsionate prin acordarea de împrumuturi avantajoase, astfel, problema locuinţelor fiind parţial soluţionată. În continuare, fenomenul „dizlocării locuirii tradiţionale și mutarea masivă spre orașe”

este analizat dintr-o perspectivă patrunghiulară: prima, cea oficială, în care statul a elaborat planurile de sistematizare și a generat construcţia de blocuri pentru „cazarea" celor aduși să muncească în fabrici și uzine; a doua, situaţia noilor orăşeni (ţărani plecaţi la oraş şi care au primit repartiţii în apartamente din fondul de stat, tineri plecaţi la studii etc.), pentru care *apartamentul* a însemnat un vis împlinit; a treia, categoria strămutaţilor în urma aplicării planurilor de urbanizare (locuinţele demolate pentru a se construi cartiere muncitorești) și, cea de-a patra latură, a cetățenilor care nu au cunoscut efectiv viaţa în regimul socialist, iar autoarea îi caracterizează drept teoreticienii conceptului de „ghetoizare a țării".

Particularizând investigația la eșantionul-sursă, cercetătoarea a remarcat că respondenţii din mediul rural, în proporţie de 65%, erau proprietari declaraţi ai locuinţelor, iar în citadele până la 40%. O conexiune interesantă a fost făcută între locul de proveniență, statutul civil și al proprietății; astfel, cei căsătoriţi legal, în lumea satului, deţineau circa 67% din totalul posesiunilor, iar cei necăsătoriţi şi divorţaţi locuiau, preponderent, cu chirie. Raportul este sensibil diferit în orașe, unde cca 40% din cei familiști deţineau un cămin, restul fiind chiriași în imobile ale statului, în timp ce aproximativ 45% din persoanele divorţate erau înregistrate ca proprietari unici. Cu toate acestea, fie apartament, fie casă, s-au arătat, în mare măsură, insuficiente ca spaţiu locativ pentru familia extinsă; de regulă, indivizii erau concentraţi în două sau trei încăperi, așa cum rezultă din tabelul publicat la pagina 175.

Ultima parte a lucrării se referă la paradoxurile contestate și însumează opiniile Luminiţei Dumănescu, întemeiate atât pe surse documentare, cât şi pe mărturiile orale sau din experienţele personale. Familia tradițională a suferit unele modificări, dictate de urbanizare, industrializare și educaţie, menţinându-se unele caracteristici (universalitatea şi precocitatea căsătoriei sau proporţia nesemnificativă a „uniunilor libere"). Din seria transformărilor care au avut ca rezultat un nou mod de viață, menționăm: reconfigurarea pieței maritale; ruptura marilor familii rurale, prin plecarea tinerilor la orașe; încadrarea tot mai mare a femeilor în câmpul muncii pe fondul emancipării, dar și a principiului egalității salarizării; aplicarea unor programe de protecţie socială [totuși, pe acest palier, lipseau indemnizația și ajutorul de şomaj (de altfel, nu aveau cum să existe atâta vreme cât nu era recunoscut fenomenul inactivității forțate), iar alocațiile pentru copii, pensiile de

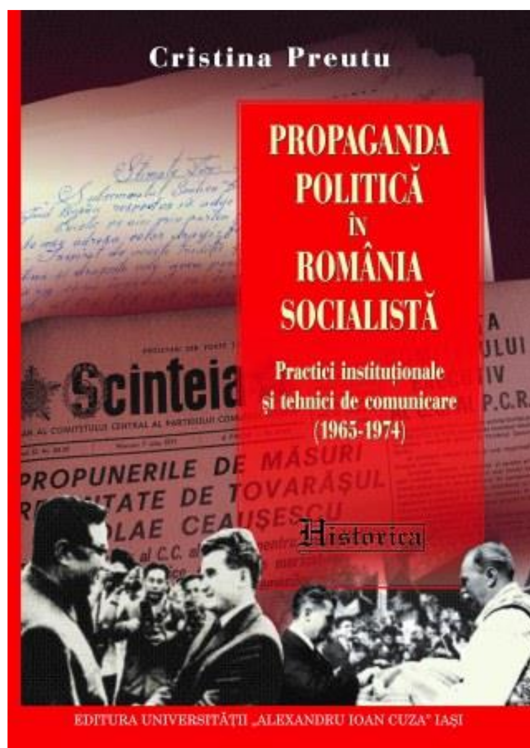
boală şi asistenţa medicală nu erau asigurate integral tuturor categoriilor de populaţie]. Retorica regimului totalitar şi măsurile de sprijin ale unor segmente reprezentative de populaţie au fost însă amendate de sacrificiile inutile, cum ar fi decesele cauzate de întreruperile de sarcină ilegale.

Ca remarci generale, volumul introduce o serie de informaţii noi ce pot fi folosite ca repere în elaborarea unor cărţi, studii, articole; de asemenea, trebuie evidenţiate competenţele autoarei de conceptualizare, interpretare şi valorificare informaţională.

Lucrarea consolidează literatura de specialitate şi, totodată, oferă cititorului posibilitatea de a înţelege resorturile familiei în timpul regimului totalitar. Datele statistice şi interpretarea eşantionului sociologic coroborate cu informaţiile demografice contribuie la desăvârşirea unui edificiu informativ amplu asupra vieţii sociale postbelice.

Valentin Vasile

Cristina Preutu, *Propaganda politică în România socialistă. Practici instituționale și tehnici de comunicare* (1965-1974), Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", Iași, 2017, 467 p.

„În concepția PCR (...) la baza întregii activități de propagandă trebuie să stea documentele partidului nostru, care exprimă concepția revoluționară despre lume, legitățile generale, universal valabile aplicate la condițiile istorice, sociale, naționale concrete din țara noastră. Întreaga activitate de propagandă trebuie să ducă la formarea omului nou, la crearea unui nou umanism".

Astfel era prezentată menirea propagandei în România anilor '70 într-o *Mică enciclopedie de politologie* publicată la București, în 1977, de un colectiv de autori prestigioși[12]. Enumerăm aici doar câteva nume: Silviu Brucan, Sergiu Celac, Pavel Câmpeanu, Hadrian Daicoviciu, Mihai Fătu, Andrei Marga, Z. Ornea, Teodor Pompiliu, Vasile Secăreș, Gheorghe Vlăduțescu ș.a. Cel care pregătise vocea *propagandei* era chiar unul dintre coordonatorii științifici, dr. Nicolae Kallós, în prezent profesor la Facultatea de Sociologie și Asistență Socială la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj.

De la răspândirea unor idei, cu scopul de a convinge și a câștiga adepți, respectiv de a le influența atitudinea și comportarea sau de a-i

[12] *Mică enciclopedie de politologie* (coordonatori științifici dr. Ovidiu Trăsnea și Nicolae Kallós), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 368.

mobiliza la acțiune, comuniștii români, după modelul sovietic, au mers mai departe și au convertit propaganda în agitație. Pentru ei, fiind strâns legată de politică, propaganda avea (cum altfel?!) caracter de clasă: „propaganda ideilor progresiste reprezintă un puternic mijloc de educație și de formare a oamenilor, ocupând un loc important în activitatea partidului comunist”.

Iată, așadar, că subiectul propagandei, într-o perioadă complicată pentru istoria noastră recentă, nu este doar unul important în sine, tratarea sa conducându-ne spre limpezirea altor aspecte poate chiar mai importante, referitoare la ceea ce aproape unanim numim perioada comunistă.

Cristina Preutu, un tânăr istoric în plină afirmare, are nu doar curajul, ci și competența necesară pentru a descifra tocmai acest mecanism complicat al propagandei politice în România socialistă. Ceea ce își propune în excelenta sa lucrare academică este să prezinte exhaustiv structura instituțională care se ocupa de propagandă în România anilor ‘60 și ‘70, precum și tot ceea ce ținea de *morfologia* propagandei comuniste, respectiv funcțiile și temele acesteia. Desigur, toată această osatură funcțională este bogat ilustrată cu exemple și studii de caz, toate făcând parte din tehnicile de comunicare utilizate de regim pentru a influența sau a reacționa la nevoile populației.

Din punct de vedere instituțional, deși a existat o reorganizare continuă a sistemului de propagandă în întreaga perioadă avută în vedere de cercetătoare, putem vorbi de existența unei instituții centrale și a unei rețele teritoriale de propagandă. La nivel central principala instituție responsabilă cu crearea strategiilor de propagandă era una din secțiile Comitetului Central, Propagandă și Agitație, iar în plan local una dintre instituțiile care se ocupau de organizarea activităților propagandistice era casa de cultură. Acesta era unul dintre instrumentele regimului pentru „cultura de masă”, denumirea generică dată de oficialități formelor de educare și propagandă emanate de partid. Căile de difuzare ale acestui tip de cultură erau „instituții (școală, cluburi, teatre, presă etc.), mijloace tehnice mass-media (cinematograf, radio, televiziune) și manifestări ocazionale impuse de moment și loc” (p. 41).

Secția de Propagandă și Agitație cuprindea, după reorganizarea din 1965, sectorul de propagandă, sectorul de lectori, sectorul de documentare, sectorul muncii politice și culturale de masă, grupul de instructori teritoriali, un instructor pentru instituțiile centrale ideologice,

un instructor cu evidența cadrelor și un aparat tehnic (p. 51). Aceste importante schimbări la nivel central ale aparatului de propagandă, intervenite după ce Nicolae Ceaușescu a preluat puterea, și îndeosebi apariția grupului de lectori, demonstrau „intenția de profesionalizare a sistemului de propagandă”. Aceasta în condițiile în care acest domeniu, ține să remarce Cristina Preutu, era unul dificil de înțeles „chiar și pentru nomenclatura epocii”. De altfel, definirea propagandei a suscitat în interiorul partidului multe controverse, poate și din cauza existenței unei anumite confuzii între propagandă, ideologie și cultură. În consecință, reorganizarea instituțională a dus la o redefinire continuă a conținutului propagandei, a tehnicilor, criteriilor și caracteristicilor acestora.

Interesant este și faptul că primul șef al Secției de Propagandă și Agitație, reînnoită în primăvara anului 1965, a fost nimeni altul decât Ion Iliescu.

O dovadă în plus pentru maturizarea și profesionalizarea sistemului de propagandă o reprezintă și o altă constatare a autoarei: în intervalul scurs până în anul 1968, când a avut loc o nouă reorganizare, au fost angajați o serie de noi instructori, cu toții absolvenți însă ai unei școli de partid, de obicei Academia „Ștefan Gheorghiu”. Exemplul cel mai cunoscut este cel al lui Mircea Mușat, doctor în istorie la Academia amintită, angajat în Secție începând cu anul 1967 (p. 68).

Evaluarea făcută instructorilor teritoriali, în martie 1968, a scos în evidență modul de raportare al conducerii politice vizavi de rolul acestora: acela de înregistrare a realităților din teritoriu și apoi de calmare a nemulțumirilor populației. Inspectorul din regiunea Satu Mare afirma în ședința cu instructorii că „principalele plângeri ale oamenilor sunt lipsa drumurilor, fabricilor, spitalelor și alte probleme legate de sistemul de administrare”. În consecință, recomandarea instructorului cu propaganda pe această regiune era „să-i facă pe oameni să înțeleagă că se vor face (drumuri, fabrici, spitale) dar într-un anumit timp. Să nu-și piardă încrederea în aceste măsuri luate de partid”. Iată, așadar, unul din rolurile importante pe care Secția de Propagandă le îndeplinea deja, acela de ameliorator al stării de spirit a populației. Dacă privitor la depistarea și controlul acesteia, partidul avea alte pârghii (una din ele era desigur Securitatea), pentru a reuși totuși o schimbare de atitudine în rândul societății era nevoie de soluții *soft,* care să apeleze atât rațiunea, cât și convingerile intime ale românilor.

Un aspect deloc de neglijat era faptul că Secția de Propagandă nu a dispus, cel puțin până în anul 1972, de un buget propriu de cheltuieli, necesar procesului de difuzare a propagandei. De cele mai multe ori pentru materialele de propagandă Secția cerea sprijin de la Academia de Științe Social-Politice sau la UTC. Una din cauzele lipsei de autonomie financiară era și ideea existentă la vârful PCR, potrivit căreia menirea Secției de Propagandă era aceea de a concepe strategiile de propagandă, punerea acesteia în practică revenind altor instituții, precum radioul și televiziunea.

Căminul cultural era un alt instrument de difuzare a propagandei, aici fiind, în multe cazuri, adăpostită și biblioteca sătească, comunală sau orășenească. Un detaliu important semnalat de autoarea volumului este și acela că, în anul 1967, în România funcționau 24.393 de biblioteci, care raportate la numărul de locuitori ai țării erau relativ suficiente, dar slab aprovizionate, și, din păcate, rar vizitate: 8.774 de unități aveau sub 100 de cititori anual, iar peste 11.000 de biblioteci dețineau un fond de carte sub 1.000 de volume. Interesantă este comparația cu situația bibliotecilor din statele occidentale (reieșită din documentele interne ale PCR): astfel, dacă în România unei biblioteci publice îi reveneau, în medie, 3.600 volume, în SUA, Canada, Danemarca, Suedia, Italia și Belgia îi reveneau 23.000, 20.000, 8.500, 8.000, 6.000, respectiv 5.300 volume (!!!).

Trecând de la această formă de „agitație scrisă" la cea de tip vizual, propaganda trebuia să se inspire din problemele grupului țintă și să prezinte îndeosebi aspectele economice prin grafice, lozinci, panouri și „afișul fulger". Acesta din urmă informa asupra unor aspecte deosebite din activitatea echipei, secției sau brigăzii (metode noi, avansate, dar și abateri sau rămâneri în urmă). Atât la orașe cât și la sate erau amenajate vitrine cu fotografii, fotomontaje sau chiar fotoexpoziții de stradă (p. 103).

Așadar, chiar dacă principala atribuție a propagandei era aceea de a crea și difuza cultura de masă, în practică instituția propagandei funcționa doar ca „un mecanism de construire teoretică și retorică a procesului comunicațional" (p. 104). Secția de propagandă nu a funcționat ca un departament de producție, ci mai mult ca unul de planificare, conducere și supraveghere a întregii propagande din țară și străinătate. Unul din mijloacele cele mai importante de comunicare pe care propaganda trebuia să-l dirijeze era Televiziunea Română. Dumitru Popescu, în 1970, într-o ședință a Comisiei pentru problemele de învățământ, știință, cultură și presă afirma: „Televizorul este principalul

mijloc de ocupare a timpului liber a cetățenilor din țara noastră. Sunt sute și sute de mii de oameni care după ce termină lucrul se așează și petrec în fața televizorului cele opt ore de relaxare”. Ulterior, Nicolae Ceaușescu, la ședința din 2 februarie 1972 cu liderii sistemului de propagandă, afirma că **propaganda nu trebuie să concureze televiziunea, ci să o folosească**! Iată cum, astfel, se proceda la „rechiziția” tehnicii și sistemului de comunicare al mass-media în perioada respectivă.

În ce privește actorii mesajului propagandistic, atunci când se face referire la pregătirea propagandistului, Cristina Preutu ne oferă câteva date importante pentru aprecierea corectă a posibilităților acestuia: recrutarea și instruirea agenților de propagandă au fost făcute inițial în rândul muncitorilor, ca apoi majoritatea să provină din rândul intelectualității, să se ofere voluntari și să prezinte pasiune pentru noua activitate, îndeosebi prin legătura pe care acesta o putea realiza cu auditoriul. Formele cele mai frecvente de instruire ale propagandistului erau seminarul (până în 1965), simpozioanele și dezbaterile pe bază de referate, studiul individual. Procesul de instruire și educare nu se finaliza odată cu preluarea sarcinilor atribuite, ci constituia un proces continuu de cunoaștere a problemelor generale pe care partidul voia ca populația să le cunoască.

Corpul elitist al propagandiștilor era format din acea categorie a **lectorilor – persoane influente în domeniile lor de activitate, cu o pregătire profesională bună și o poziție în partid: membri ai CC al PCR, deputați MAN, cadre cu funcții de răspundere în ministere, cadre didactice din universități, cercetători științifici.** Exista o ierarhie destul de clară, lectorii de la CC asistau și ajutau propagandiștii din marile orașe și județe, iar aceștia, la rândul lor, mergeau la sate. Principalele atribuții ale lectorilor erau de a ține expuneri și lecții (cel puțin una pe lună!), de a conduce dezbateri la universitatea serală de marxism-leninism, precum și de a pregăti propagandiștii pentru toate tipurile de cursuri de partid (p. 124). Ca principală sursă de informare, le era recomandat cel mai recent și important document emis de conducerea politică.

Lectorii erau îndrumătorii, coordonatorii propagandiștilor și agitatorilor din teritoriu. În funcție de evenimentul la care participau, aceștia din urmă primeau instrucțiuni precise referitoare la materialul pe care urma să-l prezinte publicului, dar și să se asigure că acesta din urmă avea cunoștință de deciziile interne și externe ale partidului,

convingându-l că toate acestea erau în favoarea lui. De altfel, una din sarcinile asumate de propaganda de partid era aceea de a forma așa-numita conștiință socialistă, respectiv de a forma, de a modela trăsăturile moral-politice ale comunistului „promotor al luptei pentru ridicarea conștiinței socialiste a maselor, pentru făurirea societății noi, socialiste" (p. 147). O altă răspundere a propagandistului era de a stârni emoții și sentimente, care să conducă la o atitudine favorabilă deciziilor statului și partidului comunist: „sădirea tot mai puternică în conștiința socialistă a sentimentului patriotic, a hotărârii de a apăra cuceririle revoluționare ale poporului român". Așadar, prin propagandă trebuia nu doar să i se insereze individului niște idei, ci trebuia și să-l facă să creadă în ele! Iar pentru a realiza aceasta, propagandistul trebuia să aibă un prestigiu, în sensul fascinației, al admirației față de el. Iată de ce, recrutarea unui agitator, propagandist sau lector nu era un lucru simplu, de cele mai multe ori regimul căutând să instruiască, să educe membri de partid cu reputație la locul lor de muncă, pentru a-i folosi apoi în domeniul propagandei.

Cristina Preutu analizează în partea a doua a cărții funcțiile propagandei într-un regim totalitar, precum cel existent în România anilor '60 și '70: funcția normativă și informativă, de educare, funcția de legitimare și interpretare, funcția de mobilizare și control, funcția persuasivă și identitară. Între toate aceste funcții, fiecare cu importanța sa, se detașează, în opinia noastră, cea de legitimare și interpretare. Prin această funcție a propagandei se legitima în mod continuu puterea politică, reamintind populației, și nu doar la momentele aniversare, de importanța pe care partidul și liderul său o aveau în dezvoltarea societății. Între altele, în fiecare an Secția de Propagandă și Agitație trebuia să elaboreze programele orientative de studiu pentru cursuri și seminarii la școlile politice, bazându-se pe cele mai noi teze din programele PCR și cuvântările lui Nicolae Ceaușescu. Pe baza acestei bibliografii obligatorii a propagandiștilor, trebuia organizate lecții precum „Probleme ale organizării și conducerii acțiunilor politice și economico-sociale", „Făurirea societății multilateral dezvoltate", „File de istorie" etc.

Analizând toate aceste funcții, oferind și multe exemple concrete, autoarea ne oferă practic o imagine a României socialiste din mai multe unghiuri: imaginea conducerii politice asupra propriei funcționări, relațiile de putere dintre structurile intime ale regimului, precum și

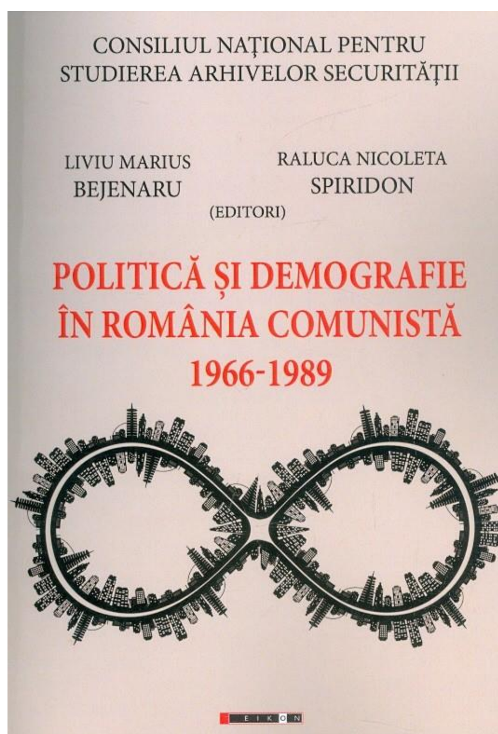
relațiile construite între societate și puterea politică (cel mai bine reflectate în scrisorile sau memoriile adresate conducerii de partid de către români). Toate aceste componente constituie, din perspectiva autoarei, „mai mult decât o oglindă a viziunii pe care regimul o avea asupra societății!”

Scrisă bine, organizată excelent, cu o dinamică proprie, cartea beneficiază de un set de anexe (cu documente, afișe color, imagini și scrisori), o bibliografie bogată și foarte variată, pornind de la documentele de arhivă și terminând cu site-uri de internet, un rezumat în limba engleză și un foarte util indice de nume.

Avem convingerea că nu doar publicul avizat, format din cercetători și universitari, se va bucura de această apariție editorială de foarte bună calitate, ci și publicul larg interesat de posibilitățile propagandei, de instrumentele sau de efectele extraordinare ale acesteia asupra minții umane!

Liviu Țăranu

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *Politică și demografie în România comunistă* (1966-1989), Liviu Marius Bejenaru & Raluca Nicoleta Spiridon (eds.), Eikon, Bucharest, 2017, 390 pp.

Since the publication of Gail Kligman's path-breaking 1998 study on abortion in late communist Romania[13], numerous studies have appeared broaching the subject of pro-natalism and the prohibition of abortion under the reign of Nicolae Ceaușescu.[14] In the post-communist cultural memory of the period, the subject has figured heavily, being the subject of numerous memoirs, short story, and most famously, the award-winning film *4 Months, 3 Weeks and 2 Days* (2007).

The present volume, consisting of a collection of published and previously unpublished documents from the archives of the National Council for the Study of Secret Police Archives, is a major addition to the existing scholarly corpus. It contains documents pertaining to legislation prohibiting the practice of abortion outside of extreme cases – in which

[13] Gail Kligman, *The Politics of Duplicity: Controlling Reproduction in Ceausescu's Romania*, University of California Press, Berkeley & Los Angeles & London, 1998. Available in Romanian as *Politica duplicității: controlul reproducerii în România lui Ceaușescu*, translated by Marilena Dumitrescu, Humanitas, Bucharest, 2000.

[14] Most of these works are listed in the introductory study of this volume. The book lacks however a bibliography and a further reading section, which means that readers will have to look elsewhere if they want to draw a list of studies on the subject.

the mother's life is put in danger – from the first stages until its subsequent amendments, transcript of discussions within the Central Committee, police briefings, and many other related texts. The fact that the documents are laid out in chronological order allows one to follow the evolution of these plans from their initial conception, their formulation into legislation and their subsequent implementation. A name index is offered, but not a thematic one. This is an oversight, for it becomes apparent early one that the anti-abortion legislation had as its corollary drastic curtailment of divorce rights, and welfare measures meant to ensure the high living standards of mothers and their children.[15]

Offered in the volume is the transcript of a talk Nicolae Ceaușescu had with leading figures from the medical establishment and various government officials on the 20th of September 1966. Both women and men were present, something which is worth emphasizing in view of what was discussed.[16] Although he had already made up his mind as regards to what the "problems" and "solutions" facing Romanian families were, Ceaușescu nonetheless requested the opinions of medical experts. Unsurprisingly, each of them condoned his views and tried to outshine each other by trying to prove how much they agreed with the diagnosis of the country's ruler.

Although the dissolution of family life was conceptualized by all speakers as one which resulted out of societal changes affecting both men and women, the emphasis within the conversation is on women's sexuality first and foremost. Aldea Mihai of the Ministry of Health and Social Provisions, for example, talks about the loose morals of young

---

[15] Prohibition of homosexuality as an explicit topic is absent from the list, although it was also a law enforcing normative heterosexuality.

[16] The studies focusing on anti-abortion legislation have focused on the resistance among women of pro-natalist ideology. The absence of any mention of pro-natalist policy in the yearbook of the Institute for the Investigation of Communist Crimes and the Memory of the Romanian Exile dealing with collaboration and conformism during the period of 1948-1949 is symptomatic of this view. See Lucian Vasile & Constantin Vasilescu & Alina Urs (coords.), *Traversând comunismul: conviețuire, conformism, compromis*, Polirom, Jassy, 2016. Without wanting by any means to downgrade such experiences, as the female medical experts mentioned above testify, there were women who supported the new legislation, even if by lip-service only. See in this sense the testimonies in Mihaela Miroiu & Otilia Dragomir, *Nașterea. Istorii trăite*, Polirom, Jassy, 2010.

women, who procure abortions on an average basis without entering into a healthy relationship that would end in marriage after their first sexual contact (p. 98). This type of behavior coming from a woman has a profound effect not only upon society at large, but also on her personal evolution as a "member of society, a wife and a mother" [ca om în societate, ca soție, și mamă] (p. 98). This hierarchy says much about the perceived role of women within society among communist elites. This discussion reveals an essentialist understanding of femininity, marriage and the family, all which revolve solely on reproduction. While personal development and holding down a job were presented as equal rights, in reality traditional conception regarding a woman's proper place continued to inform social policy. This was said explicitly by Ceaușescu, who gave as an example to be followed the model of peasant families, who raised 5-6 children within one room (p. 105), a practice which was continued until the late sixties in rural areas of the country, even the most underdeveloped ones (p. 135). Ceaușescu then gave a personal example, pointing out that he grew up in a household of ten. He and all his siblings grew up in one room. Such an austere lifestyle was contrasted to that of the present-day engineers and university professors who grew accustomed to material comfort and forgot about their child-bearing duties (ibid). Such statements are remarkable for a number of reasons. First of all, they appear in direct contradiction with the country's official doctrine. Though the ideology of really-existing socialism was forward looking, urban and worker-centered, here we have a party-chief giving as an example the exact opposite example as lesson to be followed: backwards-looking, rural and fixed on the peasantry. Second of all, the emphasis on childbirth as a contribution to the well-being of the nation marks the beginning of what was to become the great retreat of Romanian communism from Marxism to Nationalism, a change which was done by the late seventies.[17]

[17] The term comes from path-breaking work arguing that during Stalin's time Soviet culture gave way to a return to traditional Russian values. See Nicholas S. Timasheff, *The Great Retreat: the Growth and Decline of Communism in Russia*, E. P. Dutton & Company, Inc., New York, 1946. Though his thesis was highly popular among Revisionist Sovietologists, recent scholarship has come to doubt Timasheff's argument. Notwithstanding such criticism, I believe the concept to be one applicable to Ceaușescu's Romania. This change has been addressed in Katherine Verdery, *National Ideology Under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania*, University of California Press, Berkeley & Los

For those who are patient enough to read through the stifled prose of Communist parlance, great discoveries are to be made by engaging with the material in this collection.[18] Though the participants in the above mentioned talk emphasize the importance of propaganda in getting the message across to the population, no such material is included in the collection.[19] This is unfortunate, for it would have added another facet to the exploration of pro-natalism.

My biggest criticism concerns not the selection of the documents, but rather the introductory study. In discussing pro-natalist policies, Bejenar and Spiridon claim that a rise in childbirth need not be forcefully imposed, but will arise naturally in a well-developed society. They give the example of the baby boom in the postwar United States. But to claim that an increase in childbirth was realized without any encouragement from the state is to paint an excessively rosy picture of the U.S. during the 1950s. In reality, official ideology explicitly offered the model of a plentiful family in which the mother stayed at home and the father was the bread-winner as *the* American way of life. They did not have medal-winning mothers, but they had June Cleaver of *Leave it to Beaver*.[20] According to

---

Angeles & London, 1991 [available in Romanian as *Compromis și rezistență: cultura română sub Ceaușescu*, translated by Mona Antohi & Sorin Antohi, Humanitas, Bucharest, 1994]; Michael Shafir, *Romania: Politics, Economics and Society: Political Stagnation and Simulated Change*, Frances Pinter, London, 1985 p.; Florin Constantiniu, *De la Răutu și Roller la Mușat și Ardeleanu*, Editura Enciclopedică, Bucharest, 2007, pp. 336-341; Cristian Vasile, *Viața intelectuală și artistică în primul deceniu al regimului Ceaușescu. 1965–1974*, Humanitas, Bucharest, 2015. Historians have come to show that the conservative changes that put an end to the Romanian Thaw were not the consequences of Ceaușescu's Asian tour of 1971, but were the developments of previous legislation.

[18] The language at times pertains to medical matters, which is out of the range of understanding of the non-specialist. An explanation in the footnotes of the gynecological terms mentioned throughout the text would have of great use to this reader.

[19] On the effect of Erin Biebuyck, "The Collectivisation of Pleasure: Normative Sexuality In Post-1966 Romania", *Aspasia: The International Yearbook of Central, Eastern, and Southeastern European Women's and Gender History*, vol. 4, 2010 pp. 49-70.

[20] For pronatalism in the US during the first postwar decades, see Elaine Tyler May, *Homeward Bound: American Families in the Cold War Era*, second edition, Basic Books, New York, 2008, pp. 129-152.

the medical establishment, sexual activity within marriage should have had as its main scope conception.[21] Abortion was prohibited in the U.S. until the Supreme Court ruled it legal as a result of Roe v. Wade (1973). Homosexuals and lesbians could not occupy posts in the Federal government because they were considered security risks. [22] While civic organizations existed long before Stonewall, to paraphrase the title of a fundamental study of queerness in the U.S., it was only starting with the seventies and later the AIDS crisis that gay rights came to the attention of the wide public.[23] In some states, anti-miscegenation laws prohibited interracial marriage.[24] As such, one can hardly claim the baby boom was a "natural" phenomenon.

I stress such features not because I want to suggest that the U.S. was just as bad as communist Romania when it came to sexual policies, for this would be absurd. Rather I want to emphasize that in spite of their structural differences, one can nonetheless find common features, which one would miss if one were to label the policing of sexuality strictly a characteristic of non-democratic states.[25] Such oversight arises because the authors take over from the Cold War totalitarian model its idealization of the West and the labeling of communism as a mistaken form of modernization. They claim that the cult of parenthood and the relegation of women to motherhood united dictatorial regimes such as Nazi Germany and the USSR under Stalin (p. 21).[26] While facile, such

---

[21] Carolyn Herbst Lewis, *Prescription for Heterosexuality: Sexual Citizenship in the Cold War Era*, University of North Carolina Press, Chapel Hill, 2010, p. 68. Lewis emphasizes that within such a framework "female orgasm was a *goal* but certainly not a *necessity*". *Ibid*, p. 98. Italics present in the original.

[22] David K. Johnson, *The Cold War Persecution of Gays and Lesbians in the Federal Government, University of Chicago Press, Chicago & London, 2004*

[23] Thomas A. Foster, *Long Before Stonewall: Histories of Same-Sex Sexuality in Early America*, New York University, New York, 2007.

[24] State laws banning mixed-marriages remained in places until the late sixties. The decision overthrowing them was taken as a result of Loving v. Virginia (1967).

[25] Such was the focus of Gail Kligman's study, a perspective that has been lost in the majority of Romanian studies which have taken up the subject. An overview of the problem of infertility on the continent can be found in Carrie B. Douglas (ed.), *Barren States: The Population Implosion in Europe*, Bloomsbury Academic, 2005.

[26] The totalitarian model also informs the perspective of the Presidential Commission for the Study of the Communist Dictatorship. See Vladimir

resemblances have been disproven by the scholarly literature. As two leading historians of the Soviet Union, respectively Germany observed: "Nazi Germany and the Soviet Union pursued very different reproductive policies – policies that reflected stark ideological, structural, and disciplinary differences between the two countries [...] The differences in how reproduction was managed in the Soviet Union and Nazi Germany can serve as a reminder of the weaknesses of the concept of totalitarianism in comparing the two regimes".[27]

The outdated analytical apparatus of the introduction will be of little help for readers trying to understand post-communist politics. Despite the legalization of abortion immediately after the regime change of 1989 and a growing awareness of women's rights, a conservative backlash has begun to make itself felt in recent years. The formation of a conservative association such "The Family Coalition" (Coaliția pentru Familie), which opposes gay marriage and aims for the return of family values, is indicative of this shift. Behind the veneer of polite conservatism hides the desire to put women in their proper place, i.e. the home.[28] Patriarchal (pseudo)puritanism is not the sole reserve of non-democratic regimes. The desire to curtail women's rights arises everywhere women have managed to attain significant rights.

"*Those years were just* an *anomaly*, historically speaking, the Commander said. Just a fluke. All we've done is to return things to Nature's norm".[29] These words, spoken by one of the leaders of the Republic of Gilead in Margaret Atwood's dystopian novel, *The Handmaid's*

Tismăneanu & Dorin Dobrincu & Cristian Vasile (eds.), *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România: raport final*, Humanitas, Bucharest, 2007.

[27] David L. Hoffmann & Annette F. Timm, "Utopian *Biopolitics*: Reproductive Policies, Gender Roles, and Sexuality in Nazi Germany and the Soviet Union", in Michael Geyer & Sheila Fitzpatrick (eds.), *Beyond Totalitarianism: Stalinism and Nazism Compared*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009, p. 87.

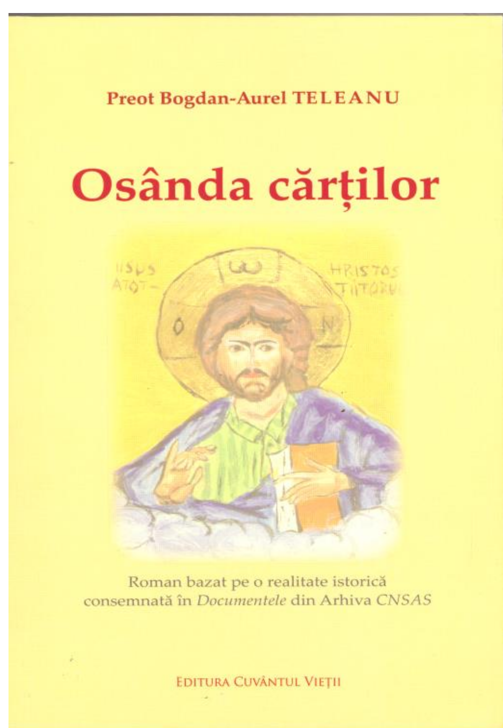
[28] Reghina Dascăl, "Gender Studies in Romania: between Subversiveness and Conservatism", in Valeria Maione, (ed.), *Gender Equality in Higher Education: Miscellanea: Third European Conference, Genoa, 13-16 April 2003*, FrancoAngeli, Milano, 2005, pp. 108-119.

[29] Margaret Atwood, *The Handmaid's Tale*, Houghton Mifflin, Boston, 1986, pp. 219-220.

Tale, could have been spoken by Nicolae Ceaușescu.[30] But they could also be spoken by a member of The Family Coalition if they should ever affect legislation in Romania.

Alin Constantin

Preot Bogdan-Aurel Teleanu, *Osânda cărților*, București, Editura Cuvântul Vieții a Mitropoliei Munteniei şi Dobrogei, 2017, 208 p.

Opul surprinzător al lui Bogdan-Aurel Teleanu mi-a atras rapid atenţia nu numai pentru faptul (important, totuși) că autorul este cercetător acreditat la Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii (remarc, în treacăt, că numele instituţiei noastre este scris greșit, în *Dedicația* de la p. 5 a cărţii) şi nu atât pentru profesia de preot a acestuia, ci în special pentru calitatea de „*roman bazat pe o realitate istorică consemnată în Documentele din Arhiva CNSAS*", după cum stă scris atât pe copertă, cât și pe pagina de titlu a volumului (din introducerea semnată de Nicolae Bordașiu, înțelegem că personajul principal este un *alter ego* al bunicului autorului – vezi p. 8). Într-o societate în care toată lumea se pricepe mai bine decât oricine altcineva la

[30] Atwood was familiar with the situation in communist Romania: it is mentioned in the epilogue.

problematica serviciilor secrete şi în care s-a păstrat chiar ceva din gustul pentru lectură, atunci când este vorba de romane cu aromă de *intelligence*, probabil că era momentul ca și Securitatea să fie din nou abordată, într-un mod mai convingător, sub ipostaza personajului de roman. Din acest punct de vedere, şi comparaţia cu unele tentative mai vechi prezintă un anume interes (în urmă cu 13 ani, un virtual autor de roman „antisecurist" îmi cerea să îi povestesc cum însăşi viaţa mea „este pusă în pericol de Securitate", alături de maniera concretă în care „s-a tras cu mitraliera în portocali, gloanțele au putrezit și portocalele au căzut din pom").

Deşi bombănea la serviciu că „mai întâi se pune problema stomacului şi apoi altele" (p. 16), Ioan T., zis „nea Ţică", era beneficiarul entuziast al „porţiei de cultură" pe care şi-o însuşea fraudulos. Acest nea Ţică, personajul principal al romanului lui Bogdan-Aurel Teleanu, lucra la secţia de albitorie din cadrul Fabricii de celuloză „Nicolae Bălcescu", unitate care devenise un lagăr de exterminare a cărţilor interzise prin decizii succesive ale cenzurii instaurate de autorităţile comuniste. Fiind aşadar un echivalent metaforic al gardienilor din lagărele morţii, acesta beneficia de noul statut aşa cum l-a inspirat morala sa ancestrală de ţăran nevoiaş, prigonit totuşi în timpul colectivizării forţate din deceniul al şaselea. Astfel, „reuşise să-şi încropească acasă o serioasă bibliotecă, de care ar fi fost mândru orice intelectual de frunte, folosindu-se în acest scop de bufetul din cameră, dar şi de rafturile din cămara de alimente care, oricum, erau goale. Aşa că, astăzi, aştepta cu nerăbdare momentul în care, la sfârșitul programului, intenționa să-și însușească, în mod ilegal, porţia de cultură" (p. 17-18).

Este momentul în care vom elogia excepţionala descriere făcută de autor impactului dintre cărţile mântuite de la topitorie şi personajul principal al romanului, care le salva. Nu era acesta doar un impact revelator („Întotdeauna îl atrăseseră cărţile, de parcă ar fi fost nişte cufere ascunse în podul casei din care aştepta să iasă cele mai misterioase fiinţe sau lucruri. În ciuda vechimii lor, care îi zbârcea pielea pe mâini şi îl făcea să respire întrerupt de teama microbilor ascunşi între paginile aurite de timp, simpla atingere a cărţii îi crea senzaţia unui transfer de informaţii care-l scutea de efortul lecturării conţinutului pe care îl înțelegea uneori foarte greu. Însă, cele mai captivante cărţi erau acelea pe care nu le înţelesese încă, dar promiteau să-şi descopere mai târziu taina lor. Citindu-le, parcă sorbea cu nesaţ dintre coperţi seva ştiinţei lor" – p. 18), ci

şi unul transformator („Efectul asupra propriei sale fiinţe era cu atât mai năucitor, cu cât era nevoit să se împărtășească în mod clandestin din potirul cunoașterii, supunându-se unui ritual interzis de regimul politic în care trăia. Era conştient de faptul că, ori de câte ori traversa şinele de tren printre vagoanele pline cu cărţi aduse la topit în fierbătoria în care lucra împreună cu fratele său, comitea un act conspirativ în momentul în care ascundea timid sub vestă câte o carte, sustrăgând-o astfel unui iminent act criminal. El, călăul, devenise victima lor” – p. 19). Impregnându-l parcă cu ceva din conștiința celor care au suferit cu adevărat scriindu-le (și pentru că le-au scris), cărţile aveau și un rol mobilizator pentru salvatorul lor, menţinând „un mecanism independent de voinţa lui”, prin care reușeau să îl „împingă de la spate” (p. 20-21). Uneori o făceau însă într-un mod periculos pentru cel care astfel se angaja impulsiv în dispute politice, din care se smulgea într-un final, conştientizând că „dacă ar fi să zăbovească mult la vorbe o să se aprindă ca o torţă, iar cărţile dosite în haine parcă abia aşteptau să alimenteze flacăra acestui scandal” (p. 22).

Noua postură, de salvator, a personajului principal se pare că iradia un soi de energie misterioasă care atrăgea către el și alte cărţi. Cum altfel am interpreta scena în care părintele Ianculescu (tocmai cel care, cu ani în urmă, „îl învățase mai mult decât să scrie și să citească: *să iubească cărţile*” – p. 104), fără să fie păcălit de aparenţe (adică de mirosul de băutură spirtoasă pe care o degaja enoriaşul său, Ţică), îi dă spre păstrare *Viaţa și Acatistul Sfântului Pantelimon*, ca pe „o hartă secretă care conduce spre o comoară ascunsă, memoria locului în care se afla peştera şi întreaga sa semnificaţie” (p. 28-29).

Astfel, şura de acasă încetase să mai fie o şură, devenind un „sanctuar al cărţilor”, cum o numea Ţică şi nu e defel de mirare că şi copiii săi o percepeau mai degrabă ca pe o poartă spre altă lume. Adică un loc miraculos care, în firavele dar inocentele senzaţii ale celor mici, trebuie să fi fost ceva asemănător cu camera Shambo (cel puţin judecând după memoria afectivă a generaţiei mele, care a devorat minunata carte a lui Ștefan Fay, *Sokrateion*, dedicată lui Mircea Vulcănescu; nu știm dacă asta a fost și intenția domnului Teleanu, care este mai tânăr decât noi).

Iţele care au dus la arestarea până la urmă inevitabilă a lui Ţică au avut în fond prea puţin de-a face cu acţiunile lui, fiind de fapt ale unei complicate operaţiuni de rescriere a propriului trecut, declanșată de un „fost profesor la catedra de istorie a artelor creştine din cadrul Facultăţii

de Teologie din Chișinău, ajuns mai apoi ministru” (p. 125-126), care își dorea șterse anumite episoade ale biografiei sale, „odată cu arderea tuturor cărților care aveau de-a face cu provinciile istorice românești Basarabia și Bucovina. Odată pentru că așa i-a cerut propaganda rusească, iar a doua oară pentru că-l încurca teribil în cariera sa politică” (p. 139-140). Soția lui Țică este astfel nevoită, pentru a evita o condamnare mult mai gravă, să ardă ea însăși cărțile agonisite în miraculoasa șură. La acest oribil „carnagiu” participă și copiii. Nimeni nu se îndură însă să distrugă și *Acatistul*, care fusese învestit și de tatăl arestat cu virtuți unice. Așa se face că securiștii veniți la percheziția din data de 23 iulie 1958 confiscă *Acatistul*, nu fără a-și da măsura lipsei de omenie prin răutățile gratuite proferate cu această ocazie. În cele 20 de zile care trecuseră de la arestarea lui Țică, soția lui și copiii arseseră sistematic cărțile salvate, astfel încât „norii se evaporaseră din văzduh de frica fumului negru ce ieșea prin coșul cuptorului, făcând loc unor stele care o priveau acuzator pe femeia care îndrăznea să-și ridice ochii spre cer spre a-i mai răcori de dogoarea focului” (p. 90).

Totuși, în ciuda forței copleșitoare, irezistibile a sistemului represiv, nu toți oamenii deveniseră exact ceea ce păreau a fi. Autorul surprinde micile semne de omenie: al secretarului Tribunalului Popular (care o sfătuiește pe Elisabeta să „scape cât mai repede” de biblioteca secretă, a cărei existență decisese să nu o consemneze – p. 89), sau al ofițerului înarmat care stătea de pază la procesul lui Țică (acesta îi permite discret unuia dintre copii să își contacteze tatăl, care purta ochelarii orbi din tablă; „Putea să-l oprească cu ușurință, dar, cu toate acesta, a rămas nemișcat” – p. 118).

Acatistul s-ar putea totuși să fie adevăratul personaj principal al romanului, cel puțin până la revelația din final, intermediată de Anghel P. (pseudonim sub care îl recunoaștem cu ușurință pe călugărul Arsenie Papacioc), când, simțindu-se prins în încleștarea spirituală nedeclarată dintre doi preoți, ambii providențiali pentru existența sa, Țică ajunge să creadă că „poate, atunci, cândva am fost și eu cineva” și, mult mai important, că „poate, totuși, cărțile mele nu au ars în zadar” (p. 195). Paginile din finalul romanului sunt antologice prin forța de evocare a veritabilei hierogamii dintre carte și cititor, prin hermeneutica istoriei oamenilor supuși (însă fără voia lor) vremii și prin admirația discretă pentru *Acatistul Sfântului Pantelimon,* identificat ca „harta care i-a

călăuzit pe cei credincioși prin pustia comunistă" și „harta spre tărâmul făgăduinței promis celor aleși" (p. 199). Ca vehicul soteriologic, *Acatistul* avea puteri mult mai mari, astfel încât își alegea singur cititorii („Nu ei au ales cartea care să nu piară în flăcările cenzurii comuniste, ci cartea i-a ales ca să-i traverseze nevătămaţi valurile neliniștite ale unei vieţi lumești zguduite de necredinţă" - p. 199). Desigur, „nevătămaţi" într-un sens spiritual înalt, deoarece măsurile luate împotriva acestor oameni de către Securitate nu au fost dintre cele mai blânde. Capacitatea lor de a pozitiva, dându-le un sens purificator, întâmplările negative din propria viață i-a făcut, într-adevăr, să „fie cineva". Se spune că nu este nevoie să distrugi fizic toate cărţile pentru a ucide cultura; este suficient ca nimeni să nu le mai citească. Simetric, chiar dacă distrugi cărţile, ele se transmit în timp, dacă au fost citite înainte de a fi trecute prin foc sau prin instalaţia de topit/albit. Nu era aceasta prima grea cumpănă din viaţa Elisabetei, aceasta și familia ei trecând prin mari încercări (pe temei naţional) odată cu declanșarea, de către Regatul României, a curajosului război pentru întregirea ţării, dar și după realizarea Marii Uniri (acum pe alt plan, cel al vieţii materiale): „Tatăl ei fusese ucis aproape imediat după începerea războiului celui mare, în anul 1914, fiind obligat să lupte pentru armata austro-ungară, care nu s-a mai grăbit cu decorarea vitejiei sale. Dimpotrivă, după ce România a intrat în război, familia Elisabetei a fost batjocorită, deposedată de bruma de avere pe care o deţinea și numai că nu a fost pusă să tragă boii în jug. Este drept că atunci s-au prăpădit românii pe capete, rămânând mulţi copii orfani. Chiar dacă, ulterior, acest război a condus la eliberarea de sub jugul străin și întregirea neamului românesc, viaţa Elisabetei a evoluat din rău în mai rău. Totuși, gândindu-se la ce ar fi așteptat-o dacă nu se făcea unirea tuturor românilor, dobândise obiceiul ca în vremuri de încercare să spună că «se poate și mai rău!». Lipsurile materiale nu au ajutat-o însă să-și dea prea bine seama de binele mare la care se ajunsese prin eliberarea și întregirea tuturor românilor" (p. 94-95).

Autorul nu-și reduce meditaţia asupra unui singur aspect la realităţii, chiar dacă anume acela este o rană a memoriei personale. Una din întrebările fundamentale pe care le pune este: „Cum de comuniștii erau mai buni ca naziștii? De ce cărţile salvate de la incendierile organizate de naziști ar fi fost mai bune decât cele pe care cenzura comunistă le condamnase la topit?" (p. 106). În același timp, este fugitiv menţionat și faptul că la Radio Paris erau prezentate opiniile (cam

penibile, prin comparaţie cu poziţia oamenilor de ştiinţă americani, care, sub efectul aceluiași eveniment, i-au scris președintelui pentru a-i cere mai multă preocupare pentru educaţie) ale unor ziarişti occidentali care considerau că lansarea, la 4 octombrie 1957, a primului satelit artificial al Pământului, în cadrul programului Sputnik, ar fi fost „o sfruntată minciună sovietică" (p. 14).

Și autorul textului de încheiere, numit *În loc de Postfață*, consilierul patriarhal Tudor Călin Zarojanu (foarte activ în ultimii ani pe „frontul" memorializării crimelor comunismului), simte miza general-umană a rezistenţei *pentru* (nu: *prin*) cultură și readuce în atenţia cititorului filmele *Fahrenheit 451* al lui François Truffaut (1966) și *Z* a lui Costa Gavras (1969). Dacă în prima capodoperă filmografică „cărţile erau interzise cu totul, a citi era o crimă" (p. 203), în cea de-a doua dictatura (asemănătoare, astfel, cu cea comunistă de pe la noi) „nu distrugea chiar toate cărţile, ci le scotea în afara legii, selectiv, doar pe unele" (p. 204).

Nicolae Bordașiu (binecunoscut și el ca fost deţinut politic) se întreabă în *Predoslovia* sa: „Ce fel de osândă, ce fel de cărţi, cine le osândește și de ce" (p. 7). „Și este normal să te întrebi când, astăzi, librăriile sunt pline de tot felul de cărţi și nimeni nu le vrea răul", afirmă cu drept temei acelaşi părinte Bordaşiu, tot la p. 7. Totuşi, constatăm ocazional că nu numai natura umană este puternic înclinată către cenzură, dar și oamenii în general invocă cenzura, fie ea și inexistentă, pentru a stârni interesul cumpărătorilor, de pildă, sau a auditorilor/cititorilor proprii, ceea ce tot un soi de fascinaţie (destul de bine întreţinută) pentru cenzură se cheamă că e. Cu zece ani în urmă, când mă pregăteam să cumpăr cartea lui Daniel Estulin, *Clubul Bilderberg. Conducerea secretă a lumii* (traducere de Mihai-Dan Pavelescu, Bucureşti, Editura Meditaţii, 2008, 384 p.), doamna de la casieria librăriei (desfiinţată, între timp) mă informează, cu un aer vag subversiv-complice: „Se pare că în chestia asta este implicat și regele Spaniei. Cartea aceasta este interzisă în Spania!". Dându-i un răspuns în trei peri, dar mimând totuși, din politeţe, că aş avea nevoie de stimuli suplimentari pentru a achiziţiona cărţi, plătesc volumul și, odată ajuns acasă, citesc chiar pe coperta patru a acestuia: „Daniel Estulin locuieşte în Spania și este jurnalist de investigaţii răsplătit cu numeroase premii, care urmăreşte de peste 15 ani Clubul Bilderberg. Cartea sa – un *bestseller* în Spania, unde a

fost reeditată în 15 ediții – a fost tradusă în 30 de limbi și publicată în peste 42 de țări”.

Este *Osânda cărților* una din cărțile mici (doar prin dimensiuni) care ar trebui citite aproape obligatoriu de toţi împătimiţii ideii de lectură, deoarece, trăind într-o lume în care lectura nu mai înseamnă mai nimic, autorul şi-a imaginat, sau mai exact a reconstituit o situaţie reală, în care lectura și relectura se valorizează intens în faţa reprimării lor programatice. În fond, chiar dacă situațiile descrise în volum nu s-ar fi petrecut (aproximativ) aievea (vezi, pentru surprinzătoarele ipostaze în care cărţile interzise de autorităţile comuniste erau salvate chiar de către o parte din cei care aveau misiunea să le distrugă, memoriile lui Pericle Martinescu: *7 ani cât 70. Pagini de jurnal, 1948-1954*, București, Ed. Vitruviu, 1997, 522 p.), ele meritau imaginate, fie și ca un soi de alternativă onorică la mediocritatea culturală crescândă a vieții reale de zi cu zi.

Silviu B. Moldovan

ABREVIERI

ABORP, Arhiva Bisericii Ortodoxe Române din Paris
ACNJ, Arhiva Comandamentului Naţional al Jandarmeriei
ACNSAS, Arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii
AMAE, Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
AMI, Arhiva Ministerului de Interne
AMR, Arhivele Militare Române
ANIC, Arhivele Naţionale Istorice Centrale
ANR, Arhivele Naţionale ale României
art., articol
ASRI, Arhiva Serviciului Român de Informaţii
BIRD, Banca Internaţională pentru Reconstrucţie şi Dezvoltare
BO, Buletinul Oficial
BOR, Biserica Ortodoxă Română
CAER, Consiliul de Ajutor Economic Reciproc
CAROMAN, Comitetul de Ajutorare a Românilor Refugiaţi
CC al PCR, Comitetul Central al Partidului Comunist Român
CEPECA, Centrul de Perfecţionare a Cadrelor de Conducere
CFAU, Comandamentul Forţelor Armate Unite din Tratatul de la Varşovia
CFP, Combinatul Fondului Plastic
CI, contrainformaţii
CIE, Centrul de Informaţii Externe
CIS, Fondul pentru cheltuieli informative speciale
CM, colonie de muncă
CMOB, Comandamentul Miliţiei Oraşului Bucureşti
CNCR, Conferinţa Naţională „Comunismul Românesc"
CNR, Comitetul Naţional Român
Col., colonel
Com., comuna
Coord., coordonator
CP, Cod Penal
CPEx, Consiliul Politic Executiv
Cpt., căpitan
CR, contrarevoluţionar
CSS, Consiliul Securităţii Statului
CTOT, Comandamentul pentru Tehnica Operativă şi Transmisiuni
CTS, Comandamentul Trupelor de Securitate
DGIE, Direcţia Generală de Informaţii Externe
DGP, Direcţia Generală a Poliţiei
DIE, Departamentul de Informaţii Externe

DMRU, Direcţia Management Resurse Umane
DO, domiciliu obligatoriu
DRO, Organizaţia Revoluţionară a Dobrogei
DRS, Direcţia Regională de Securitate
DRSP, Direcţia Regională de Securitate a Poporului
DRSS, Direcţia Regională a Securităţii Statului
DSS, Departamentul Securităţii Statului
DUI, Dosar de urmărire informativă
DV, dosar de verificare
EIBMBOR, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române
FMI, Fondul Monetar Internaţional
GAS, Gospodărie Agricolă de Stat
GB, Glasul Bisericii
g-ral mr., general maior
HCM, Hotărâre a Consiliului de Miniştri
i.e. – informaţii externe
IJ, Inspectoratul Judeţean
IKGS, Institutul pentru Cultură şi Istorie Germană în Sud-Estul Europei (Institut für deutsche Kultur und Geschichte Südosteuropas), München
IMB, Inspectoratul Municipiului Bucureşti
INST, Institutul Naţional pentru Studierea Totalitarismului
IPS, Înaltpreasfinţitul
ISDR, Istoria Statului şi Dreptului Românesc
ISJ, Inspectoratul de Securitate Judeţean
Jud., judeţul
KAS, Konrad Adenauer Stiftung
lt. col., locotenent colonel
lt. maj., locotenent major
lt., locotenent
MADOSZ, Uniunea Oamenilor Muncii Maghiari din România (Romániai Magyar Dolgozók Szövetsége),
MAE, Ministerul Afacerilor Externe
MAI, Ministerul Afacerilor Interne
MAN, Marea Adunare Naţională
MCE, Ministerul Comerţului Exterior
MFA, Ministerul Forţelor Armate
MI, Ministerul de Interne
MNR, Mişcarea Naţională de Rezistenţă
MO, Monitorul Oficial
MONT, Mobilizarea şi organizarea naţiunii şi teritoriului
Mr., maior

MSS, Ministerul Securităţii Statului
NKVD, Narodnîi Komissariat Vnutrennih Del (Comisariatul Poporului pentru Afaceri Interne)
OZNA, Consiliul de apărare al poporului, Securitatea iugoslavă (titoistă)
PCM, Preşedinţia Consiliului de Miniştri
PCR, Partidul Comunist Român
PCUS, Partidul Comunist al Uniunii Sovietice
PMR, Partidul Muncitoresc Român
PNL, Partidul Naţional Liberal
PNP, Partidul Naţional Popular
PNŢ, Partidul Naţional Ţărănesc
pp, prevăzută și pedepsită
PSD, Partidul Social Democrat
RPR, Republica Populară Română
RSR, Republica Socialistă Română
SDDO, Serviciul Dislocări și Domicilii Obligatorii
SIG, Supravegherea informativă generală
Slt., sublocotenent
SMT, Staţiunea de Mașini și Tractoare
SRI, Serviciul Român de Informaţii
SSI, Serviciul Special de Informaţii
TO, tehnică operativă
Tov. tovarăş
UAP, Uniunea Artiștilor Plastici
UM, unitate militară
USLA., Unitatea Specială de Luptă Antiteroristă
UTC, Uniunea Tineretului Comunist

Lista autorilor

Florian Banu – consilier superior CNSAS; licenţiat al Facultăţii de Istorie a Universităţii „Dunărea de Jos” – Galaţi (1997); doctor în istorie al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol” – Iași (2001); autor al câtorva zeci de articole și studii pe teme de istorie a aparatului represiv al regimului comunist, istoria mişcării de rezistenţă armată şi istorie economică; volum recent: *De la SSI la SIE. O istorie a spionajului românesc în timpul regimului comunist (1940-1989),* București, Editura Corint Books, 2016.

Luminiţa Banu – consilier superior CNSAS, licenţiată a Facultăţii de Psihologie şi Ştiinţele Educaţiei, Universitatea București (1999); studii postuniversitare – specializarea Management şi evaluare educaţională (2000); autoare a mai multor studii și articole în reviste de specialitate. Volum recent: *Securitatea și sistemul educațional comunist din România (1948-1989)* Iaşi, Casa Editorială Demiurg, 2015.

Nicoleta Ionescu-Gură – consilier superior CNSAS, licenţiată a Facultăţii de Istorie a Universităţii din Bucureşti, doctor în istorie al Universităţii din Bucureşti (2003); coautor al volumului *Membrii CC al PCR (1945-1989). Dicţionar*, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 2004; autor al volumelor *Stalinizarea României. Republica Populară Română. 1948-1950. Transformări instituţionale*, Bucureşti, Editura All, 2005 (premiul „Gheorghe Bariţiu” al Academiei Române în anul 2007) și *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, Bucureşti, Editura Humanitas, 2006. Volum recent: *Dimensiunea represiunii din România în regimul comunist. Dislocări de persoane și fixări de domiciliu obligatoriu,* Bucureşti, Editura Corint, 2010.

Nicolae Ioniţă – consilier principal CNSAS, licenţiat al Facultăţii de Arhivistică din cadrul Academiei de Poliţie „Al. Ioan Cuza”. Studiu publicat recent: *Francmasoneria română în dosarele Securităţii. Între „procesul francmasonilor” și problema „Oculta”* în Tudor Sălăgean, Marius Eppel (coord.), *Masoneria în Transilvania. Repere istorice*, Cluj Napoca, Editura International Book Access, 2007.

Adrian Nicolae Petcu - consilier superior la CNSAS; licenţiat al Facultăţii de Istorie a Universităţii din Bucureşti (2000). Domeniu de interes: Istoria recentă a vieţii religioase din România; participant la conferinţe interne și internaţionale și autor a numeroase articole și studii ştiinţifice; coordonator al volumului *Martiri pentru Hristos din*

România în perioada regimului comunist, București, 2007; volume recente: *Clerici și mireni mărturisitori în închisorile comuniste (1945-1964)*, București, Editura Basilica, 2017; *Patriarhul Justinian Marina și apărătorii Ortodoxiei în perioada regimului comunist*, București, Editura Basilica, 2017 (album); coautor al proiectului online „Fototeca Ortodoxiei Românești” (www.fototecaortodoxiei.ro); din octombrie 2009 este autorul rubricii *Memoria Bisericii* din „Ziarul Lumina” al Patriarhiei Române.

Liviu Pleşa – consilier superior CNSAS, licenţiat al Facultăţii de Istorie şi Filologie a Universităţii „1 Decembrie 1918” Alba Iulia (1999). Coautor şi coeditor al mai multor volume, autor al unor studii pe teme privind mişcarea de rezistenţă armată, organizarea şi activitatea Securităţii, represiunea împotriva intelectualilor etc. Volum recent: *Organizaţia de rezistenţă condusă de maiorul Nicolae Dabija (1948 – 1949)*, Bucureşti, Ed. CNSAS, 2009 (editor).

Raluca Nicoleta Spiridon – consilier superior la CNSAS, licenţiată a Facultăţii de Istorie, Universitatea din Bucureşti (1999); master în Istoria ideilor şi mentalităţilor, Facultatea de Istorie, Universitatea din Bucureşti (2005); coeditor al volumului *Intelectualii români în arhivele comunismului*, Bucureşti, Editura Nemira, 2006.

Cristina Narcisa Vergatti - avocat în Baroul București, doctor în Drept.

Radu Ștefan Vergatti – prof. univ. dr., membru titular al Academiei Oamenilor de Ştiinţă din România, a publicat peste 300 de lucrări științifice în domeniile: istorie, demografie, geopolitică, economie. Volume recente: *Din problematica Umanismului românesc*, Ed. Top Form, Bucureşti, 2007; *Sfânta Alianță: Un model istorico-juridic pentru o Uniune Europeană*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2004.